
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01309052 7

POEZII POPULARE ALE ROMÂNILOR

BIBLIOTECA SCRIITORILOR ROMÂNI

V. ALECSANDRI

POEZII POPULARE ALE ROMÂNILOR

CU INSEMNĂRI DE PE EDIŢIILE ANTERIOARE ŞI MANUSCRIPTE

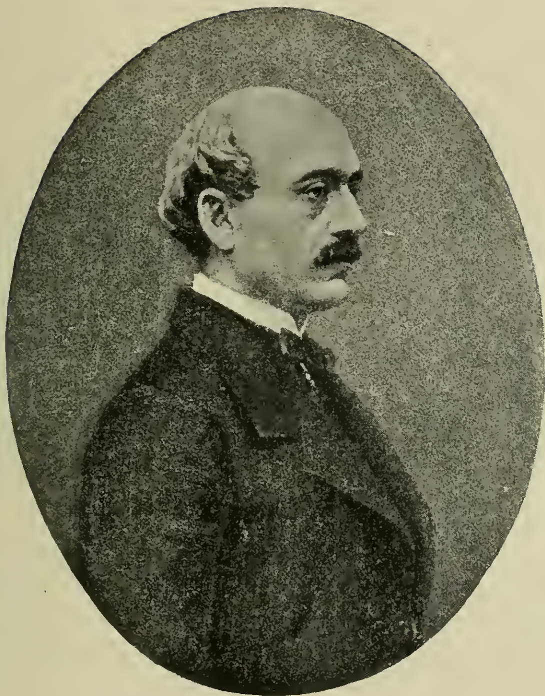
DE

EM. GÂRLEANU

EDIŢIE POPULARĂ

«MINERVA», Institut de arte grafice şi editură. — Bulevardul Academiei. 3 — Strada Edgar-Quinet, 4, BUCUREŞTI
1908

V. ALECSANDRI.

NOTĂ, la ediția „MINERVA“.

Poeziile populare culese de către V. Alecsandri, au apărut mai întâi răzlețe, dar foarte puține, prin câteva calendare ale vremei. Așa «Păunașul Codrilor» îl găsim în «Almanahul de învățătură și petrecere» pe anul 1848. Cea dintâi culegere care să împlinească o carte a ieșit însă în anul 1852: «**Balade,** *a-dunate și îndreptate de* **V. Alecsandri.** *Partea I. Iași. Tipografia «Buciumului Român»,* **1852**». *Această ediție cuprinde cunoscuta prefață, care a întovărășit și ediția definitivă de mai târziu:*

«Românul e născut poet!... etc.

Volumașul de 100 pagini, cuprinde 14 balade [1]) adăogate la sfârșit cu note.

Baladele erau și «îndreptate», după cum spunea mai dinainte, nota ce întovărășia balada «Păunașului» în Almanahul de pe 1848 (v. și pag. 21. Edit. «Minerva».)

Celei dintâi părți trebuià să urmeze o a doua, ceeace se întâmplă, peste un an, deși Alecsandri plecase la Paris. El însărcinează însă pe T. Codrescu, cu îngrijirea tipăririi. Lipsa lui Alecsandri însă păgubește volumașul de **notele** *trebuitoare. Acest lucru îl și arată Codrescu în câteva rânduri, la începutul*

---

[1]) *Mioara, Blestemul, Codreanul, Român Grue Grozovanul, Balaurul, Turturica și Cucul, Toma Alimoș, Sârb-Sărac, Păunașul Codrilor, Inelul și năframa, Mihu Copilul, Şalga, Bujor, Erculean. — Note.*

cărţii [1]*. Volumaşul poartă acelaş titlu ca cel dintâi, şi a apărut în 1853, cu 17 balade* [2]*.*

In 1866, culegerea ese completă, adăogată cu: ***Doine, Hore şi Cântece din Basarabia.*** *Aşà cum a apărut volumul, «tipărit cu spesele* ***Azilului Elena Doamna****», e una din cele mai frumoase cărţi ce aŭ ieşit vreodată din tipografiile româneşti. El e întitulat: «****Poezii Populare ale Românilor.*** *Adunate şi întocmite de* ***Vasile Alecsandri.*** *Bucureşti. Tip. Lucrătorilor Asociaţi,* ***1866****».*

Impins de către un simţimânt duios, marele poet dăruieşte culegerea Azilului de copii găsiţi «Elena Doamna», adăogând că, şi poeziile populare «sunt copiii găsiţi ai geniului românesc». Ediţia cuprinde ***note*** *în josul fiecărei bucăţi. Poeziile însă se tipăresc de astă dată cu multe schimbări de limbă, cu multe deosebiri de text, faţă de cele tipărite cu atâţia ani mai nainte.*

Ediţia din 1866 e foarte rară astăzi. Dar poeziile populare, în forma dată de Alecsandri, — care nu trebue luat drept un simplu folclorist, ci drept un purtător mai departe al geniului poetic popular, şi care, dacă în unele locuri a ştirbit poate din frăgezimea sălbatecă a acestei poezii primitive dar de o inspiraţie atât de largă, a adăogat însă în multe altele duioşia şi seninătatea geniului său curat românesc, — trebuesc cunoscute, citite şi răscitite, întrebuinţate ca o reînprospătare a sufletului şi a inspiraţiei româneşti.

Intru acest scop, apare din nou această carte.

Ediţia Minerva cuprinde: ***Balade*** *(cântecele bătrâneşti),* ***Doi-***

---

[1] *NB. D-l V. Alecsandri aflându-se acum în Paris, şi lipsindu-i acolo documenturile istorice trebuincioase pentru scrierea notelor ce se cuvin acestor nouă Balade, suntem siliţi a publicà partea II a cântecelor bătrâneşti, fără note. Putem însă făgădui că d-l V. Alecsandri, le va compune după întoarcerea sa în ţară, şi le va tipări odată cu a treia colecţie de Balade ce pregăteşte, pentru complectarea acestor interesante publicaţii.*

T. CODRESCU.

[2] *Negru-Vodă şi Manoli sau Mănăstirea Argeşului, Mihne-Vodă şi Radu Calomfirescu, Movila lui Burcel, Bogdan, Ştefăniţă-Vodă, Constandin Brancovanu, Mogoş Vornicul, Novac şi fata Cadiului, Novac şi Corbul, Vidra, Kira, Dolca, Holera, Badiul, Bogatul şi săracul, Năluca, Luna şi soarele.*

nele, ***Horele*** *și* ***Cântecele din Basarabia****. In retipărirea lor s'a avut în vedere edițiile din 1852, 53, și în* ***„Insemnări“****, s'au dat cele mai însemnate deosebiri de text. Unele bucăți, ca:* ***Bogdan*** *(Balade P. I-1852).* ***Badiul, Novac*** *și* ***Corbul****, (Balade P. II-1853) care în 1866 au eșit cu mari schimbări, au fost reproduse întregi, la «însemnări». In afară de aceasta ediția Minerva dă și toate deosebirile de text, aflate în Manuscrisul No. 814 al Academiei, care cuprinde mai toate poeziile populare. S'a mai adăogat bucățile inedite, găsite în manuscris, cum e balada:* ***Fata Banului de Hațeg, Hore*** *ca:* ***Mierlița*** *și* ***Săftița*** *(v. pg. 233) și câteva* ***Doine****. S'a mai dat și balada:* ***Mărgerilă și Stelița*** *(v. p. 144) retipărită din Calendarul lui Codrescu, de pe anul 1855, de către revista Făt-Frumos, An. I, din Bârlad. S'a desființat* ***„Suplimentul“*** *din Edit. 1866, trecându-se poeziile la locul lor:* ***Magdu*** *la Balade;* ***Fratele răzleț, Surorile, Cântecul orbului*** *la doine;* ***Hora de la Mircești*** *și* ***Hora Uniri*** *la hore, și s'au lăsat în acest capitol al cărții, supt titlul* ***Cântece,*** *cântecele de leagăn, de nuntă și colinzile.*

In manuscriptul No. 819 al Academiei, aflându-se o însemnată culegere de «expresii din poveștile românești» datorită marelui poet, s'au tipărit într'un ***Adaos*** *la sfârșitul volumului.*

Ediția Minervei, fiind o ediție populară, ne-am mărginit a dà numai deosebirile din manuscripte și edițiile anterioare, lăsându-se la o parte alte schimbări de text cum sunt chiar acele din suplimentul revistei «România Literară» din 1855, în care Alecsandri și-a tipărit cea mai mare parte din ***Doine*** *și* ***Hore****.*

EM. GÂRLEANU.

București, 19 Martie 1908.

MĂRIEI SALE DOAMNEI ELENA

Prea Înălţată Doamnă,

Într'un şir de mai mulţi ani m'am ocupat cu adunarea şi coordonarea Poeziilor poporale din Ţările Româneşti şi am parvenit a formà o culegere preţioasă de balade, de legende şi de felurite cântece improvizate de poporul român în orele sale de suferinţă sau de veselie, de cădere sau de mărire.

O parte din acele pietre scumpe a comoarii geniului românesc au fost scoase la lumină şi traduse în limbile franceză, engleză şi germană. Fiind pretutindeni bine primite şi admirate, ele au deşteptat luarea aminte a oamenilor eruditi şi au contribuit mult a atrage simpatii meritate asupra naţiei noastre de atâţi secoli uitată şi părăsită pe marginile Orientului.

Complectând acum, pe cât mi-a fost prin putinţă, colecţia începută şi dorind a face ca să contribue însuşi geniul poporului în folosul Azilului de copii-găsiţi ce poartă numele Inălţimei Voastre, iau îndrăzneala a dărui acestui aşezământ manuscrisul meu de poezii culese din gura poporului.

Ele cuprind glasurile intime ale sufletului său, şi merită de a fi unite cu glasurile de recunoştinţă şi de binecuvântare ce răsun împrejurul numelui Inălţimei Voastre. Ele sunt copiii-găsiţi ai geniului românesc, şi dar au dreptul a se bucurà de îmbrăţişarea Inaltei Protectoare a Azilului Elena.

Am onoare a fi cu cel mai adânc respect
al Inălţimei Voastre
prea plecat şi supus servitor,
V. Alecsandri

Octomvre, 1862.

SCRISOAREA MĂRIEI SALE DOAMNEI

Domnul meu,

Nu voi să întârziu mai mult a vă mulțumi pentru buna și mărinimoasa cugetare ce ați avut. Am citit cu plăcere scrisoarea prin care îmi dedicați complecta ediție a poeziilor naționale culese de D-voastră. Vă mulțumesc ca Română și ca Doamnă.

Ca Română, căci ați alăturat numele meu la această lucrare patriotică, la aceste cântece scăpate de uitare, mulțumită serioaselor voastre cercetări, și care amintesc bucuriile, durerile, istoria și simțimintele țărei. Fără a ridicà ceva din caracterul naiv al expresiei poporale, ați mlădiat cu o rară fericire forma acestor încercări inteitoare. De acum înainte aceste foi răspândite ale trecutului nostru, sunt așezate pe o carte frumoasă, și oricât de modest ați fi la partea ce vi se cuvine, Românii nu vor despărțì niciodată de Doine, Balade și Lăcrămioare numele poetului care a aruncat o strălucire atât de vie asupra literaturii naționale.

Ca Doamnă, vă mulțumesc că ați dat ca desăvârșită proprietate rodul ocupărei voastre de mai mulți ani, la Azilul Elena ce am fundat pentru pruncii găsiți. Această lucrare este o comoară adevărată pentru bieții mei micuți adăpostiți, și o primește cu recunoștință.

Vroesc ca edițiile ce se vor face și se vor vinde în folosul Azilului Elena să fie demne de geniul poetic al Românilor.

Voiu comandà două, din care una, ediție de lux, pentru admiratorii frumuseților poeziei poporale; cealaltă, ediție tipărită cu caractere, fiind menită a se vinde cu prețul cel mai mic,

va servì a duce cântecele naționale ale României, în sânul munților, în sate, în mănăstiri, de unde le-ați cules cu pietate.

Dar mai mult în Azilul Elena acele poezii se vor păstrà, căci ele, puse pe muzică, vor legănà tinerile ființe adăpostite în el. Micii copilaşi ai Azilului meu le vor cântà, şi atunci voiu fi îndeplinit acea gingaşă cugetare din scrisoarea voastră de a dedicà pruncilor găsiți din România aceste poezii pe care le numiți «Copiii-găsiți ai geniului românesc».

Primiți, Domnul meu, cu expresia recunoştinței pe acea a stimei mele particulare.

Elena.

Bucureşti, 10 Octomvrie 1862.

CÂNTECE BĂTRÂNEŞTI

LEGENDE. — BALADE.

POEZIA POPORALA [1])

Românul e născut poet!

Inzestrat de natură cu o închipuire strălucită şi cu o inimă simţitoare, el îşi revarsă tainele sufletului în melodii armonioase şi in poezii improvizate.

De-l munceşte dorul, de-l coprinde veselia, de-l minunează vre-o faptă măreaţă, el îşi cântă durerile şi mulţumirile, îşi cântă eroii, îşi cântă istoria, şi astfel sufletul său e un isvor nesfârşit de frumoasă poezie.

Nimic dar nu poate fi mai interesant de cât a studià caracterul acestui popor în cuprinsul cânticelor sale, căci ele cuprind toate pornirile inimei şi toate razele geniului său.

Comori nepreţuite de simţiri duioase, de idei înalte, de notiţe istorice, de crezeri superstiţioase, de datini strămoşeşti şi mai cu seamă de frumuseţi poetice pline de originalitate şi fără seamăn în literaturile străine, poeziile noastre poporale compun o avere naţională, demnă de a fi scoasă la lumină ca un titlu de glorie pentru naţia Română

Aceste poezii se împart în trei clase deosebite:

1° Cânticele bătrâneşti sau Balade,

---

[1]) În manuscriptul 814 al Academiei (Balade şi Cântice poporale, culese in România de V. Alecsandri) la început, se găseşte şi următoarele: *Note asupra ortografiei adoptate pentru publicarea poeziei poporale:*

«Poeziile cuprinse în acest volum fiind culese din gura poporului, sunt dedicate naţiei române ca o dreaptă avere a sa. Prin urmare, am adoptat pentru publicarea lor ortografia cea mai simplă şi mai potrivită cu gradul de cunoştinţi în care se găseşte neamul românesc. Filologii radicali şi pedanţii bursuflaţi de pretenţii gramaticale, vor scoate negreşit ţipete răguşite la vederea acestei ortografii, însă bunul simţ al românului va primi bucuros un sistem înlesnitor de a scrie şi a înţelege limba strămoşească fără a fi silit să ştie

2º Doine,

3º Hore.

Baladele sunt mici poemuri asupra întâmplărilor istorice şi asupra faptelor măreţe.

Doinele cuprind toate cânticele de doruri, de iubire şi de jale.

Horele sunt cânticele de veselie ale poporului.

Pe lângă aceste se mai află unile cântice numite *Colinde* care au un caracter religios, precum: *Naşterea lui Hristos, Florile dalbe, Plugul* etc. ce se cântă în ajunurile Crăciunului şi al anului nou.

Toate aceste poezii, fără dată sigură, şi fără nume de autori, sunt ascunse de secoli întregi, ca nişte petre scumpe în sânul poporului. Ele sunt espuse a se perde; prin urmare e o sfântă datorie de a le căutà şi a le ferì de noeanul timpului şi al uitărei.

Datoria aceasta am cercat să o îndeplinesc. Ajutat de câteva persoane, iar mai cu seamă de d. A. Russo, am adunat în deosebite călătorii prin munţii şi prin câmpiile înflorite ale ţărei noastre, o mare parte din poeziile poporale, şi acuma săvârşind coordonarea lor, le închin patriei mele ca cea mai dreaptă avere a ei.

Moldova 1852 [1]).

---

italieneşte, spanioleşte, latineşte şi franţuzeşte, pentru-ca să poată citi scrierile româneşti. Iată dar alfabetul simplificat ce s'a întrebuinţat aici.

a—a	k—k—ca
ѫ—â	l—l
b—b	m—m
c - s	n—n
ch—ss—ş	o—o
d—d	p—p
e—e	r—r
f—f	t—t
g—g	u—iú
h—h	ou—u
i—i	v—v
ꙟ—î	x—cs
j—j	z—z

Note. Glăsuitoarea ѫ se exprimă prin *a* cu accent—â.

Glăsuitoarea ꙟ se exprimă prin *i* cu accent—î.

Consoana ц se exprimă prin *ts* sau *t* cu sedila (ţ), această sedilă nefiind alta de cât un mic *s* pus dedesuptul literei *t*.

Consoana ш se exprimă prin *ss* sau *s* cu sedilă, această sedilă nefiind de cât un *s* mic pus dedesupt.

Glăsuitoarea *ŭ*, se întrebuinţează numai la plural, de pildă: el *a* făcut — ei *aŭ* făcut — eu *fac*, ei *facŭ*.

Consoana *z* se exprimă cu litera *z* sau *d*. Afară de aceste regule carele (sic) sânt cerute de geniul limbei noastre, am adoptat ortografia italiană.

[1]) *Nota.* — Această prefaţă a fost tipărită în broşura I. a baladelor.—1852.

I.

MIORIŢA

Pe-un picior de plaiu,
Pe-o gură de raiu,
Iată vin în cale,
Se cobor la vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei.
Unu'i Moldovan
Unu'i Ungurean
Şi unu'i Vrâncean. [1*]
Iar cel Ungurean
Şi cu cel Vrâncean,
Mări, se vorbiră,
Ei se sfătuiră
Pe la-apus de soare
Ca să mi'l omoare
Pe cel Moldovan
Că'i mai ortoman,
Ş'are oi mai multe
Mândre şi cornute,
Şi cai învăţaţi
Şi câni mai bărbaţi!..
Dar cea Mioriţă
Cu lână plăviţă
De trei zile 'ncoace
Gura nu'i mai tace,
Iarba nu'i mai place.
« — Mioriţă lae,
Lae, bucălae,
De trei zile 'ncoace
Gura nu-ţi mai tace!
Ori iarba nu-ţi place,
Ori eşti bolnăvioară
Drăguţă Mioară? [1])
— Drăguţule bace!
Dă-ţi oile 'ncoace
La negru Zăvoi,
Că-i iarbă de noi
Şi umbră de voi.
Stăpâne, stăpâne,
Iţi chiamă ş'un câne
Cel mai bărbătesc [2])
Şi cel mai frăţesc,
Că l'apus de soare
Vreau să mi te-omoare
Baciul Ungurean
Şi cu cel Vrâncean!
— Oiţă bârsană, [2*])
De eşti năzdrăvană
Şi de-a fi să mor [3*])
In câmp de mohor,
Să spui lui Vrâncean
Şi lui Ungurean
Ca să mă îngroape
Aici pe aproape

In strunga de oi,
Să fiu tot cu voi;
In dosul stânii
Să-mi aud cânii.
Aste să le spui,
Iar la cap să-mi pui
Flueraş de fag,
Mult zice cu drag!
Flueraş de os,
Mult zice duios!
Flueraş de soc,
Mult zice cu foc!
Vântul când a bate
Prin ele-a răzbate
Ş'oile s'or strânge
Pe mine m'or plânge
Cu lacrimi de sânge!
Iar tu de omor
Să nu le spui lor.
Să le spui curat
Că m'am însurat
Cu-o mândră Crăiasă,
A lumei mireasă: [4*])
Că la nunta mea
A căzut o stea; [5*])
Soarele şi luna
Mi-au ţinut cununa. [6*])
Brazi şi păltinaşi
I-am avut nuntaşi,
Preoţi, munţii mari,
Paseri, lăutari,
Păsărele mii,
Şi stele făclii!
Iar dacă-i zări
Dacă-i întâlni
Măicuţă bătrână
Cu brâul de lână,
Din ochi lăcrămând,
Pe câmpii alergând,
De toţi întrebând
Şi la toţi zicând:
Cine-au cunoscut
Cine'mi-au văzut
Mândru ciobănel
Tras printr'un inel?
Feţişoara lui
Spuma laptelui;
Mustăcioara lui
Spicul grâului;
Perişorul lui
Pana corbului;
Ochişorii lui
Mura câmpului!...
Tu, Mioara mea,
Să te 'nduri de ea
Şi'i spune curat
Că m'am însurat
Cu-o fată de Craiu
Pe-o gură de raiu.
Iar la cea măicuţă
Să nu spui, drăguţă,
Că la nunta mea
A căzut o stea,
C'am avut nuntaşi
Brazi şi păltinaşi,
Preoţi, munţii mari,
Paseri, lăutari,
Păsărele mii
Şi stele făclii!...

NOTE.

[1*]) *Unu-i Moldovean*
Unu-i Ungurean
Şi unu-i Vrâncean

Adică: unu-i de pe valea Moldovei, unul din munţii Vrancei şi unul din Ardeal. Din neştiinţă, poporul nostru confundă ades numele de Ardelean cu cel de Ungurean, căci el încă nu a ajuns a cunoaşte întinderea pământului locuit de Români. El nu ştie că dincolo de toate hotarele Moldovei şi a Valachiei, peste Carpaţi şi până la Tisa, peste Dunare şi până în centrul

Macedoniei, peste pâraele Milcovul şi Molna, şi peste râul Prutului se află fraţi de ai lui, cu acelaşi port, aceleaşi obiceiuri, aceleaşi credinţi, aceeaşi limbă, acelaş trecut de glorie şi de suferinţi, precum şi acelaş viitor!

2*) *Oiţă Bârsană*

Bârsa, în Ardeal.

3*) *Şi de-a fi să mor*

Românul are mare plecare a crede în soartă! El îşi împarte viaţa în zile bune şi zile rele, în ore ce aduc cu ele fericire sau nenorocire. Astfel întâmplările lumei îl găsesc totdeauna pregătit a primi lovirile lor căci el se întăreşte în credinţa mângăetoare că: *aşà i-a fost scris! aşa i-a fost zodia! aşà i-a fost să fie! etc.*

4*) *O mândră crăească*
A lumei mireasă.

Moartea! Ea domneşte ca o regină asupra omenirei şi e tot-odată mireasa lumei. Tot omul e logodit cu moartea din minutul ce el intră în viaţă.

Românul iubeşte imaginele poetice, de pildă:

Un om bun. e bun ca sânul mamei, sau e bun de pus pe rană.
Un voinic, e Păunaş de codru.
Un tânăr cu părul alb, e nins în luna Mai.
Femeea frumoasă e ruptă din soare... etc.

5*) *A căzut o stea*

Stelele au mare înrâurire asupra închipuirei românului. El crede că tot omul are câte o stea în ceruri ce este tainic legată de soarta lui. Aşà steaua omului se întunecă când el este ameninţat de vre-o cursă, şi cade în văzduh când el se apropie de finitul vieţii. Pentru dânsul un om însemnat e născut cu stea în frunte.

Sunt stele care, după crederea poporului se arată ca prevestiri de mari întâmplări pe pământ, precum unele stele roşii ca de sânge ce apar înaintea războaelor... etc.

6*) *Mi-au ţinut cununa*

Cununa de nuntă care se pune pe fruntea mirilor în ceremonia cununiei. Soarele şi Luna ţin aici locul nunilor mari.

ÎNSEMNĂRI:

1) Mioriţă, Mioară?
(*Balade. P. I. 1852)*

2) Cel mai voinicesc
Cel mai bărbătesc.
(*Balade. P. I. 1852.)*

II.

NĂLUCA

Frunză verde alunică! 1*)
Mircea sue pe potică
Şi 'ntâlneşte o fetică
Ce purtà cofiţă'n mână
Cu apă dela fântână:

«Copiliţă, stăi să beu,
Răcori-te-ar Dumnezeu!
— Ba, bădiţă, ba, nu vreu
Că mă tem de dragul meu.
El mi-a zis să mă feresc

De străini ce-i întâlnesc,
Că de apă nu le-i sete
Ci de sărutări de fete.
— Nu te teme, fata mea[1]),
Că el de s'a mânià
Cu baltagul l'oiu lovì,
Cu pământ l'oiu învelì.
— Mergi în valea cu sulcină[2])
Că-i găsì o cofă plină
Scoasă chiar cu mâna mea,
Descalecă şi o beà,
Bea-o toată dacă-i vreà ;
Da-ţi fă cruce mai întâi[3])
Şi suflă pe faţa ei[2*])
Să nu fie descântată
De baba cea blestemată,
Să nu aibă vre-o nălucă,
În pustiu ducă-s'ar ducă !»
Mircea 'n vale se duceà
Dar el cruce nu'şi făceà,
Peste apă nu suflà
Ci la ea năvală dà.
Inghiţeà, bietul, odată
Şi'l lovià dorul de fată.
Inghiţià de două ori
Şi'l apucà reci fiori.
Inghiţià iar de trei ori
Şi cădeà mort între flori !

NOTE.

[1*]) *Frunză verde alunică*

Vezi nota în balada lui Codreanul.

[2*]) *Şi suflă pe faţa ei*

Românul a păstrat multe obiceiuri şi crezeri din timpul păgânizmului, pierzând simţul mitologic acelor datini. Aşa, el fără a se gândi la libaţiile vechilor Romani, crede că e de augur bun a suflà în faţa apei sau al vinului dintr'un vas, şi chiar a vărsà o parte din băutură până a nu duce vasul la gură. Acest soiu de libaţie, el o face pentru-ca să alunge nălucile morţilor ce zbor prin lume şi se amestec în faptele oamenilor. Asemenea este în ţară o datină veche de a pune câte o mică monedă în mâna fiecărui mort, când este a-l înmormântà, şi aceasta poporul o face fără a se gândi la antica obolă a lui Caron.

ÎNSEMNĂRI :

[1]) Mergi în vale la fântână.
[2]) Nu te teme, fata mea,
Şi mă lasă de a beà
Căci e apa mult mai dulce
Când o puică mi-o aduce,
Şi e mult mai răcoroasă
Când de mâna ta e scoasă.
(Mnscr. Acdm.).

[3]) In «Balade», partea I, Iaşi, 1852, balada urmează astfel:

Da-ţi fă cruce şi o suflă
Să nu fie vr'o nălucă;
Să nu fie descântată
De baba cea blăstămată».
Mircea fetii mulţumeà,
La fântână se duceà,
Cofa plină o găseà
Dar el cruce nu făceà,
Pe de-asupra nu suflà!
Ci la ea năvală dà
Şi-nghiţeà numai odată
Şi simţeà dorul de fată;
Şi'nghiţeà de două ori
Şi-l apucà reci fiori;
Şi'nghiţeà a treia oară
Şi căde̊à mort la izvoară,
Că-nghiţise o nălucă
In pustiu ducă-s'ar, ducă!

III.

CUCUL ŞI TURTURICA

CUCUL.

Dulce turturică,
Dalbă păsărică!
Hai să ne iubim,
Să ne drăgostim
La nouri, la soare,
În frunzi la răcoare,
La stele, la lună
Cântând împreună [1]).

TURTURICA.

Pentru dumneata
Eu n'aş zice ba;
Dar zic şi zic ba
Pentru maica ta
Că-i bănuitoare
Şi fărmecătoare, [1*])
Ea mi-a bănuì
De te-oiu prea iubì
Şi m'a fărmecà [2])
De te-oiu desmierdà.

CUCUL.

Dragă turturică,
Pasăre dălbică,
Nu-mi fii duşmănică,
Vara că ne 'ndeamnă
Şi frunza ne cheamă
Să ne drăgostim
Şi să ne iubim [3])

TURTURICA.

Ba, cucule, ba,
Nu te-oiu ascultà.
Dă'mi tu bună pace
Că, zău, m'oiu preface
Azimioară 'n vatră
Cu lacrimi udată,
Şi de foc uscată
De toţi lepădată.

CUCUL.

Oricum te-i preface
Tot nu ţi-oiu dà pace
Că şi eu m'oiu face
Un mic vătrărel,
Frumos, subţirel [4])
Şi 'n foc oiu intrà
De te-oiu sărutà,
Şi te-oiu coperì,
De foc te-oiu ferì [5])
Încât chiar de silă
Dacă nu de milă
Tu me-i îndrăgì
Şi ne vom iubì.

TURTURICA.

Eu n'aş zice ba
Pentru dumneata,
Dar cumplit mi-e teamă
De cumplita-ţi mamă [6])
Că-i bănuitoare
Şi fărmecătoare.
De cât m'a mustrà
Cà te-oiu desmierdà
Şi mi-a bănuì
Că te-oiu prea iubì,
M'oiu face mai bine,
Ca să scăp de tine,
Trestioară 'n baltă
Subţire şi 'naltă.

CUCUL.

Ori-cum te-i preface,
Tot nu ţi-oiu dà pace
Că şi eu m'oiu face
Un mic ciobănaş
Din fluer doinaş,
Ş'oiu cătà prin baltă
O trestie naltă,
Şi cât te-oiu vedeà
Pe loc te-oi tăeà
Şi 'n tine-oiu cântà
Şi te-oiu sărutà [7]).

TURTURICA.

Ba, cucule, ba,
Nu te-oiu ascultà,
Porumbacule,
Frumuşelule,
Pestrişorule,
Drăguşorule,
Ştiu că mi-ar fi bine
Să fiu tot cu tine,
Dar maică-ta'i rea,
Şi decât cu ea
M'oiu face mai bine
Cu gândul la tine
Iconiţă mică
Intr'o biserică.

CUCUL.

Ori-cum te-i preface
Tot nu ţi-oi dà pace,
Că şi eu m-oiu face [8])
Un mic dăscălaş
La cel sfânt locaş.
Şi pe la icoane,
Oiu duce plocoane,
Şi m'oiu închinà
Şi le-oiu sărutà
De luni care pică
Până duminică.
Iar când te-oiu zări
Astfel ţi-oiu grăì:
«Sfântă iconică,
Fă-te păsărică
Ca să ne iubim
Să ne drăgostim
La nouri, la soare,
In frunzi la răcoare,
La stele, la lună
In veci împreună!

NOTE.

Turturica figurează adesea în cântecele poporale ca simbol de iubire şi de credinţă. Cucul, asemenea în crederea Românului, e o pasăre misterioasă ce are tainice legături cu soarta omului. Glasul său meneşte a bine când răsună de-a dreapta auzului, şi, din potrivă, meneşte a rău când răsună în stânga.

[1*]) *Că'i fărmecătoare*

Poporul crede în puterea farmecilor, şi atribue babelor ştiinţa vrăjitoriilor de unde vine şi vorba că *«baba'i calul dracului»*. — In ochii lui, un om cu mintea distrasă este un om fărmecat, un tânăr aprins de iubire e fărmecat de vre-o babă Cloanţă ce i-a *«făcut cu ulcica»*. Acel nenorocit este expus a încălecà pe o prăjină şi a se duce prin văzduh după glasul fărmecătoarei care, bătând cu o vărguţă de alun peste o ulcică din vatră, chiamă necontenit pe iubitul ei.

Sunt oameni care pretind că au văzut asemenea călăreţi fantastici trecând ca săgeata prin aer.

Nimica nu-i poate oprì din călătoria lor, decât numai înfigerea unui cuţit în pământ.

Vrăjitoarele știu a face de dragoste cu oase de lilieci prinși în ajunul Crăciunului și îngropați de vii într'un furnicar. Din scheletul liliacului nu rămâne decât un cârligel și o lopățică. Cel întâi servă a atrage pe cine ți-e drag, iar lopățica a depărtà pe cine ți-e urât.

Vrăjitoarele au putere a închegà apa, a legà ploile, a ghici soarta oamenilor trăgând în 41 bobi de porumb, a vindecà de feluri de boale prin descântece și prin apă ne'ncepută.

Descântecile sunt foarte numeroase și unele din ele prea originale, precum acelea de mușcarea șerpilor, de deochiu, de săgetătură, de Iele, de urât, etc. Iată ca exemplu acel de deochiu și acel de Iele:

De deochiu

Fugi deochi
Dintre ochi
Că te-ajunge-o vacă neagră
Cu coarnele să te spargă.
Să te-asvârle peste mare
In pustiu, în depărtare.
Acolo să pieri
Ca ziua de ieri
Ca roua de floare
Ca spuma la soare.
Iar capul cel deochiat
Să rămâe luminat
Curat, de boală scăpat.
Ochii cei vătămători
Și de foc săgetători
Invăliți să fie cu perdele albe
Să nu mai privească la obraze dalbe.

Descântece de Iele

Voi Ielelor măestrelor
Dușmane oamenilor
Stăpânele vântului
Doamnele pământului
Ce prin văzduh zburați
Pe iarbă lunecați
Și pe valuri călcați,
Vă duceți în locuri depărtate
In baltă, trestie, pustietate,
Unde popa nu toacă
Unde fata nu joacă.
Vă duceți în gura vântului
Să vă loviți de toarta pământului.
Eșiți din mână, trup, picior,
Și să periți sus într'un nor.
Da-ți omului sănătate
Că sabie de foc vă bate!

INSEMNĂRI:

1) CUCUL.

Mică turturică
Dalbă păsărică.
Fi-mi tu ibovnică
Pân' duminică.
2) Și ea mă mustrà.
3) Vezi nota 1.
4) Dumic vătrăraș...
In foc arde-m'aș.
5) De foc te-oiu feri
Și mi te-oiu suflà
Și te-oiu sărutà,
Și tot nu-i scăpà
De-ami fi ibovnică
Dragă turturică!
6) Dar zic și zic bà
Pentru maică-ta.
7) Urmează:
Și tot nu-i scăpà
De-am fi ibovnică
Dragă turturică.
8) Că și eu m'oiu face
Dumic dăscălaș
Blând diaconaș;
Ș'așa m'oiŭ smeri
Că oiu tot veni
In cea biserică
De luni care pica
Pân' duminică!
Și m'oiu închinà
Și te-oiu sărutà.
Și tot nu-i scăpà
De-ami fi ibovnică
Dragă turturică.

(Balade P. I. 1852).

IV.

BALAURUL

La mijlocul drumului,
La puţul porumbului
Văzuiu floarea câmpului,
Dar nu-i floarea câmpului
Şi-i chiar ochiul şarpelui,
Şarpe lung cu solzii verzi,
Nici să-l vezi nici să-l visezi.
Cel Balaur din păcate
Inghiţise jumătate
Trup cu arme ferecate,
Trupuşor de voinicel
Ce strigà mereu din el:
«Sai, bădiţă ortomane
Că m'ajunge la ciolane!
Sai, bădiţă, de mă scoate
Că m'apuc fiori de moarte!»
Iată 'n lungul drumului,
La puţul porumbului
Că venià, măagain, venià
Pe Balaur de 'ntâlnià
Un viteaz de Ortoman
Pe-un cal negru Dobrogean:
«Măi Balaur! strigà el,
Lasă trupul tinerel
Că te curm pe jumătate
Să-mi răscumpăr din păcate[1*])
Şarpele se svârcolià
Şi cu şapte limbi grăià:
«Ortomane
Hoţomane!
Bateţi negrul
Pe de 'ntregul
Şi te dù, şi fugi de mine
Că nu-i bine nici de tine[1])
— Şerpuliţă,
Dinţi de criţă,
Am un paloş de oţel,
Lasă trupul tinerei.[2])
— Tae-mă, nu mă tăeà,
Nu mă las de prada mea,
Ist copil chiar din pruncie
Maica sa mi l'a dat mie
Că ades îl blestemà
Şi-i ziceà când îl culcà:[3])
Cuică-te, alină-te[4])
Şearpele sugă-mi-te!»
Cel viteaz de Ortoman
Isbià negrul Dobrogean
Şi cu pala lui cea nouă[5])
Pe Balaur tăià 'n două.
Apoi trupul înghiţit,
Plin de rane, otrăvit,
El în cârcă 'l ridicà,
Sus, la stână se urcà
Şi în lapte mi-l scăldà,
De venin îl curăţà
Şi cu viaţă 'l dăruià.
Apoi, mări, cât trăià
Fraţi de cruce se prindeà[3*])
Şi 'mpreună voiniceà
Pe Balauri de stârpeà!

NOTE.

Românii au multe crezeri în privirea şerpilor, unele întemeiete pe ispita, altele născute din închipuire. Aşà găsim în poveştile şi în baladele lor nişte fiinţi fantastice sub nume de Balauri cari au trup de şarpe şi graiu omenesc, şi cari, când se luptă cu vitejii Feţi-frumoşi, se lovesc cu ei în buzdugane, iar când alung vre-o pradă, o alung *cu o falcă 'n cer şi cu una*

în pământ. Insă ei sunt totdeauna învinşi de către Feţi-frumoşi şi tăiaţi în multe bucăţi care *cearcă a se împreună până ce asfinţeşte soarele.*

Acei Balauri se rudesc cu *Dragonii* popoarelor Apusului. Ca şi acestii, ei sunt păzitori de comoare şi de fete mândre de împăraţi, răpite de dânşii.

Românii cred încă că pietrele scumpe se formează din spuma gurei şerpilor, şi că cuiburile lor sunt adevărate comoare de brilianturi şi de rubinuri.

1*) *Să-mi răscumpăr din păcate.*

Superstiţia poporală pretinde că de *fie-care şearpe ucis, Dumnezeu eartă un păcat.*

Sunt câteva zile în an, începând dela sfântul Petru, în care se zice că es şerpii la drum. Atunci se face mare ucidere de aceste reptiluri. Unii şerpi însă au privilegiul de a fi respectaţi, de pildă acei de casă. Ei, ca şi barzele de pe acoperişul casii, şi ca rândunelile de sub ştreaşină, sunt oaspeţi neatinşi, fiin.. apăraţi de legea sfântă a ospeţiei ce domneşte din vechime la Români.

2*) *Fraţi de cruce se prindeà.*

A se prinde fraţi de cruce e o datină antică ce impune datorinţa de a'şi dà viaţa unul pentru altul. Legătura acestei frăţii se făceà prin amestecarea sângelui. Când doi bărbaţi se decideau a se înfrăţi, trebuiau să-şi facă ei pe braţul drept câte o tăetură în formă de cruce şi să unească sângele lor.— Acest obicei mistic, care în epoca de astăzi e mai de tot căzut, se ţine negreşit de oare-care tradiţii de pe timpul cruciadelor, sau poate chiar de tainele introducerei Hrĭstianismului la Români.

Romanii vechi încă aveau mare respect pentru şerpii de casă, pe care îi îmblânziau şi'i primiau la masă de-i hrăniau cu lapte.

3*) *Şi în lapte mi-l scăldà*

Laptele vindecă de răul otrăvii (N. A. Mnscr. Acdm.).

INSEMNĂRI:

1) Pân' ce nu te 'nghit pe tine.

2) Şerpuliţă
Dinţi de criţă
Şerpurel
Bălăurel!
Nu 'nghiţi pe bietul frate
Că 'ţi taiu trupu 'n jumătate!
(Balade P. I. 1852)

3) Şi-i zicea când îl culcà
Il culcà şi-l legănà:

4) *Culcă-te, alină-te*
Şerpele sugă-mi-te!

Femeile romànce au obiceiu a legănà şi adormi copiii lor cu cântece dulci şi armonioase în care cuvântul «*Nanì, nanì*» răsună ades ca o duioasă desmierdare, de pildă:

Nani, nanĭ, copilaş,
Dragul mamii îngeraş!...
Nani, nani, copiliţă,
Draga mamii porumbiţă!...

Asemenea şi surorile lor din Italia cântă un soiu de *Nani, nani* copiilor lor, precum se poate aflà din strofa următoare ce se cântă la Crăciun:

Dormi, dormi nel mio seno
Dormi, o mio fior Nazareno
El mio cuor culla sara,
Fa la Nina, nana, na!
(*Balade P. I. 1852*)

5) Iute paloşul scoteà
Pe balaur îl tăeà;
Copilandrul mi-l scoteà
Şi 'n cârcă mi-l ridicà
Şi la stână mi-l duceà
Şi 'n lapte... etc.
(*Balade P. I. 1852*)

V.

ERCULEAN

Plecat-au în zori
Trei surori la flori.
Sora cea mai mare
S'a dus în spre mare, [1])
Sora cea mezină
Pe mal, în grădină,
Sora cea mai mică
Şi mai sălbăţică
S'a dus, mări, dus
Pe Cerna în sus. [1*])
Ear în urma lor
Mulţi voinici cu dor
S'au luat cântând
Ş'au venit plângând.
Eată-un Căpitan
Căpitan Râmlean, [2*])
Că mi se iveşte
Pe mal se opreşte,
Cu Cerna grăeşte:
«Neră limpezie [2])
Stai de-mi spune mie
Despre trei surori
Plecate din zori. [3])
— Sora cea mai mare
S'a dus către mare
Pe Dunăre 'n jos
La un plai frumos.
Sora cea mezină
S'a dus din grădină
Peste nouă munţi,
In codri cărunţi.
Sora cea mai mică
Şi mai sălbăţică
Plânge colo 'n stâncă
La umbră adâncă».
Ercul Erculean,
Căpitan Râmlean,
Işi repede calul
De răsună malul,
Ş'ajunge 'ntr'un zbor
La stânca cu dor,
«Eşi, fată, din piatră
Să te văd odată!
— Cum să es din piatră
Că sunt goală toată
Şi mă tem de soare...
Nu m'a soarbe oare?
— Să n'ai nici o frică,
Fată sălbăţică,
Că te-oiu luà 'n braţă
Să mai prind la viaţă
Şi te-oiu coperì
Şi mi te-oiu ferì
De vânt şi de soare,
De-a lor sărutare.
— Bădiţă, bădiţă,
De'ţi sunt drăguliţă,
Soţie de vrei
De vrei să mă iei,
Mă scoate din stâncă,
Din umbră adâncă,
Să-ţi es la lumină
Cu inima plină».
Ercul Erculean,
Căpitan Râmlean,
Calcă peste peatră
Şi iată că 'ndată
Lumei se arată
O dalbă de fată
Albă, goală toată,
Vie şi frumoasă,
Dulce, răcoroasă,
Cu păr aurit,
Pe umeri leit.
Cât o şi zăreşte
Soarele s'opreşte,

Şi faţa-i s'aprinde
Şi raza-i se 'ntinde
Ca un sărutat
Lung şi înfocat.
Ear cel Erculean
Căpitan Râmlean
Mi-o apucă 'n braţă
De prinde la viaţă,
Mi-o strânge la piept
Ş'o leagănă 'ncet;
Şi-i face 'n răcoare [4])
Departe de soare
Cuib de floricele
Ivite la stele.

NOTE.

Această legendă pare a cuprinde o alegorie ingenioasă şi poetică asupra descoperirei apelor minerale de la Mehadia în Banat. Numele de Ercul Erculean raportă gândirea la timpurile domnirei Romanilor în Dacia pe când băile astăzi cunoscute sub numele de Mehadia purtau numirea latină de: *Pontes Herculi* şi *ad media acquae sacrae*. Chiar acum încă unul din acele isvoare minerale se chiamă isvorul lui Ercul, zeul puterei, căci apa lui este întăritoare.

Sora cea mai mică şi mai sălbăţică ce stă ascunsă într'o stâncă şi plânge în umbră adâncă, reprezintă negreşit, sub o formă alegorică, un isvor limpede şi dătător de viaţă. Temerea ei de a fi sorbită de razele soarelui, şi cuibul său de floricele aşezat la răcoare, înfăţişează imagina unui pârău de munte ce curge la umbra pădurilor.

[1*]) Cerna este numele pârăului de munte ce curge prin Mehadia şi merge de se aruncă în Dunărea. Acest cuvânt însemnează în limba slavonă un lucru negru; prin urmare se înţelege pentru-ce Ercul Erculean zice pârăului: *Neră* limpezie.

[2*]) *Căpitan Râmlean*

In letopisiţele noastre cele vechi se vede numele de Râmlean dat locuitărilor din Roma.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Pe Cerna, la vale:
[2]) Cerno limpezie
[3]) Ce-au plecat la flori.
[4]) Pe-un pat, la răcoare.
Pe-un pat fără soare,
Cuib de floricele
De dulci viorele.
(Balade. P. I. 1852)

VI.

BLESTEMUL

Pe cel deal, pe cel colnic
Trece-o pruncă ş'un voinic,
Voinicelul hăulind
Şi pe murgul netezind,
Iar pruncuţa suspinând
Şi din guriţă zicând:
«Ia-mă, bădiţă, călare
Că nu mai pot de picioare.
Drumu-i greu şi grunţuros
Nu mai pot merge pe jos!
— Puiculiţă, chip frumos,
Eu te-aş luă bucuros,

Dar mi-e murgul sprintinel
In picioare subţirel.
Murgu-i mic şi drumu-i greu
Abiea duce trupul meu,
Trupul cu păcatele,
Mijlocul cu armele.[1*])
— Nu ţi-e milă şi păcat!
Dela părinţi m'ai luat,
Şi'n răi codri m'ai băgat!
Dare-ar Domnul Dumnezeu
Să fie pe gândul meu!
Să te duci, bădiţă, duci
Pân'ăi picà rob la Turci,
Cu picioarele 'n butuci
Şi cu mânele 'n cătuşi!
Să te-ajungă dorul meu [2*])
Unde-a fi drumul mai greu!
Să te bată jalea mea
Unde-a fi calea mai grea!
Murgul să se poticnească,
In creştet să te trântească,
Mâna dreaptă să-ţi sclintească
Mâna stângă
Să ţi-o frângă,
Să ţii dârlogii cu dinţii,
Să mi te plângă părinţii,
Să te 'nsori de nouă ori [3*])
Ca să faci nouă feciori,
Să te mai însori odată
Ca să faci numai o fată...
Ei să treacă şuerând
Când te-ar auzi plângând,
Ea în palme să-ţi tot cară
Apă turbure ş'amară
Tu să bei, să bei mereu
Gândind la blestemul meu! [4*])

NOTE.

[1*]) *Mijlocul cu armele*

Pistoalele, paloşul sau iataganul se purtau înainte într'o chingă lată de curea ţintuită ce se numeà *seleaf* (cuvânt turcesc) şi care cuprindeà mijlocul trupului.

[2*]) *Să te-ajungă dorul meu*
Unde-a fi drumul mai greu!
Să te bată jalea mea
Unde-a fi calea mai grea!

Pentru cine înţelege puterea dorului, nu poate fi blestem mai amar de cât acela exprimat cu atâta poezie în strofa aceasta. Dorul ce alungă pe călător şi jalea ce îi bate sufletul reprezintă imagine de o rară frumuseţă.

[3*]) *Să te'nsori de nouă ori*
Ca să faci nouă feciori.

„*Mulţimea copiilor averea omului*" zice Românul.
Partea aceasta a blestemului e cu atât mai cruntă că ea atinge una din credinţele cele mai scumpe Românului, menindu-i nouă feciori nepăsători de suferinţele părintelui lor.
Românii au multă dragoste pentru copii. Când un copil e singur la casa omului, el este numit *unicelul;* când sunt doi ei sunt chemaţi *ochii capului;* iar dacă moare vre-unul, părinţii zic plângând «*că l'a indrăgit Dumnezeu*».

[4*]) *Gândind la blestemul meu.*

In locul acestui vers, unii cântăreţi zic:
Câte lacrimi am plâns eu.

VII.

INELUL ŞI NAFRAMA

I.

Fost-au, fost un Crăişor
Tinerel, mândru fecior
Cum e bradul codrilor
Sus, pe vârful munţilor.
De soţie şi-a luat
O copilă din cel sat,
Copiliţă Româncuţă,
Toţi vecinilor drăguţă;
Cu chip dulce luminos
Cu trup gingaş mlădios
Cum e floarea câmpului
În lumina soarelui.
Iată lui că i-au sosit
Carte mare de pornit
La tabără de ieşit.
El în suflet s'a mâhnit
Şi din gură a grăit:
«Draga mea, sufletul meu,
Ţine tu inelul meu,
Pune'l în degetul tău.
Când inelu-a ruginì
Să ştii, dragă, c'oiu murì! [1*])
— De mă laşi plângând acasă,
Na-ţi năframa de mătasă
Pe margini cu aur trasă,
Aurul când s'a topi
Să ştii, frate, c'oiu murì!»

II.

El pe cal a 'ncălecat
Şi pe drum a apucat.
Mers-a el pân' la un loc
Ş'a aprins un mare foc
In mijlocul codrului,
La fântâna corbului. [1])
Mâna 'n sân el şi-o băgà
La năframă se uità...
Inima'i se despicà!
«Dragii mei, ostaşii mei.
Puişori viteji de zmei!
Staţi pe loc de ospătaţi
Şi la umbră vă culcaţi.
Eu sunt gata de plecat
Acasă, că mi-am uitat
Paloşul cel rotilat
Pe-o masă verde-aruncat».
Indărăpt el a pornit,
C'un voinic s'a întâlnit,
C'un voinic cu calul mic:
«— Noroc bun, tânăr voinic!
Ce veste, de unde vii?
— Dacă vrei, Doamne, s'o ştii,
De altul poate-ar fi bine
Dar e rău ş'amar de tine! [2])
Tatăl tău că s'a sculat,
Ţara 'ntreagă ne-a călcat
Pân' ce mândra ţi-a aflat,
Şi pe dâns' a aruncat
Intr'un tău adânc şi lat!
— Na, voinice, calul meu
Să mi-l duci la tatăl meu.
De-a 'ntrebà unde sunt eu,
Tu să-i spui că eu m'am dus
Pe malul apei, în sus,
Şi că 'n apă m'am svârlit
La copila ce-am iubit».

III.

Tatăl său ţar' a sculat,
Tău 'ntreg de l'au secat
Şi copiii şi-a aflat
Amândoi îmbrăţişaţi,
Pe năsip galben culcaţi, [3])
Amândoi senini la faţă

De păreau că sunt în viaţă.
Atunci Craiul s'a căit,
In mătasă i-a 'nvelit,
Şi 'n biserică i-au dus
Şi 'n două racle i-au pus,
Racle mândre 'mpărăteşti
Purtând semne latineşti.[2*)]
Şi pe dânsul l'a zidit
In altar, la răsărit,
Pe ea 'n tindă l'asfinţit!
Iar din el, frate-a ieşit
Un brad verde, cătinat,
Pe biserică plecat.
Şi din ea o viişoară
Inflorită, mlădioară
Ce din zori şi până 'n seară
Pe biserică s'a 'ntins
Şi cu bradul s'au coprins!
. . . .
Tună, Doamne, şi trăsneşte
Tună 'n cine despărţeşte
Dulcea dragoste 'nfocată
De-un fecior şi de o fată.

NOTE.

[1*)] *Când inelu-a rugini,*
Să ştii, dragă, c'oiu muri.

În povestele, în legendele şi în baladele româneşti se găsesc o mulţime de idei poetice şi de imagini răpitoare, precum inelul ce rugineşte, şi aurul năframei ce se topeşte în ajunul morţei unui om. Pe lângă minunile din poveşti: palaturi de cristal zidite pe munţi de oţel, copaci crescuţi până în nouri şi purtând în vârful lor cuib de zână, erghelii de cai sălbatici ce ies noaptea din sânul mărilor ca să pască poenile codrilor, paseri măiestre ce aduc veşti de pe cea lume, pajuri urieşe ale căror cuiburi sunt in fundul pământului, zmei ce râpesc fetele de împăraţi, şerpi mari ce stau culcaţi pe paturi de pietre scumpe, iarba fierului care deschide zăvoarele cetăţilor, iarba şarpelui ce învie morţii vindecându-le rănele, poduri de argint, cu copaci de aur in cari cresc mere de rubin şi cântă paseri de briliant, etc., etc., găsim mere de aur care, aruncate jos, se prefac în palaturi împărăteşti, furci de argint care torc singure, piatra de teacă a sfintei Miercure, peria sfintei Joi, şi ştergarul sfintei Vineri, date de tustrele tânărului Făt-Frumos ca să-i fie de ajutor când l'ar ajunge Zmeii. Piatra de teacă aruncată în calea Zmeilor se schimbă într'o stâncă naltă până la cer, peria într'un codru des în care nici vântul nu răsbate, ştergarul într'o mare lungă şi lată ca faţa pământului. Zmeii trebue să macine stânca, să doboare codrii, şi să soarbă apele mărei, pentru-ca să ajungă pe Făt-Frumos.

In numărul semnelor considerate de Români ca prevestiri de moarte, mai sunt şi căderea stelelor, cântecul cucuvaei, urletul cânilor, arătări de năluce, pocnirea lemnului icoanelor din casă, stătutul cailor pe loc când au a plecă la drum, etc.

[2*)] *Purtând semne latineşti.*

[*)] Această baladă este din Ardeal (N. A. Balade. P. I. 1852).

Adică inscripţie cu litere latine, precum se obişnueşte pe sarcofagiuri.
O variantă a legendei sună aşa:

Trecù toată primăvara,
Trecù pe urmă şi vara,
Inelul nu ruginiă,
Nici naframa se roşiă,
C'amândoi erau în vieaţă
Ea cu lacrime pe faţă,
El cu arma la război,
Şi se doreau amândoi;

Iată că 'ntr'o dimineaţă,
Intr'o zi cu neagră ceaţă,
Mândruliţa se sculă,
Faţa albă îşi spălă,
La icoane se 'nchină,
Ş'apoi la inel cătă.
Dar inelu'i ruginit!
«Vai! drăguţul mi-a murit!»
Vorba bine nu sfârşeà
Şi de cale se găteà
Pe-un cal ager s'aruncà
Şi la tabără plecà.
Calul sboară ca şi vântul
De cutreeră pământul,
Şi când toaca 'n cer tocà,
Ea prin tabără umblà,
Tot pe dragul ei cătà,
Şi'l găseà sărmanul mort,
Întins veşted sub un cort.
Ea naframa' şi-o luà
De trei ori o sărutà,
Capul, faţa'şi înveleà,
Şi pe loc moartă cădeà.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) La fântâna Corbului.
El pe iarbă s'a întins
Ars de dorul cel nestins
Şi din sânu-i plin de teamă
Scoase tainica năframă.
Vai de suflet amărât!
Aurul erà topit!
(Mnscr. Acdm.)

[2]) De altul tot ar fi bună
De tine nici cum nu-i bună.
[3]) Pe nisip luciu culcaţi,
Cu cosiţe gălbioare
Şi cu feţe rumeioare...
La biserică i-au dus
In racle mândre i-au pus.
(Balade. P. I, 1852)

VIII.

PĂUNAŞUL CODRILOR [1])

I.

Pe cel deal, pe cel colnic
Trece-o pruncă ş'un voinic,
Puiculiţă bălăioară
Cu cosiţa gălbioară,
Voinicel tras prin inel,
Mult e mândru tinerel!
Şi-i tot zice voinicul:
«Cântă ţi, mândro, cântecul
Că'mi e drag ca sufletul.
— Eu, bădiţă, l'oi cântà
Dar codrii s'or răsunà
Şi pe noi ne-a 'ntâmpinà
Păunaşul codrilor
Voinicul voinicilor!
— Aurică drăgulică!
Nici ai grijă, nici ai frică.
Să n'ai grijă pentru tine
Cât îi fi tu lângă mine.
Să n'ai frică pentru mine
Cât oi fi eu lângă tine!»
Puse prunca a cântà,
Codrii puseră-a sunà.
Eată că-i întâmpinà
Păunaşul codrilor,
Voinicul voinicilor.
«—Cale bună, Românaş!
— Mulţămim, măi Păunaş,
— Măi băete, băeţele, [2])
Măi voinice, voinicele,
Dă-ne nouă pe mândra
Ca să scapi cu vieaţa ta.
—Ba, eu mândra nu ţi-oi dà
Pân' ce capul sus mi-a stà,
Că eu când o am luat
In cosiţe i-am jurat [1*])
Să n'o las de lângă mine

Şi s'o apăr de ori-cine.»

II.

Ei de brâie s'apucau
Şi la luptă se luau [2*])
Când în loc mi se 'nvârteau,
Când în sus se opinteau.
Nici unul nu dovedeà,
Jos nici unul nu cădeà.
Ear băeatul cam slăbeà,
Brâul i se descingeà
Şi Păunul mi'l strângeà
Trupuşorul îi frîngeà [3])
«—Mândro, mândruliţa mea!
Vin' de'mi strânge brâul meu!
Apărà-te-ar Dumnezeu!
Că-mi slăbesc puterile,
Mi se duc averile [3*])
— Ba, nu, nu băditŝă frate,
Că vei luptà pe dreptate,
Şi ori care-a biruì,
Eu cu dânsul m'oi iubì..»
Voiniceii se isbeau,
Şi mai tare s'opinteau,
Si mai tare se'nvârteau,
Şi mai tare se trânteau.
Din doi unul dovedeà,
Din doi unul jos cădeà;
Cine că mi'ş dovedeà
Şi cu mîndra purcedeà?
Păunaşul codrilor
Voinicul voinicilor!
Cine în luptă jos cădeà
Şi 'n urmă-le rămâneà?
Voinicel tras prin inel,
Moare 'n codru singurel!

NOTE.

Păunaş insemnează un voinic tânăr, mândru şi misterios, mândru ca păunul şi misterios ca Pan, zeul codrilor.

In România plină de urme Romane, nu ar fi de mirare să se fi păstrat numele zeului Pan şi să se fi schimbat cu timpul în Păunaş, precum s'au păstrat numele zeilor păgânismului, Joe, Mercur, Venere, ce se văd figurând în poveşti sub chipuri de Sfinte creştine: Sfânta Joe, Sfânta Mercure, Sfânta Vinere. Prin urmare e de crezut că Păunaşul din această baladă nu este altul de cât chiar Pan zeul codrilor.

[1*]) *In cosiţe i-am jurat.*

Imagină graţioasă şi espresie foarte poetică. A jurà credinţă în cosiţele fetelor este un vechiu obiceiu ce face parte din şezătoarele flăcăilor şi a copilelor, noaptea, pe prispa casei părinteşti.

[2*]) *Ei la luptă se luau.*

Lupta erà la vechii Romani un exerciţiu zilnic şi o petrecere: *lucta*.

Asemenea la Românii de astăzi lupta e un obiceiu care domneşte pretutindeni la munţi şi la câmpii. Ea se urmează în deosebite chipuri cu deosebite numiri: de pildă, *lupta voinicească, lupta ciobănească, lupta ursărească lupta pe dreptate,* (adică fără punere de piedică şi fără ajutor străin)

Cine asistă la aceste lupte a flăcăilor români de la Carpaţi şi de pe malul Dunărei, recunoaşte bine în ele apucăturile şi pausele gladiatorilor *din vechime.*

[3*]) *Mi se duc averile.*

Pentru sufletele viteze puterea e cea mai scumpă avere.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) «Păunaşul Codrilor» s'a tipărit întâi în «Almanahul de învăţătură şi petrecere» pe anul 1848. (Iaşi, Inst. Albinei) cu următoarea notiţă:

«Această baladă populară face parte din colecţia cântecilor Poporului Român, adunate în Moldova, îndreptate şi puse de curând sub tipar de d. V. Alecsandri».

[2]) Ştii tu mări ce-am gândit?
Să-mi dai mândra de iubit
Căci în codri m'am urât
Fără puică de trăit.
(Mnscr. Acdm.)

[3] Urmează aceste 3 versuri:
Ear mândruţa mi-i priveà
Ochişorii-i străluceà
Inimioara-i se băteà.

IX.

SOARELE ŞI LUNA

Umblà, frate, mândrul soare
Umblà, frate, să se 'nsoare
Nouă ai[1*])
Pe nouă cai
Care noaptea pasc în raiu;
Umblà cerul şi pământul
Ca săgeata şi ca vântul,
Dar toţi caii-şi obosià
Şi potrivă nu-şi găsià
Ca sora sa Ileana
Ileana Cosinzana,[2*])
Ce-i frumoasă ca o floare
Intr'o iarnă fără soare[1]).
« — Sorioară Ileano
Ileano Cosinzeano!
Haideţi să ne logodim
C'amândoi ne potrivim
Şi la plete şi la feţe
Şi la dalbe frumuseţe.
Eu am plete strălucite,
Tu ai plete aurite,
Eu am faţa arzătoare
Tu, faţa mângăietoare.
— Alei! frate luminate,
Trupuşor făr' de pacate,
Nu se află-adevărat
Fraţi să se fi cununat.
Cată-ţi tu de cerul tău
Şi eu de pământul meu
C'aşa vrut-a Dumnezeu».
Soarele se 'ntunecà,
Sus, la Domnul se urcà,
Domnului se închinà
Şi din gură cuvântà;
«Doamne sfinte,
Şi părinte!
Mie timpul mi-a sosit,
Timpul de căsătorit,
Şi potrivă n'am găsit
Ca sora mea Ileana
Ileana Cosinzeana».
Domnul sfânt îl ascultà
Şi de mână mi-l luà
Şi prin iaduri mi-l purtà
Doar că l'ar înspăimântà
Şi prin raiu încă-l purtà
Doară că l'ar încântà;
Apoi Domnul Dumnezeu
Cuvântà cu graiul său,
Iar când domnul cuvântà,
Lumile se deşteptà
Şi cu drag îl ascultà.
Cerurile străluciá,
Norii din senin pierea:
«Soare, soare luminate,
Trupuşor făr' de pacate
Raiul tu l'ai petrecut
Şi prin iad încă-ai trecut,

Ce mai zice gândul tău?
— Zice că sufletul meu,
Aleg iadul chiar de viu
Numai singur să nu fiu,
Ci să fiu cu Ileana
Ileana Cosinzeana!»
Soarele se coborà
La sora lui se opreà,
Mândră nuntă pregăteà,
Pe Ileana şi-o găteà
Cu peteală de mireasă
Cunună de 'mpărătească,
Şi rochiţa neţesută,
Din pietre scumpe bătută.
Apoi mândri, el şi ea
La biserică mergeà.
Dar când nunta se făceà,
Vai de el, amar de ea!
Candelile se stingeà
Clopotele se dogeà.
Sfinţii faţa 'şi ascundeà
Preoţi în genunchi cădeà.
Iar mireasa, vai de ea!
Frig de moarte-o cuprindeà
Căci o mână se 'ntindeà
Şi pe sus o ridicà
Şi 'n mare mi-o aruncà!
Valurile bulbucià,
Iar ea 'n valuri cum treceà
Mreană de-aur se făceà.
Soarele se 'nălţà sus.
Se lăsà tot spre apus
Şi 'n mare se scufundà
La soră sa Ileana
Ileana Cosinzana[2]).
Iară Dumnezeu cel sfânt
Sfânt în cer şi pre pământ,
Mâna 'n valuri că băgà
Mreana 'n mână-o apucà
Şi 'n ceruri o aruncà
Şi-n lună plină-o schimbà.
Apoi Domnul Dumnezeu
Cuvântà cu graiul său;
Ear când Domnul cuvântà
Lumile se spăimântà
Mările se tupilà,
Munţii se cutremurà
Cerul se întunecà:
«Tu, Ileană Cosinzană
Sufleţel fără prihană, [3])
Şi tu, soare luminate
Trupuşor făr' de păcate!
Cu ochii să vă zăriţi
Dar să fiţi tot despărţiţi.
Zi şi noapte plini de dor,
Arşi de foc nestingător,
Veşnic să vă alungaţi
Ceriul să cutrieraţi
Lumile să luminaţi!

NOTE.

Printre rămăşiţile de mitologiă anticà ce mai există la Români legenda soarelui este una din cele mai poetice. Soarele e un zeu frumos cu părul de aur carele, ca Apolon, cutrieră cerul pe un car tras de cai. — Asemene Românii cred, când tunetul vueşte, că Sfântul Ilie se preumblă cu carul pe bolta de aramă a cerului.

1*) *Noă ai...*

Adică noă ani, provincialism din Moldova.

2*) *Ileana Cosinzana.*

Ileana Cosinzana este închipuirea cea mai poetică a geniului Românesc; ea personifică tinereţa, frumuseţa, nevinovăţia virginală; suflet îngeresc, într'un cuvânt perfecţia omenirei sub chipul de copilă gingaşă şi răpitoare.

Mulţime de poveşti există în care Ileana Cosinzana joacă rolul cel mai ademenitor. In acele basme minunate prin originalitatea lor adeseori fantastică, Ileana Cosinzana este reprezintată cu părul de aur şi cu farmec dulce la privire. Ea-i atât de strălucită că *pe soare poţi cătà, iar pe dânsa bà*; pasările cântă în calea sa cântecile lor cele mai frumoase, florile se culc în câmpie ca să-i facă covor, balaurii se îmblânzesc şi vin de se întind cu dragoste la picioarele ei, şi toţi fiii de împăraţi umblă să o ia de soţie.

Averile ei sunt nesfârşite; ea are trei îmbrăcăminte: una ca ceriul cu luna şi cu stelele, una ca câmpul cu florile şi una ca marea cu spumele aurite de razele soarelui.

Românii din Moldova zic că Ileana Cosinzana personifică Moldova cu podoabele şi avuţiile pământului său, cu farmecul răpitor care flutură pe câmpiile sale.

A zice de o femee că e frumoasă ca Ileana Cosinzana este tot aşa ca şi când se zice că e ruptă din soare, adică, e o fiinţă din ceruri.

Intre cărţile vechi şi noui ce s'au tipărit pân'acum în ţările Româneşti, cea mai populară este micul poem al lui Arghir şi al iubitei lui, Ileana Cosinzana.

INSEMNĂRI:

[1]) Şi potrivă nu 'şi găseà
Ca soră-sa Ileana,
Ilenuţa Cosinzeana.
Soarele se aprindeà
Intr'o vară c'o videà
Jucătoare, scăldătoare,
Intr'o apă curgătoare.
(Mnscr. Acdm.)

[2]) Candelile se stingeà
Clopotele se dogeà,
Stranele se răsturnà,
Turnul se cutremurà,
Preoţii cu toţi muţeà
Veşmintele le cădeà!
Iar Ileana se 'ngrozeà
Şi de-odată vai de ea!
O mână din cer veneà
De mijloc o cuprindeà
Şi pe sus o ridicà
Şi în marea-o aruncà.
Şi în marea cât cădeà
Mreană de-aur se făceà!
Ear soarele 'ngălbeneà
Şi 'n văzduh se înălţà,
Spre apus el se lăsà
Şi 'n mare se scufundà
La soră-sa Ileana
Ileana Cosinzeana.
(Balade P. II. 1853)

[3]) Trupuşor făr' de păcate!
Cu ochii să vă vedeţi
Dar în veci să nu puteţi
In cale să v'ajungeţi:
Veşnic să vă alungaţi
Cerul să cutrieraţi
Lumile să luminaţi!
(Balade P. I 1852)

X.

ŞOIMUL ŞI FLOAREA FRAGULUI

Sus, în vârf de brăduleţ,
S'a oprit un şoimuleţ,
El se uită drept în soare
Tot mişcând din aripioare.
Jos la trunchiul bradului
Creşte floarea fragului [1*]).
Ea de soare se fereşte
Şi de umbră se lipeşte.
«—Floricică dela munte
Eu sunt şoim şoimuţ de frunte,
Eşi din umbră, din tulpină.
Să-ţi văd faţa la lumină,

C'au venit până la mine
Miros dulce dela tine, [1])
Cât am pus în gândul meu
Pe-o aripă să te ieu
Şi să mi te port prin soare
Până' te-i face roditoare
Şi de mine iubitoare.
—Şoimuleţ, duios la graiu,
Fiecare cu-al său traiu.
Tu ai aripi sburătoare
Ca să te înalţi la soare,
Eu la umbră, la răcoare
Am menire 'nfloritoare.
Tu te legeni sus, pe vânt,
Eu mă leagăn pe pământ.
Dute'n cale-ţi, mergi cu bine
Fără' a te gândi la mine,
Că e lumea 'ncăpătoare
Pentru-o pasere ş'o floare! [2*])

NOTE.

[1]) *Jos la trunchiul bradului*
Creşte floarea fragului

In Carpaţi pădurile sunt pline de fragi ce cresc mai cu seamă la rădăcina brazilor. Acel soi de fragi sunt lungăreţi, roşii şi foarte parfumaţi.

[2]) *Că e lumea 'ncăpătoare*
Pentru-o pasăre ş'o floare.

Cugetare poetică şi de o filozofie adâncă.

ÎNSEMNĂRI:

Urmează:

[1]) «Miros dulce dela tine
Care mult m'a fermecat
Minţile mi-a îmbătat etc.»
(Mnscr. Acdm).

XI.

BRUMĂRELUL

Intr'o verde grădiniţă
Şeade-o dalbă copiliţă
Pe-aşternut de calonfiri,
La umbră de trandafiri.
Trece-un voinicel cu grabă,
Şi din fugă o întreabă:
«— Spune-mi, dalbă copiliţă,
Cu rumena ta guriţă
Eşti nevastă, ori eşti fată, [1*])
Ori zână din cer picată?
— Nici nevastă sunt, nici fată
Nici zână din cer picată,
Ci sunt floare garofiţă,
Răsărită 'n grădiniţă;
Dar tu, voinicele, spune
Eşti însurat ori eşti june?
— Eu sunt, dragă, Brumărelul,
(Ii răspunse voinicelul).
Eu vin seara, pe răcoare
De mă culc pe sân de floare,
Şi când plec voios cu soare [2*])
După mine floarea moare!».

NOTE.

[1]*) *Eşti nevastă, ori eşti fată...*

După datina antică fetele poartă capul gol, până când se mărită, iar de cum se cunună ele pun ştergare pe cap.
Cuvântul nevastă trage etimologia sa dela numele zânei Vesta căreia fecioarele erau închinate în timpul Romanilor. Măritându-se, fata ese din rândul vestalelor şi încetează de a fi supusă cultului zânei Vesta. Ea se face *nevesta, nevastă.*

[2]*) *Şi când plec voios cu soare*
După mine floarea moare.

Tablou poetic, alegorie ingenioasă de peirea florilor bătute de brumă.

Brumărel este numele lunei lui Octomvrie, când încep a cădeà brume mici. Românii dau lunelor numiri potrivite cu timpurile anului; de exemplu:
Ianuarie, se numeşte *Cărindariu* sau *Gerariu*, adică începutul Colindelor anului şi a gerului.
Fevruarie, *Faur* sau *Făurar*, adică a faurilor de fier cari pregătesc ferele aratului.
Martie, *Mărţişor* sau Germănar (încolţitor).
April, *Prier* (deschizător) sau *Florariu.*
Maiu, *Frunzar* sau *Prătar* (a erburilor).
Iunie, *Cireşel* (a cireşelor).
Iulie, Cuptor (a ferbinţelelor).
August, *Măsălar*, (a secerişului).
Septemvrie, *Răpciune* sau *Vinicer* şi *Viniţel* (a vinului).
Octomvrie, *Brumărel.*
Noemvrie, *Brumar* sau *Promorar* (a brumei mari şi a Promoroacei).
Decemvrie, *Andrea* sau *Neios* (a ninsoarei).

XII.

CIUMA

Frunză verde salbă moale,
Adus'a un nor în poale
Boala cea mai rea din boale!
Noru 'n ţară s'a lăsat
Peste oameni a ploat;
N'a ploat ploaie curată
Dar cu ciumă-amestecată!
Unde-ajunge picătura
Se închid ochii şi gura,
Ochii să nu mai privească,
Gura să nu mai grăiască!
Plină-i ţara, mult e plină
De scaeţi de mărăcină;
Unde-s tufe pin potici
Sunt mormânturi de voinici,
Unde-s tufele mai dese
Mormânturi de jupânese,
Unde-s tufele mai rari
Mormânturi de fete mari,
Unde-s tufele mai vii
Tot mormânturi de copii.
Frunză verde porumbică

Stă voinicul la potică.
Ciuma rea îi ese 'n cale,
Voinicul zice cu jale:
«N'aţi calul cu armele
Şi-mi lasă tu zilele.»
Ea-i răspunde: «Dragul meu!
Cal şi arme nu voiu eu,
Dar pe tine chiar te vreu.»
Frunză verde garofiţă
Trece 'n câmp o copiliţă
Cum e crinul înflorit,
Cum e bună de iubit.
Baba ciuma cea păgână
Mi-o apucă strâns de mână.
Copiliţa-i zice: «Ciumă!
Nu-mi fii ciumă şi-mi fii mumă;[1*])
Na-ţi salba cu florile
Şi-mi lasă tu zilele.»
Ea-i răspunde: «Drăguliţă!
Am o neagră sălbuliţă[2*])
De cercat la gâtul tău,
Care nu te-a prinde rău.»
Frunză verde toporaş,
Eată-un dulce copilaş
Care-alungă-un fluturaş.
Unu-aleargă, unul zboară;
Ciuma-i prinde şi-i omoară!
Frunză verde poamă acră
Eată-o babă, eată-o soacră.[3*])
Cum o vede Ciuma 'ndată
Dă la fugă spăimântată,
Culegând în calea ei
Pruncuşorii mititei,
Nevăstuice tinerele,
Copiliţe gingăşele,
Feciorași cu mintea crudă
Şi bărbaţi voinici la trudă.
Ducă-s'ar în pribegie!
Ducă-s'ar în cea pustie,
Indărăt să nu mai vie!

NOTE.

Ciuma a bântuit ţara în mai multe rânduri, pe timpul când hotarele ei despre Dunărea şi despre Bugeac erau expuse călcărei duşmanilor. Dela aşezarea carantinilor însă, ea a fost ferită de grozăviile acelei cumplite epidemii.

[1*]) *Nu-mi fii Ciumă şi-mi fii mumă.*

Spaima răspândită în ţară de răutatea ciumei a născut mai multe legende şi proverburi. Cel mai caracteristic din toate este proverbul scos pe seama mamelor neomenoase, şi care zice: «*Cutare e ciumă nu e mumă*». Asemenea se zice de un om rău şi duşmănos că «*l'a fătat Ciuma*».

[2*]) *Am o neagră sălbuliţă.*

Aluzie la petele acele negre lăsate de boala Ciumii pe trupurile victimilor sale.

[3]) *Eată-o babă, eată-o soacră*

Un proverb poporal sună în următorul chip:

Soacră, soacră,
Poamă acră!
De te-ai coace cât te-ai coace,
Poamă dulce nu te-ai face.

Ideea satirică cuprinsă în aceste versuri e destul de aspră, însă imagina ciumii spăimântându-se la vederea unei soacre, şi fugind din ţară numai că a întâlnit-o, face a presupune că autorul necunoscut a legendei a avut multe daune din partea mamei nevestii lui.

XIII.

HOLERA

Jos pe malul Prutului,
La casele Vâlcului,
Vâlcul bea, se veseleşte
Cu trei fete se'ndrăgeşte,
De holeră nici gândeşte,
Maică-sa grija-i duceà
Şi cu lacrimi îi zicea:
«Dragul mamei Vâlcule,
Mândrule, voinicule!
Tu tot bei şi veseleşti
De holeră nici gândeşti.
Lasă-mi-te de beţie
Şi de dalba veselie,
Că holera-i chiar la Prut [1*])
Şi chiar dincoace-au trecut!»
Vâlcul ei se supuneà
Patru boi la car puneà [2*])
Şi pe cal încălecà,
Drumul la vale-apucà,
Apucà'n călătorie
Să facă negustorie.
Când la cotul Prutului,
Prin mijlocul câmpului
El zărià, mări, vedeà
O clonţată ce râdeà,
O clonţată 'nveninată
Cu pelea pe trup uscată
Şi cu părul despletit
Tot cu şerpi împleticit [3*]).
Ea din loc în loc sărià.
Spini în urmă-i răsărià,
Earba câmpului ardeà
Şi oamenii morţi cădeà!
«—Cale bună, măi drumeţ;
Unde mergi aşa sumeţ?
— Cale'ntoarsă cloanţă fa,
Unde-alergi curând aşa?
— Merg la casa Vâlcului
De pe malul Prutului
Ca să-i ridic zilele
Să mă duc cu dânsele.
— Alei! iazmă călătoare,
Boală rea ş'ucigătoare!
Na'ţi calul şi armele
De-mi lungeşte zilele,
Să-mi mai văd copilele
Că-mi sunt dragi ca soarele.
Na-ţi şi carul, na-ţi şi boi,
Numai te dù de la noi!
— Nu vreau arme omeneşti
Că eu am arme drăceşti.
Am trei coase nevăzute [1])
Cu ciocan de foc bătute [4*])
Una pentru cei voinici,
Una pentru copii mici
Una pentru fete mari
Şi neveste cu ştergari;
Nu vreau nici carul cu boi
Ci vă vreau pe toţi pe voi.
Să vă îmflu zilele
Să mă duc cu dânsele».
Vâlcul biet se oţerià,
Holera la el sărià,
Oasele şi le 'ntindeà
Şi pe Vâlcu'l cuprindeà.
Gură pe gură puneà,
Buze pe buze lipià,
Zilele i le sorbià.
Apoi cloanţa iar râdeà,
Cu zilele purcedeà,
Şi voinicul mort cădeà,
Jos la cotul Prutului
În mijlocul câmpului! [2])

NOTE.

1*) *Că holera-i chiar la Prut.*

De multe rele ce au venit de peste Prut, de când Basarabia e în stăpânirea Ruşilor, precum holere, locuste, invazii de armate, vânturi săcetoase, etc., a eşit în ţară vorba «*Slut la Prut*», şi cânticul Prutului care începe astfel: «Prutule, râu blestemat, etc.»

2*) *Patru boi la car punea.*

Carul a fost adus în Dacia de coloniştii Romani. Ei aveau deosebite trăsuri. Acea de care se serveau cetăţenii avuţi se numeà *biga*. Trăsura matroanelor se chemà *carpentium* şi erà cu două roţi, însă la serbările publice ele se suiau în altele mai mari cu patru roţi, numite *pilentum*. Afară de aceste Romanii aveau, pentru ţară, o trăsură *carruca*. Vizitiul se numià *carricarius*, cărucier.

3*) *Tot cu şerpi împleticit.*

Imagină antică. Furiile iadului, după mitologia romană, poartă plete de şerpi.

4*) *Cu ciocan de foc bătute.*

Adeseori se văd în basmele românilor figurând arme şi unelte de foc. Îngerii au în mâna dreaptă sabie de foc; o calamitate publică e numită biciu de foc; vânturile de la apus ce sunt ferbinţi sunt vânturi de foc, etc.

ÎNSEMNĂRI:

1) Am trei coase nevăzute
Care cosesc mii şi sute!
Nu vreu nici cal pământean,
Că am calul lui Satan
Care 'n sboru-i nu s'opreşte
Nici în cale-i oboseşte.
Nu vreu car cu patru boi, etc.
(Balade P. II, 1853).

2) Zilele i le sorbeà
Ş'apoi crunt, grozav râdeà,
Şi cu ele se duceà
Nevăzută se făceà.
(Balade P. II, 1853).

XIV.

BOGATUL ŞI SĂRACUL

Frunzuliţă de dudău,
La umbră la făgădău [1])
Beau săracul şi bogatul, [1*])
Beau stăpânul şi argatul.
Iar bogatul se mândreà
Şi-n glas mare porunceà:
«Măi crâşmar,
Măi făgădar!
Adă-mi mie vin de-un ban
Ca să beau cu ist sărman».
Iar săracul că râdeà
Şi din gură porunceà:
«Măi crâşmar,
Măi făgădar!
Adă-mi mie vin de-un zlot
Să-l beau cu bogatul tot! [2*])

— Măi sărace, sărăcilă
De ce vrei să-mi faci în silă?
Nu-ţi pune punga cu mine
Că n'ai cămeşe pe tine,
Nici nu ai turme de oi,
Nici coşer cu păpuşoi,
Nici car mare'n patru boi
Ca să poţi cinstì cu noi.[3*])
— Măi bogate, bogăţele!
Dacă ai averi de-acele
Nu-mi scoate ochii cu ele.
Că averile de frunte
Sunt ca un izvor de munte,
Astăzi curge şi înneacă
Şi mâni scade ş'apoi seacă!
De ai turme mari de oi
Ai şi turme de nevoi,
Că pe unde-s turme blânzi
Sunt şi lupi mereu flămânzi.
— Măi sărace, sărăcilă!
Face-mi-aş de tine milă
De n-ai fi tu om pismaş
Şi la inimă vrăjmaş.
— Măi bogate, bogăţele!
Nu fii duşman gurii mele
Că nu-ţi vreu nici rău nici bine,
N'am ce împărţì cu tine.
Tu ai care cu opt boi,
Ai coşar cu păpuşoi,
Eu un cal bun de nevoi!
Tu ai bani de vânturat,
Galbini mulţi de sămănat,
Eu am numai un topor
Care-mi e bun frăţior;
Dar ce-aduni tu într'o vară
Eu adun numa 'ntr'o seară
Că toporul mi-i vrăjit,
Cu tăiuşul oţelit,
Şi când el se 'ntoarce 'n vânt
Cad bogaţii la pământ.
«Măi crâşmar,
Măi făgădar!
Adă-o vadră de Cotnar[4*])
Şi de plată n-ai habar
Că săracul când cinsteşte
Varsă sânge şi plăteşte![5*]).

NOTE

[1*]) *Beau săracul şi bogatul.*

Carul ţărănesc ce purtà la Romani numele de *carrum* se numea şi *sarracum*. Este dar de presupus fără amăgire că cuvântul de sărac adică neavut au denumit din învechime pe oamenii însărcinaţi cu ducerea carelor, oameni cu simbrie şi lipsiţi de avere.

[2*]) *Adă-mi mie vin de-un zlot.*

Zlotul e o monedă de convenţie, precum leul, a cărei valoare e de 30 parale. Obiceiul de a se număra în Zloturi s'au perdut mai cu totul în ţările Româneşti.

[3*]) *Ca să poţi cinstì cu mine.*

Cuvântul *cinste*, de origină slavonă a fost rău înţeles şi întrebuinţat până acum ca să exprime *onorul*. A se cinsti, vrea să zică a beà împreună la crâşmă, sau cum zice francezii *se traiter*.

[4*]) *Adă-o vadră de Cotnar.*

Moldova produce vinuri foarte bune care sunt menite a deschide un izvor de mare comerţ ţării. Unele podgorii, mai ales, precum: Adjudul, Crucea, Socola, Panciul, Odobeştii, etc., sunt vestite pentru calitatea productelor lor.

Cotnariul e însă vinul de frunte al Moldovii. In acea podgorie se găsesc viile lui Ştefan-Vodă.

5*) *Varsă sânge şi plăteşte.*

Expresia «*varsă sânge*» nu insemnează aici că săracul ar fi ucigător de oameni. Ea vreà să zică că ar vărsà sudori de sânge, lucrând pentru-ca să dee dreptul cui se cuvine.

Nu e in firea Românului de a face morţi de om; el nu cunoaşte simţirea răzbunărei, *vendetta* Italienilor. Crimele cu premeditare sunt foarte rari în ţară; cele mai multe provin din furia mâniei sau din cauza băuturei. Gelozia încă produce din când-în-când acte criminale.

Finitul acestui cântec are o variantă care pune în gura săracului următoarele cuvinte:

«Tu ai galbeni la chimir,
Eu am un seleaf cu fir,
Şi-n seleaf un iatagan
Ce mă scapă de alean.
Tu ai casă şi ai masă
Eu am lunca cea frumoasă,
Şi ce-aduni tu într'o vară
Eu adun numa 'ntr'o seară».

XV.

STEJARUL ŞI CORNUL

«— Frate, frate de stejar!
Lasă-mă să taiu un par
Să-mi fac osie la car.
— Frăţioare Românaş
Voios parul daţi-l'aş
Dac'ai face tu din el
Buzdugan de voinicel 1*)
Ghioagă mare nestrugită,
Cu piroane ţintuită
Şi cu dânsa de-ai luptà
Să aperi moşia ta 2*).
— Cornule, ce nu tendoi,
De-o creangă să te despoi
Să-mi fac prăjină de boi?
— Frăţioare Românaş!
Creanga lungă daţi-o-aş,
Ca s'o faci arc de război
S'alungi Leşii dela noi 3*).
Lasă boii, frăţioare,
Şi te dă la vânătoare,
Că nu-i timp de plugărie.
Şi e timp de vitejie 1).
— Codri, codri, mă jur eu
Să ucid cu braţul meu
De tot cornul un duşman,
De stejar un căpitan».

NOTE.

1*) *Buzdugan de voinicel.*

Buzduganele sunt armele favorite ale vitejilor din balade, precum şi ale Zmeilor şi ale Feţilor-frumoşi din poveşti. Zmeii când se întorn la casele lor, aruncă buzduganele din depărtări fabuloase, şi aceste după ce lovesc

în poartă, merg de se aşează în cuele dela păreţi. Lupta între Zmei şi Feţi-frumoşi începe totdeauna cu lovirea buzduganelor.

2*) *Să aperi moşia ta.*

Moşia strămoşească, patria!—Mândre timpuri erau acele când ţara reprezintà pământul tuturor, averea ramasă de la moşi-strămoşi, şi când glasul codrilor chemà pe Români la vitejie!

3*) *S'alungi Leşii de la noi.*

Acest vers lasă a presupune că balada e de pe timpul năvălirilor lui Sobieski şi altor regi Poloni.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Ci e timp de vitejie
Căci ne cade la robie
Dalba noastră de moşie.
(Mnscr. Acdm.).

XVI.

CĂLĂTORUL.

Trece-un călător şi cântă,
Trece pe-o cărare frântă
Prin câmpia înflorită,
Cu inima veştejită.
El se plânge căn cea lume
Nime ştie de-al său nume,
Nime nu se îngrijeşte
De e mort ori de trăeşte.
Sorioara Magdalină [1])
L'auzià dintr'o grădină
Şi pe gânduri ea cădeà
Şi de dor se aprindeà:
«—Călătorule mâhnit,
Şi prin lume rătăcit!
Tu eşti pasăre străină
Care cântă prin grădină
Ş'apoi zboară mai departe
Lăsând inimi înfocate [2]).
— Surioară mângâioasă
Mult eşti dulce şi frumoasă!
Ochi-ţi ard şi-ţi arde faţa
Ca garoafa dimineaţa
Când de rouă-i încărcată
Şi'n lumină se arată.
— Călătorule mâhnit,
Nu ţi-e calul obosit?
— Nu, drăguţă, nici de cum
Dar e săturat de drum.»
Călătorul se oprià...
Nici că mai călătorià!

N O T E.

Exis.ă o legendă a unei călugăriţe ce a urmat în codri pe un om necunoscut, şi care a fost găsită moartă sub poalele Ceahlăului. Poate că balada Călătorului să fie începutul acelei drame misterioase.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) O copilă, o giurgină.
(Mnscr. Acdm.)

[2]) In manuscr. Acadm: balada urmează astfel până la sfârşit:

Lăsând inimi fărmecate.
«Eu de când te-am auzit
Liniştea mi-am prăpădit!
Lângă mine-aleargă 'ndată,
Să te văd numai odată,
Să te văd trecând la poartă,
Chiar de-a fi să cad eu moartă.
Eşti frumos, îţi arde faţa
Ca garofa dimineaţa
Când de rouă-i încărcată
Şi'n lumină se arată».
Călătorul se oprià
Nici că mai călătorià.

XVII.

FATA DE BIREU

«— Fată de Bireu!
Fă pe dorul meŭ.
— Ba, bădiţă, ba,
Nu te-oiu ascultà,
Că m'oi înşelà
Şi nu me-i luà.
— Jur pe mândrul soare
Ce sfârşit nu are!
Că eu vreu să-mi fii
Mamă la copii».
Fata-l ascultà
Şi mi-l sărutà;
Ear a doua zi
Când ea se trezì,
Prinsă-a lăcrimà
Ş'a se blestemà.
Ea se tot boceà,
El îi tot ziceà:
— Fată de Bireu,
Şi de ţăran rău!
Ce plângi la pârău?
Rogi pe Dumnezeu
Ca să te iau eu?
Nu mai plânge, fa,
Că eu te-oiu luà,
De soţia mea,
Când se va vedeà
Ursul cu cercei
Umblând după miei,
Lupul cu cimpoi
Umblând după oi,
Vulpea cu mărgele
Culegând surcele,
Ş'un epure şchiop
Intr'un vârf de plop».

NOTE

Bireu. — Cioplitor de sare la Ocnă.

Tot acest subiect este cântat în Ardeal cu versurile următoare:

Pe cea zare de colnic
Merge-un tânăr de voinic.
Pe cea vale înflorită
Merge-o fată 'mbobocită.
Când au fost de către seară
Ei în drum se'mpreunară.
Când au fost de către zi
Unul ş'altul se trezì.
El se sculà şuerând,
Clop de rouă scuturând;
Mândra se sculà plângând
Tot plângând şi blestemând [1].

ÎNSEMNĂRI:

[1] In Mnscr. Acdm. urmează încă aceste 2 versuri:
Iar în vârful nucului
Râdeà puiul cucului.

XVIII.
MÂNDRA DIN MUNCEL

Colo jos, pe lângă Tisa,
Merge mândra cam descinsă
Prin erbuţa până 'n brâu,
Şi ţine murgul de frâu,
Murg voinic şi pintenog
Care paşte . busuioc. 1)
Ea se plimblă 'n poeniţă
Şi tot zice din guriţă :
«Busuiocul l-aş plivi, [1 *])
Mă tem că m'oiu zăbovì,
Dar l-oiu smulge şi m-oiu duce
Până dincolo de cruce,
La marginea codrului,
La stăpânul murgului,
Tot pe culmea din Muncel,
La haiducul voinicel.
Cine-a vreà ca să mă iee
Meargă-acasă să mă cee,
Meargă-acasă la părinţi
Cu inima lui în dinţi ;
Iar pe când el mă va cere,
Tu, murguţule 'n putere,
Du-mă iute ca un zmeu,
Du-mă la stăpânul tău»
Mândra calu 'ncălecà,
Spre Muncel vesel plecà,
Noaptea 'n drum o apucà.
Ea mergeà, calea-şi perdeà
Şi 'ntr'un râu adânc cădeà
Vai de mândra! vai de ea!
Sufletu-i sburând ziceà:
Sărmanul copilul meu:
Cum rămâne singurel,
Fără pic de mângăere,
Fără mamă cu durere! 2)

N O T E.

1) *Busuiocul l-aş plivì*

Fetele romànce au obiceiu de a-şi pune în păr şi în sân snopuri de busuioc. Ele cred că această plantă are o putere fărmecătoare ce atrage inimele bărbaţilor. Un cântec poporal zice :

Floricea de busuioc
Ce opreşte mândru 'n loc.

Busuiocul se întrebuinţează la ţară în leacuri deosebite, şi în descântece de dragoste.

ÎNSEMNĂRI :

1) Priponit prin busuioc.
(Mnscr. Acdm.).

2) In Mnscr. Acdm. se află următoarea variantă :
«Frunză verde clocotici
«Ce faci mândra mea pe-aici ?
«Nà ist murg şi sui pe el
«Şi te lasă pe Muncel».
Mândra calu 'ncălecà
Spre Muncel vesel plecà
Noaptea 'n drum o apucà.
Ea mergeà, calea-şi pierdeà
Şi 'ntru'n râu adânc cădeà.
Vai de mândra! vai de ea!
Sufletu-i zburând ziceà :
«Sărmanii copiii mei
«Cum rămân ei singurei,
«Fără mamă cu durere
«Fără nici-o mângăere!

XIX.

ROMÂNII DE PE MALURILE DUNĂREI

«Fă, bădiţă, piatra'n zece
La ist mal curând de-i trece,
Că suntem de soi român, [1*])
Nu suntem de neam păgân.
Despică Dunărea'n două,
Să facem dragoste nouă,
Colea'n umbra istor nuci
Pe braţe-mi să mi te culci
Să facem dragoste dulci.
Bădiţă, la chip frumos,
Fă-n pădurea cea din dos
Că-i găsì un păltinel
Să durezi luntre din el,
Şi-i găsì două nuele
Să durezi vâsle din ele.
— Face-oiu, puică, cum mă'nveţi,
Face-oiu luntre şi lopeţi
Să despic Dunărea'n două,
Când a eşì lună nouă».
Eată soarele-au apus,
Crai nou se iveşte sus [2*]).
Mândrul trage din lopată,
Trece Dunărea îndată,
Ese'n valea înflorită,
Vede puica adormită.
S'o deştepte-i vine milă
Că-i gingaşă, că-i copilă.
Să o lase-i vine dor,
C'are faţa de bujor.
«Scoală, puică, să mă vezi,
Să mă vezi şi să nu crezi.
— Ai venit ursitul meu?
Norocì-te-ar Dumnezeu!
Vină 'n braţe, vin' bădiţă,
Să-ţi dau miere din guriţă,
Miere de floare de tei,
De-i gustà-o să tot cei».

NOTE.

[1*]) *Că suntem de soiu român.*

Pe malul drept al Dunărei sunt multe sate locuite de Români, pribegiţi din Moldova şi din Valahia. Asemenea în Epir, Macedonia, Tesalia, Albania şi Bosnia se găsesc multe politii şi sate în care locuiesc Români cunoscuţi sub denumirea de Cuţo-Vlahi. Mulţi din ei sunt negustori, iar cea mai mare parte păstori.

Vezi în Românıa Literară, publicată în Iaşi, în anul 1855, statistica poporimei Române din Turkia Europei.

[2*]) *Craiu nou se iveşte sus.*

Când iese Craiu nou pe cer, fetele şi flăcăii Români il salută cu strigări de veselie şi îi adresează rugăminţi, zicând: *Craiu nou, Craiu nou, sănătos m'ai găsit, sănătos să mă laşi; fără bărbat m'ai găsit, cu bărbat să mă laşi...* etc.

XX.

MUIERUŞCA DIN BRAŞEU

Sub tufe de Clocotel
Zace-un tânăr voinicel,
Cu mândruţa lângă el.
«Scoală, scoală măi bărbate,
Nu mai tot zace pe spate,
Că mi-am urât zilele
Mutând căpătâcele
Când la cap când la picioare,
Când la umbră, când la soare.
— Oh! dragă muierea mea!
Nu pot, nu pot chiar d'aş vrea
Boala mea nici că s'a duce
Pân' ce tu nu mi-i aduce
Mură-albastră şi amară,
Sloi de ghiaţă 'n miez de vară.
— Oh! drăguţ bărbatul meu
Ajutà-ţi-ar Dumnezeu!
Eu toţi munţii am călcat,
Mură-albastră n'am aflat,
Sloiu de ghiaţă n'am găsit
Că pământu-i încălzit.
— Muieruşcă din Braşeu!
Mură-albastră'i ochiul tău
Care mă ucide rău. [1])
Sloiu de ghiaţă netopită
E chiar inima-ţi răcită
Şi de mine deslipită!»

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Care-mi tot meneşte-a rău.
(Mnscr. Acdm.).

XXI.

DOLCA

Pe câmpul Tinekiei,
Pe zarele câmpiei
Răsărit-au florile
Odată cu zorile?
N'au răsărit florile
Ş'au dus Costea oile
De-au aşezat stânele
Pe toate movilele.
Azi e luni şi mâni e marţi
Pleacă Costea la Galaţi.
Se iea sare
La mioare,
Şi bolovani
La cârlani,
Şi tărâţe
La oiţe,
Şi glugi mari
La cei zărari, [1])
Şi opinci
La cei voinici.
Eară Costea cum mergeà
Cu Fulga se întâlneà,
Fulga cel cu barba neagră
Si cu mintea neîntreagă,
Necăjit şi obosit
De trei zile flămânzit. [2])
«Alei! Fulgo, dragul meu,
Să faci cum ţi-oiu zice eu:

Mergi la stâna mea cu bine
Să-ţi iei un dar dela mine, [1] *)
Trei mioare de frigare
Ş'încă una de căldare
Ca să-ţi fie de prânzare.» [3])
Fulga cel cu barba neagră
Dar cu mintea neîntreagă,
Sus la stână se duceà [4])
Ş'oile cât le vedeà,
Cârduri, cârduri le rupeà,
Cu botâul le mânà
In codru la Pandina [5]).
Iar Costea când se'ntorceà
Mare pagubă-şi vedeà
Că lui, mărì, nu-i veneà
Nici laptele la mulsoare,
Nici caşul la 'nchiegătoare,
Nici urda la 'nvelitoare!
Costea mult nu se 'ngăimà,
El dulăii toţi chiemà,
Un caş dulce desvăleà,
Opt-zeci de fălii tăià,
Patru-zeci la pui de câni, [6])
Patru-zeci la câni bătrâni.
Toţi în grabă le mâncà
Dar sama nici că şi-o dà.
Când la urma tuturor
Ean că veneà 'ncetişor
Şchiopătând, schelălăind,
Laturile cam ţiind,
Dolca, haita cea bătrână
Ce ştieà rândul la stână.
Ea venià, nu prea venià,
«Dolca fa, Costea 'i ziceà,
Unde-mi e averea mea?»
Dolca 'ncet schelălăià,
La pământ se întindeà.
«Dolca fa, tu eşti bătrână
Tu ştii rândul dela stână.
Eu pe tine te-am grijit,
Tot cu lapte te-am hrănit.
Dolcă fa, cum de-ai lăsat,
Furii stâna de-au prădat?»
Gemeà Dolca, se culcà,
Laba ruptă-şi arătà:
«Dolca mea, Dolcuţă fa!
Furii laba ţi-au rănit
Când la dânşii ai sărit?
Dacă-mi eşti tu pricepută
Şi nu te-arăţi prefăcută,
Inainte să apuci
Şi la furi drept să mă duci
Pe urmele oilor
Prin pajiştea florilor».
Dolca vesel se sculà
Câmpul de-alung apucà,
Botul prin earbă vârând,
Urmele tot mirosind,
Urma-i ici, urma-i colea,
Dolca nici c'o prăpădeà.
Ziua 'ntreagă ea mergeà
Şi 'ndeseară ajungeà
In codru la Pandina
Ce de foc se luminà.
Când în codru se'ndesià
Bietul Costea ce zărià?
Fulga masă că-şi gătià,
Miei de piele că-i jupià;
Care prin frigări frigeà,
Care prin căldări ferbeà!
«Masă bună, veselie!»
Strigà Costea cu mânie.
Şi Dolca se repezià, [7])
La Fulga mereu băteà,
Iar Fulga cum o zărià
Crunt de spaimă tresărià.
«Alei Fulgo, barbă neagră
Dar cu mintea neîntreagă,
Când la drum te-am întâlnit
Eu, mărì, ţi-am dăruit
Trei mioare de frigare
Şi 'ncă una de căldare
Ca să-ţi fie de prânzare,
Şi tu 'n loc de mulţămită
Ca o fiară flămânzită
Toată stâna mi-ai răpit
Şi pe Dolca mi-ai rănit!
Stăi măi Fulgo barbă neagră

Să te fac cu mintea 'ntreagă».
Şi cum stà şi-l judecà
Inimia i-o despicà,
Şi Dolcăi o aruncà,[8])
Iară Dolca n'o mâncà
Inima de vânzător [2*])
E venin otrăvitor! [9])

NOTE.

[1*]) *Să-ţi iei un dar de la mine*

Generozitatea este una din calităţile Românului. Inima lui blândă şi darnică îl îndeamnă totdeauna a venì în ajutor celui nevoiaş. Lui îi place a împărţì bucăţica lui cu altul; de-acolo a născut datina oaspeţiei.

[2*]) *Inima de vânzător*
E venin otrăvitor!

Nerecunoştinţa este în ochii Românuluì una din cele mai urâte patimi omeneşti.
'I-am mâncat pâinea şi sarea, nu pot să-i plătesc cu rău, şi *nemulţumitorului i se ia darul*, sunt zicătoare populare care arată cât de frumoase se află în inima poporului nostru.

Această baladă a Dolcăi precum şi a Mioriţei le-am cules din gura unui baciu, anume Udrea, dela stâna de pe muntele Ceahlău. Acel păstor sunà din bucium cu o putere extraordinară, în cât munţii se răsunau în mare depărtare. El cântà şi din fluer mai multe cântece ciobăneşti, dar mai cu seamă Doina cu o expresie de înduioşare ce aducea lacrămi în ochii celor care îl ascultau.
La anul 1842, într'o frumoasă seară de vară urcându-mă la stâna din Ceahlău unde auzisem răsunând buciumul lui Udrea, am asistat la unul din cele mai sublime spectacole ale naturei, luminat de razele asfinţitului soarelui; ear după-ce noaptea preseră cerul cu stele, mă aşezai cu Udrea şi cu alţi păstori împrejurul unui foc, şi petrecui până 'n zori cu cântecele de la munte. Udrea îmi spuse că tatăl său ştià mulţime de balade între care acele ale lui Traian şi ale lui Aurelian, dar din nenorocire el le luase cu dânsul în mormânt.

[1]) La mânzărari
(*Balade P. II. 1853*)

[2]) Şi cu mintea neîntreagă.
Costea cum îl întâlnea
Il oprea şi mi-i zicea:
[3]) Şi-un berbec de căldare
Ca să-ţi fie de gustare.
[4]) Dar cu mintea neîntreagă
Ca un frate mulţumea
Şi la stână se ducea
(*Balade. P. II. 1853*)

[5]) La stână la Padina.
[6]) Opt-zeci de fălii tăià
La dulăi le împărţea:
Patru-zeci la pui de câni, etc.
(*Balade. P. II 1853*)

[7]) Dolca crunt, grozav bătea
La Fulga se repezea.
Fulga 'n spaimă răsărea,
Şi pe Costea cum zărea
Ciung pârlit se şi făcea.
Iar Costea la el mergea
Şi din gură-aşa'i grăià:
[8]) Şi cum stà şi-l judecà
Cu pala şi-l despicà
Din piept inima'i luà
Şi Dolcăi o aruncà...
(*Balade. P. II. 1853*).

[9]) Inima de vânzător
Şi de nemulţemitor
E venin otrăvitor.
(*Mnscr. Acad.*)

XXII.

ŞALGA

Sus pe malul Dunărei
La perdeaoa cu câni răi
A Şalghii a vădanei
Este-o turmă de cârlani
Păscută de opt ciobani,
Turma Şalghii cea frumoasă
Ca şoimul de inimoasă *).
La perdea în miezul nopţei [1])
Nemerit-au haiducei,
Nemerit-au, năvălit-au,
Paloşele zăngănit-au,
Pe ciobani legatu-mi-au,
Dulăi 'mpuşcatu-i-au.
Ear pe baciul cel mai mare
Il ferecă şi mai tare
Cu coatele la spinare
De strigà că rău îl doare:
«Căpitan Caracatuci
Vătăjel peste haiduci!
Peste cinci sute şi cinci
Tot haiduci de cei voinici.
De-ai făcut vr'o dată bine,
Fă-ţi o milă şi cu mine
Şi-mi desleagă braţele,
Rău mă dor sărmanele!»
Căpitanul se 'mblânzeà,
Braţele-i le sloboziă.
Eară baciul cum scăpà,
Mâna 'n sânu'şi o băgă
Bucium de aur cătà,[2*])
Şi de trei ori buciumà,
Văile se răsunà,
Frunzele se clătinà [2])
Şalga 'n somnu-i l'auzeà,
Din somn Şalga se trezeà
La soacră-sa se duceà
Şi din gură aşa-i ziceà:
«Maică, măiculiţa mea!
N'auzişi tu buciumând
Şi văile răsunând?
Nu ştii, maică, ciobanii
Rătăcit-au cârlanii,
Ori drumul au rătăcit,
Ori haiduci i-au năvălit?»
Baba soacra răspundeà:
«Mergi te culcă fata mea,
De ciobani nu te 'ngrijià
C'aşa bucium ei cu dor
Când le-i dor de casa lor».
Soacra bine nu sfârşià,
Şalga 'ear că auzià
Glas de bucium răsunând,
Pân' în suflet răsbătând.
«Hei! copii, copii argaţi!
Somnul dulce voi lăsaţi,
Ş'un cal iute-mi înşăuaţi;
Puneţi şaua bărbăteşte,
Să încalec voiniceşte».
Ea pe cal se aruncà
Şi spre Dunăre-alergà
Hăulind şi chiuind,
Buzduganul învârtind.
Cât haiducii o zărià
Loc de fugă nu găsià,
Eară Şalga-i urmărià
Şi din gură-aşa răcnià:
«Ean' aşteapt' aşteapt' aşteaptă
Să luptăm la luptă dreaptă
Căpitan Caracatuci,
Vătăjel peste haiduci,
Peste cinci sute şi cinci
Tot haiduci de cei voinici!
Stăi pe loc să ne'ntâlnim
Două vorbe să grăim
Şi'n arme să ne lovim,
Că mă jur pe Dumnezeu!

Să te 'nvăţ eu, fătul meu,
Cum se leagă ciobanii,
Cum se pradă cârlanii».
Căpitan Caracatuci
Cetaş mare de haiduci [3*])
Se duceà, duceà, duceà,
Nici capul nu-şi întorceà.
Şalga-i ici, Şalga-i coleà,
Capul din fugă-i tăià!
Capu-n urmă rămâneà,
Trupu 'nainte fugia,
Sângele pârău curgeà,
Drumul roş 'că se făceà!
. . . .
Ci-că, mări de pe-atunci,
Când vin cete de haiduci,
Drumul lor nici că greşesc,
Nici că, zău, mai nimeresc,
La perdeaoa cu câni răi [3])
A Şalghii a vădanei,
De pe malul Dunărei.

NOTE.

[1*]) *Ca Şoimul de inimoasă.*

Şoimul e pasăre răpitoare, mai mare decât uliul şi mai mic decât vulturul, însă foarte îndrăzneţ şi repede în sborul său. El trăeşte în munţii Carpaţi şi 'şi face cuibul pe stânci înalte.

Şoimul vânează pasări mari precum gâşte sălbatice, cucoare, dropii, etc. carele trec în cârduri prin Moldova şi pribegesc din ţară la apropierea timpului de iarnă. Când el zăreşte un cârd de acele pasări călătoare, îşi iea sborul de se înalţă mult de-asupra lor, apoi se răpede din senin ca o săgeată şi loveşte pasările cu osul peptului, încât aceste cad ameţite şi se ucid sdrobindu-se de stânci.

În timpurile de demult, strămoşii noştri aveau obiceiu de a îmblânzi şoimii şi a-i deprinde la vânat precum se face şi astăzi cu coroii, şi se vede că meşteşugul lor erà foarte vestit, de vreme ce şoimii făceau parte din tributul ce se plătià sultanilor după închinarea Moldovii. Acest tribut ce purtà numele de *dar spre semn de închinare* se compuneà de 4000 galbeni, 40 epe şi 24 şoimi.

Şoimul se vede ades figurând în balade ca imagină de vitejie şi de răpezime. Un voinic e *Căpitan Şoiman* şi are ochi *Şoimuleţi*. Un cal sprinten zboară ca *şoimul*. În balada lui Serb-Sărac, descrierea alergărei cailor pe câmpul dela Haidar-Paşa e făcută în chipul cel mai poetic:

Alalah! cai arăpeşti,
Alalah! cai tătăreşti,
Cum mişcau copitele
Ca Şoimii aripele.

[2*]) *Bucium de aur cătà.*

In letopiseţele noastre se zice că semnul de război se dà prin buciume. Domnii porunceau a buciumà când oastea română erà gata a se încleştà la luptă cu duşmanul. Este dar de presupus că în secolii de inainte buciumul nu erà mumai o ţevie de cireş, ca acelea ale ciobanilor dela munte, ci un instrument de metal, un soiu de trâmbiţă militară.

[3*]) *Cetaş mare de haiduci.*

Adică: Căpitan de ceată.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) La perdea spre miezul nopţii
Nimerit-au, furii, hoţii,
Nimerit-au, năvălit-au
Puştile 'n plin slobozit-au;
Pe ciobani legatu-i-au
Dulăi împuşcatu-i-au.

Ear pe baciul, pe Urdare
L'au ferecat şi mai tare.
(Mnscr. Acdm.)

[2]) Frunzele se clătină
Valurile clocotià
Peştii 'n faţa lor eşià!
(Balade. P. I. 1852)

[3]) La perdeaoa Şalgăi
Sus, pe malul Dunării.
(Balade. P. I. 1852)

XXIII.

MIHU COPILUL

La dealul Barbat,
Pe drumul săpat
Merge hăulind
Merge chiuind
Mihu Copilaş
Mândru Păunaş,
Păunaş de frunte, [1*])
Copilaş de munte. [1])
Merge el cântând,
Din cobuz sunând [2*])
Codrii dismierdând
Din cobuz de os
Ce sună frumos.
Merge cel voinic
Pe-un murguşor mic
Pin miezul nopţii,
Pin codrul Herţii [3*])
Mult e frunza deasă,
Noaptea 'ntunecoasă,
Şi calea petroasă!
Dar când se urcà
Şi murgul călcà
Piatra scăpărà,
Noaptea luminà
Noaptea ca ziua.
Merge, mări, merge,
Ş'urma li se şterge
Pintre frunzi căzute
Pe cărări perdute.
Merge tot mereu
Voinicelul meu
Din frunze pocnind,
Codrii vechi trezind
Şi mereu grăind:
«Hai, murgule, hai,
Pe coastă de plai.
Ce laşi tu drumul
Ş'apuci colnicul?
Ori zeaua te-apasă, [4*])
Ori şaua te'ndeasă,
Ori frâul cu fluturi
Ori scumpele rafturi,
Ori armele mele
Ce lucesc ca stele,
De duci aşa greu
Trupuşorul meu?
— Zeaua nu mă'ndeasă
Şaua nu m'apasă,
Frâul nu mă strânge,
Chinga nu mă frânge,
Dar ce mă apasă
Şi'n drum nu mă lasă,
Că s'aţin pe-aici
Patru-zeci-şi-cinci,
Cinci-zeci fără cinci
De haiduci Levinţi [5*])
Duşi dela părinţi
De când erau mici
La codru 'n potici.
Ş'acum se găsesc
De benchetuesc
La valea adâncă,

La muchie de stâncă
La des păltiniş,
Mărunt aluniş;
La masă de piatră,
In patru crăpată,
Cu sârmă legată,
Cu slove săpată,
Cu slove de carte
Cu aur suflate.
Iar la masă şade [6*])
Gata să te prade
Ianuş Ungurean
Vechiul hoţoman,
Cu barba sburlită,
De rele 'nvechită,
Până 'n brâu lungită,
Cu brâu învelită.
El are, măi frate,
Săbii lungi şi late [2])
Durdă ghintuită, [7*])
Inimă-oţelită.
Şi mai are încă
Pe'mprejur de stâncă
Voinicei Levinţi
Cu armele 'n dinţi.
Feciori buni de mână,
Căliţi, tari de vână. [3])
Flăcăi groşi în ceafă
Voinici făr' de leafă!
Cu chivere nalte
Cu cozile late
Lăsate pe spate.
Ei te-ar auzì
Şi s'or răpezì
Şi amar de tine
Şi amar de mine!
— Hai, murgule, hai
Pe coastă de plai
Lasă colnicul
Ş'apucă drumul
Că eşti cu Mihul! [4])
Lasă 'n urmă-ţi teamă
Că te ieu pe seamă
Istor braţe groase,
Groase şi vânoase,
Istue pept lat,
Lat ş'înfăşurat,
Istui păloşel
Cu buza de-oţel.
Unguru-i fălos [8*])
Nu-i primejdios,
Gura lui e mare
Dar nu muşcă tare.
Câţi sunt ei? cinci-zeci,
Şease-zeci, opt-zeci,
O sută ş'o mie?
Iase-n cale-mi, vie
Dacă vreau să ştie
Cine e Mihul
Mihu Copilul!»
Murgul ca gândul
Lasă colnicul
Ş'apucă drumul.
«Hai, Murgule, hai,
Pe coastă de plai
La poeana grasă,
Dumbrava frumoasă
Cu iarbă 'nverzită,
Cu flori înflorită!» [5])

II.

Iată 'n codru, iată,
Că Ianuş de-odată
Cum benchetueşte
Şi se veseleşte,
Stă, încremineşte,
Pe gânduri porneşte
Că din când în când
Aude sunând
Codrii răsbătând
Un mândru cântic
Cântic de voinic
Ş'un glas de cobuz
Dulce la auz
De cobuz de os
Ce sună duios.
Şi iată, şi iată

Că Ianuş de-odată
Tresare şi sare
Şi zice-n glas mare.
«Voi vitejilor [9 *)]
Haraminilor!
Ean staţi ş'ascultaţi,
Ş'armele-apucaţi,
Că eu cam auz
Un glas de cobuz
Pintre frunzi sunând
Codrii desmierdând.
Deci voi vă grăbiţi,
Curând vă porniţi
Să-i ieşiţi în cale
Pe deal şi pe vale,
La pod, la hârtop,
La lunca de plop,
La potica strâmtă,
La cărarea frântă,
La fântâna lină
Cu apă puţină.
De-a fi vr'un viteaz
Cu flori pe obraz
Să nu mi-l stricaţi
Ci să mi-l legaţi.
Ear vr'un fermecat,
De muieri stricat,
O palmă să-i daţi,
Drumul să-i lăsaţi!»
Ungurii pornesc
Şi calea-i opresc.
Ear cât îi zăreşte
Mihu le grăeşte:
«Voi Voinicilor
Haraminilor,
Cine v'a mânat
Capul v'a mâncat!»
Şi nici că sfârşeşte,
La harţă porneşte [10 *)]
Şi se învârteşte
Toţi îi risipeşte.
Apoi ear purcede
Pin cel codru verde.
Murgul se urcà,
Şi când el călcà,
Piatra scăpărà.
Noaptea luminà
Noaptea ca zioa.
Ianuş cum îl vede
Din loc se răpede:
«Voi, Vitejilor,
Haraminilor!
Daţi cu lăncele,
Daţi cu flintele.
— Lăsaţi flintele
Lăsaţi lăncele
Voi, Voinicilor
Haraminilor!
Că eu Mihu sunt,
Şi vreu să vă cânt
Un mândru cântic
Cântic de voinic
Cum n'aţi auzit
Cât veac aţi trăit».

III

Eată, mări, eată
Că Mihu de-o-dată
Începe pe loc
A zice cu foc,
Începe uşor
A zice cu dor
Un cântic duios
Atât de frumos,
Munţii că răsun, [11 *)]
Şoimii se adun
Codrii se trezesc,
Frunzile şoptesc,
Stelele clipesc
Şi 'n cale s'opresc!
Ear Ungurii mult
Cu drag îl ascult,
Şi Ianuş îndată
Ca ne-altă dată
Glasu-şi îmblânzeşte,
Mihului grăeşte,
La masă-l pofteşte.

«Vin' tu, Mihule,
Vin Voinicule
Să benchetuim
Şi să veselim,
Ş'apoi amândoi
Ne-om luptà noi doi».
Ei cu toţi s'adun
La masă se pun
Şi benchetuesc
Şi se veselesc
Ploştele ciocnesc[6])
Vesel chiuesc.[12*])
Dar când au sfârşit
De benchetuit,
Masă de-ospătat,
Vinul de gustat,
Ianuş Ungurean,
Mihul Moldovean
De-o parte se duc,
La luptă s'apuc.
Cruntă-e lupta lor
Că e pe omor.
Cine c'a picà
Nu s'a mai sculà!
Ear Ungurii toţi
Lui Ianuş nepoţi
Stau de mi-i privesc
Cum mi se 'nvârtesc,
Cum mi se smucesc
Cum mi se trântesc
Ca doi zmei, ca lei[7])
Ca lei paralei.[13*])
Eată, mări, eată
Că Mihu de-odată
În loc se opreşte,
Pe Ianuş suceşte,
Sus îl opinteşte
Jos încă'l izbeşte
Şi 'n genuchi îl pune
Şi capu-i răpune.
Iar Ungurii toţi
Lui Ianuş nepoţi,
Stau încremeniţi
De moarte 'ngroziţi.
Mihu mi-i trezeşte
Ş'astfel le grăeşte:
«Voi, copiilor
Haraminilor!
Care s'ar aflà
De va ridicà
Buzduganul meu
Cât este de greu,
Durduliţa mea
Cât este de grea
Şi zalele mele
Cât îmi sunt de grele
Acela să vie
Cu mine-n frăţie
Ca să vitejească[14*])
Numele să-i crească!»
Ungurii se 'ntrec
La pământ se plec
Şi 'n zadar se 'ncerc!
Nici unul nu poate
Să ridice'n spate
Armele culcate
Cu-aur îmbrăcate
Cu fer ferecate.[8])
«Voi mişeilor
Haraminilor!
Codrul mi-l lasaţi,
Jugul apucaţi
Că nu sunteţi voi,
Nu sunteţi ca noi
Oameni de mândrie[9])
Buni de vitejie,
Ci oameni de gloată
Buni de sapa lată.»
Şi cum zice 'ndată
Mihul cel voinic
Cu degitul mic
Armele 'şi ridică,
Pleacă pe potică
Cu murgul voios
Pin codrul frunzos.
Şi 'n urmă-i vueşte
Codrul clocoteşte
De-un mândru cân

Cântec de voinic,
De-un glas de cobuz
Dulce la auz,
De cobuz de os
Ce sună frumos!

N O T E.

1*) *Păunaş de frunte*
Copilaş de munte.

In locul acestor două versuri o variantă zice:
Păunaş de codru
Vătăjel de lotru

Inţelesul cuvântului *Lotru* nu e bine cunoscut. Unii pretind că însemnează bandă de hoţi.

2*) *Din cobuz sunând.*

Cobuzul e un instrument oriental.

3*) *Pin codrul Herţii.*

Acest codru se găseşte în ţara dè sus a Moldovii. El a fost mult timp locaşul hoţilor celor mai vestiţi. Asemenea a fost şi Strunga, şi Teiuşul în districtul Romanului, şi Bordea lîngă Iaşi, şi Lunca Mare etc.

4*) *Ori zeaua te-apasă.*

In secolul de mijloc oamenii războinici precum şi caii lor erau coperiţi cu cămăşi de fer, numite zale; prin urmare balada lui Mihu se poate presupune că ar exista de pe epoca Cruciadelor.
Insuşi caracterul cavaleresc a eroului baladei ne întăreşte în această idee.

5*) *De haiduci Levinţi.*

Levent însemnează viteaz de soiu. Un voinic poate să fie de neam prost, ear un Levent trebue să fie de neam bun.

6*) *Ear la masă şade.*

Şade în loc de *şede*, precum *şapte* în loc de *şepte*, provincializm din Moldova. Asemenea se zice *ai* în loc de *ani*, *cei* în loc de *ceri*, etc. etc. In unele părţi a României pronunţarea cuvintelor, de şi mai puţin corectă, e mai dulce şi chiar mai armonioasă.

7*) *Durda ghintuită.*

Puşca are deosebite numiri. In munţii despre Ardeal e numită flintă şi 'n alte localităţi durdă.

8*) *Unguru-i fălos.*

Românul e înzestrat de natură cu un spirit de observare ce l'a făcut a caracteriză în puţine cuvinte neamurile străine cu care s'a găsit în relaţii. Trebue să adăogim însă că spiritul său este tot odată înnarmat de un ghimpe satiric ce îşi arată vârful în multe din zicerile sale.

9*) *Voi vitejilor,*
Haraminilor!

Inţelesul cuvântului Haramin este necunoscut.

10*) *La harţă pornesc.*

După letopisiţele vechi harţa erà în timpul războaelor începutul luptei, ceea-ce numesc Francezii *escarmouches d'avant garde.* Oastele aveau «hărăţi» sau «hărţaşi» cari făceau atacul dintâi pentru-ca să-l silească pe duşman, a-şi desvăli puterile. Oamenii însărcinaţi cu harţa erau aleşi printre cei mai îndrăzneţi şi mai iubitori de luptă, de-acolo vine cuvântul harţăgos pentru-ca să exprime un om gata de ceartă.

In balada lui Mihnea-Vodă şi Radul Calomfirescu se vede că harţa erà şi un joc voinicesc în soiul acelor cunoscute sub numele frances de *tournoi.* Fraţii Buzeşti şi Căpleşti zic lui Radu Calomfirescu:

Noi în cale ţi-am eşit
C'avem dor de harăţit.
Hai la harţă voinicească
Şi la joacă războiască.
etc. etc. etc.

11*) *Munţii se răsun,*
Şoimii se adun,
Codrii se trezesc,
Frunzile şoptesc,
Stelele clipesc
Şi 'n cale s'opresc.

Tablou sublim de adevărată poezie. Una din cele mai încântătoare creaţii a închipuirei. Ar crede cineva că poetul ce a improvizat balada lui Mihu este acelaş care a dat viaţă nemuritoarei Mioriţei, acelaş care a prefăcut Universul într'un templu pentru nunta păstorului Moldovan cu moartea, zicând:

Soarele şi luna
Mi-au ţinut cununa.
Brazi şi păltinaşi
I-am avut nuntaşi.
Preoţi, munţii mari
Pasări lăutari,
Păsărele mii
Şi stele făclii!

12*) *Vesel chiuesc.*

Chiotul face parte din toate serbările şi veseliile Românului; la nunţi, la hore, la mese mari este obiceiu a chiuì într'un ton puternic şi prelungit.

13*) *Ca lei paralei.*

Fiinţi fantastice care figurează ades în povestele poporale. In locul acestor două versuri unii cântăreţi zic:

Ca doi voinicei
Puişori de zmei.

Alţii schimbă compararea şi spun:

Ca doi negri tauri
Şi ca doi balauri.

14*) *Ca să vitejească,*
Numele să-i crească

Cântăreţul care la începutul baladei numia pe Mihu, «*vătăjel de lotru*» cântà în locul versurilor de mai sus pe aceste următoare:

Ca să vitejească
Şi 'n frunzi să hoţească!

Tot acela zice mai departe:

Că nu sunteţi voi,
Nu sunteţi ca noi
Buni de haiducie,
Vrednici de hoţie
Ci de sapă lată
Şi de cea lopată.

După ideea mea balada lui Mihu este de preferat aşa cum este aicea prescrisă şi cum mi-a cântat'o un vânător de la Bicaz, pe malul Bistriţei, anume Ştefan Nour. — Eroul baladei, e despoiat de nuanţele hoţiei, şi rămâne cu nobila figură a unui cavaler din Secolii de mijloc.

ÎNSEMNĂRI:

1) Păunaş de codru
Vătăjel de lotru.
(Balade. P. I. 1852).

2) El, mări, că-mi are
Săbii lucitoare.

3) Voinicei levinţi
Duşi dela părinţi
De când erau mici;
Tot unguri voinici,
Flăcăi buni de mână
Voinici scurţi de vână.
(Balade. P. I. 1852).

4) Că-i voinic Mihul!
Cu el să nu-ţi pasă;
Murgule te lasă
Istor braţe groase. etc.
(Balade. P. I. 1852).

5) Mai urmează aceste 3 versuri în Mnscr. Acdm.
«Dacă vor să ştie
De am pală nouă
Cu-n tăiuş, sau două.

6) Armele ciocnesc.
(Balade. P. I. 1852)

7) Ca doi voinicei
Puişori de smei.
(Balade. P. I. 1852).

8) Armele 'ncărcate
La pământ culcate.
(Balade. P. I. 1852).

9) Buni de haiducie
Vrednici de hoţie.
Ci de sapă lată
Şi de cea lopată!
(Balade. P. I. 1852).

XXIV.

TOMA ALIMOŞ

Departe, frate, departe,
Departe şi nici prea foarte
Sus, pe şesul Nistrului [1*])
Pe pământul Turcului;
Colo'n zarea celor culmi,
La groapa cu cinci ulmi
Ce răsar dintr'o tulpină
Ca cinci fraţi de la o mumă,
Şedeà Toma Alimoş,
Boer din ţara de jos;
Şedeà Toma cel vestit
Lângă murgu-i priponit,
Cu ţăruşul de argint
Bătut în negru pământ [2*])
Şi pe iarbă cum şedeà
Mândră masă-şi întindea
Şi tot bea şi veselea
Şi din gură-aşà zicea:
«Inchinare-aş şi n'am cui! [3*])
Inchinare-aş murgului
Dar mi-e murgul cam nebun
Şi de fugă numai bun,

Inchinare-aş armelor
Armelor surorilor,
Dar şi ele-s lemne seci
Lemne seci, oţele reci!
Inchina-voiu ulmilor
Urieşii culmilor
Că sunt gata să-mi răspunză
Cu freamăt voios de frunză,
Şi-n văzduh s'or clătină
Şi mie s'or închină!»
Eată, mări, cum grăià
Că'n departe auzià
Un nechez ce nechezià
Şi se tot apropieà
Toma 'ncet mi se sculà,
Peste câmpuri se uità
Şi zărià un hoţoman 1)
Pe-un cal negru Dobrogean, 4*)
Un cal sprinten voinicesc...
Plătià cât un cal Domnesc.
Hoţomanul nalt, pletos5*)
Cum e un stejar frunzos
Erà Mane cel spătos
Cu cojoc mare, miţos,
Cu cojoc întors pe dos, 6*)
Şi cu ghioaga nestrugită,
Mumai din topor cioplită.
El la Toma 'ncet venià
Şi din gură-aşa'i grăià:
— Alei! Toma Alimoş
Boer din ţara de jos,
Ce ne calci moşiele
Şi ne strici fâneţele?»
Boer Toma Alimoş
Îi da plosca cu vin roş:
— Să trăeşti, Mane fârtate7*)
Dă-ţi mâniea după spate
Ca să bem în jumătate.»8*)
Mane cu stânga luà,
Cu dreapta se înarmà,
Paloşul din sân scoteà
Ş-aşa bine-l învârteà
Ş-aşa bine mi-l chitià
Că pe Toma mi-l tăià
Pe la furca peptului,
La încinsul brâului
De-asupra buricului
Unde-i greu voinicului. 9*)
Toma crunt se oţerià... 2)
Manea 'n scări se 'nţepenià.
Dos la fugă şi puneà.
«Alelei! fecior de lele!
Căci răpişi zilele mele!
De te-aş prinde 'n mâna mea,
Zile tu n'ai mai aveà!
Şi cum stà de cuvântà
Maţele şi le-adunà,
În coşuri şi le băgà, 3)
Pe de-asupra se 'ncingeà
Şi cu murgu-aşà grăià
« — Alelei! murguleţ mic,
Alei! dragul meu voinic!
De-ai puteà la bătrâneţe
Cum puteai la tinereţe!»
Murgul ochi-şi aprindeà,
Nechezià şi răspundeà:
— Eată coama sai pe mine,
Şi de-acum te ţine bine
Să-ţi arăt la bătrâneţe
Ce-am plătit la tinereţe!»
Toma iute 'ncălecà,
După Mane se luà
Si mereu, mereu strigà:
«Alelei! murguleţ mic,
Alei! murgul meu voinic,
Aşterne-te drumului 10*)
Ca şi iarba câmpului
La suflarea vântului!»
Murgul mic se aşterneà,
Mane 'n lături se zăreà.
Toma turbà şi răcnià
«Tăiatu-m'ai tâlhăreşte,
Fugitu-mi-ai mişeleşte.
De te-aş prinde'n mâna mea
Zile tu n'ai mai avea.
Stăi pe loc să ne'ntâlnim
Două vorbe să grăim,
Două vorbe oţelite

Cu paloşile grăite!»
Mane 'n lături tot fugià
Eară Toma-l ajungeà [4])
Ş-aşa bine mi-l chitià
Că din fugă mi-i tăià
Jumătatea trupului
Cu trei coaste-a negrului!
Mane 'n două, jos cădeà,
Toma, murgului ziceà:
«Alelei! murguleţ mic,
Alei! dragul meu voinic!
Ochi-mi se painginesc,
Norii sus se învârtesc.
Te grăbeşte-aleargă, fugi
Şi ca gândul să mă duci [*11])
Colo'n zarea celor culmi,
La gropana cu cinci ulmi,
Că eu murgule-oiu murì
Pe tine n'oiu mai sărì!
Ear când sufletul mi-oiu dà,
Când nu te-oiu mai desmierdà,
Din copită să-ţi faci sapă
Lângă ulmi să-mi faci o groapă
Şi cu dinţii să m'apuci,
În tainiţă să m'arunci.
Ulmii că s'or clătinà,
Frunza că s'a scuturà,
Trupul că mi-a astupà!»

NOTE.

[1]) *Sus, pe şesul Nistrului*
Pe pământul Turcului.

În partea Basarabiei de jos, ce purtà numele de Bugeac.

[2*]) *Bătut în negru pământ.*

Pământul din ţările locuite de români e vestit pentru calitatea sa mănoasă. E un soiu de pământ vegetal, negru şi gras care dă roade înbelşugate. De aceea românii l-au sanctificat în gândul lor şi îi zic *sfântul pământ! el te hrăneşte, el te adăposteşte, el te înveleşte!* vechii Romani dà pământului numele de *mamă.*

[3*]) *Inchinare-aş şi n'am cui.*

Una din mulţumirile românului e de a închinà până a nu beà. Cuvintele obişnuite la asemine închinări sunt: *Noroc să dee Dumnezeu! şi la anul cu bine! voe bună cu belşug şi cu opt boi la plug.* etc.

[4*]) *Pe-un cal negru Dobrogean.*

Caii din Dobrogea erau cunoscuţi pentru calitatea lor ca şi acei din Bugeac. Erau un soiu de cai sălbatici crescuţi în câmpiile pustii din Dobrogea, şi de soiu tătăresc.

[5*]) *Hoţomanul nalt, pletos.*

Pletele sunt un semn de bărbăţie în ochii Românilor. Ei le poartă lungi şi se mândresc de dânsele. Una din cele mai adânci mâhniri a flăcăilor ce sunt luaţi la oaste, este că disciplina militară îi sileşte a se despărţi de podoaba firească a capului.

[6*]) *Cu cojoc întors pe dos.*

Se zice de un om aprins de mânie că şi-a *întors cojocul pe dos.*

[7*]) *Să trăeşti Mane fărtate.*

Cuvântul fărtat e compus din cuvintele fără şi tată şi însemnează bastard.

8*) *Că să bem în jumătate.*

Adică să deşarte plosca fiecare pe jumătate. Incă o dovadă de plăcerea ce are Românul a împărţi cu altul bunurile de care el se bucură.

9*) *Unde-i greu voinicului*

Adică unde atârnă greutatea armelor purtate la pept, în cingătoare.

10*) *Aşterne-te drumului*
Ca şi iarba câmpului
La suflarea vântului.

Icoană vie şi admirabilă de fuga calului. In toate baladele unde se pomeneşte de alergări de cai, poeţii poporului se întrec în imagini de o sublimă frumuseţe.

11*) In poveşti caii Feţilor-frumoşi, îi întreabă totdeauna cum să-i ducă? *ca vântul ori ca gândul?*

Unii din cântăreţi numesc pe Toma Alimoş Toma a lui Moş şi adaogă următoarele versuri la finitul baladei:

«Şi să caţi murgule 'n zori
Să-mi găseşti vr'o două flori,
Şi la cap şi la picioare
Să-mi sădeşti câte o floare.
Una, floare de bujor
Ce pare că arde'n dor,
Şi alta de busuioc
Ce opreşte mândra'n loc.
Apoi, dragă, să-mi nechezi,
Apoi să te depărtezi
Şi să mergi la câmp, la noi,
Unde-am născut amândoi.
Nimeni frâul să nu-ţi pue
Nici pe tine să se sue.
Iar de-i vedeà tu pe jos
Un voinic tânăr, frumos
Cu păr lung şi gălbior
Să ştii că-mi e frăţior.
Tu să-l laşi ca să te sue
Mâna'n coamă să ţi-o pue,
Şi să-l porţi, murgule, bine
Cum m'ai purtat şi pe mine,
Şi să-l primbli aici pe culmi
Tot la umbra istor ulmi!»

ÎNSEMNĂRI:

1) Şi zăreà un voinicel
Pe-un cal negru sprintenel
Pe-un căluţ dobrogenesc.. etc.
(Balade. P. I. 1852)

2) Toma crunt se oţereà...
Toma paloşul goleà!

3) În coşuri le cuprindeà.
(Balade. P. I. 1852)

4) Iară Toma-l ajungeà
Drept în două-l despicà,
Apoi Toma se 'ntorceà
Şi cu glas de mort ziceà:
(Mnscr. Acdm.)

XXV.

ROMÂN GRUE GROZOVANUL

I.

Sus, pe câmpul Nistrului
Sub poalele cerului,
La coada lalpăului 1*)
Unde fat' zmeoaicele 2*)
Şi s'adun zernoaicele,
Şi s'adap leoaicele.

Multe-s frate, şi mai multe
Corturi mari, corturi mărunte!
Iar în chiar mijlocul lor
Nalţă-se-un cort de covor
Un cort mare şi rotat
Poleit şi narămzat,
Cu ţăruşi d'argint legat [1])
Par'că-i cort de împărat! [3*])
Dar înuntru cine şede?
Dar în el cine se vede?
Ghirai Hanul cel bătrân [4*])
Cu hamger bogat la sân.
Mulţi tătari stau împrejur
Cu ochi mici ca ochi de ciur,
Şi stau toţi îngenunchieţi
Pe covor cu perii creţi.
Iar la uşa cortului
Sub stejarul mortului [5*])
Este-un biet Român legat
Legat strâns şi ferecat
Ca un mare vinovat.
Român Grue Grozovanul
Român Grue Moldovanul [2])
Care-a sărăcit pe Hanul.
Doi Tătari ţeapa-i gătesc,
Doi amar mi-l chinuesc
Dar el cântă 'n nepăsare
Par'că-ar fi la masă mare, [3])
Şi dă semn de veselie
Par'că-ar fi la cununie!..
Iată Mirzăciţele [6*])
Şi cu Tătăriţele
Că la hanul năvălesc
Şi cu toate-aşa'i grăesc:
«Alei! Doamne, Han bătrân
Cu hamger bogat la sân!
Fă cu Grue ce, vei face
Sufletul să ni se'mpace,
Că de când s'au râdicat
Şi'n Bugeac Grue-a intrat
Mulţi Tătari el ţi-a stricat
Şi Tatarce-a văduvit,
Fete mari a bătrânit,
Bugeacul l'a pustiit,
Bugeacul pe jumătate
Şi Crâmul a treia parte!»
Ghirai hanul cel bătrân
Trage pala dela sân
Şi cu glas crunt de păgân [7*])
Zice lui Grue Român:
«Alei, Grue, viteaz mare!
Dela mine n'ai ertare.
Spune 'ncalte-adevărat
Mulţi Tătari tu mi-ai stricat?
— Alei! Doamne Han bătrân
Lasă cel hamger la sân
Că eu sunt puiu de Român
Şi nu-mi pasă de-un păgân!
De-i ertare sau de nu-i
Tot cu dreptul vreu să-ţi spui
Că de când m'am râdicat
Şi'n Bugeac eu am intrat
Mulţi Tătari, zău! ţi-am stricat
Şi Tătarce-am văduvit,
Fete mari am bătrânit
Şi Bugeac am pustiit
De bahmeţi l'am sărăcit [8*])
Bugeacul pe jumătate
Şi Crâmul a treia parte.
Iar Nistrul când l'am trecut [1])
Pod pe dânsul am făcut
Ca să duc să car la noi
Averile dela voi:
Să duc cară Mocăneşti
Cu copile Mirzăceşti
Şi cu roabe Tătăreşti.
Alei! Doamne Han bătrân
Lasă cel hamger la sân
Şi-mi dă moarte de Român
Nu-mi dă moarte de păgân.
Las' să mă mărturisesc [9*])
Şi de suflet să-mi grijesc
La un popă creştinesc
Care zice din psaltire
In cea sfântă Mănăstire,
Că mult sunt eu vinovat,
De păcate încărcat;
C'am curvit cu sora ta

Ş'am răpit pe fiica ta,[5]
Ş'am ucis pe frate-tău,[10*]
Viteaz mare cât un leu
Care-a fost duşmanul meu!»
Ghirai Hanul cel bătrân
Uită hamgerul la sân,
Şi cu glasul oţerit
Pe loc au şi poruncit
La Mârzaci de cei mai mari
Şi la cinci-zeci de Tătari
Pe Grue să-l ducă'ndată
La cea Mănăstire naltă!

II.

Tătărimea purcedea
Şi pe Grue mi-l ducea
La cel popă creştinesc,
Sfânt cu chipul omenesc,
Care zice din psaltire
În cea sfântă Mănăstire.
Dacă videa şi videà
Grue vreme nu perdeà,
Două cruci numai făceà,
Doamne-ajută! el ziceà
Bardă'n mână apucà
Şi-n Tătari se aruncà
Ca un vânt înviforat
Într'un lan de grâu uscat.
Aman! ei cu toţi răcniă[11*]
Şi din faţa-i toţi periă!
Dacă videà şi videà
El în grabă se duceà
Chiar la grajdul Hanului
Hanului Tătarului.
Când la grajd el ce zăriă?
Un bahmet ce tot săriă,
Un căluţ cam pătrărel,
Eşiă'n vară cincărel.
Grue mi-l apropieà,
Mâna'n coamă că'i puneà
Şi'n podele-l asvârliă
Aşa cal nu-i trebuià!
Dar colo, cât colo'n fund
Eată-un negru cam rotund
Care soare n'a văzut
De când mă-sa l'a făcut.[12*]
La el Grue se duceà,
Mâna'n coamă că-i puneà
Din loc nici că mi-l clintià!
Aşa cal îi trebuià.
El afară mi-l scoteà,
Frumuşel mi-l înşăuà
Înşăua şi-l înfrăuà,[6]
Şi pe ochi îl sărutà
Şi pe dânsul s'aruncà.
Trei dezbinuri că mi-i dà,
Scântei verzi din ochi îi dà.[13*]
Şi de-odată s'arătà
Chiar la uşa cortului
Sub stejarul mortului
Ghirai Han cât îl vedeà
Oftà greu şi mi-i ziceà:
«Alei! Grue, viteaz mare!
Dela mine ai ertare,
De vrei numai să te prinzi
Negrul meu să nu mi-l vinzi,
Să nu-l vinzi la Ungurean,[7]
Nici la Turc Ţarigradean.
Să nu-l vinzi nici la Litean[14*]
Că Liteanu-i om viclean.
Ci să-l vinzi la un Român
Că-i om drept şi bun stăpân
Şi de mână mai dănos
Şi de suflet mai duios.[15*]
El pe negrul de-a aveà
Tot de nunţi mi l'a ţineà.
Eu la dânsul l'oiu vedeà
Ori la nunţi ori la războiu
Când ne-om luptà noi cu voi.
El că mi l'a dăruì
Sau că i l'oi cumpănì
De trei ori cu venetici
Venetici de câte cinci.»[16*]
Român Grue cam râdeà
Şi din gură răspundeà:
«Alei! mări, Han Bătrân!
Ori nu ştii că sunt Român?

De-s Român, sunt frate bun [17*])
C'ori ce cal viteaz nebun!
Iar de ai bahmeţi fugari
Şi de ai voinici Tătari,
Bahmeţi iuţi să mă gonească,
Tătari crunţi să îndrăznească,
Dă-le voe, dă-le ştire
După mine să se 'nşire
Şi s'alerge să m'ajungă
Pe câmpia astă lungă.»

III.

Ghirai Hanul semn dedeà
Tătărimea purcedeà
Pe cel câmp nemărgenit
Cu negară învălit
Şi cu troscot coperit.
Tătărimea se'nşirà
Şi fugând se resfirà
Câte unul, unul, unul
După negruşor nebunul,
Negrişor fugià, fugià,
Cum se fuge nu fugià, [8])
Ci sărià tot epureşte
Ş'alergà tot ogăreşte
Nechezând tot voiniceşte.
Alei! voi, Tătari păgâni,
Vi s'a stâns ziua de mâni!
Iată Grue dă 'nnapoi
Şi s'aruncă pintre voi
Ca un vânt înviforat
Intr'un lan de grâu uscat; [9])
Şi cu negruşor nebunul
Vă ie unul câte unul
Şi din fugă vă coseşte
Şi vă taie chip snopeşte [18*])
Şi de-averi vă curăţeşte
Şi de boală vă scuteşte
Şi vă lasă 'n urma lui
Ca momâi de-a câmpului!
Apoi Grue se porneşte
Şi 'n Moldova se iveşte
Ca un soare ce 'ncălzeşte
Incălzeşte şi rodeşte,
Că mult bine 'n lume face
Sufletul să şi-l împace.
Creştinează [19*])
Şi botează
Dă de fin
Câte-un tretin
Şi de fină
O tretină.
Şi cunună fete mari
Fără grijă de Tătari,
Şi ridică mănăstiri [10])
Pentru timp de năvăliri [20*])
Iar pe negrul sprintenel
Il face frate cu el,
Că Românu-i frate bun
C'ori ce cal viteaz nebun!

NOTE.

[1*]) *La coada Ialpăului.*

Ialpeu, râu din Basarabia ce se varsă în lacul numit Ialpug.

[2*]) *Unde fat Zernoaicele,*
Şi s'adun Zmeoaicele.

Fiinţi fantastice care joc un mare rol în basmele poporului.

[3*]) *Parcă-i cort de Impărat*

In broşura întâia a baladelor tipărite în Iaşi la anul 1852, se zice:

Un cort mare şi rotat
Mult e mândru naramzat,
De ţeruşi de-argint legat
Cu sfori albe de mătasă...
Par'că-i cort de 'mpărăteasă.

4*) *Ghirai Hanul cel bătrân.*

Hanul de Tătari purtà denumirea de Ghierai, ca un titlu de suveranitate, după numele celui întâiu şef al Tătarilor care a luat Crâmul.

5*) *Sub stejarul mortului.*

Tradiţia poporală spune de un copac locuit de sufletul unui om ce fusese spânzurat de crăcile lui Ori-cine ardormeà la umbra acelui arbore, făceà visuri de moarte care se împlineau până în trei zile. Poate că stejarul mortului din baladă să fie char cel din tradiţie.

6*) *Iată Mirzăciţele*
Şi cu Tătăriţele.

Adică nevestele Mirzacilor şi a Tătarilor de gloată. Mirzacii erau de sânge hănesc şi formau o castă puternică între Tătari. Numele lor erà Myrza.

7*) *Şi cu glas crunt de păgân.*

Românii dă numele de păgân la toate neamurile ce nu erau de religia lui şi cu care se găseau în lupte.

8*) *De bahmeţi l'am sărăcit.*

Bahmet sau bahamet, cuvânt de origină tătară, ce denumeşte caii din Bugeac.

O mare parte din Basarabia poartă numele de Bugeac, de pe timpul năvălirii Tătarilor în sânul ei, în urma morţii lui Ştefan-Vodă. Câmpiile Bugeacului hrăniau înainte un soiu de cai sălbateci ce erau foarte apreţuiţi de Turci şi de Tătari. Asemenea şi în Dobrogia, malul drept al Dunărei, în faţă cu Basarabia de jos, se găseau herghelii de soiu bun.

Caii cei mai buni însă, cei mai frumoşi la făptură şi mai spornici la pas, erau caii din Moldova.

Cantemir zice în *Descrierea Moldovei* că Turcii au un proverb care pomeneşte de frumuseţa tinerilor Persiani şi de agerimea cailor Moldoveni. Acei cai erau foarte căutaţi de Unguri şi de Leşi pentru remonta cavaleriei. (Dovadă la aceasta este următorul proverb turcesc: «*Agem dilberi. Bogdan barghiri meşhurdir*», adică: Frumuseţa persiană şi calul moldovenesc sunt două minuni cunoscute — *Mnscr. Acdm.*).

9*) *Las' să mă mărturisesc.*

Grue vroeşte să-şi mărturisească păcatele înainte de-a murì. Românii ţin foarte mult la îndeplinirea datoriilor lor de creştini.

10*) *Am ucis pe frate-tău*
Viteaz mare ca un leu
Care-a fost duşmanul meu.

Unii din cântăreţi adaogă mult la faptele lui Grue, după cursul inspirărei şi câte odată după nevoia rimei. Astfel în ediţia baladelor din 1852, se citeşte următoarele:

Am curvit cu soră-ta
Ş'am ucis pe maică-ta
Ş'am tăiat pe frate-tău
Şi am ars pe tată-tău.

Este însă de presupus că Ghirai Hanul ce erà bătrân nu mai aveà nici tată nici mamă pe timpul lui Grue.

11*) *Aman! ei cu toţi răcnea.*

Aman e strigătul Turcilor şi al Tătarilor când ei se află faţă cu un pericol. Aman însemnează: Graţie!

12*) *Care soare n'a văzut*
De când mă-sa l'a făcut.

Vezi nota din balada lui Sârb-sarac.

13*) *Scântei verzi din ochi îi dà*

Caii din baladele şi din povestele poporale sunt hrăniţi cu jăratec şi scot scântei de foc pe ochi şi pe nări când se aprind la fugă. A scoate însă scântei verzi însemnează a simţì o durere vie.

14*) *Să nu-l vinzi nici la Litean.*

Litean sau Litfean, locuitor din Litfania. Desele războaie ce avură Moldovenii cu Leşii, daunele ce făceau aceştia în ţară, când năvăleau, şi numeroasele lor călcări peste tractatele de pace, au dat cuvântului Litfă o semnificare foarte uricioasă Litfă e sinonim de neam rău şi fără credinţă.

15*) *Ci să-l vinzi la un Român*
Că-i om drept şi bun stăpân, etc.

In ediţia baladelor de la 1852, cu greşeală s'au tipărit următoarele versuri.

Să nu-l vinzi la vr'un Muntean
Că Munteanu-i om viclean.

Adevăratul cântic bătrânesc, precum l'am aflat de la un cântăreţ orb din satul Bohotinu, anume Neculai Nastasi, pomeneşte de Litfean iar nu de Muntean.

16*) *Venetici de câte cinci.*

Galbini de Veneţia, ducaţi mari de câte cinci unul ce se numeşte lefţi.

17*) *De-s Român sunt frate bun,*
C'ori ce cal viteaz nebun.

Admirabilă caracteristică a Românului de pe timpul vitejiei.

18*) *Şi vă tae chip snopeşte.*

Adică, îi tae snopuri ca grâul.

19*) *Creştinează*
Şi botează. etc.

Românii sunt foarte bucuroşi de cumătrie judecând după marele număr de cumătre ce se găsesc în fiecare sat. Ceremonia botezului dă loc la serbări voioase cu mese mari şi cu hore.

20*) *Şi ridică mânăstiri*
Pentru timp de năvăliri.

Mânăstirile ce se ridicau în timpurile grele ale luptelor noastre cu vecinii, erau destinate a fi şi templul lui Dumnezeu şi locuri de adăpostire pentru bătrâni, pentru femei şi copii, când năvăleau duşmanii în ţara.

De aceea mănăstirile aveau ziduri mari ca nişte cetăţi, başte boltite şi tainiţe pentru ascunderea sculelor, şi erau mai mult clădite în locuri retrase, prin munţi, şi în fundul codrilor.

ÎNSEMNĂRI :

[1]) Cu şferi albe de mătasă...
Par'că'i cort de'mpărătească!
(Balade. P. I. 1852).

[2]) Grozovanul, Moldovanul.

[3]) Doi mereu îl chinuesc,
Dar el cântă 'n veselie
Par'c'ar fi la cununie!
(Balade. P. I. 1852).

[4]) Iară Prutul când trecui.
(Balade. P. I. 1852).

[5]) Ş'am ucis pe maică-ta
Ş'am tăet pe frate-tău
Şi am ars pe tată-tău!
(Balade. P. I. 1852).

[6]) Înşăuă, încăpăstră.
(Balade. P. I. 1852).

[7]) Să nu-l vinzi la vr'un Muntean
Că Munteanu-i om viclean;
Ci să-l vinzi la Moldovan...
Moldovanu-i ortoman
(Balade. P. I. 1852).

[8]) Cum se fuge nu fugeà
Ci la copci mereu săreà.
(Balade. P. I. 1852)

[9]) Intr'un câmp de grâu uscat.

[10]) Şi râdică mănăstiri
Fără griji de năvăliri.
(Balade. P. I. 1852)

XXVI.

CODREANUL

I.

Frunzuliţă de dudău![1*])
S'au aflat la Movilău[2*])
De Codreanul cela rău,
Că se primblă prin ponoare,
Pin potice fără soare,
Cu sarică bocsănească
Şi căciulă ţurcănească,
Nime să nu mi-l cunoască.
Mult e mândru, sprintenel
Cel voinic, cel voinicel!
Şi tot cată-un căluşel
Roibuleţ cu părul creţ
De-a lui Codrean drăguleţ.
Mult aleargă s'osteneşte,
Cal pe gându-i nu găseşte;
Câţi fugari i s'arătă,
El de coamă-i apucă,
Peste tufe-i aruncă.
Dacă vedeà şi vedeà
Că norocul nu-l slujeà,
In băltag se rezemà,
Colea'n vale se lăsà,
Colea'n vale, la strâmtoare
Unde trec mocani cu sare[3*]).
Iar în drum cât se puneà,
C'un mocan se întâlneà,
Şi din gură aşa-i grăià:
«Cale bună, măi Muntene!
— Mulţemim, frate Codrene!
— Măi, Mocane frăţioare,
Nu ţi-e roibul de schimbare?
Să-ţi dau chebea din spinare
Ş'un car mare plin de sare,
Un car mare cu opt boi
Să mergi bogat dela noi?
— Nu-mi e roibul de schimbare,
Nici 'mi-e roibul de vânzare,
Că cu mama roibului
Plătesc valea Oltului,
Şi de-aş vinde şi roibul
Aş plăti Movileul.
— Alelei! Mocănaş dragă,

De mine dorul se leagă.
Fă şi tu pe dorul meu
Că bun e cel Dumnezeu!
Dă-mi pe roibul drăguleţ,
Că să cerc de-i şoimuleţ.
De-i mi-a plăceà îmbletul
Eu ţi-oiu dà şi sufletul.»
Mocănaşul se plecà,
Codrenaşu 'ncălecà...
Trei rugini el îi trăgeà, [4*])
Astfel roibul meu fugià...
Văile se limpezià! [5*])
Se duceà hoţul râzând,
Fugeà roibul nechezând,
Iar Mocanul stà plângând
Şi din gură tot zicând:
«Alelei! măi Codrenele!
Te vezi de pe sprincenele
Că eşti făcător de rele. [1])
Vin' Codrene înapoi
Dă-mi încalte cei opt boi,
Câţiva bani de cheltueală
Şi chebea de primineală.
— Ba-ţi fă cruce, măi mocan,
Zi c'ai cinstit pe Codrean
Că de-oiu venì înapoi
In loc de car cu opt boi
Ţi-oiu dà nişte pumni sgârciţi [2])
De ţi-or păreà bani găsiţi.» [6*])
Şi s'au dus, s'au dus, s'au dus
Pân' ce soarele-au apus.

II.

Frunză verde de alună;
Codrenaş cu voe bună
Se urcà în deal la stână,
Se urcà şi chiuià...
Toţi ciobanii că fugià!
Numai unul rămâneà,
Lângă foc se întindeà,
Bolnăvior că se făceà:
Codrenaş il pricepeà
Şi din gură-aşà 'i ziceà:
«Mâncà-te-ar lupii cioban!
La ce te mai faci viclean
Că ţi-oiu trage-un eartagan
De-i sărì ca un şoldan!
Scoal' de-mi alege-un cârlan,
Cârlănaş dela Ispas [7*])
Tinerel, rotund şi gras.»
El cârlanul şi-l luà,
La ciochine şi-l legà
Şi cu roibul iar plecà
Şi cu roibul se lăsà
Colo 'n vale la Şanta,
La Şanta, la crâşmăreasă
Cu ochi mari de puică-aleasă.
Beà Codrean, se veseleşte,
Cu Şanta se drăgosteşte.
Şi de plată nici gândeşte.
Beà Codrean şi porunceşte,
Iar crâşmariu 'ngălbineşte
Şi porunca-i împlineşte.
«Măi, bădiţă, măi crâşmar!
Adă-o ploscă de Cotnar
Şi una de Odobeşti
Dacă vrei să mai trăeşti!»
Ploştele Codrean luà
La oblânc le aninà,
Crâşmăriţa sărutà,
Şi cu roibul iar plecà
Şi cu roibul se lăsà
De-asupra Copoului, [8])
Colea 'n rediul Breazului
Locaşul viteazului. [3])
El la umbră se puneà,
Cârlanu 'ntreg şi-l frigeà,
Masă mândră-şi întindeà,
Şi mâncà, beà, veselià,
De potiră nici gândià!
Dar potira-l urmărià,
Potiră Arnăuţească [9*])
Cu earbă vânătorească,
Unde-a dà să nu greşească!
Codrenaş cât o vedeà
Plosca la gură-aduceà, [4])
Iar potira-i tot ziceà:

«Dă-te, Codrene, legat
Să nu te ducem stricat.»
Codrenaş le răspundeà :
«Mielu-i gras, ploscuţa-i grea,
De sunteţi niscaiva fraţi,
Iată masa şi mâncaţi !» [10*])
Arnăuţii se isbià,
Armele de foc scoteà
Şi 'n Codrean le slobozià...
Peptul lui Codrean sărià !
Iar el rănile-şi strângeà,
Plumbii din carne-şi scoteà,
Cu ei durda-şi încărcà
Şi din gură-aşà strigà :
«Alelei ! tâlhari păgâni !
Cum o să vă dau la câni,
Că de-atâta sunteţi buni !»
Apoi durda-şi întindeà
Şi-n plin durda lui pocnià.
Potiraşii jos cădeà,
In sânge se vârcolià.
Iar Leonti-Arnăutul,
Inghiţi-l-ar pământul !
Nasturi de-argint că scoteà [11*])
De 'ncărcà o şuşanea [12* 5])
Şi 'n Codrean o slobozià,
Pe Codrenaş mi-l rânià !
Voinicelul meu turbà,
In durdă se rezemà,
Baltagul şi-l ridicà,
In Leonti-l repezià
Şi capul îi retezeà.
Capul de-a dura sărià,
Sângele bolborosià,
Trupul mătanii făceà.
Dar Codreanul tot slăbià,
Pe genunchi bietul cădeà,
In palme se sprijinià,
Şi potira mi-l prindeà,
Legà-s'ar moartea de ea !

III.

Frunză verde de măcieş,
Pe Codreanu-l duc la Eşi,
La Domnul la Ilieş. [13*])
Şi mi-l duc într'un divan
Unde Domnul cu caftan
Şi pe cap cu gugiuman
Stà culcat pe-un buzdugan
Lâng' un grec ţarigradean. [14*])
«Măi Codrene, voinicele,
Spune tu Domniei mele,
Mulţi creştini ai omorât
Cât în ţară ai hoţit ?
— Domnule, Măria-ta !
Jur pe maica Precista,
Eu creştini n'am omorât
Cât în ţară-am voinicit,
Vre-un creştin de-l întâlniam
Averile-i împărţiam.
Cu doi cai de-l apucam
Unu-i dam, unu-i luam.
Mâna-n pungă de-i băgam [6])
Jumătate-o deşertam.
Unde vedeam săracul,
Imi ascundeam baltagul,
Şi-i dam bani de cheltuială
Şi haine de primeneală. [15*])
Iar unde zăriam grecul
Mult îmi ardeà sufletul
Pân' ce-i reteziam capul !
In cap mâna că-i puneam
La pământ îl aduceam,
Căpăţâna i-o tăiam
Şi la corbi o giuruiam !»
Cel grec mândru, coroiat,
Ce şedeà cu Domnu 'n sfat,
Pe Codrean cât l-auzià,
La faţă se 'ngălbenià,
Pe covor îngenunchià
Şi din gură-aşa grăià :
«(De-a mai fi Codrean vr'o vară
Imi scoate grecii din ţară)
Domnule, Măria-ta !
Pe Codreanul nu-l iertà,
Că el capul ţi-a mâncà
Şi foc târgului ţi-a dà
Şi pe Doamna ţi-a furà».

Domnul că s'spăriea,
Semn calăului făceà.
Iar Codreanu priceputul,
Priceputul şi pățitul,
Semnul Domnului zăriă
Şi din gură-aşa grăiă:
«Domnule, Măria-ta!
Tu pe greci nu ascultà,
Că ei viața ți-or scurtà.
Grecu-i fiară duşmănoasă,
Grecu-i limbă veninoasă,
Grecu-i boală lipicioasă
Ce pătrunde pân' la oasă! [16*]
Iar de vrei tu să mor eu,
Mai lungeşte veacul meu,
Să mă 'mpac cu Dumnezeu.
Las' să mă mărturisesc,
De moarte să mă gătesc,
Şi s'ascult slujba cea mare
Din gura popii Macare!»
Domnul pe gânduri cădeà,
Semn Armaşului făceà;
Porţile se deschideà,
Iar Codreanu 'n gândul său
Ziceà: bun e Dumnezeu!

IV.

Frunză verde de bujor;
La biserică 'n pridvor
Stà Codreanul frățior
Cu butucul de picior. [17*]
Popa slujbele-i cetià,
De moarte mi-l pregătià.
Codrenaş se umilià
Şi popei gemând ziceà:
«Părinte, sfinția ta!
Mai deslează-mi pe dreapta
Să-mi fac cruce cu dânsa,
Să-mi fac cruce, să mă 'nchin
Ca să mor ca un creştin».
Popa dreapta-i deslegà
El în sân mâna-şi băgà
Dalb de paloş că scoteà [7]

De butuc că-l şi trântià,
Şi butucul deschideà:
«Alelei! tâlhari păgâni
Cum o să vă dau la câni
Că de-atâta sunteţi buni!»
Cum ziceà aşà făceà,
Potira măcelăreà
Şi la curte se 'ntorceà
Şi 'n glas mare-aşà ziceà:
«Domnule, Măria ta!
Ean deschide-ți fereasta,
Să ne videm fețele
Să ne-auzim vorbele.
Să ştii, Doamne, să ştii bine
Că nu-i vrednic pentru tine
Să omori voinici ca mine!»
Domnul fața şi-aprindea [18*]
Grecu 'n beciuri s'ascundea.
Curtenii cu toți săreà,
Poarta curței închideà.
Codrenaş dacă videà
Paloşul şi-l zinghenia [19*]
Şi de-odată chiuià:
«Alelei! cal roibuleț,
De-a lui Codrean drăguleț!
Unde eşti, voinicule,
Să-mi mai scapi tu zilele!»
Eată roibu-l auzià,
Eată roibul nechezià,
De la esle se smuncià,
La glas de stăpân veneà.
Venea vesel ne'nşăuat
Ne'nşăuat şi ne'nfrânat
Zburà vesel pe pământ
Narea'n vânt şi coama 'n vânt.
Codrenaş se 'nveselià
Pe el iute se-asvârlià,
Printre glonţuri viu treceà,
Zid de peatră nalt săreà
Şi, sărind, aşà ziceà:
«Rămâi, Doamne, pe Domnie,
Eu mă duc în haiducie!
Rămâi, Doamne, sănătos
Că tu vrednic nu mi-ai fost.

Ilieaş, rămâi cu bine
Că nici tu nu eşti de mine
Şi nici eu nu sunt de tine!»
. . . .
Scăpatu-mi-au voinicul!
Eu mă 'nchin cu cânticul,
Ca codrul cu freamătul
Ca roibul cu umbletul,
Roibul sare zid în loc
Scoate voinicul din foc.
Codrul frunza-şi îndeseşte
Pe voinic îl mistueşte,
Rămâneţi în veselie,
Ca Codreanu 'n haiducie
Şi-mi faceţi parte şi mie.[20*])

N O T E.

[1*]) *Frunzuliță de dudău.*

Cele mai multe dintre cânticele poporale încep cu *«frunză verde»*. Aceasta provine din iubirea Românului pentru natura înverzită. Primăvara cu ceriul ei albastru, cu dulcea sa căldură, cu însufleţirea ce ea aduce lumei amorţită de viforele ernii, naşte în inima Românului doruri tainice, porniri entusiaste care îl fac a uită suferinţele trecutului şi a visă zile de iubire, de vitejie.

Lui îi place, când vine primăvara cea verzie, a se întinde pe iarbă, a se rătăci prin lunci şi codri, a cântă şi a pocni din frunze, a se scăldă în lumina soarelui şi în aerul parfumat al câmpului. Frunza cea nouă îi insuflă cântice pline de o melancolie adâncă, ce esprimă jalea unui trecut de mărire, şi aspirarea cătră un viitor măreţ.

Frunza verde ce încunună cânticele poporale servă tot-odată de caracteristică cântecului. Astfel, când subiectul este eroic, când el cuprinde faptele unui viteaz, poetul alege frunzele de arbori sau de flori ce sunt în potrivire cu puterea, şi cu tinereţa, precum frunza de stejar, frunza de brad, frunza de bujor, căci voinicii baladelor sunt nalţi ca bradul, tari ca stejarul, şi rumeni ca bujorul. — Cânticele de iubire se încep cu frunzele de lăcrimioară, de sulcină, de busuioc, pentru-că aceste flori, după crederea poporului, au o menire fărmecătoare. Când e cânticul de durere sau de moarte, el preferă frunzele de mărăcină, de mohor, etc.

În legendele şi în baladele unde figurează copile frumoase, aceste sunt întovărăşite de cele mai gingaşe flori ale câmpiilor, poetul le încunună cu ghirlande mirositoare de frunzi de viorele, de trandafiri, de micşunele, (de rujă, de toporaş, — Mnscr. Acd.) etc., şi astfel se poate cunoaşte subiectul unui cântic chiar de la cel întâiu vers.

Românii dovedesc prin această formă poetică ale improvizărilor lor, o şi mai strânsă rudire cu fraţii lor din Italia, căci în cânticele populare ale Umbrilor, ale Ligurilor, ale Picenilor, şi ale Piemontezilor, frunza e înlocuită prin floare. De pildă:

Fior de viole
Li vostri ochietti furono le strale
Che fece la ferita che mi dole, etc.

Fior di cerasa
E d'una siepe de mortella e rosa
Io la vorrè siepa 'la vostra casa.

Fior di mela
Vattene a casa che mamma ti chiama
Mamma ti chiama e lo mio core pena.

(In manuscrisul Academiei mai urmează:)

Fior di narciso
Ha visto il tuo bel volto e ne fui preso,
E sono stato anch'io nel paradiso.

Fior de pero
L'o arrivato a quell'albero ch'amavo,
L'ho colta quella rosa ch'io volevo.

Fiore dell'orno
Luce la luna la metà dell'anno:
Voi, bellina, lucete notte e giorno.

Fior di candito
Fe lo voglio ammazia l'innamorato
Tu resti vedovella ed io bandito.
etc., etc.

2*) *S'au aflat la Movilău.*

Oraş vechiu din Basarabia pe malul Nistrului.

3*) *Unde trec Mocani cu sare.*

Mocanii de la munte, fac din vechime şi până astăzi, cu carele lor mari înhămate de herghelii întregi de cai, trasporturi de sare şi de mărfuri pin ţară şi la hotare.

4*) *Trei rugini el îi trăgeà*

Adică îl lovi de trei ori cu varga ruginită a puştei, sau cu muchea ruginita a paloşului.

5*) *Astfel murgul meu fugià...*
Văile se limpezeà.

Imagină minunată de repezimea calului.

6*) *De ţi-or păreà bani găsiţi.*

Ban găsit, ban vrăjit. Comoară găsită, belea nesfârşită, proverburi.

7*) *Cârlănaş dela Ispas.*

Din ziua Ispasului începe a se tăià miei pentru hrana poporului. De-acolo vine zicătoarea prin care cată a se mângâià bătrânii: Primăvara vede mai multe piei de miel decât de oi.

8*) *De-asupra Copoului.*

Copoul e un câmp frumos în capătul Iaşilor, locul de plimbare a societăţei fostei capitală. Dincolo de acest câmp se găseşte rediul Breazului.

9*) *Potiră Arnăuţească.*

Arnăuţii au fost mult timp în serviciul Domnilor şi ai boerilor. La început ei formau o gardă domnească îmbrăcată numai în haine cusute cu fir. Mai pe urmă ei fură întrebuinţaţi de Agie ca potiraşi în contra hoţilor ce ţineau drumurile. Unul din şefii lor cei mai vestiţi a fost Bimbaşa-Sava.

In fine de când cu formarea miliţiei române, ei au rămas ca slugi de paradă la unii din boeri. Meseria lor consistă numai întru a fi înarmaţi ca nişte arsenaluri şi a figurà astfel din dreptul caleştelor.

10*) *Iată masa şi mâncaţi.*

Răspuns caracteristic al unuia din cele mai nobile obiceiuri române, obiceiul ospeţiei. Ori când vede cineva o masă întinsă şi zice: Masă buna! Stăpânul mesii răspunde: Poftim la dânsa!

11*) *Nasturi de-argint că scoteà.*

Poporul crede că sunt zale vrăjite pe care numai glonţul de argint le poate străbate.

12*) *Şi 'ncărcà o şuşanea.*

Puşcă lungă Arnăuţească.

13*) *La Domnul la Ilieaş.*

Este de prezumat că balada pomeneşte de Alexandru Ilieaş care a domnit în al XVII secol, 1666.

14*) *Lâng' un grec ţărigrădean.*

Adică grec din Fanar, unul din acei intriganţi servili cari au sădit în inimile Românului ură şi dispreţ în contra grecilor. atât prin bântuirile ce au cauzat ţărei în timp de mai mult de un secol, cât şi prin conruperea moravurilor ce au lăsat în urma lor!

15*) *Şi haine de primeneală.*

A se primeni în haine nouă este un prilej de a primi urări de fericire şi de sănătate din partea cunoştinţelor şi a neamurilor. Aceştia zic: să le porţi sănătos şi voios!

16*) *Grecu-i boală lipicioasă,*
Ce pătrunde păn' la oasă.

Aceste versuri aduc aminte pe cele din Eneida: *Timeo Danaos et dona ferentes;* şi pe acel al poetului Italian: *O vili, o superbi, ma infami sempre.* Unii dintre cântăreţi pomeneşte de Turc în loc de grec, şi prin urmare Codrean zice:

Domnule, Măria-ta
Pe străini nu-i ascultă, etc,

Vezi partea I a baladelor, ediţia din 1852.

17*) *Cu butucul de picior.*

Pedeapsa butucului obişnuită în Orient, se aplicà culpaşilor chiar la Romani. Intre ruinele oraşului Pompeia, s'au găsit într'o închisoare osemintele a doi oameni, prinse într'un mare butuc de bronz.

18*) *Domnul faţa-şi aprindeà.*

Adică i se cuprinse obrazul de roşaţa mâniei.

[19*]) *Paloşul şi-l zinghenea.*

Adică cercă ascuţitul cu unghiea ca să se încredinţeze de sună a armă ruginită sau oţelită.

[20*]) *Şi-mi faceţi parte şi mie.*

Unele din balade se termină cu o urare adresată ascultătorilor. Strămoşii noştri iubeau să auză cântece de vitejie, şi la mesele lor aduceau cântăreţi ce le spuneau faptele Domnilor vechi. Cântarea acelor poezii se făceà într'un mod recitativ. Balada *se ziceà*. Astfel mi-a zis mie balada lui Codrean, orbul din Bohotin, Neculai Nastasi.

ÎNSEMNĂRI :

[1]) Că-mi este făcător de rele
Duşmanul zilelor mele
(Mnscr. Acdm.)

[2]) Ţi-oi dà nişte pumni sgârciţi
De ţi-or păreà bani cioopliţi.
(Balade. P. I. 1852)

[3]) Locaşul Codreanului.

[4]) La gură plosca puneà
Şi mai tare 'nveseleà.
(Balade. P. I. 1852)

[5]) În puşcă mi-i ascundeà.
(Balade P. I, 1852)

[6]) Cu lei zece de-l prindeam,
Luam cinci şi cinci îi dam.
(Balade. P. I. 1852)

[7]) Dalb de păluşel scoteà,
Şi-n butuc că mi-l trânteà,
De rugină şi-l ştergeà...
(Balade. P. I. 1852)

XXVII.

V I D R A

I.

Frunza verde pelinită,
Pe cel deal pe cea colniţă
Plimbă-mi-se-o cătăniţă,
Cu doi bani în punguliţă.
Şi cu doi în buzunar ,
Cu doi-sprece lăutari,
Şi cu doi, trei căluşei
Încărcaţi de gălbinei.
Iar cu dânsa se aflà,
Tot pe lună se primblà
Stoian Şoimul, popă vechiu [1*])
Cu potcapul pe urechi,
Ce s'a lăsat de popie
Şi de sfânta leturghie
De s'a dat în haiducie.
El de mijloc o ţineà,
Lângă peptu-i o strângeà
Şi mereu o desmierdà
Şi mereu o sărutà,
Şi lăutarii cântà,
Câmpii de se răsunà.
Când fù cătră dimineaţă,
Popa se spălà pe faţă,
Barbă neagră pieptănà,
La baltagu-i se 'nchinà
Şi pe Vidra mi-o trezià

Şi din gură-aşa'i grăià : [1])
«Ştii tu, Vidro, ce-am gândit,
Ştii tu ce m'am socotit?
Suflecă mânice largi
Şi 'mpleteşte la colaci [2*])
Fă colaci mari de doi saci
Pentru cumnăţei burlacì,
Ş'un covrig de un mertic
Pentru cumnăţel mai mic.
Apoi haideţi amândoi
Cu cotiga cu doi boi
Peste codri peste munţi
La cei socri cam cărunţi».

II.

Amândoi la drum plecà,
Sus, la munte, se urcà
Şi mereu boii 'ndemnà :
«Hăi Plevan, hăi Bourean,
Juncănaşi de-a lui Stoian».
Opintià boii mereu
Opintià şi suflà greu,
Şi cotiga scârţià
Şi calea se'ngreuià.
Ear pe când soarele-i sus,
Pe când şoimul stă ascuns,
Pe când umbra e scăzută
Şi se face nevăzută,
Stoian popa se oprià
Şi de prânz el poposià
În mijlocul codrului
Unde-i larg voinicului,
În poiana înflorită
Cu frunzari acoperită
Unde iarba se 'mpleteşte
Şi-n vârf se găităneşte.
Vidra masă că 'ntindeà,
Şi la masă că şedeà
Cu Stoian alăturea.
Ei prânzià şi veselià
De nime grijă n'aveà,
Dar păcatul mi-i păşteà,
Pe Stoian îl zădărià

Şi Stoian aşa grăià :
«Oliolio! mândruţa mea!
De când eu mi te-am luat
Nici un cântic n'ai cântat.
Cântă-ţi, mândro, cântecul,
Că mi-e drag ca sufletul.
—Alei! frate, dragul meu!
Nu mai poftì să cânt eu
Să-ţi cânt cântic haiducesc
Cu viers dulce femeesc.
Eu dacă ţi l'oiu cântà,
Apele s'or tulburà,
Brazii mi s'or scuturà,
Munţii mi s'or clătinà,
Văile or răsunà
Şi pe noi ne-a 'ntâmpinà
Păunaşul codrilor,
Voinicul voinicilor,
Iubitul nevestelor,
Drăgălaşul fetelor.
—Las' să vie că nu-mi pasă [2]),
Eu că l'oiu poftì la masă
Şi de-a mai vrea altă hrană
I-oi dà trei baltagi pomană».

III.

Puse Vidra a cântà,
Codrii a se deşteptà,
Apele-a se tulburà,
Brazii a se scuturà,
Munţii a se clătinà
Văile-a se răsunà.
Şi de-o dată s'arătà
Păunaşul codrilor,
Voinicul voinicilor :
«Hei! Stoiene, bărbărie
Ce te-ai lăsat de popie
Şi de sfânta leturghie
De te-ai dat în haiducie!
Ce ne calci poenele
Şi ne paşti fânaţele?
— Ce poene, măi Păune?
Ce fânaţe, măi nebune?

Doar pământul nu-i al tău,
Nici al tău nu-i, nici al meu
Ci-i tot a lui Dumnezeu.
— Hei, Stoiene, bărbărie, [3])
Vorbă multă sărăcie!
Dă-mi juncanii tăi drept vamă
Şi îţi cată-apoi de seamă.
— Ba, juncanii nu-ţi dau eu
Că mi i-au dat Dumnezeu
Să mă scoaţă dela greu.
— Dă-mi pe Vidra ta de vamă
Şi îţi cată-apoi de seamă.
— Ba, pe Vidra nu ţi-oiu dà
Pân' ce capul sus mi-a stà
Că mi-a dat'o soacra mea
Ca să ţin casă cu ea.
— Dă-mi baltagul tău de vamă
Şi îţi cată-apoi de seamă.
— Eu să-ţi dau baltagul, eu?
Vin' de-l iea tu, fătul meu,
De ţi-e sufletu 'ndrăzneţ,
Cât ţi-e graiul de sumeţ!»

IV.

Ei de brâe s'apucară
Şi la luptă se luară
Zi de vară pân' în seară.
Când în loc mi se 'nvârtià,
Când la vale s'aduceà,
Niciunul nu dovedià!
Dar Stoian mereu slăbià,
Brâul lui se descingeà [3*]).
«Vidro, puiculiţa mea!
Vin' de-mi strânge brâul meu,
Apărà-te-ar Dumnezeu,
Că-mi slăbesc puterile,
Mi se duc averile!»
Eară Vidra mi-i privià,
Ochişori-i strălucià,
Inimioara-i se băteà,
Şi guriţa-i răspundeà:
«Ba, nu, nu bădiţă frate,
Că vi-i lupta pe dreptate,
Şi oricare-a biruì
Eu cu dânsul m'oiu iubì»,
Stoean popa s'aprindeà
Şi făceà el ce făceà
Pe Păun că-l aduceà,
Şi 'n pământ că mi-l isbià,
Cât pământul despicà,
Pân' în brâu că mi-l băgà [4*]).
Baltag-apoi ridicà
Capul lui Păun zburà;
Trupul pe brânci se plecà
Lui Stoian se închinà.
Ear Stoian se întorceà,
La Vidra 'ncet se duceà,
Se duceà posomorât,
De gânduri negre muncit
Ca un şarpe otrăvit.
Vidra nici că se clintià,
Ochii 'n ochii lui ţintià,
Ochii cătà bărbăteşte
Şi pătrundeà femeeşte
Stoian popa mi-i ziceà:
«Vidro fa, nevastă reà!
Când de moarte mă luptam
Şi pe tine te rugam
Să vii iute lângă mine
Ca să-mi strângi brâul mai bine,
De bărbat nu ţi-a fost milă,
De păcat nu ţi-a fost silă
Şi cu glas dulce, frăţesc
Zis-ai cuvânt duşmănesc:
Că ori-care-a birui
Tu cu dânsul te-i iubì.
Aşa este Vidro fa?
— Aşa-i, Stoiene, aşa!
Am zis'o ş'incă-o mai zic
Că mi-e drag cine-i voinic
De se luptă fără-a cere
Ajutor dela muiere.
— Ştii tu, Vidro, ce-am gândit?
Ştii tu ce m'am socotit?
Astă vară am cosit
Vr'o cinci clăi de le-am clădit,
Patru mi le-am vârfuit,

Ear unei vârf a lipsit.
Şi mi-am pus în gândul meu
Să-i fac vârf cu capul tău.
— Eată capul de mi-l tac
Ca să-l pui tu vârf la clae
Şi te 'nvaţă dela mine
Ca să mori cum se cuvine!»
Crunt Stoian se repezià
Şi capul îi retezà,
Şi ţâţele-i le tăià
Şi pe câmp le 'mprăştieà:
Apoi singur purcedeà,
La socrii lui se duceà
«Hei Stoiene, popă vechiu
Cu potcapul pe urechi
Unde-i Vidra cea frumoasă
Fata noastră cea voioasă?
— Eu pe Vidra mi-am lăsat
Intr'un codru depărtat
Hotărând moşiele
Ş'aşezând momâele
Cu capul şi ţâţele».
Bine vorba nu sfârşià,[4])
Pe loc cerul s'aprindeà
Şi trei fulgeri răpezià,
Pe Stoian popa-l lovià,
In cenuşe-l prefăceà!

N O T E.

[1*]) *Stoian, Şoimul, popă vechiu.*

Acest Stoian care, după cum zice balada, s'a lăsat de popie şi de sfânta leturghie de s'a dat în haiducie, nu a fost singurul hoţ eşit din sânul clerului. Pe la 1820 s'a mai ivit in ţară un alt voinic de drumul mare anume Andrei Popa, care când se întâlnea cu potera, strigà la tovarăşii lui: *Daţi copii în numele Domnului!* El a hoţit mai mulţi ani bătându-şi joc de domnia lui Suţu, dar în fine a fost ucis în luptă de viteazul Mihai Cozoni care primise ordin de la Vodă ca să prinză pe Andrei viu sau mort. *Vezi în „Doine şi Lăcrămioare" balada lui Andrei Popa.*

[2*]) *Şi 'mpleteşte la colaci.*

A dà şi a primi colaci este una din vechile datini ale ţării. In toate împrejurările cele mai însemnate a vieţii omului, la naştere, la botez, la înmormântare colacii nu lipsesc, şi iau proporţii de mărime potrivită cu starea omului.

Când se naşte un copil şi se botează, părinţii duc colaci naşului şi acesta dărueşte finului sau finei ceia ce-i dă mâna.

La înmormântări se fac colaci mari ce întovărăşesc pe mort, cu pompă, până la mormânt, şi acolo sunt împărţiţi la săraci.

Cuvântul de colaci a ajuns cu vremea a fi sinonim de prezent, plocon. Aşa, locuitorii de la ţară au obicei a merge la stăpânii moşiilor cu *colaci* în zile mari, însă acei colaci sunt reprezentaţi prin ouă, pui de găini, faguri de miere, poame şi miei.

In ajunul Sf. Vasile, copiii şi flăcăii plec pe la casele oamenilor ca să facă urări de anul nou; ei se numesc atunci colăieri ce merg cu colinda pin sat.

Iată una din acele urări, numite plugul, ce obişnuit se zice în ajunul Sf. Vasile, împreunând cuvintele cu sunet de telincă şi cu ciocniri de fere de plug.

Urare cu plugul.

A ho! A ho! plugul badei cu 12 boi.
Boi bourei
In coadă cu dălbei,
In frunte ţintaţi,
In coarne 'nferaţi.
Pe pânteci bălani,
Pe spate plăvani,
Fiecare de câte cinci ani.

Mânaţi măi, hăi, hăi!

Badea cu'n plug bine 'mpănat,
Şi tot cu fer ferecat
Tras de bői bourei
Voinicei ca nişte zmei
S'au apucat de arat
Zi de vară
Pân' în sară.
Mânaţi măi, hăi, hăi!

La lună, la săptămână s'a dus Badea să vază grâul de-i răsărit, dar erà de secerat.

Badea l'a săcerat,
În girezi l'a adunat
Apoi l'a trierat
Cu roibul, cu murgul
Cu negrul, cu surul
Şi multe cară-a 'ncărcat
Şi la moara din vale-a plecat
Mânaţi măi, hăi, hăi!

Dar hoaţa de moară, ce păşteà brânduşe pe costişe, dacă-a văzut aşa povară mare,

Puse coada pe spinare
Şi fugi spre lunca mare.
Iar morariul meşter bun
Alergà ca un nebun
Şi strigà mereu strigà
Na, morişca, na, na, na;
Moara tot hodorogeà
Şi prin apă tot fugeà.
Mânaţi măi, hăi, hăi!

Iar lelea Morăriţă, bună meşteriţă, suflecând mânici şi catrinţă:

Luă un cojoc miţos,
Şi mi-l îmbrăcă pe dos
Cu tăriţe, cu cojiţe,
Prinse moara de cosiţe,
Ş'o apucâ de călcâiu
Ş'o puse pe căpătâiu.
Lovi c'un ciocan în şele
De o dete pe măsele;
Atunci moara s'a pornit
Roţile şi le-a 'nvârtit
Şi pe loc a măcinat
Tot grâul cel săcerat.
Mânaţi măi, hăi, hăi!

S'a sculat apoi nevasta bădicăi şi s'a dus în cămară,

A scos o sită de-afară,
Şi-i părù că-i prea rară.
Ea s'a dus iar în cămară
Şi a scos o sită deasă
Tot cu firuri de mătase
Mânaţi măi, hăi, hăi!

Frământat-au ş'au dospit
Şi cuptoriul l'a umplut.
Şi colacii au crescut.
Apoi lelea c'o lopată
Tras-au unul mare'n vatră,
Un colac, rotund, frumos,
Alb ca faţa lui Hristos,
Şi mi l'a rupt drept în două
Ca să ni-l dee tot nouă...
De urat am mai ură
Dar ne temem ca 'nserà,
Şi-s cărările 'ncurcate,
Şi casele depărtate.
A ho! A ho! plugul badei cu 12 boi
Iată-ne sosiţi la noi.

Unii mai adaog şi următoarele versuri:

Noi din suflet vă dorim
Acum şi până murim
Câte pae sus pe casă,
Atâţia galbini pe masă.
Câţi cărbuni în cel cuptor
Atâţi mândri gonitori,
Câte fire in manta
Atâtea vaci a fătà.

Urare de dimineaţa anului nou.

Anul nou cu fericire
Vă dorim şi cu 'nflorire,
Ca merii
Ca perii
In mijlocul verii.

³*) *Brâul i se descingeà*

Românii au obicei a-şi strânge mijlocul cu brâe de lână roşii, sau cu chingi late de pele, ţintuite cu bumbi de alamă. Ei pretind că puterea omului e cu atât mai mare cu cât şelele sunt mai strâns legate cu cingatoarea

⁴*) *Până 'n brâu că mi-l băgà*

In povestele poporale când Zmeii se apuc la luptă dreaptă cu feţi-logofeţii. Zmeii trântesc pe duşmanii lor astfel de tare că-i bagă în pământ până la genuchi, apoi feţii-frumoşi, la rândul lor, bagă pe Zmei în pământ până la brâu, etc.

Balada lui Stoian are asemănare în unele pasagiuri cu acea a Păunaşului Codrilor. Ele mi-au fost amândouă cântate de un lăutar din satul Mirceşti, anume Didică, şi poate că au acelaş autor.

ÎNSEMNĂRI:

¹) La icoane se 'nchinà
Armele 'n brâu îşi puneà
Şi din gură-aşà grăià.
(Balade P. II. 1853).

²) Aurică, drăgulică
Nici n'ai grijă, nici n'ai frică.
Să n'ai grijă pentru tine
Cât îi fi tu lângă mine;
Să n'ai frică pentru mine
Cât oiu fi eu lângă tine;
Că eu sunt popa Stoian
De se teme chiar Satan».
(Balade P. II. 1853).

³) — Hei, Stoine, bărbărie!
Vorba-multă sărăcie,
Dă-mi pe Vidra ta de vamă
Şi îţi cată-apoi de samă.
— Să-ţi dau ţie pe Vidra?
Ba pe Vidra nu ţi-oi dà.
Că mi-a dat-o soacră-mea
Ca să ţiu casă cu ea.
— Dă-mi pe murgul tău de vamă
Ş'apoi îţi cată de samă.
— Să-ţi dau ţie murgul meu?
Ba Păune, nici nu vreu,
Că mi l'o dat socru-meu
Să zboare cum oiu vrea eu.
— Dă-mi paloşul tău de vamă
Ş'apoi iţi cată de samă.
— Să-ţi dau paloşul chiar eu?
Vină de-l ia, fătul meu,
De-ţi e braţul îndrăzneţ
Cât ţi-i graiul de sumeţ.
(Balade. P. II. 1853)

⁴) Bine vorba nu sfârşià
Cerul neted se roşià,
Fulgerile s'aprindeà
Din senin ele cădeà
Pe Stoian îl ucideà.
(Mnscr. Acdm).

XXVIII.

SÂRB-SĂRAC

I.

Pe'n mijloc de Ţarigrad,
La cişmeaua lui Murad
Plimbă-mi-se Sârb-Sărac
Pe-un cal negru din Bugeac,
Voinicel şi sprintenel
Dar sărac ca vai de el!

Cu saia îmbăirată,
Cu şalvari de ciorcă lată, [1*]
Cotul cinci galbini luată.
Cu cămaşa de mătase,
Viţele 'mpletite 'n şase. [2*]
Cu picioarele 'ncălţate
In opinci înhârzobate:
Hârzobul
Şi galbinul,
Nojiţa
Şi leiţa,
Curaua
Şi paraua
Plimbă-mi-se 'n sus şi'n jos
Pe fugaru-i cel frumos.
Unde negrul necheză
Ţarigradul se trezeà,
Turcii toţi că alergà
Şi pe Sârbu-l întrebà:
Copilaş de Sârb-Sărac!
Nu-ţi e negrul din Bugeac?
De-ţi e negrul vânzător
Eu îţi sunt cumpărător,
Că vreau bine să-l plătesc!
Cu aur să-l cumpănesc.
— Nu mi-e negrul de vânzare,
Nici mi-e negrul de schimbare
Că-i voinic, şi-i puiu de zmeu,
Şi-i fugar pe placul meu!»
Nepoata Sultanului,
Copiliţa Hanului
Hanului Tătarului,
Pe Sârb iată că-l zărea
Din saraiu, dela zebrea[3*]
Şi din gură-aşà grăià:
«Copilaş de Sârb-Sărac,
Mult eşti mândru şi pe plac!
Vin' colea, lângă zebrea
Să-ţi dau iuzluci cât îi vrea, [4*]
Negrul tău să-l primineşti
Şi pe mâni să-l potcoveşti
Cu potcoave de argint
Ce sunt spornici la fugit.
Că ştii, frate, pe la noi
Azi e Miercuri, mâni e Joi,
Mâni es Turcii la halca[5*]
Sus, în Haidar-paşa[6*]
Şi ori cine-a câştigà
Roabă, lui, Hanul m'a dà!
— Floricică din zebrea
Răsărită 'n calea mea!
De-ţi sunt drag, de-ţi sunt pe plac
Mâni vârtej am să mă fac
Să vin Turcilor de hac!
— Copilaş de Sârb-Sărac.
Mult mi-eşti drag şi-mi eşti pe plac
Dar eu, frate, mult mă tem
De căzlariul din harem[7*]
Cel cu chipul de arap,
Buzat, negru, ras pe cap
Şi cu solzii mari de crap.
El că-şi are-un bidiviu[8*]
Cu sânge de argint viu,
Un fugar neîntrecut
Care soare n'a văzut
De când mă-sa l'a făcut.
— De ţinut unde şi-l ţine?
— De trei ani e ţinut bine
Intr'o boltă 'ntunecată
Sub pământ în grajd de piatră[9*]
— De hrănit cu ce-l hrăneşte?
— De doi ani îl întăreşte
Cu floarea trifoiului
Hrana dulce-a roiului.
— De-adăpat cu ce-l adapă?
— Tot cu lăptişor de eapă,
De şi-l face lat pe sapă.
Ş'aşa, frate, mult mă tem
De căzlariul din harem
Şi de mândru-i bidiviu
Cu sânge de argint viu;
Că pe el de-a 'ncălecà
Mâni la jocul de halca,
Roabă lui Hanul m'a dà! [10*]
— Floricică din zebrea
Răsărită 'n calea mea!
Să n'ai frică
De nimică

Că nu-i cal împărătesc
Ca negrul ist voinicesc!
Ori ce-alung
Cu el ajung,
Ori când plec
Pasări întrec!»

II.

Treceà Mercuri, veneà Joi,
Turcii mergeà câte doi
Ca să joace la halca
Sus, în Haidar-Paşa,
Şi de-odată toţi plecà,
La fugă se aruncà,
Pe câmp luciu se 'nşirà.
Ear sultanul, stând pe cal,
Sub un verde cort de şal,
Barbă neagră-şi neteziă
Şi cu ochii urmăriă.
Alalah! cai arăpeşti,
Alalah! cai tătăreşti!
Cum mişcà copitele
Ca şoimii aripele! [11*])
Dar căzlariul se 'ncruntà
Bidiviu-şi întărtà,
Pe toţi turcii 'i întreceà
Şi 'nainte se duceà.
Vai! de fata Hanului
Hanului Tătarului,
Nepoata Sultanului!
Eată, eată Sârb-Sărac
Pe-un Şoimuţ dela Bugeac
Că veniă, mări, veniă
Cuvântul de-şi împliniă.
Pe căzlariu-l ajungeà
Ajungeà şi întreceà!
Ear căzlariu-l vicleniă
Şi din urmă-i tot răcniă:
«Copilaş cu cal de foc!
Opreşte negrul pe loc
Că-i pică potcoavele
Şi-ţi răpune zilele.
Sârb-Sărac descălecà,
Potcoavele cercetà...
Nici un cuiu nu le căde̊à!

Dacă vedeà şi vedeà,
Biciu de sârmă el scoteà
Şi pe negrul opinteà,
Şeapte stânjeni că săriă,
Pe arapu-l urmăriă.
Puneà scară
Lângă scară
Şi oblânc
Lângă oblânc
Şi dârlog
Lângă dârlog,
Şi din fugă cum veniă [1])
El în scări se 'nţepeniă,
De căzlariu s'apropià
Două palme 'n ceafă-i dà,
De pe cal îl râdicà
Şi pe câmp îl aruncà!
Se duceà bietul arap
Rostogolul peste cap,
Şi pe câmp se răstigniă,
Şi în urmă rămâneà
Buzat, negru, părăsit
Tocmai ca un ciung pârlit!
Ear Sârbul se tot duceà
De halca s'apropià,
Şi din fugă asvârliă
Djeridul său chiar prin ea. [12*])
Apoi vesel se 'nturnà
La Sultan de se 'nchinà
Cu adâncă temenà. [13*])
Iar copila Hanului
Hanului Tătarului
Nepoata Sultanului
Cu ochiana prin zebreà
Pe voinicu-l urmăriă,
Şi când Sârbul se'ntorceà
Ea 'nainte-i se duceà,
Cu năstrapa mi-l stropiă [14*])
Cu năframa-l răcoriă.
Apoi nunta se făceà [15*])
Şi la nuntă petreceà
In cântări şi veselie
Cum e rândul la Domnie...
Faceţi-mi parte şi mie!

NOTE.

1*) *Cu şalvari de cioarcă lată.*

Cioarcă-lată sau Ciorcălată, cuvânt corupt ce însemnează negreşit o materie *ecarlată,* căci şalvarii se fac de postav roşiu.

2*) *Viţele 'mpletite 'n şase.*

Şase în loc de şese, provincialism, asemenea se zice şapte în loc de şepte, etc.

3*) *Din saraiu dela zebrea.*

Ferestrele dela casele Turceşti, mai cu seamă acele din partea haremului sunt închise cu gratii împletite de lemn, sau *zăbrele-jaluzele* care opresc ochii de a pătrunde înnăuntru.

4*) *Să-ţi dau iuzluci cât îi vrea.*

Iuzlucul e o monedă turcească vechie.

5*) *Mâni es Turcii la halca.*

Halca, e cuvânt turcesc ce însemnează verigă. Jocul halcalei trebue să fi fost acelaş care poartă la Francezi numele de *jeu de bagues.* După înţelesul baladei, jocul consistă întru a se repezi călare în partea unde se găsea halcaua spânzurată, şi a zvârli djeridul astfel în cât să treacă prin cercul ei.

6*) *Sus, în Haidar-Paşa.*

Haidar-Paşa este numele unui câmp lat şi frumos ce se găseşte în Asia, lângă Scutari (Ischiudar) în faţă cu Stambulul. Pe acel câmp se făceau înainte jocurile favorite ale Turcilor, djeridul, halcaua, arcul; şi pe dânsul astăzi se adună caravanele şi hagii cari pleacă pe tot anul la Meca, spre a duce presenturile Sultanului la mormântul lui Mohamed, profetul Islamismului.

7*) *De căzlariul din harem.*

Haremurile Turcilor, adică locuinţa femeeilor, sunt încredinţate pazei eunucilor, arapi ce se numesc turceşte căzlari.

8*) *El că-şi are-un bidiviu.*

Cal tânăr şi sprinten la fugă.

9*) *Sub pământ în grajd de piatră.*

A creşte caii la întuneric pentru a-i face iuţi şi mai frumoşi este o crezare orientală ce există şi la Români. Toţi caii cei mai vestiţi din poveşti, precum cal Graur, cal Vinţes, şi alţii ce duc ca vântul şi ca gândul pe Făt-Logofăt cu părul de aur, sunt născuţi şi crescuţi în bolţi întunecoase. Balada zice:

Că el soare n'a văzut
De când mă-sa l'a făcut.

10*) *Roaba lui, Hanul m'a dă.*

Adică: Hanul o va dă lui de soţie. Se crede că femeile, chiar cele măritate sunt roabe la Turci.

1*) *Cum mişcà copitele*
Ca şoimii aripile.

Minunată şi mult poetică imagină de alergarea cailor.

1*) *Şi din fugă asvârlea*
Djeridul lui chiar prin ea.

Jocul djeridului a fost cel mai favorit al Turcilor. căci el dă prilej a arătà dibăcie şi în purtarea calului şi în aruncarea lancei plumbuită la capete ce se numea djerid. Acel joc erà ca un soi de *tournoi* cavaleresc, în care luà parte un mare număr de amatori, şi se executà ades sub ochii Sultanului pe câmpul dela Apele dulci din Europa. Luptătorii se împărţeau în două tabere, fiecare din ei îşi alegeà protivnicul său; apoi, la un semnal ce se dà din chioşcul împărătesc, toţi se repezeau în fuga cailor şi aruncau djeridele. Dibăcia consistà întru a se feri de djeridul protivnicului, a-l prinde din zbor sau a-l culege de jos fără a-şi opri calul, şi a-l aruncà îndărăt.

1*) *Cu adâncă temena.*

Cuvânt turcesc ce însemnează închinăciune. Turcii fac multe temenale când se întâlnesc; ei se pleacă până la pământ unul dinaintea altuia, şi cu mâna dreaptă işi atinge pieptul, gura şi fruntea. Aceste semne înlocuesc la dânşii scoaterea pălăriei şi strângerea de mână a Europeilor

1*) *Cu năstrapa-l răcoreà.*

Vas de aur sau de argint în care se vărsă ape mirositoare. Obiceiul înainte erà de a stropi cu apă de trandafir pe vizitatori la zile mari.

15*) *Apoi nunta se făceà.*

In ediţia baladelor din 1852, s'au tipărit alte versuri la finitul baladei lui Sărb-Sărac. Eată-le:

Iar copila Hanului
Nepoata Sultanului
Cu ochiana prin zebrea
Serbuşorul şi-l zăriă,
Şi'naintea lui săriă,
Cu năstrapa-l răcoreà
Cu meneştergu-l ştergeà
Şi la sânu-i mi-l strângeà,
Şi'n etac că mi-l duceà,
Nuntă mândră că făceà,
Săptămână,
Lună plină, *)
Cum e rândul Domnilor
Şi rândul vitejilor.

*) *Notă* în Mnscr. Acdm:
Unele balade zic despre nuntă că au ţinut:

Noapte lungă, zi senină,
Săptămână, lună plină.

ÎNSEMNĂRI:

1) Pe harap îl ajungeà
L'ajungeà şi-l şi loveà,
Tot în palme-l sprijineà
Şi de-oblânc aşa-l trântià
Că pe loc el şi cădeà,
Jos, în urmă, rămâneà,
Brzat, negru, pârăsit
Tocmai ca un ciung pârlit!
Sârb-sărac ear se ivià
Ear la fuga purcedeà
Şi halcaoa mi-o prindeà
Şi 'napoi se întorceà,
Sultanu'ui o duceà!
(Balade P. I. 1852)

XXIX.

DONCILĂ.

Sub cel păr mare din sat
Zace Donciul pe un pat;
Nouă ani şi jumătate
De când zace el pe spate!
Pentru dânsul nu e vară,
Nu e dulce primăvară
Ci numai viaţă amară!
Pe de-o parte carnea-i cade,
Pe de alta vermi-l roade,
El se roagă tot mereu
Să-l sloboază Dumnezeu.
Toată lumea l'a lăsat,
Lumea toată l'a uitat.
Numai soră-sa, Ancuţa,
Anicuţa Româncuţa,
Luceafărul satului,
Salba împăratului,
Nici pe Donciu l'a lăsat
Nici pe Donciu l'a uitat
Nouă ani ea l'a cătat,
Nouă ani şi jumătate
L'a cătat tot ca pe-un frate.
Zi şi noapte l'a veghiat,
Perne albe i-a mutat
Când la cap, când la picioare,
Când la umbră, când la soare![1])
Intr'o zi el o vedeà
Că de plâns se ascundeà,
Şi cu jale-aşa'i ziceà:
«Ce'i, Ancuţo, draga mea?
Ochişorii tăi frumoşi
Sunt ca doi luceferi roşi;
Poate că ţi-a venit greu
De când tu mă caţi mereu?
— Ba, ferească Dumnezeu!
Nu-i asta, drăguţul meu.
Dar un plâns m'a apucat
Că pe fetele din sat
Grea urgie au picat!
Că ştii, frate un Mârzac
Au sosit dela Bugeac
Şi prin ţară face jac.[1*])
Lângă sat el s'a oprit
Sub un cort mare pâslit,
Şi-ori-ce vrea Tătarul cere
Tot în silă şi-n putere.
De tot omul de pe-aici
Zece galbeni Venetici,
Şi de fie-care casă,
Câte-un miel ş'o juncă grasă,
Iar pe noapte fiecare
Cere câte-o fată mare!
— Hei, Ancuţo, draga mea,
Facă Dumnezeu ce-a vrea!
Tu să n'ai nici-o păsare.
Fierbe lapte 'ntr'o căldare[2])
De-mi găteşte-o scăldătoare,
Şi mă freacă 'ntr'un noroc
Cu floare de busuioc
Doar mi-ar potoli cel foc
Apoi adă-mi haine dalbe
Cusute cu firuri albe:
Adă-mi şi armele mele
Ce lucesc ca nişte stele.
Apoi chiamă din câmpie
Calul meu de voinicie
Care plânge când mă vede
Şi de-i zic că mor, nu crede»[3])
El în lapte se scăldà,
Cu busuioc se frecà,
Haine dalbe îmbrăcà,
Calul şi-l încălecà,
Şi cât se vedeà călare
Strigă tot în gura mare:
«Rămâi, soro, sănătoasă
Ca o viorea frumoasă

Intr'un păhărel pe masă!
Şi tu Şoime ce necheзi
Şi de boala mea nu crezi,
Să te văd cum te repezi
Când in mine mă gândesc
Să răpun cap tătăresc!»
Şoimul vesel nechezià,
Sborul iute-şi răpezià
Epureşte, ogăreşte, 2*)
Păsăreşte, fulgereşţe,
Şi 'ntr'o clipă ajungeà
La codrul lui Crâm Hogea.
«Bun sosit, ghiaur Doncilă! 3*)
De-mi aduci vre-o copilă,
Adu-mi tu pe soră-tà
Că nu doresc pe alta.
— Iţi aduc altă mireasă, 4*)
Mai frumoasă, mai aleasă,
Care când te-a sărutà,
Halal de viaţa ta!
— Cine-i, bre Doncilă, cine?
Unde, unde-i s'o văz bine?
— Iat-o, ici în brâu la mine!
Ian vezi cât e de frumoasă,
De subţire, de lucioasă.
Ce glăsuţ zinghenitor
Scoate când o prinde dor,
Dar mănâncă om de viu
Şi tae cap de deliu. 5*)
— Ah! amar, amar Doncilă! 4)
N'am cerut aşa copilă.
Du-te cu dânsa 'napoi
Că eu plec azi dela voi.
— Ba nu! vreau să te cunun
C'am jurat să fiu azi nun».
Pala 'n aer fulgerà
Capul Mârzăcesc zburà!
Apoi Donciul se 'ntorceà,
Anicuţei de ziceà:
«Bietul om! noroc nu are;
I-am dus lui o fată mare,
Şi numai dintr'un sărut
Capul lui şi l'au perdut!»

NOTE.

Subiectul acestei balade a fost tratat şi de poeţii poporali ai Serbiei, sub numele de *Dojcin bolnavul*. Vezi colecţia cântecelor poporale ale Serbilor, tradusă în limba franceză de August Dozon, — (Dentu. libraire-editeur Paris).
In Ardeal există asemenea balada lui Doncilă, însă cu numele de *Radu şi Călugăriţa*. (Vezi colecţia tipărită la Pesta de Dr Marin Marinescu).

1*) *Şi pin ţară face jac.*

In timpurile pe când Bugeacul erà în stăpânirea Tătarilor, aceştia făceau adesea năvăliri pe pământul Moldovii şi căşunau cumplite rele locuitorilor români, arzându-le satele, prădându-le vitele, şi răpindu-le nevestele şi fetele. Asemenea Românii din partea lor dà năvală în Bugeac şi-şi răzbunau cu foc şi cu moarte. In balada lui Doncilă, Tătarul Crim Hogea cere tot în silă şi in putere, el ridică *haraciu* de tot omul câte zece galbeni Venetici, etc. şi pretinde pe fiecare noapte câte o fată mare.

In balada lui Român Grue Grozovanu, am văzut că el intrase în Bugeac pentru-ca să ducă în ţară cară mocăneşti pline de copile Mirzăceşti şi de roabe Tătăreşti. Tablou viu şi spăimântător de acea epocă de vrăjmăşie unde omul nu erà sigur de azi până mâne, şi în care el se găsià intr'o luptă necurmată cu duşmanii din ţările vecine.

2*). *Epureşte, ogăreşte,*
Păsăreşte, fulgereşte.

Aceste patru cuvinte formează un adevărat model de repezimea calului.

Ogarul e mai iute decât epurele, paserea mai iute decât ogarul şi fulgerul mai iute decât paserea.

*2 *) Bun sosit, ghiaur Doncilă.*

Popoarele ce urmează preceptelor religiei lui Mohamed, dau Creştinilor denumirea de *ghiauri*, adică: necredincioşi.

*4 *) Iţi aduc altă mireasă.*

Espresia poetică de mireasă întrebuinţată pentru spadă, se găseşte şi în una din cele mai frumoase poezii ale vestitului poet german Uhland. In bucata întitulată: *Spada*, cavalerul zice:
«Dar spada mea, dar eu sunt un om liber, şi te iubesc din fundul inimei, te iubesc ca şi când mi-ai fi mireasă... etc.»

*5 *) Şi tae cap de deliu.*

Deliu însemnează în limba turcească un om voinic însă cam nebun.

ÎNSEMNĂRI:

1) Când la umbră, când la soare
Când sub coasta care-l doare.
(*Mnscr. Acdm*).

2) Apoi urmează aceste 2 versuri, în Mnscr. Acdm.:
Doar s'a întâmplă să-mi easă
Focul ce mă arde 'n oase.

3) Urmează, în Mnscr. Acdm.
«Bunu-i sfântul Dumnezeu
Dar bunu-i şi gândul meu».
El în lapte se scăldă; etc.

4) Cât videà mireasa nouă
Se plecà Tátaru 'n două
Şi strigà: «Aman! Doncilă!
N'am cerut aşa copilă!»

XXX.

KIRA

La Brăila 'n vale
Şapte bolozale [1] *)
Şi şapte sandale
Descarc la zamboale [1])
Şi 'ncarc la stamboale,
Descarc băcălii
Şi 'ncarc dimerlii
Tot de grâu mărunt [2] *)
Şi de arnăut.
Dar cine descarcă
Şi cine încarcă?
Un arap bogat
Negru şi buzat
Cu solzi mari pe cap,
Cu solzii de crap;
Şi cu buze late
Roşii şi umflate
Şi cu ochi holbaţi
Şi cu dinţi smaltaţi.
Dar pân' descărcà
Şi pân' încărcà,
El ce mai făceà?
Tot pe mal şedeà
Şi mâncà şi beà
Sub verde frunzar
De crengi de stejar.

Iată-o copiliţă,
Cu albă cofiţă;
«Kiro, Kirolină,
Floare din grădină!
Ghelai tu cu mine [3*])
Că te-oiu purtà bine!
Bine te-oiu purtà
Şi ţi-oiu cumpărà
Rochiţă cu zale
Lăsată pe şale,
Rochiţă în bolduri
Lăsată pe şolduri.
Şi paftale mari
De mărgăritari,
Şi paftale mici
Tot de irmilici». [4*])
Kira tot râdeà
Şi îi răspundeà: [2])
«Alei! arăpilă,
Alei! măi Buzilă!
Unde s'au aflat
Că s'a 'mpreunat
Corbi cu turturele,
Şerpi cu floricele,
Urşi cu căprioare
Şi nouri cu soare?»
Iară cel arap
Cu solzi mari pe cap
Cât o auzià
Se şi repezià,
In braţe-o luà
In caic intrà
Şi se depărtà,
Către Sulina.
Iar fraţii Kirei,
Hoţii Brăilei,
Şerpii Dunărei,
La mal alergà,
Pe Kira strigà
Şi 'n 'not mi se dà,
Şi se cufundà,
Şi când se ivià
In caic sărià,
Şi pe cel arap
Il dà peste cap.
Apoi se 'ntorceà
Şi Kirei ziceà:
«Soră ticăloasă!
Soră păcătoasă,
Spune la tustrei
Care moarte vrei?
Moarte luminată,
Ori întunecată?
— Fraţiorii mei!
Vă jur la tustrei,
Jur pe Dumnezeu,
Pe sufletul meu!
Că's nevinovată
Ca apa curată.
Ah! drăguţii mei,
Nu 'mi fiţi duşmănei,
Nu vă 'ntunecaţi,
Nu vă încruntaţi,
Că's o biată fată
Zău! nevinovată!» [3])
Iar fraţii Kirei,
Hoţii Brăilei,
Şerpii Dunărei,
Acasă-o duceà.
Apoi ce făceà?
O legà de-un par,
De-un par de stejar
Şi pe lângă ea
Vreascuri aduceà.
Şi ce mai făceà?
Trupu-i cătrănià
După ce-l golià,
Apoi foc îi dà
Ş'astfel o mustrà:
«Soră ticăloasă!
Soră păcătoasă!
Unde s'a aflat
De s'a 'mpreunat
Corbi cu turturele,
Şerpi cu floricele,
Urşi cu căprioare
Şi nouri cu soare?
Arzi în foc nestins,

De noi trei aprins.
Şi te fă tăciune
Şi te fă cărbune
Cu-arapi de vroeşti
Ca să te iubeşti!»
Focul s'aprindeà
Vreascurile-ardeà,
Para se suià,
Kira vai de ea!
Gemeà şi plângeà,
Trupul îşi frângeà,
Şi amar ziceà:
«Frăţiorii mei,
Mă rog la tustrei,
Faceţi-vă milă
De-o biată copilă.
Ah! mă doare foarte!
Ah! mă tem de moarte
Fie luminată,
Fie 'ntunecată!
Vai ş'amar de mine,
Iată moartea vine,
Vine, se răpede
Si nime nu-mi crede!
Măiculiţa mea,
Ce pedeapsă grea!
Focul mă cuprinde,
Carnea mi-o aprinde;
Maică, unde eşti,
De mă părăseşti?
Maică mor, ah! mor
Şi la tine zbor!»
Kira tremurà,
In foc se luptà,
Şi amar strigà;
Apoi lin oftà,
Capul îşi plecà
Sufletul îşi dà!
Iar trupu-i ardeà
Trupu-i se roşià
Trupu-i se 'negrià,
Carnea sfârâià,
Oasele trăsnià
Para pâlpâià,
Fumul se învărtià,
Iar când trupul ars
Cenuşă-a rămas,
Fraţii câte trei
Şerpii Dunărei,
Oasele strângeà,
Cenuşa-alegeà
Şi 'n vânt o svârlia
Şi astfel grăià:
«Oase păcătoase,
Pulbere de oase!
Mâncà-v'ar pământul
Şi v'ar duce vântul
Peste nouă mări,
Peste nouă ţări
In pustiu golit
Şi nemărginit!»

N O T E.

1*) *Şapte bolozale*
Şi şapte sandale

Negreşit aceste cuvinte sunt numiri corupte de vase plutitoare, căci Românii cam au obiceiu a stropşi unele nume străine, precum au prefăcut cuvîntul de *canton* în *cardon*, şi acel de *diligianţă* în *dirigiancă*, etc.

2*) *Tot de grâu mărunt*
Şi de arnăut

Tablou statistic de comerţul ţărilor noastre.

Moldova şi Valahia sunt vestite pentru pământul lor mănos, şi produc de mai mulţi ani, cătimi foarte însemnate de grâu, popuşoiu, orz ovăs, etc. ce se esportă prin porturile Galaţi şi Ibrăila. Agricultura este până acum

singura industrie importantă a Principatelor-Unite, şi de când a încetat producerea cailor, şi s'au stins numeroasele erghelii ce formau înainte unul din isvoarele de bogăţie a Românilor, aceştia s'au dedat la înmulţirea vitelor albe din care se esportă mare număr in Austria.

3*) *Ghelai tu cu mine.*

Cuvânt turcesc ce însemnează: Vină tu cu mine.

4*) *Tot de irmilici.*

Monedă turcească de o valoare de 20 lei de Ţarigrad.

Unii cântăreţi (un cântăreţ dela Hangu. — Muscr. Acdm.) sfârşesc balada Kirei prin următoarele versuri:

Pulberea sbură
La cer se 'nălţă
Şi 'n cer adună
Nori îngrozitori,
Nori răzbunători,
Cari se 'nvârtiă
Şi din sân scoteă
Trei fulgeri de foc
Căzute pe loc
Peste cei trei fraţi
Crunţi şi ne'mpăcaţi.
(In Mnscr. Acdm: «De ură turbaţi»).

ÎNSEMNĂRI:

1) Descarc ibrişim
Şi 'ncarc buţi cu vin.
(Balade. P. II. 1853)

2) Ş'astfel răspundeă:
«Nu'i adivărat
Să se fi ertat
Şi împreunat
Corbi cu turturele.
etc.
(Balade. P. II. 1853)

3) — »Frăţiorii mei,
Vă spun la tustrei
Nu vreu moarte 'ndată
Moarte luminată
Nici intunecată
Că's nevinovată,
Zău nevinovată!»
Iar fraţii Kirei
etc.
(Balade. P. II. 1853)

XXXI.

RADA

La cea casă mare
Cu fereşti în soare
Multe buţi de toate
Se lovesc în coate
Buţi mari, ne'ncepute
De câte cinci sute, 1*)
Ş'altele mai mici
De-o sută şi cinci.

La cea casă mare
Cu fereşti în soare,
Vinu-i bun şi rece,
Mult vinaţ se trece
Că-l vinde Rădiţa,
Rada crâşmăriţa
Şi-l beau cazacii 2*)
Negustori de vii.

Iar unul din ei
Căpitan Matei
Cazaclâu bătrân
Si cu moartea 'n sân
La Rada cătà,
Din suflet oftà
S'apoi cuvântà :
«Rado, Rădişoară [1])
Mândră viişoară !
Ia-mă tu pe mine
Că te-oiu ţineà bine
Si ţi-oiu dà eu ţie
Ruble chiar o mie,
Papuci în badii
Aduşi din Indii, [3*])
Blană lungă, moale
Cu samur în poale, [2])
Şi un aşternut,
Cu aur ţesut».
Rada mi-l videà
Şi îi răspundeà :
«Căpitan Matei, [3])
Mă vrei, nu mă vrei,
Cât eşti de bogat
Nu mi-i fi bărbat
Că ţi-e barba sură
Şi n'ai dinţi în gură.
Bărbat oiu luà
Care s'a aflà
Dunărea să 'noate,
Râdicând din coate,
In picioare stând,
Buzdugan purtând»[4]).
Nime nu s'aflà
Care cutezà
Din cei cazaclii
Negustori de vii.
Iar un argăţel,
Tânăr, voinicel [5])
Pe loc s'apucà
De se încercà.
Dunărea treceà,
Şi iar se 'ntorceà
Din coate 'notând,
In picioare ştând,
Buzdugan purtând. [6])
Rada 'nveseliă
Si astfel grăià :
«Vin' voinicule, [7])
Argăţelule !
Pe tine te vreu
Bărbat să te ieu,
Că-i o zicătoare
De însurătoare :
Cine bate Dunărea [4*])
Nu mi-l bate muerea !»

NOTE.

[1*]) *De câte cinci sute.*

Adică fie care bute erà de 500 vedre.

[2*]) *Şi-l beau cazaclii.*

Cazaclii se numesc unii negustori din Rusia cari cumpăr în tot anul vin de la Odobeşti şi-l duc peste Prut.

[3*]) *Aduşi din Indii.*

Adică din India.

[4*]) *Cine bate Dunărea*
Nu mi-l bate muerea.

Din cuprinsul baladelor : Păunaşul Codrilor, Vidra şi Rada, se poate dobândi o idee exactă de caracterul femeelor românce. Ele sunt vesele, glumeţe, şi au o plecare mare pentru voinici. Un om vrednic, care *rupe mi{a n*

donă, după proverbul poporal, plăteşte mult în ochii Românceĭ, şi fie cât de sărac, el 'e preferat unuĭ avut nevrednic. — Românul asemine îşi arată simţirele luĭ în următoarea zicală: *Maĭ bine cu un voinic la paguba decât cu un mişel la câştig.*

INSEMNĂRI:

[1]) Rado, Răduliţă
Dalbă crâşmăriţă.
(*Mnscr. Acdm*).

[2]) Cu argint în poale.
(*Mnscr. Acdm*).

[3]) «Cazacliu bătrân
Cu moartea la sân!
Cât eşti de bogat
Nu mi-i fi bărbat,
Că ţi-i barba sură
Ş'ai trei clonţi în gură.
Mergi de-acum în pace
Secriul de-ţi face.
C'amiroşi a boală
Şi a mucezeală.
(*Mnscr. Acdm*).

[4]) Din ocă 'nchinând
[5]) Mihu, voinicel.
(*Mnscr. Acdm*).

[6]) Oca închinând
Şi voios zicând:
«Rado, Răduliţă
Dalbă drăguliţă,
Dă-mi tu o guriţă
Ş'eu într'un noroc
M'arunc chiar in foc.
(*Mnscr. Acdm*).

[7]) Vin' tu Mihule!
Vin' Voinicule!
(*Mnscr. Acmd*).

XXXII.

BADIUL[1])

Pe luciul Dunăreĭ,
La scursurile gârleĭ,
La cotitura măreĭ,
Ean că se zăria plutind
Cu lopeţile vâslind,
Cu pânzele fâlfâind,
Un caic mare, bogat
Cu postav roş îmbrăcat,
Pe 'n afară zugrăvit
Şi pe margini poleit.
Da 'n caic cine erà?
Erà Căpitan-Paşa,
Baş Agaoa Turcilor,
Măcelarul francilor [1 *])
Cu cinci-zeci de brăileni, [2 *])
Şi cinci-zeci de bosniei,
Brăileni din Brăila,
Bosnieni din Bosnia.
Ei, mări, cu toţi veniă
Şi pe mal se coborà
În cel sat mare, sârbesc,
Jumătate românesc,
La casele Badiuluĭ,
Badiuluĭ bulgaruluĭ,
Frăţiorul Marculuĭ.
«Dalbo, dalbă jupâneasă!
Cu ochi mari de puică-aleasă;
De-ţi e Badiul tău acasă
Zi-i degrabă ca să iasă,
Iar de-i dus în deal la vie
Mergi de-i zi să nu mai vie
Că s'a trecut de glumie!
— Nu-i la vie, şi-i în casă
Cu paloşul gol pe masă.

Badiului voinic nu-i pasă
Nici de cursă duşmănească,
Nici de oaste 'mpărătească!»
Badiule, te ţine bine,
Că urdia 'ntreagă vine!
Turcii vin grămadă, clae,
Capul tău să mi ţi-l tae
Şi să-l ducă pe tipsie
De peşcheş la 'mpărăţie. [3*)]
Eată lupta se 'ncleştà;
Badiul singur se luptà,
Chiar în sânge se scăldà
Şi de loc el nu se dà.
Dar când trupul oboseşte,
Când puterea se sfârşeşte,
Inima la ce-ţi slujeşte!
Badiul meu slăbià, cădeà
Turcii rămaşi mi-l prindeà
Şi-l ferecà peste tot,
Şi-l legà strâns cot la cot
Jos la stâlpul hornului,
La dogoarea focului,
Cu frânghie de mătasă,
Viţele 'mpletite 'n şase...
Tăeà carnea pân' la oase! [4*)]
Badiul greu să răsucià
Si din gură 'ncet ziceà:
«Băduleasa mea frumoasă!
De mi-ai fost tu credincioasă,
Mergi degrabă la cămară,
De iea galbini din comoară.
Umple-ţi poala plină, rasă
Ş'o revarsă-aici prin casă.
Doar or vrea ca să mă lasă!»
La bani Turcii năvălià,
Şi pe jos se tăvălià,
Dar pe Badiul nu-l slăbià!
Badiul încă mai ziceà:
«Băduleasa mea frumoasă!
Cu ochi mari de puică-aleasă,
Mergi degrabă în cea casă;
Pune faţa la ghilială,
Buze moi la ruminială
Şi sprâncene la cerneală; [5*)]
Apoi vină-aice 'n casă
Doar or vrea ca să mă lasă!»
Mândra cât se arătà
Baş-Agaoa se 'mbătà,
Dar de Badiul ce zăceà,
Milă nici că-i se făceà!
Badiul încă 'ncet ziceà;
«Băduleasa mea frumoasă!
De-mi eşti soaţă credincioasă,
Fă la apă că purcezi,
Şi-n fugă să te repezì
Pe la gura pivniţei
Tot de-a lungul uliţei,
La casele Marcului
Frăţiorul Badiului,
Şi dă lui pe loc de ştire
Că mă aflu la peire.»
Băduleasa purcedeà
Dar la apă nu mergeà
Ci 'ntr'o fugă ajungeà
La casele Marcului.
Marcului Bulgarului,
Frăţiorul Badiului:
«Alei! cumnăţica mea!
Răsărit-ai ca o stea.
Ce vânt dulce te-a bătut,
La noi de te-ai abătut?
—Am venit să-ţi dau de ştire
Că-mi e Badiul la peire,
Pe mâna Bosnenilor
Si a Brăilenilor!»
Băduleasa nu sfârşià,
Marcul se şi repezià,
Buzduganul învârtind
Si din gură chiuind:
«Măi Bosneni, măi Brăileni
Mişei duşmani şi vicleni!
V'aruncaţi sută pe-un om
Ca şi ciorile pe-un pom.
Ce vi'i robul vinovat
Astfel de l'aţi ferecat?
De vi'i robul de ertat,
De vândut sau de schimbat
Mie-mi e de cumpărat.

—Nu ni-i robul de vândut
Ci ni-i robul de perdut.
— Alei! frate Badiule
Cum te calcă babele!»
Cât ziceà, se repeziă,
Stâlpul hornului smunciă,
Pe Badiu că-l sloboziă
Şi din gură-i poruncià:
«Bate tu marginile
Că eu bat mijloacele
Care-a scăpà dela mine
Să nu scape dela tine!»
Amândoi turbat răcnià,
Vârtej de moarte făceà,
Pintre Turci se învârtià.
Turcii săriă şi fugià,
Dar păcatu-i ajungeà!
Care scăpà din stâlpan
Nu scăpà din buzdugan!...
Noaptea neagră când cădeà,
Clăi de Turci în foc ardeà,
Şi lumina se 'ntindeà
Pe luciul Dunărei,
Pe valurile mărei.
Ear nevasta Badiului
Cumnăţica Marcului,
La cel foc grozav cătà
Şi cu jale cuvântà:
«Alei! frate Badiule!
Cumnăţele Marcule!
Auziţi voi părăle
Cum mănâncă oasele!
Auziţi voi mamele
Cum îşi plâng păcatele?...

N O T E.

Această baladă se cântă pe o arie cam sârbească, cu trăgănituri de glas orientale, şi lăutarii adaog la sfârşitul ariei un soiu de suspin pe cuvintele turceşti: *Brui aman, aman!*

1*) *Măcelarul frâncilor.*

Turcii dau numirea de Frânci la toate popoarele îmbrăcate cu haine europene, şi fiind-că ei au avut multe războaie cu Ungurii şi cu Nemţii, poate că versul de sus face aluzie la unul din acele măceluri crâncene ce au roşit cu sânge de atâtea ori malurile Dunărei. Punem înainte această presupunere, fiind-că caracterul mai modern a baladei Badiului nu ne îngădue a o crede de pe timpul cumplitei desfaceri a franc(ez)ilor sub zidurile Nicopolii.

2*) *Cu cinci-zeci de brăileni.*

Inainte de războiul Ruşilor cu Turcia, la 1828, oraşul Brăila, întărit cu ziduri, erà ocupat de o garnizonă turcească. Brăilenii din baladă nu sunt decât ostaşi din acea garnizonă.

3*) *De peşcheş la 'mpărăţie.*

Cuvânt turcesc ce însemnează prezent, dar.

4*) *Taie carnea pân' la oase.*

Un lăutar din satul Folteştii, ce se află la coada lacului Brateş, lângă Galaţi, ziceà următoarele versuri:

Cu-o frânghie de mătasă
Impletită 'n trei, în şase,
Cât şi braţul meu de groase,
Tăià carnea păn' la oase.

Şi cu două de fuior,
Cât un fluer de picior.
Dar când Badiul se 'ntindeà,
Cele două se rupeà.

Numai laţul de mătasă
Nu-i dà drumul ca să iasă,
Ci-l strângeà, strângeà cumplit,
Ca un şearpe 'ncolăcit.

5*) *Pune faţă la ghilială,*
Buze moi la ruminială,
Şi sprâncene la cerneală.

Femeile in Orient au uriciosul obiceiu de a-şi drege obrazul cu suliman şi a-şi boi sprâncenele cu nucuşoară arsă. Acel obiceiu s'a adoptat de toate femeile, fie mahometane, fie creştine ce locuiesc în imperiul Otoman, şi din nenorocire a şi trecut peste Dunărea, şi s'a încuibat în satele Româneşti de pe malul stâng al râului.

ÎNSEMNĂRI :

1) BADIUL

Această baladă retipărindu-se cu multe schimbări, în Ediţia din 1866, o reproducem întreagă şi după : Balade p. II. 1853.

Pe luciul Dunării,
La scursurile gârlii,
La cotitura mării,
Ean' mări, că se zariă
Ean' mări, că şi veniă
Tăetorul Frâncilor
Măcelarul Turcilor
Cu cinci-zeci de Bosnieni
Cu cinci-zeci de Brăileni,
In cel sat mare sârbesc.
Jumătate Românesc,
La casele Badiului
Badiului Bulgariului,
Frăţiorul Marcului.
«Dalbo, dalbă jupâneasă,
«Cu ochi mari de puică-aleasă,
«De-i dus Badiu 'n deal la vie
«Mergi de-i zi să nu mai vie
«Că s'au trecut de glumie !»
— Nu-i la vie şi-i în casă
«Cu paloşul gol pe masă
«Că voinicului nu-i pasă
«Nici de oaste 'mpărătească
«Nici de cursă duşmănească.»
Duşmanii, mări, sosiă,
Toţi în casă năvăliă
Şi pe Badiu mi-l prindeà,
La pământ îl aruncà,
Cot la cot îl şi legà
Jos de stâlpul hornului
La dogoarea focului,
Cu frânghie de mătase,
Viţile 'npletite în şase.
Tăiă carnea pân' la oase.
Badiu greu oftà, gemeà
Şi din gură 'ncet ziceà :
«Băduleasa mea frumoasă,
«Cu ochi mari de puică-aleasă,
«Mergi de-grabă la cămară
«De iea galbeni din comoară.
«Umpleţi poala plină, rasă,
«Si-i revarsă-aici în casă
«Doar m'or mai slăbi din aţe...»
Duşmanii cum o vedeà
Şi mai tare-l chinuià,
Badiu iar încet ziceà :
«Băduleasa mea frumoasă
«Cu ochi mari de puică-aleasă !
«Mergi de-grabă 'n ceia casă :
«Pune-ţi faţa la ghileală
«Buze moi la rumeneală
«Şi sprincene la cerneală
«Şi te-arată-aici în casă
«Doar or vreà ca să mă lasă...»
Duşmanii cum o vedeà
Şi mai tare-l chinuià !
Badiu iar încet ziceà :
«Băduleasa mea frumoasă
«Cu ochi mari de puică-aleasă !
«Fă la apă că purcezi
«Dar la apă să nu mergi
«Ci 'n fugă să te repezi
«Pe la gura pivniţei,
«Tot de-alungul uliţei,
«La casele Marcului,
«Marcului Bulgariului,
«Frăţiorul Badiului.
«Şi te dù şi-i dă de ştire,
«Că mă aflù la peire.»
Băduleasa purcedeà

Dar la apă nu mergeà
Ci 'n fugă se repeziă
La casele Marcului,
Frăţiorul Badiului;
Marcu vesel îi ziceà :
— «Alei! Cumnăţica mea
«Ce vânt mare te-a bătut
«La noi de te-ai abătut?
— «Am venit să-ţi dau de ştire
«Că mii Badiu la peire!
«In mâna Bosnenilor
«Şi-a Brăilenilor
«Şi-a Carabinerilor!»
Băduleasa nu sfârşià
Iar Marcu şi purcedeà
Din oţele clănţănind
Şi din gură chiuind
Şi din busdugan zvârlind
«Bună ziua la Bosneni,
«La Bosneni, la Brăileni
«Şi la voi Carabineni!
«Ce vi-i robul vinovat
«Astfel de l'aţi ferecat?
«De vi-i robul de ertat,
«De vândut sau de schimbat,
«Mie mi-i de cumpărat.
— Nu ni-i robul de vândut,
Ci ni-i robul de perdut.
— Alei! frate Badiule
Cum te leagă babele!»
Şi de-odată se isbià
Şferele că le tăeà
Şi pe Badiul sloboziă.
— Alei! frate Badiule
Bate tu marginele
Că eu bat mijloacele,
Cine-a scăpà dela mine
Să nu scape dela tine.»
Şi-amândoi turbaţi răcniă
Vârtej de moarte făceà
Şi pe duşmani îi tăeà,
Şi grămezi toţi ii clădià
Şi foc casei că dădeà.
«Alei! frate Badiule!
«Ea'n priveşte părăle
«Cum întind luminile
«Pe luciul Dunării
«La cotitura mării!
— «Alei! frate Marcule
«Ean ascultă părăle
«Cum mănâncă oasele
«Oasele duşmanele,
«Şi înghit pacatele!»

XXXIII.

GHEMIŞ

I.

Frunză verde de-aluniş;
Tace cucul la răriş,
La răriş, la cărpeniş
De frica celui Ghemiş,
Că de-i mic şi ghemuit,
Are faţa de 'ngrozit,
Şi de-i mare cât-un ghem, [1*)]
Turcii toţi de el se tem.
Cât a fost vara de mare
El a mas pe la coşare
Cu vânăta cea frumoasă,
Iapă scurtă şi vânoasă
Cu dungi negre pe spinare,
Şi scântei de foc în nare.
Ia-i ogarcă pe sub foale [2*)]
Cât aleargă nu dămoale,
Şi-i locustă săritoare...
Unde-o vede Ghemiş moare!
Intr'o zi Ghemiş puneà
Septe buţi alăturea,
Cu vânăta le săriă,
Pe vânăta o speţiă!
Iar Ghemiş ca un nebun
O legà de un alun
Şi trei zile o plângeà,
Nici că se mai mângăeà!

Apoi, mări, se 'ndrăcià
Colea'n vale se duceà,
O falangă 'n drum scoteà [3*])
Pe drumeţi pe toţi băteà
Ca să-i spue de ştieà,
Dacă 'n lume cunoşteà,
Alt fugar ca vânăta,
Să-i se dreagă inima.
Când la urma tuturor
Iată-un biet de cerşitor [1])
In spinare cu desag
Şi în mână c'un toeag.
Iar Ghemiş cum îl vedeà
La pământ îl întindeà,
De falangă mi-l legà
Şi-l băteà şi tot strigà.
«Măi sărace, sărăcilă,
De când umbli cerând milă,
Văzut-ai în calea ta
Vre-un cal bun ca vânăta?
— Stăi, jupâne, nu mai dà, [4*])
Că ţi-oiu spune tot ce ştiu.
Eu cunosc un bidiviu
La cel paşă din Măcin [5*])
Care beà rachiu şi vin». [6*])

II.

Ghemiş iute purcedeà
Luntre mică el prindeà,
Latul Dunărei treceà,
La Măcin de se duceà,
Şi-n cetate el intrà,
Iar de pitic ce erà
Nime 'n seamă nu-l băgà,
El la grajd şi alergà,
Grajdiul Miralaiului [7*])
In dosul saraiului.
Şi la pândă se puneà,
In gunoi se ascundeà.
Când fù despre cântători [2])
Pân' a nu răsărì zori;
Ghemiş iute se trezì
Şi 'ncepeà a nechezì
Cum nechează epele
Epele sirepele;
Armăsarul l'auzià
Se 'ncordà şi nechezià,
Dela iesle se smuncià
Peste zid uşor treceà,
Şi zburând voios veneà.
Iar Ghemiş îl viclenià
Pân' de coamă-l apucà,
Apoi iute 'ncălecà
Şi numai o fugă-i dà
Pân' la soră-sa Manda:
«Bună ziua surioară!
De eşti bună bunişoară
Fii de inimă voioasă
Şi de oaspe bucuroasă. [8*])
— Bun sosit, frate Ghemiş!
Bine făcuşi că venişi,
Dar mai bine, zău, făceai
Dacă-aice nu veneai.
Că duşmanu-ţi de cumnat
Chiar pe cruce s'a jurat
Să te deà la Turci legat
Pentru-o palmă ce mi-ai dat
Când cu el m'am cununat!
— Să n'ai grijă, soro dragă, [3])
Că cu mine nu-i de şagă.
De mine care se leagă,
Sângele 'n trup i se'nchiagă».

III.

Iată că se 'naintà
Şi pe prag se arătà,
Cel cumnat jurat, hain
Ce veneà dela Măcin.
«Aferim, frate Ghemiş, [9*])
Bine făcuşi că venişi,
Amândoi să veselim
Ca fraţi buni să ne cinstim.
Fa nevastă, du-te, adă
Vin de cel ce fierbe 'n cadă
Să ne cinstim oaspele,
Să răcorim fratele».

Manda vinul aduceà
La băut ei se 'ntreceà,
Pân' ce unul se 'mbătà
Şi 'n somn greu se cufundà.
Iar cumnatul cel hain
Tufecciul din Măcin [10*])
Pe Ghemiş îl ferecà,
La seleafu-i se plecà,
Pistoalele-i le-apucà,
De iarbă le descărcà.
Cu cenuşă le'ncărcà
Apoi iute alergà
Şi la Turci veste le dà.
Turcii casa 'nconjurà
Şi 'n casă buluc intrà, [11*])
Iară sora lui Ghemiş [4])
Puneà salbă şi beniş
Şi'ntre Turci se arătà
Şi din gură cuvântà:
«Turcilor, spahiilor,
Nu daţi vânt săbiilor
Pân'a nu mă plătì eu
De Ghemiş, fratele meu,
Cu o palmă ce mi-a dat
Când bărbatul m'a luat».
Bună palmă-atunci îi dà
Cât Ghemiş se deşteptà.
Şi pe Turci cât îi zărià
In picioare drept sărià,
Şi pistoalele 'ntindeà,
Dar nici unul s'aprindeà!
Dacă vedeà şi vedeà
Iartaganul apucà
Pintre Turci se aruncà,
Pintre Turci cale-şi făceà
Şi la grajd el se duceà.
Chiuind şi nechezând,
Iartaganul învârtind ;
Armăsaru-l auzià,
Armăsarul nechezià,
La Ghemiş zburând venià
Şi 'n genunchi el se puneà.
Ghemiş iute 'ncălecà
Şi spre Dunăre plecà,
Apa 'n două despicà
Şi săltà din val în val
Pân' soseà la cela mal!

NOTE.

[1*]) *Şi de-i mare cât un ghem.*

In povestele poporale există o fiinţă fantastică ce se numeşte: *Statul palmă, barba cot*, adică cu statul nalt de o palmă şi cu barba lungă de un cot. Ei trăeşte sub pământ şi umblă călare pe un epure şchiop. Ghemiş, mare cât un ghem, ar fi negreşit rudă cu el.

[2*]) *Ia-i ogarcă pe sub foale.*

Adică are formă de ogar, făcută pe alergare.

[3*]) *O falangă 'n drum scoteà.*

Pedeapsa barbară a falangăi s'a aplicat în ţară în timpul domniei fanarioţilor. Nenorocitul osândit la această pedeapsă primeà lovituri de bici sau de vergi pe tălpile picioarelor, în vreme ce picioarele lui erau strâns legate de un drug numit falangă, şi ridicate în sus.

[4*]) *Iată-un biet de cerşetor.*

In ţările noastre e foarte rar de a găsì un cerşetor Român, căci cerşetoria e considerată ca o meserie ruşinoasă. A ajunge pe la uşile străinilor este cea mai mare nenorocire pentru un om; prin urmare e o foarte crudă ocară cuvântul de *calic*. Cerşitorii din ţările noastre sunt mai toţi străini, şi cei mai mulţi dintre ei Ruşi, porecliţi Rusnaci.

Cu toate aceste, până la Domnia lui Ioan Sturza calicimea din ţară era oare-cum privilegiată prin hrisov Domnesc, şi posedà în Iaşi un foburg numit mahalaua Calicimei. Ea aveà dreptul a luà parte la cortegiul înmormântărilor. Breasla calicilor erà reprezentată la acele triste ceremonii prin oameni aleşi din sânul ei, şi care purtau toeaguri groase de ceară zugrăvită cu flori şi poleită. Toeagurile însă erau atât de groase că de-abea doi oameni puteau să ducă câte unul pe umerii lor.

5*) *La cel paşă din Măcin.*

Oraş mic. aproape de malul drept al Dunărei, în Turcia.

6*) *Care beà rachiu şi vin.*

Legea lui Mohamed opreşte băutura vinului şi a rachiului.

7*) *Grajdiul Miralaiului.*

Miralaiu însemnează la Turci rangul de Colonel.

8*) *Şi de oaspe bucuroasă.*

Datina ospeţiei e una din cele mai vechi şi mai sfânt păzite la Români. Când soseşte un străin pe pragul casii unui om, el zice până a nu intrà: *Bucuroşi de oaspeţi?* şi-i răspunde totdeauna: *Bucuroşi!*

9*) *Aferim, frate Ghemiş.*

Aferim turceşte, sinonim de bravo.

10*) *Tufecciul din Măcin.*

Cuvânt turcesc care însemnează fabricant de arme.

11*) *Şi 'n casă buluc intrà.*

Adică dà năvală în casă cu grămada. Buluc e un cuvânt turcesc care s'a pripăşit în ţară de când cu năvălirile Turcilor, dar începe a se perde din limba noastră ca multe alte cuvinte slavone şi greceşti lăsate în urma lor de ocupările Ruseşti şi de fatala domnire a fanarioţilor.

ÎNSEMNĂRI:

1) — «Stai, jupâne, că eu ştiu
«Un şoimuţ de bidiviu
«Care soare n'a văzut
«Decând este la Mahmut.
«Miralaiul din Măcin
«Cărui Turcii se închin».
(Mnscr. Acdm.)

2) — Si pe când e somnul dulce
Pe când noaptea 'ncet, se duce,
Ghemiş chiar în zori de zi
Incepeà a nechezi.
(Mnscr. Acdm.)

3) «Să n'ai grijă, soro dragă
«De mine care se leagă
«Sângele 'n trup i se 'nchiaga
«Cumnatu-meu e fălos,
«Dar în faptă mincinos.
«De când soro te-a furat
«Si soţie te-a luat
«El trecut-a Dunărea,
«Să scape de mâna mea».

4) Iară sora lui Ghemiş
Ce intrase pe furiş,
Soră bună şi 'nţeleaptă
Minte 'ntreagă şi deşteaptă,
Printre Turci se arătă
Şi din gură cuvântă:

XXXIV.

VULCAN

I.

La gura Siretului,
Pin postul sân Petrului,
Ean, mări, că s'a ivit
Un caic lung, poleit,
Cu postav verde 'nvelit [1*]).
Dar în el cine-mi erà ?
Erà Suliman Aga
Cu cinci-zeci de Eniceri [2*])
Care poartă 'n brâu hamgeri.
Ei veniă încet, încet
Dela Dunărea 'n Siret
Vadurile străbătând,
Malurile cercetând
De-un Vulcan, de-un căpitan
Duşmanul lui Soliman.
Eată, mări, cum veniă,
Că pe-un mal se întâlniă
Cu trei fete Moldovence
Floricele Dunărence,
Vorbitoare, cântătoare
Şi de pânzi înălbitoare [3*]).
«Bună vremea la trei fete!
De nu sunteţi voi şirete
Spune-ţi nouă de Vulcan
Unde-i aprigul Bogdan? [4*])
Dacă-ţi spune voi cu drept,
Răsări-v'ar flori la pept,
Flori cu faţă de bujori
Şi cu ochi de pruncuşori.
Lucrul vostru să sporească,
Pânzele să se 'nălbească
Cum e coala de hârtie
Şi floarea de iasomie [1]).
Ear de nu-ţi grăi cu drept
Arde-v'ar dorul în pept,
Lucrul să nu vă sporească
Pânzele să nu albească,
Ci la soare să 'negrească
Şi la vânt să putrezească».
Cele fete Moldovence,
Floricele Dunărence,
De la mal se depărtà
Si din gură cuvântà:
«Atunce s'ajungeţi voi
Când îţi aflà de la noi
Unde-i Badea cel iubit
Si de Turci nebiruit!»
Turcii se posomorà
Pe mal verde coborà
Si de mers nu se opriă
Pân' ce 'n cale nu zăriă
O sălcică rămurată
Pe-un izvor rece culcată;
Lângă salce o bătrână
Cu trei caftane 'ntr'o mână [5*])
De sânge spălându-le,
De pietre bătându-le;
Iar sub salce-un Căpitan
Şoimul ager de Vulcan
Stând la umbră şi dormind,
De-a lui viaţă ne'ngrijind,
Că de pază mi-l păzeşte,
Si la capu-i străjueşte
Pandelaş, un grec voinic
Cu pistoale sub ilic,
Slugă veche şi iubită
De stăpânu-i dăruită.
Soliman s'apropieà
Si din gură-aşa grăià:
«Bre Pandele! de vrei bani
Să nu-i poţi mâncà doi ani
Dă-ne pe Vulcan legat
Că-i peşcheş de împărat».
Grecul lacom răspundeà:

«Daţi-mi banii ş'om videà»
Soliman se bucurà
Bani 'n poală-i numărà,
Zece pungi de irmilici,
Opt de rubiele mici, [6*])
Şi vr'o trei de venetici.
Iar Pandele ce făcea?
La stăpânu-i se ducea
Şi cu brâu-i de mătasă,
Brâu cu ţesătura deasă
Ii legà braţele 'n cruci
Şi'l dăruià rob la Turci.

II.

Lângă malul ridicat
Stà Vulcanul răsturnat
Ca stejarul cel frunzos
In pădure-aruncat jos.
Imprejuru-i adunaţi
Şedeà Turcii înarmaţi
Şi pe rând se întrebà
Ca ce moarte i-ar află?
Unii ziceà să-l omoare
Cu lanţ de spânzurătoare;
Alţii să-l cufunde 'n apă;
Alţii să-l înfigă 'n ţeapă;
Alţii să-l tae pe loc;
Alţii să-l arunce 'n foc.
Iar Pandele-i ascultà
Şi la rându-i cuvântà:
«La cea moară părăsită,
De stăpânul meu clădită,
Este-o piatră de râşnit [2])
Care încă n'a slujit,
Şi e bună de-aninat
De un gât de vinovat
Şi 'n Siret de cufundat».
Turcii toţi *evet* ziceà. [7*])
Pe Vulcan iute-l duceà
Şi de piatră mi-l legà
Şi-n Siret îl aruncà.
Apele se deschideà
Şi pe loc se închideà
Cum se 'nchide pe-un mormânt
Gura negrului pământ.
Apoi Turcii purcedeà,
La Galaţi ei se duceà
Lăsând îndărăptul lor
Pe luciul apelor
Vălurele uşurele
Şi vârteje 'n cercurele.
Iar Vulcan se cufundà
Până-ce de fund el dà.
Când în fund el ce făceà?
Brâul cu dinţi-l rodeà,
Mâna dreaptă-şi desfăceà,
Din picioare s'opinteà
La lumină de eşià.
Apoi, greu el înotà
Şi din gură cuvântà:
«Sărăcuţ, amar de mine!
Căci un ajutor nu-mi vine
Să mă scoaţă de la greu
Să-mi lungească veacul meu!»
Iată, mări, că de-odată
Ii răspunde-un glas de fată:
«Voinicele, ţine bine
Că eu vin, alerg la tine» [3]).
Copiliţa sprintenică [4])
Săriă într'o luntricică
Şi cu mânele vâslà,
Pe Vulcan de mi-l scăpà
Iar Vulcan o sărutà
Şi cu drag îi cuvântà:
«Fire-ai, dragă, fericită!
Că tu eşti a mea ursită [8*])
Ca lumina de iubită.
Mergi acum la tine-acasă
Şi-ţi ia haine de mireasă
Şi m'aşteaptă bucuroasă,
Că eu dacă-oiu isbândi
Cu tine m'oiu logodi,
Ş'om face casă 'mpreună,
Să trăim viaţă bună».

III.

El la târg se îndreptà,
Mamei lui se arătà,

Ear bătrâna lăcrimà
Şi cu jale cuvântà:
«Alei! dragă, de eşti viu,
Spune mamei ca s'o ştiu
Iar de nu, să te bocesc [9*])
Trupul să ţi-l pânzuesc.
Podurile să-ţi gătesc [10*]).
—Nu sunt mort, nu mă bocì
Nici în pânzi nu mă 'nvelì,
Ci în ztremţe mă 'nveleşte
De mă schimbă caliceşte».
Făceà mă-sa cum ziceà,
În calic îl prefăceà.
El pe uliţi apucà,
Crâşmele de le cercà,
Cercà una, cercà două
Pân' împlinià câte nouă.
Când a fost l'a nouălea
El înuntru năvăliă
Că 'n lăuntru el văzuse
Pe Pandele ce-l vânduse.
Vânzătorul stà culcat
Tocma 'n fund pe un macat
Lăudându-şi faptele
Şi bându-şi păcatele.
«Noroc bun şi veselie
Celor ce-s în avuţie
Să-mi faceţi parte şi mie!
Căpitane Pandelaş
Tu ce eşti un bogătaş!
Dă-mi o frântă de leţcae
Că foamea cumplit mă tae
Şi pân' la pământ mă 'ndoae.
— Măi străine, măi sărace!
De-ţi-e foame n'am ce-ţi face
Că mă ţin greu înşelat
De toţi banii ce i-am dat
Pe ist paloş oţelit
Cu mănunchiul poleit.
— Dă-l încoace fătul meu
Ca să-l cercetez şi eu,
Şi să-ţi spun adevărat
Dac-ai fost tu înşelat».
Grecul beat paloşu-i dà,
Iar Vulcan cum îl luà,
Ochii 'n sânge-şi încruntà
Ş'apoi aspru cuvântà:
«Alelei! fečior de lele!
Vânzător zilelor mele!
Nu te ţineà înşelat
De câţi bani pe el ai dat,
Dar te ţine înşelat
Intr'a cui mână l'ai dat.
Alei! fiară veninoasă!
Liftă rea, necredincioasă! [11*])
Ce rău, spune, ţi-am făcut
Turcilor de m'ai vândut?
Ori la mine n'ai avut
De mâncat şi de băut?
Haine bune de 'mbrăcat?
Cal frumos de 'ncălecat?
Ai vroit tu să mor eu
Dar n'a vroit Dumnezeu,
Că de moarte m'a scăpat
Să te curăţ de păcat!»
Cum ziceà se şi isbià,
Capul Grecului tăià,
Apoi trupu-i târâià
Fără popă nici prohod
Pân' la capra unui pod,
Şi podeaoa râdicà
Şi sub pod îl aruncà.
Apoi iar se întorceà [5])
Iar pe uliţi purcedeà
Şi din Turci el căsăpià
Câţi pe mână-i încăpeà.
Apoi iute alergà
Şi voios se cununà
Cu cea fată Modovancă
Floricică Dunăreancă
Care 'n haine de mireasă
L'aşteptà de mult acasă.
. . . .
Spusu-v'am cântic bătrân,
Şi mai am vr'o două 'n sân.
De-aţi aveà suflete bune,
Şi pe-acele vi le-oiu spune.

NOTE.

[1*]) *Cu postav verde 'nvălit.*

Colorul verde e purtat la Osmanlii numai de persoanele ce au un caracter sacru, precum hogii, dervişii, imamii, fiind-că stindardul lui Mohamed, sangeacul, e de culoare verde.

[2*]) *Cu cinci-zeci de Eniceri.*

Miliţia Enicerilor a fost instituită la 1362, sub sultanul Amurat, de către marele Vizir Kara Halil Başa. Ea erà compusă de robi luaţi în războae după ce Ornus Beglerberg dela Rumelia luă Ipsala şi Malgara. După formarea acestei vestite miliţii, un Şeik anume Hagi Bektaş o bine-cuvântă, zicând: «Numele vostru să fie *Ienghişchri* (cuvânt compus de *enghi*, nou, şi *chehri*, soldat); înfăţişarea voastră să fie vie şi mândră; mâna voastră să fie învingătoare; sabia voastră ascuţită, lancea voastră totdeauna gata de-a lovi capul duşmanului, şi ori unde veţi merge să vă întoarceţi cu chipul înflorit de sănătate.

[3*]) *Şi de pânzi înălbitoare.*

Viaţa patriarhală a familiilor române impune femeilor datoria de a ţese în case pânza trebuitoare pentru îmbrăcămintea bărbaţilor şi a copiilor. Ele au perfecţionat această industrie şi a ajuns a face meneşterguri şi ştergare foarte frumoase,

Femeile dela munte poartă ştergare de mătasă lucrate de dânsele, ce se deosebesc prin dibăcia ţesăturilor.

[4*]) *Unde-i aprigul Bogdan.*

Turcii dau Moldovii denumirea de Bogdania, după numele lui Bogdan, fiul lui Ştefan cel mare, ce a închinat ţara sub suzeranitatea Sultanilor Ei le zic Moldovenilor Bogdani.

[5*]) *Cu trei caftane 'ntr'o mână.*

Caftanul e o haină orientală ce serveà înainte ca un semn de onor. Domnii când primiau Domnia, şi boerii când primiau boeria, erau învestiţi cu caftane.

[6*]) *Opt de rubicle mici.*

Monedă turcească de aur.

[7*]) *Turcii toţi evet zicea.*

Evet, cuvânt turcesc ce însemnează: aşa.

[8*]) *Că tu eşti a mea ursită.*

Ursitul sau ursita însemnează mirele sau mireasa hotărâţi de soartă. Flăcăii şi fetele cred că norocul se ocupă de viitorul lor. Fetele mai cu seamă sunt în plecare de a-şi cătà ursiţii în faţa apei de pin fântâni, în lucirea misterioasă a stelelor, în forma copacilor de pin păduri, etc.

[9*]) *Ear de nu să te bocesc.*

Bocitul e un obiceiu ce există la Români de pe timpul vechilor Romani. Ca şi în epoca lui Traian se află între femei, *bocitoare*, care merg de bocesc morţii pe la case, şi pomenesc cu un ton plângător, de toate meritele lor.

[10*]) *Podurile să-ţi gătesc.*

Când este a se face vre-o înmormântare, obiceiul antic cere de a se aşezà poduri în calea mortului. Se întinde pe pragul porţii casei o pânză albă peste care trece cortegiul. O a doua pânză se pune asemenea la jumătatea drumului, şi o a treia pe pragul porţei dela biserică. Acele pânze se dau pe urmă de pomană la săraci împreună cu lumânările de ceară şi cu monezile aruncate pe ele.

Aceste poduri alegorice închipuesc punţile ce are a trece sufletul răposatului ca să ajungă la uşa raiului, iar monezile slujesc a plăti *vămile* pe astă lume (?) Afară de zisele monede se mai pune şi câte o monedă mică în mâna mortului, pentru-ca să aibă cu ce plăti pe ceea lume barca lui Caron. Românii însă au uitat şi pe Caron şi râul Stics şi câmpii Elisei din Mitologia strămoşească, de când Hristianismul a înlocuit religiea păgânismului.

[11*]) *Litfă rea, necredincioasă.*

Cuvântul litfă care la început servià a denumi pe Polonii din Litfania, a ajuns a însemnà *neam rău* şi *fără credinţă*. Prin urmare el se aplică de Români la orice popor care i-au făcut daune rele.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Unde Padişahul scrie.
(Mnscr. Acdm.).

[2]) Este-o piatră chiar de moară
Nici prea grea, nici prea uşoară.
(Mnscr. Acdm).

[3]) «Că eu vin, alerg la tine».
— «Vină zău, că nu mai pot
«Vai! am obosit de tot!»
(Mnscr. Acdm).

[4]) Copiliţa mi-l zărià
Ca o pasăre sărià
Intr'o luntre părăsită
Jumătate putrezită,
Si cu mânile vâslà
Lângă el pân' se aflà.
Apoi şferile-i tăià
In luntriţă mi-l suià
Şi la mal ea mi-l scoteà.
(Mnscr. Acdm).

[5]) Apoi iar se întorceà
Iar pe uliţi purcedeà,
Mânici dalbe suflecând
Paloşu 'n vânt fluturând.
Şi pe turci mereu cătând
Ii găsià la cafinele
Bulbucind din narghilele
Si sorbind încet cafele.
Căsăpià el căsăpià
Câţi pe mână-i încăpeà,
Apoi vesel alergà
Si de nuntă o rugà
Pe cea fată Moldoveancă
Floricică Dunăreancă
Care 'n haine de mireasă
L'aşteptà de mult acasă.
(Mnscr. Acdm.)

XXXV.

CORBAC [1])

Corbac zace la 'nchisoare [2])
De trei ani lipsiţi de soare,
In oraş la Ţarigrad
In beciu la Sultan Murad.
El oftează şi jăleşte
Şi pin gratii tot priveşte

Când la nori purtaţi de vânt
Care plouă pe pământ,
Când la cârduri de cucoare
Ce mereu zbor cătră soare.
Eată, mărì, că 'ntr'un nor
El zărea un corbuşor
Ce pe sus tot croncănià
Şi din aripi tot băteà.
«Alelei! Corbac ziceà
Căci n'am durdă, pui de corb,
Sângile să mi-ţi'l sorb!
Ce tot zbori şi croncăneşti?
Ori pe mine mă jăleşti
Ori de mine tu-ţi baţi joc?
Rămânere-ai fără cioc,
Şi ţi-ar cădeà unghile
Să n'acaţi cu dânsele!»
Corbul cât îl auzià
Din cel nor se repezià,
Pe fereastă se lăsà
Şi pe limbă-i cuvântà:
«Corbăcele, dragul meu!
Ce mă blestemi aşa rău?
Că umblu de rândul tău
De trei ani fără 'ncetare
De când zaci la închisoare.
Maică-ta mi-a poruncit
Să tot zbor neobosit
Pe spinarea vântului [3])
In jurul pământului
Să te aflu, ca să ştiu
De eşti mort, sau de eşti viu.
— Alei! corbi, de-i aşa
Eu nu te-oiu mai blestemà
Ci cu lacrămi te-oiu rugà
Ca să faci pe gândul meu,
Să-mi aduci cu pliscul tău
Cinci fuioare de mătasă
Dela mama, de acasă
Ş'încă earba ferului [1*])
Din codrul Neferului».
Corbul iute 'n zbor săreà
Cât pe cer el se zăreà
Mai întâi ca un porumb,
Apoi numai cât un plumb,
Pân' ce-n zare ajungeà
Şi din zare se ştergeà.
Două zile nu treceà,
Corbuşorul se 'ntorceà
Şi cu pliscul aduceà
Cinci fuioare de mătasă
Cea mai bună şi aleasă
Ş'încă earba ferului
Din codrul Neferului.
«Alei! Corbuşorul meu
De-a vrea sfântul Dumnezeu
In cea lume să scap eu,
Jur să mi te înfrăţesc,
Şi să mi te tot hrănesc,
Nu cu carne păsărească
Ci cu carne păgânească,
Nici cu sânge păsăresc
Dar cu sânge păgânesc!»
Corbea timpul nu perdeà,
El mătasa o torceà
Lungă funie-o făceà
Şi de gratii o prindeà.
Apoi când noaptea cădeà
El cu earba cea de fer
Atingea gratii de fer;
Gratiile, ca de foc
Se topià toate pe loc.
Numai una rămâneà
Care funia ţineà.
Dacă videà şi videà
Corbac timpul nu perdeà,
Funia 'şi-o apucà,
Pe funie lunecà,
Legănat mereu în vânt
Până ce dà de pământ.
Apoi el se depărtà
Şi din gură cuvântà:
«Corbi, corbi, frăţior
Mergi la maica cea cu dor
Şi-i du veste c'am scăpat
Dela loc întunecat,
Şi de-acum ca să mă 'mpac [4])
Eu din funie-am să fac
Colan mândru pentru Turci
Ca să mi-i ridic în furci!»

NOTE.

Această baladă are multă asemănare cu`acea a lui Novac şi Corbul şi pe cât presupun, ea este numai o parte din vre-o altă baladă ce s'a pierdut.

1*) *Ş'încă iarba ferului.*

În poveşti se pomeneşte ades de o iarbă ce are putere a topì ferul dela zăvoarele închisorilor. Ar fi de crezut că iarba ferului nu e alta decât iarba de puşcă, dacă poveştile poporale n'ar fi existat înainte de descoperirea prafului.

ÎNSEMNĂRI:

1) In manuscris e titlul: *„Corbac şi Corbul"*.

2) De trei ani lipsiţi de soare
Corbac zace la 'nchisoare,
Mult departe de Bârlad
In oraşul Ţarigrad...

3) Pe aripa vântului.
(Mnscr. Acdm).

4) Spune-i Tatei, lui Corbac
Că din funie-am să fac., etc.
(Mnscr. Acdm).

XXXVI.

NOVAC ŞI CORBUL 1)

I.

Fost-a, cică un Novac,
Un Novac, Baba Novac, 1*)
Un viteaz de-ai lui Michai 2*)
Ce sărià pe şeapte cai
De strigà Craiova vai!
El un fecioraş aveà
Şi tot astfel îi ziceà:
«Fecioraş, Gruiuţul meu!
Ascultă de ce-ţi zic eu,
Să nu cazi la vre-un loc rău,
La loc rău şi mult departe,
In neagra străinătate. 3*)
Dacă sorţii te-or purtà
Ţările de-a vânturà
Şi 'n Stambul de a intrà,
Tu de asta nu uità:
Vamă dreaptă să plăteşti,
Armele să-ţi oţeleşti,
Hainele să-ţi primeneşti
Ca să pari un biet sărac,
Să nu sameni a Novac
Că nu-i Turcilor pe plac.»
Grue 'n Ţarigrad intrà,
Vamă dreaptă el nu dà,
De haine nu se schimbà,
Ci pe uliţi se primblà
Tot în haine Novăceşti
Cum e drag ca să-l priveşti!
Turcii toţi cât îl zărià
Intre dânşii se grăià:
«Ista-i Gruea lui Novac,
Lui Novac Cara-iflac!» 4*)
Şi pe loc ei s'adunà,
Şi de Grue s'aninà,
Şi cu Grue se luptà,
Şi pe Grue mi-l legà,
Cu trei funii de mătasă,
Din ele să nu mai iasă!

Dar când Grue se 'ntindeà
Două funii se rupeà,
Numai una rămâneà,
Una lungă nodoroasă,
Cât un braţ voinic de groasă!
Turcii iute-l cuprindeà
Şi 'ntr'un beciu îl închideà
Lumea să n'o mai privească,
Soare să nu mai zărească!

II.

Grue zace la 'nchisoare,
De trei ani lipsiţi de soare
Şi prin gratii lung priveşte
Cerul care străluceşte
Şi de dânsul nu 'ngrijeşte!
Dor cumplit inima-i seacă,
Plâns de jale mi-l îneacă,
Când zăreşte despre soare
Cârduri, cârduri de cucoare,
Călătoare, zburătoare,
Şi de el nepăsătoare.
Iată, mări, cum plângeà
Că 'n departe, sus zărià
Un corb negru, corbişor
Ce zburà încetişor
Şi din aripi tot băteà
Şi cu jale croncăniă.
Iar Grue se amăreà
Şi din gură-amar ziceà:
«Căci n'am durdă, pui de corb
Zilele să ţi le sorb!
Ce tot ţipi şi croncăneşti
Ori de mine te găteşti?
Corbul se apropieà
Pe fereastră se puneà
Şi din pliscu-i răspundeà:
«Gruişor, drăguţul meu!
Ce mă blestemi aşa rău
Când umblu de rândul tău?
— Alei, corbi, corbişor,
De vrei tu să-mi faci pe dor,
Ţine inelușul meu
Şi du-l unde voesc eu
In munţii Catrinului,
In pădurea Pinului
La condacul lui Novac,
Lui Novac, Baba-Novac.
Şi mă jur că de-oiu scăpà,
Pe tine te-oiu adăpà
Nu cu sânge păsăresc,
Dar cu sânge păgânesc!»
Corbul vesel croncăniă,
Inelu 'n plisc îl puneà,
Aripele-şi întindeà,
Şi pe cer el se zăriă,
Intâi ca un porumbaş,
Apoi ca un lăstunaş
Apoi ca un bondăraş
Şi 'n zare dacă-ajungeà,
El din zare se ştergeà.

III.

In munţii Catrinului
In pădurea Pinului,
Odihneà Baba-Novac
La umbra unui copac,
Şi p'in vis el tot vedeà
Pe feciorul său Gruea.
Iată-un corb că se iviă,
Şi pe-o creangă se puneà
Chiar de-asupra capului
Capului Novacului;
Corbuleţul uşurel
Aveà 'n pliscu-i un inel
Care jos cădeà din el
Chiar în barba lui Novac
Lui Novac Baba-Novac.
Adormitul se treziă,
Si inelul cât vedeà,
Scoteà haine Novăceşti
De puneà călugăreşti
Scoteà cuca de Novac [5*])
Şi puneà un comănac,
Şi 'ncălecà voiniceşte,
Şi purcedeà vultureşte,

Cu desagi, cu buzdugele
Pline de Mahmudele, [6*])
El mergeà şi iar mergea,
In Ţarigrad ajungeà,
La divan că se duceà
Şi din gură-aşa ziceà:
«Auzit-am, auzit
De-un voinic ce mi-aţi robit
Iată-mă's că am sosit
Să vi'l plătesc îndoit».
El desagii deşertà,
Turcii toţi năvală dà,
Si pe jos se tăvăliă,
Unul pe-altul se 'mpingeà.
Iar Novac că alergà
Pe Grue mi-l deslegà,
Un paloş în mână-i dà
Si din gură cuvântà:
«Bate tu marginile
Eu să bat mijloacele,
Că le ştiu soroacele.
Ei tăià la Turci, tăià
Pân' ce bine osteniă,
Apoi iute purcedeà
Amândoi de se duceà,
In codrii Catrinului,
In pădurea Pinului,
Unde corbii locuesc
Şi ca frunza se 'nmulţesc
Şi bine hălăduesc!

NOTE.

1*2*) *Un Novac, Baba-Novac*
Un viteaz de-a lui Mihai.

Pintre generalii lui Mihai-Vodă Viteazul s'a deosebit Baba-Novac, om credincios al Domnului, şi carele a avut o moarte glorioasă de martir, din ordinul lui Ciaki şi al Senatului Unguresc.

3*) *In neagra străinătate.*

Simţul de naţionalitate şi iubirea de patrie sunt aşa de adânc întipărite în inimile Românului, că pentru el străinătatea e neagră, fără lumină. Soarele nu-l încălzeşte pe pământ străin!

Românii sunt supuşi tristei boale a nostalgiei când se află disţeraţi. De aceea în armia Austriacă unde sunt mulţi feciori din Ardeal şi din Bucovina, legea de pedeapsă în contra fugirei din oaste, e mult mai puţin aspră pentru Români. Un cântec vechiu zice:

Român în ţară străină,
Duce dorul şi suspină.

4*) *Lui Novac Cara-Iflac.*

Turcii numesc pe Români Iflac, adică Valac, însă pe acei din Valachia îi chiamă *Cara-Iflac*, Români negri, şi pe cei din Moldova, *Ac-Iflac*, Români albi.

5*) *Scoteà cuca de Novac.*

Cuca era un soiu de coafură împodobită cu pene de struţ, cu care Domnii Moldovii şi ai Valahiei erau încoronaţi când ei mergeau de se închinau Sultanului ca să primească învestitura. Obiceiul erà ca până a nu intrà în sala de audienţă a Sultanului, Arzodaşî, cel întâiu uşier numit Capusilar Kiethudaşî, să îmbrace pe Domn cu caftan, şi Muhzur Aga să-i pue pe cap cuca Domnească. Mai erà însă şi alte cuce mai mici pentru Solaki.

6*) *Pline de mahmudele.*

Monedă turcească de pe timpul lui Sultan Mahmud.

ÎNSEMNĂRI :

[1]) În *Balade* p. 11—1853, balada e dată în următoarea formă :

NOVAC ŞI CORBUL

Frunză verde mändănac,
Fost-au, cică, un Novac
Ş'un fecior mândru aveà,
Cărui Gruea îi ziceà.
Când Gruea voinic erà
Astfel taica 'i cuvântà :
«Fecioraş, Gruiuţul meu,
«Ascultă cuvântul meu :
«Să nu cazi la vr'un loc rău
«La loc rău şi mult departe,
«La neagra străinătate.
«Eu văd ce ţi se găteşte,
«Soarta ce îţi hotărăşte
«Intr'un oraş depărtat
«Ce se zice Ţarigrad,
«Acolo când îi intrà
«De aceasta nu uità,
«Vamă dreaptă să plăteşti
«Şi coiful să ţi-l clăteşti».
Gruea 'n Ţarigrad intrà
Iar vamă dreaptă nu dà
Ci 'ntr'o cafenea intrà.
Turcii pe Gruea-l zăriă
Şi 'ntre ei aşa grăià :
«Ista-i Gruea lui Novac
«Ce-a dat iuruş prin Bugeac
«Şi ţări multe a pradat
«Şi'n urmă-i foc a lăsat.»
Turcii iute s'adunà
Şi pe Grue mi-l legà
Cu trei şfere de mătase
Tocmai ca braţul de groase,
Dar când Gruea se 'ntindeà,
Două şferi că se rupeà
Numai una rămâneà.
Turcii iute-l cuprindeà
Şi la temniţă-l duceà.
Gruea 'n temniţă zăceà
Şi prin gratii lung priviă,
Priviă cerul şi pământul,
Norii ce umblau ca vântul,
Cârduri multe de cucoare
Ce zburau mereu spre soare
Si-un dor mare-l apucà
Ce la inimă-l secà.
Iată, mări, cum priviă
Că departe el zăriă
Un corb negru corbişor
Ce zburà încetişor
Şi să tot apropià
Şi cu jale croncăneà.
Iar Gruea cât l'auzià
Astfel din gură ziceà :
«Căci n'am flintă, puiu de corb,
«Sângele să mi-ţi'l sorb !
«Ce tot ţipi şi croncăneşti ?
«Ori pe mine mă jăleşti,
«Ori de mine tu-ţi baţi joc ?
«Rămânere-ai fără cioc
«Şi ţi-ar cădeà unghile
«Să n'acăţi cu dânsele».
Iar corbul s'apropià
Lângă gratii se puneà
Si lui Grue răspundeà :
«Vai tu, Grue, dragul meu,
«Ce mă blăstemi aşa rău ?
«Că umblu de rândul tău,
«Că m'a trimis maică-ta
«Să caut de soarta ta».
Grue cum îl auzià
Către Turci aşa grăià :
«Turcilor, duşmanii mei,
«Dacă nu sunteţi mişei
«Sloboziţi-mi voi dreapta
«C'am un lucru de-a lucrà.
«Am să scriu o cărticea
«S'o trimit la maică-mea :
«S'o trimit la tatăl meu
«Să afle c'am să mor eu».
Turcii mâna-i slobozià,
Gruea cartea mi-o scrieà
Şi corbului o dădeà
Şi din graiu aşa-i grăià :
«Alei ! dragă corbişor,
«De-i zburà numai un sbor
«Să duci cartea la tata,
«Mă jur ţie că ţi-oiu dà
«Numai carne de catană
«Şi sânge de coţofană».
Corbul vesel croncăneà,
Cartea 'n ciocu-i o prindeà
Aripile-şi întindeà
Si pe cer el se zăria
Intâiu ca un porumbaş,
Apoi ca un lăstunaş,
Apoi ca un bondăraş,
Şi apoi se tot perdeà
Incât nu se mai zăreà ;
Cartea iute o duceà
Şi lui Novac o dădeà.
Iar Novac cel înălbit
Se apucà de cetit...
Ceteà nu ştiu ce ceteà
Că de-odată s'oţereà !
Ţipà haine husăreşti

Şi 'mbrăcà călugăreşti,
Şi 'ncălecà voiniceşte
Şi purcedeà olăceşte
Cu desagi, cu burdujele
Pline de mahmudele
Şi 'n Ţarigrad ajungeà
Şi Turcilor bani duceà
Şi din gură le grăià:
«Auzit-am, auzit,
«De-un voinic ce mi-aţi robit
«Şi mă iată c'am sosit
Să vi-l plătesc îndoit!»
Turcii la bani lăcomià
Şi pe Grue 'l slobozià,
Iară Grue cum ieşià
Prin văzduh pe sus privià
Şi pe Corbu mi-l zărià
Şi cu drag aşa-i grăià:
«Alei! Coarbe, corbişor,
«Tu de-acum 'mi-eşti frăţior!
«Şi mă jur să te 'nfrăţesc
«Şi mă jur să te hrănesc
«Nu cu carne cătănească
«Ci cu carne păgânească,
«Nu cu sânge păsăresc
«Ci cu sânge păgânesc».

XXXVII.

FATA CADIULUI

La grădină, la cerdac [1])
Lui Hagi Baba-Novac *)
Care poartă comanac, 1*)
Lungă masă e întinsă
Şi de oaspeţi mulţi cuprinsă.
Dar la masă cine şede?
Pe 'mprejur cine se vede?
Şede bătrânul Novac
Ce trăeşte-acum de-un veac, [2])
Cu cinci-zeci de finişori,
Tinerei, mândri bujori,
Şi cinci-zeci de finişoare,
Tinerele garofioare.
Toţi cu bine petreceà
Pe Novac îl ferriceà,
Numai tânărul Ioviţă
Copilaş de Novăciţă,
Nici nu beà, nici nu mâncà;
De la inimă oftà.
«Nepoţele hăi, Ioviţă
Copilaş de Novăciţă,
Şoimuleţ, puiu de român
Ce nu ştie de stăpân!
Nici nu bei, nici nu mănânci.
Ce stai pe gânduri adânci?
— Eu pe gânduri am căzut
De când, moşule-am văzut [3])
Pe fata Cadiului 2*)
Din satul Odriului. 3*)
— Fecioraş puiu de român
Ce nu ştie de stăpân!
Dacă este mări-aşà,
Inceteazâ de-a oftà
Şi te dù în grajdul meu
De-ţi alege-un puiu de zmeu
Din cinci-zeci de bahameţi
Bahameţi cu perii creţi,
Şi-ţi fă singur izbânda
Ca să-ţi capeţi dobânda.»
Tinerelul se sculà,
Lui Novac se închinà,
Mâna dreaptă-i sărutà 4*)
Şi la grajd se îndreptà.
Iar la grajd dacă mergeà [4])
El un mânz îşi alegeà,
Mânz de fugă sprintenel,
Eşià 'n vară pătrărel, 5*)
Mânz ce fuge ca şoldanul
De nu-l prinde nici arcanul.
Pe el iute că sărià

Şi din fugă mi-l oprià
La o poartă de grădină,
De grădină cu flori plină
Unde stau cadânele [6*])
De se'ngân cu florile.
«Tu, fată-a Cadiului
Din satul Odriului,
Ghelai, ghelai pân'colea [7*])
Ca să-mi dai o floricea
Şi mi-o dă cu mâna ta
Ca să-mi dreagă inima.»
Copila Cadiului
Din satul Odriului
Rumioară se făceà
Şi trei flori ea-şi alegeà
Şi trei flori ea culegeà,
Ş'un fir de păr îşi smulgeà [5])
Şi cu firul le legà
Ş'apoi tainic ea le dà
Unei roabe mândruliţă
Să le ducă la portiţă.
Voinicelul greu oftà
Perişorul sărutà
Şi din gură cuvântà:
«Tu, fată-a Cadiului,
Surioara Crinului!
Ghelai, ghelai pâ'n colea
Ca să-mi dai o floricea,
Dar mi-o dă cu mâna ta
Ca să-mi dreagă inima.»
Copila Cadiului
Din satul Odriului
Bujorică se făceà
Ş'o garoafă culegeà
O garoafă ca şi ea,
Apoi singură-o duceà,
Celui mândru Novăcel [6])
Avere-ar parte de el!
Feciorașul se plecà,
De mijloc o apucà,
La sânu-i o ridicà
Şi la fugă se-aruncà,
Şi din fugă-o desmierdà
Mii de sărutări îi dà.
Iar cea roabă medioară
Şi de minte cam uşoară
Spaimă singură-şi făceà,
Şi 'ntr'un suflet se duceà
La Cadiu, la cafenea
Unde beau Turcii cafea.
«Sai Cadiule, nu stà
C'au răpit pe fiica ta!»
Cadiul se 'ngălbineà [7])
Cealmaoa pe ochi puneà
Pe-o tătarcă 'ncălecà [8*])
Şi la goană se luà
Eapa câmpii apucà,
Urechiuşile-şi culcà,
Urma mânzului călcà.
Fugeà mânzul nechezând,
Eapa fugeà renchezând,
Ş'aşa bine că fugeà,
Mai că mai îl ajungeà.
Dacă videà şi videà
Fata mintea nu-şi pierdeà [8])
Ea pe mânz că se plecà
De urechie mi-l muşcà [9*])
Urechiuşea sângerà,
Ear mânzul se oţerià,
Şi sărià, sărià, sărià,
Ş'aşa bine că fugeà,
Intr'o clipă ajungeà
In grădină, la cerdac,
La Hagi Baba-Novac [10*]).
Cadiul încă sosià,
Eartaganul şi scoteà,
Iar Novacul cel bătrân
Ce nu ştie de stăpân,
Işi ridică genele,
Genele cu cârgele
Ca să-şi vază oaspele:
«Stăi, cuscre Cadiule,
Să ne-ascultăm vorbele,
Că junii fac certele
Şi bătrânii păcele!»

N O T E.

1*) *Care poartă comanac.*

Comanacul e coafură călugărească. -- Este de crezut că bătrânul Novac din această baladă nu e tot acela din balada precedentă, căci nu se potriveşte comanacul său cu hainele novăceşti, şi cuca viteazului ostaş şi prietin a Domnului Mihai Viteazul.

2*) *Pe fata Cadiului.*

Cadiu, cuvânt turcesc ce însemnează judecător.

3*) *Din satul Odriului.*

4*) *Mâna dreaptă-i săruta.*

Sărutatul de mână e un semn de respect din partea celor tineri către cei mai bătrâni. Acest obiceiu există din vechime la Români, căci ei au mult respect pentru bătrâneţe.

5*) *Eşià 'n vară pătrărel.*

Adică de patru ani.

6*) *Unde stau cadânele.*

Femeile turceşti port numele de cadâne.

7*) *Ghelai, ghelai pân' colea.*

Espresie turcească ce însemnează: Vină până colea.

8*) *Pe-o tătarcă 'ncălecà.*

Adică: încălecà pe o eapă de soiu tătăresc.

9*) *De urechie mi-l muşcà.*

Acest fapt se găseşte raportat în călătoria D-lui de Lamartin în Orient. Un Arap furând calul altuia, acesta se luă pe urma furului, dar când erà să-l ajungă, el însuşi îi strigă ca să muşte calul de ureche, căci el preferà a-l pierde de cât a-l vedeà ajuns de alt cal.

ÎNSEMNĂRI:

*) *Lui Hagi-baba-Novac.*

Acest nume al lui Novac se găseşte în cântecele populare ale Sârbilor şi în acele din Transilvania. In colecţia tălmăcită în limba franceză de d-l Auguste Dozon, cancelarul consulului general al Franciei la Belgrad, sunt două balade care încep aşa: *Novac et Radivoi boivent du vin dans la Romania la verte montagne, etc.* (Mnscr. Acdm.)

1) La kiliea lui Novac.
(Balade. P. II 1853).

2) Care poartă comanac.
(Balade. P. II. 1853).

3) De când, moşule-am văzut
Pe fata Cadiului,
Nepoata Sultanului,
Că de când o am zărit
Firea în trupu-şi au perit!»
— Nepoţele hăi, loviţă
Copilaş de Novăciţă
Dacă este mări-aşă...
(*Balade. P. II. 1853*).

[4]) Dar din cinci-zeci de bahmeţi
De bahmeţi cu perii creţi
Nici unul nu-i cuveneà:
Dacă vedeà şi vedeà
Mai în fund el se duceà
La un mânz ce necheză;
Mânz de vine cam sgârcit,
Făcut tocmai pe fugit,
Care fuge tot cu anul
Şi nu-l prinde nici arcanul.
De la esle mi-l luà
Pe el iute s'aruncà
(Balade. P II. 1853)

[5]) Şi trei flori că trimitea
Cu-o copilă medioară
Cu cosiţa gălbioară.
Ioviţă le priimeà
La inimă le strângeà:
Şi din gură iar grăià:
— «Tu fată-a Cadiului, etc.
(Balade. P. II. 1853)

[6]) Lui Ioviţă de-o duceà.
(Balade. P. II. 1853)

[7]) Cadiul se 'ngălbenià
Cealmaoa pe ochi puneà,
Narghileaoa-şi asvârlià,
Ş'o tătarcă 'ncălecà
Fără chingi şi fără şa.
(Balade. P. II. 1853)

[8]) Ear fata Cadiului
Nepoata Sultanului
Se 'ntindeà şi se plecà,
De ureche mi-l muşcà.
Săreà mânzul şi zbierà
Şi'n trei copce el erà
La chilia lui Novac
Care poartă comanac.
Cadiul încă soseà
Şi pala din brâu scoteà.
Iar Hagi-baba-Novac
Care poartă comanac
Işi ridică genele
etc.
(Balade. P. II. 1853)

XXXVIII.

MOGOŞ VORNICUL [1])

In oraş, la Bucureşti
Tot să stai şi să priveşti
Pe cei şapte voinicei,
Mândrii puişori de zmei,
Şapte fraţi ca şapte brazi
Toţi de-ai lui Mogoş cumnaţi.
Ei în capul podului
In fruntea norodului
Aşteptà pe sora lor
Şi pe mândru-i soţiór,
Mogoş vornicul bogat
Ce glumeşte ne-ncetat.
Ei la umbră se culcà,
Bea voios şi ospătà,
Cu ploscuţa închinà
De cinci vedre ş-o ocà
Vadra Ţarigradului,
Măsura 'mpăratului.
Iar fratele cel mai mare,
(Că-i mai mare minte n'are)
Pe drum ochi-şi alergà
Şi cu glas dogit strigà:
«Zăriţi voi ce zăresc eu?
Eată vine ca un zmeu,
Vine Mogoş vornicul,
Călare pe galbinul».
Fraţii toţi mi se sculà,
Peste câmpuri se uità,
Şi videà, mări, videà
Cum veneà Mogoş veneà:
«Bună ziua, şapte fraţi,
Şapte fraţi ca şapte brazi!
— Bun sosit, frate cumnate,[2])
Ai venit pe ne-aşteptate.

Dar unde ţi-e soţioara?
Ce ne-ai făcut surioara?
Ori poate c'ai şi uitat
Cătră noi că te-ai legat
Când pe Stanca ne-ai luat
S'o aduci la frăţiori
Pe earnă de nouă ori,
Că-s mai multe sărbători;
Pe vară de patru ori,
Că-s mai multe lucrători?
— Ba, măi fraţi, eu n-am uitat
Către voi că m-am legat,
Şi cu Stanca am plecat
S'o duc la desfătat
Dar în drumul părăsit
Turci, Tătari ne-au întâlnit,
Şi pe Stanca mi-au răpit.
— Pe Stăncuţa ni-au răpit
Şi tu, Mogoş, ai fugit?
Cu cei furi nu te-ai luptat,
După ei nu te-ai luat
Nouă ani să-i tot alungi
Şi cu moartea să-i ajungi?
Mori dar, câne blestemat!
Că ţie nu ţi-a fost dat
Ca să fii vrednic cumnat
Cu-a Stăncuţei şapte fraţi,
Şapte fraţi ca şapte brazi!»
Şi cu toţii crunt turbà
Paloşile ridicà
Iar fratele cel mai mare
(Că-i mai mare minte n'are)
Paloşul mi-l învârtià,
In Mogoş îl asvârlià
Dar nici că mi-l nemerià.
Paloşu 'n vânt vâjâià,
De-un zid mare se lovià,
Şi 'ndărăt se întorceà,
Lângă Mogoş de cădeà,
Şi 'n pământ se îngropà
Şi până 'n mănunchi intrà.
Iar fratele cel mai mic,
(Că-i mai mic, e mai voinic)
Paloşul mi-l învârtià,
In Mogoş îl asvârlià.
Şi prin inimă-l junghià!
Când de-odată ce videà,
Ce videà şi nu credeà?
O teleagă zugrăvită,
Pe dinuntru poleită
Cu doi-spre-ce telegari
Telegari cu coame mari,
Şi-n teleagă sora lor
Inflorind ca un bujor!
«Bună ziua, fraţii mei, [3])
Şapte puişori de zmei!
Dar unde vi-i cumnatul?
Ce mi-aţi făcut bărbatul?
— L-am trimis în iad de-a drept'
Cu şeapte paloşe -n pept,
Că nu-i vrednic să trăiască
Şi cu noi să se rudească,
Cine 'n oardă păgânească
Nu ştie să vitejească
Şi nevasta să-şi păzească!
— Vai de mine! ce-aţi făcut?
Vai de voi! n'aţi priceput
Cum că Mogoş a glumit
Când de mine v'a grăit?
Bine vorba nu sfârşià, [4]) [5])
Lacrimi din ochi îi eşià,
Lângă Mogoş ea cădeà
Cu braţele-l cuprindeà
Il boceà, îl dismierdà
Apoi sufletul şi-l dà
In capătul podului,
In ochii norodului!

NOTE.

Poate-că legenda raportată aici să fie izvorul de unde se trage numele podului Mogoşoaei din Bucureşti.

ÎNSEMNĂRI :

1) In Mnscr. Acdm: *Mogoşoaea.*
2) —«Cale bună, măi fârtate
Popas bun frate cumnate!»
3) Bună ziua şapte fraţi
Seapte fraţi ca şapte brazi!
4) Stăncuţa se 'ngălbineà,
Sângele 'n trup îi răceà,
La pământ ochii ţinteà,
Urma sângelui cătà,
După sânge se luà
Tot de-alungul podului
Pin mijlocul târgului,
Şi mergeà, mări, mergeà
Pân' la groapă ajungeà:
Ş'acolo mi se oprià
Ţărâna o scormonià
Mort pe Mogoş îl vedeà
Moartă peste el cădeà!
(Balade P. II. 1853)

5) Bine vorba nu sfârşià
Sufletul din trup ieşià
Iar Stăncuţa se pierdeà,
Moartă la pământ cădeà
In capătul podului
In ochii norodului
(*Mnscr. Acdm.*)

XXXIX.

BUJOR

I.

Frunză verde de negară;
A eşit Bujor în ţară! 1*)
Bate, pradă, nu omoară
Pe ciocoi îi bagă 'n fiară, 2*)
Să-i deà bani de cheltuială
Şi haine de primineală.
Bujor ese, Bujor zice:
«Halal de tine, voinice!
Haideţi copii după mine
Că ştiu calea 'n codru bine,
Şi ştiu turme de berbeci,
Isvoare cu ape reci,
Şi neveste frumuşele
Şi desagi cu rubiele!»
Ici în vale, colea 'n vale
Sună-un glas duios cu jale,
Glas frumos de fată mare,
Bujor prinde-o sărutare!
Ici în vale, la pârâu
Două fete spală grâu,
Bujor le ţine de brâu!
Ici în vale, la fântână,
Două fete spală lână,
Bujor le strânge de mână!
Ici în valea lui Terinte,
Două fete culeg linte,
Bujor le scoate din minte!

II.

Frunză verde de negară;
La Focşani între hotară,
Este-un bordeiu cam plecat 3*)
De copaci încunjurat.
Acolo-i Bujor culcat,
La Aniţa văduviţa,
Ce-i dă vin tot cu vădriţa
Şi-l îmbată cu guriţa:
«Aniţico, draga mea!
Mult mi-e dor de-o floricea,
Floricică rumeoară
Care-o porţi în buzişoară.
— Ştefănică Bujoraş!
Floricica daţi-o-aş.

Na şi na guriţa mea
De-o sărută cât îi vreà.
Iar de băut, nu mai beà
Că potira-i cât colea.
— Las' să vie că nu-mi pasă
Când mi-e paloşul pe masă
Şi mândruţa drăgăstoasă».
Sărutatul n'au sfârşit,
Potira c'a şi sosit.
Luptat-a Bujor, luptat,
De potiră n'a scăpat!

III.

Frunză verde de negară,
Pe Bujor mi-l duc prin ţară
De-l arată ca pe-o fiară!
Şi mi-l pun la închisoare,
Fără arme, fără soare!
Oliolio! codru frunzos
Cât eşti vara de frumos
Iarna putrezeşti tu jos!
Ca tine Bujor în gros
Stă culcat cu faţa 'n jos.

IV

Frunză verde de negară,
Pe Bujor mi-l judecară,
La Divan îl întrebară.
Mulţi creştini de-a omorât
Cât prin ţară a hoţit?
Iar Bujor cruce-şi făceà
Şi cu dreptul răspundeà:
«Morţi de om eu n'am făcut,
Dar ciocoi mulţi am bătut!
— Ştefane, Bujorule[1])
Unde-ţi sunt averile
Ca să-ţi scapi tu zilele?[4*])
— Le-am ascuns pe la copaci,
De-ajutor la cei săraci
Să-şi cumpere boi şi vaci!»[5*])

V.

Frunză verde de negară,
Bujor se sue pe-o scară...
Plâng săraci cu jale-amară,
Că nu-i scara Domnilor
Şi e scara hoţilor,
Calea neagră-a morţilor!

N O T E.

1*) *A eşit Bujor în ţară.*

Acest hoţ vestit, poreclit Bujor din cauza culoarei părului său, a eşit în ţară pe la începutul veacului XIX. El erà fecior boeresc la moşia unui boer pân'a nu se dà la hoţie; fiind însă rău bătut într'o zi de stăpânul său, Bujor a apucat calea codrului, ca să-şi răzbune în contra boerilor. Cântecul însuşi zice că el nu făceà morţi de om, dar aveà mulţumire a pune pe ciocoi în lanţuri.

2*) *Pe ciocoi îi bagă 'n fiare*

Fiare în loc de fere, provincializm.

3*) *Este-un bordeiu cam plecat.*

Bujor a fost prins într'un bordeiu, aproape de Focşani, unde el se odihnià.

4*) *Ca să-ţi scapi tu zilele.*

După înţelesul acestor două versuri, se vede că şi pe timpul lui Bujor unii din judecători erau supuşi farmecului banilor.

5*) *Le-am ascuns pe la copaci,*
De-ajutor la cei săraci,
Să-şi cumpere boi şi vaci.

Hoţii Români s'au arătat mai totdeauna cu îndurare pentru cei slabi şi săraci; de aceea şi poporul îi consideră ca pe nişte eroi şi are pentru ei o dragoste plină de admirare.

In cele mai multe balade hoţii sunt reprezentaţi cu culori vii şi mândre. Voicu, un alt hoţ ce s'a arătat în ţară după Bujor, răspunde ca şi acesta judecătorilor ce-l întrebau despre averile adunate:

Averile nu v'oiu dà,
Că pe Voicu-ţi spânzurà.
Şi voi galbini-ţi luà,
Cu cărţile îţi jucà,
Cu droştele îţi primblà,
Cu muierile-ţi mâncà.
I-am ascuns pe la copaci... etc

ÎNSEMNĂRI:

1) — Ştefane Bujorule
Tu, măi roşiorule!

Cu următoarea notă: Bujor erà mic de stat, încălat la trup, şi cu părul roş. De aici i s'a dat nume floarei bujorului.

(*Mnscr. Acdm.*)

XL.

JIANUL

N'aţi auzit de-un Jian
De-un Jian, de un Oltean
De un hoţ de căpitan
Care umblă prin păduri
Cu doi-spre-zece panduri,
Cu ghiebe şi cu poturi?
El iea miei dela ciobani
Armăsari dela mocani,
Fără plată, fără bani!
Şi pândeşte la strâmtori [1])
De despoae negustori,
Şi tot prinde la boeri
De-i curăţă de averi!
Toţi de dânsul că fugeà,
Toţi de el se jăluià
La Domnul, la Caragea,
Domnul potiră-adunà,
După hoţ el o mânà,
Iar Jianu 'nţelegând
Cele ce-i treceau prin gând
Se 'ndrumà spre Olt fugând.
Când la Olt, Oltu-i umflat,
Că la munte l'a plouat:
«Măi Române, măi podar,
Trage podişca de car
Să mă treci la cela mal
Cu viteazul ist de cal.
Trage podul mai de-a drept'
Pân'nu-ţi pun un glonte 'n pept
Nu-mi fii duşman şi-mi fii frate
De nu vrei un glonte 'n spate».
Dar podarul se gândeà
Şi cu lene se 'ntindeà.
Dacă vedeà şi vedeà
Jian rostul nu-şi perdeà.
El se aruncâ înnot

Cu suflet, cu cal, cu tot.
Calu 'n apă se luptà
Iar Jianul cuvântà:
«Decât să mă rog de prost
Ca să dee podu 'n rost
Mai bine cu murgu 'n not
Că şi el e puiu de Olt.
Decât să mă căciulèsc[2])
Mai bine să haiducesc!
Hai voinice murguleţ,
Nu mai face părul creţ,
Hai la Slatina 'n judeţ.
Unde gazda ne-om aflà
Ş'amândoi ne-om răsuflà!»
Când la gazdă el sosià,
Ce videà şi ce-auzià?
Potira gazda legà
De Jian o întrebà.
«Hai iar, murgule, hai,
Hai la munte sus, pe plai,
Să scăpăm de chiu de vai!»
Fugeà murgul cât fugeà,
Dar potera-l ajungeà
Pe Jianu mi-l prindeà
Şi-l duceà la Carageà.
Vai! sărmanul voinicel!
Sărăcuţ, amar de el!
Căci pe loc mi-l judecară[3])
Cu lanţuri mi-l încărcară
Şi-n ocnă mi-l aruncară.

NOTE.

Jianul erà de neamul său boer. El a hoţit ca şi Bujor, pe la începutul veacului XIX şi şi-a săvârşit zilele la Târgovişte, fiind ertat de guvern.

Un alt cântec al Jianului sună aşa:

«Colea, maică 'n făgeţel
S'a ivit un voinicel
Pe-un cal vânăt porumbel.
Mă duc, maică, după el.
— Nu te duce, fata mea.
Că-i păţi ruşine grea.
Cel voinic cu calul mic
Iancu Jianul îi zic
El pe toate le-a iubit
Pe toate le-a amăgit,
Le-a lăsat şi a fugit.
La Jiu pe unde-a umblat
Câte fete s'a 'nşelat
După el de s'au luat,
Cu copii tot le-a lăsat.
La Olt, pin ori-care loc
Câte le-a luat la joc
Le-a lăsat plângând cu foc
De-au rămas făr' de noroc.

Se vede că Jianul, ca şi Bujor, avea mare prestigiu în ochii fetelor, şi că erà nu numai fur de averi dar şi de inimi feciorești.

ÎNSEMNĂRI:

1) Şi păzeşte la strâmtori
De despoae negustori
Incărcaţi de gălbiori.
(Mnscr. Acdm.)

2) De-oiu stà să mă căciulesc
Să mă plec, să mă smeresc
La ce naiba haiducesc!

3) Domnul grec îl judecà
De lanţuri îl încărcà
Şi 'n ocnă mi-l aruncà.
(Mnscr. Acdm.)

XLI.

TUNSUL [1])

Vestea 'n ţară a ajuns
De un hoţ cu nume Tuns,
Că pe 'n codri a eşit
De şase 'ntovărăşit,
Toţi voinici aleşi panduri,
Oaspeţi ageri de păduri, [2])
Ce se port din crâng în crâng,
Câţi îi văd, de el se plâng.
Că nici unde nu gândeşti
Cu dânsul te întâlneşti
Şi'l auzi zicând cu bine:
«De unde vii, măi creştine?
Din ce stat, din ce oraş?
Luat-ai la drum răvaş
Să nu pătimeşti cevaş?
Te jur cu pistolu-n pept,
Spune mie tot cu drept
De ai bani mai multicei
Dă-mi jumătate din ei,
Că-ţi dau la mână răvaş
Să nu rămâi păgubaş,
Şi cu vreme de-oi trăi
Pân' într'unul ţi-oi plăti,
Dar cumva de-oi murì eu
Ţi-i va plăti Dumnezeu!»
Vai! sărmanul voinicel! [3])
Sărăcuţ amar de el!
Căci păcatul l'a gonit
Cu moarte l'a pedepsit!

NOTE.

Istoria Tunsului a fost scrisă de un autor rus şi tipărită într'un Calendar după ocupaţia Valahiei de către armiile Ruseşti, la 1828. O parte din acea istorie anecdotică, a fost tradusă de d. A. Donici şi tipărită în «Foia ştiinţifică şi literară» ce s'a publicat în Iaşi la anul 1844[1])

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Tunsul a hoţit în ţara Românească în zilele noastre. Poporul spune mulţime de anecdote asupra lui ce dovedesc a avea mare îndrăzneală.
(Mnscr. Acdm.)

[2]) Tâlhari neaoşi de păduri.
[3]) Multă vreme a hoţit
Dar n'a avut bun sfârşit
Căci Domnia l'a gonit
Cu moarte l'a pedepsit.
(Mnscr. Acdm.)

[1]) Articolul a apărut şi 'n *Calendarul pentru poporul român* al lui M. Cogălniceanu pe anul 1845, pag. 83, cu următoarea notă: In almanahul Odesii dela anul 1840 a fost tipărită această descriere în limba rusească. Autorul ei e iscălit Radul Curălescu de la Cişmeaua văruită. Neputându-se sfârşi acest articol în «*Propăşirea*», am socotit să-l retipărim întreg în acest almanah.

XLII.

DRAGOŞ

I.

Dragoş mândru ca un soare[1*])
A plecat la vânătoare[1]).
Ghioaga şi săgeata lui
Fac pustiul codrului!
Cerbul moare, urşii per
Şi vulturii cad din cer.
Eată că 'ntr'o dumbrăvioară
El zăreşte-o căprioară,
Fiară blândă dela munte
Cu steluţă albă 'n frunte.
Şi corniţe mititele
Şi copite sprintenele.
Căprioara cum îl simte
Lasă locurile strimte,
Fuge, saltă, zboară, pere
Ca un vis, ca o părere,
Eară Dragoş înfocat
O goneşte ne'ncetat.
Zi de vară cât de lungă
Vânătorul o alungă
Ş'amândoi se perd de vii,
În codrii mereu pustii!

II.

Eată, mări, că de-odată
O poeană se arată
Înverzită, înflorită
Şi de lume tăinuită.
Iar pe earbă 'n poeniţă
Cântă-o albă copiliţă
Cu ochi dulci dezmierdători
Şi cu sânul plin de flori.
Căprioara cât o vede
Zboară vesel se repede
Şi îi cade la picioare
Pe-un covor de lăcrămioare.
Cât viteazul o zăreşte
Stă pe loc şi se uimeşte
Uită blânda căprioară
Şi săgeata ce omoară,
Uită draga vânătoare,
Uită lumea de sub soare!

III.

«Copiliţă! zice el,
Rezemat de-un stejărel:
Eşti tu zâna istui plaiu
Sau o floare de la raiu?
— Dragoş, Dragoş frăţioare!
Nu sunt zână nu sunt floare,
Ci am suflet fecioresc
Şi Moldova mă numesc.
Mult e, mult de când te-aştept
Să-mi alin dorul din piept,
Că de Domnul sunt menită
Ca să fiu a ta ursită!
— O! Moldovo 'ncântătoare,
Gingaşă fermecătoare!
Iată arcu-mi vitejesc
Lângă tine-l răsădesc[2*])
Ca să dee până 'n zori
Crengi de frunze şi de flori
Şi cu-acele crengi frumoase[2])
Să 'mpletim cununi voioase,
Una ţie, una mie
Pentru-a noastră cununie!»

IV.

A doua zi ei plecară
Şi pin codri apucară
Amândoi îmbrăţişaţi

Cu flori mândre 'ncununaţi.
Dealuri multe ei suiră,
Multe dealuri coborâră
Până 'n valea cea 'nverzită
De-un râu limped răcorită [3*]).
Copiliţa 'nveseliâ
Şi din gură-aşa grăiâ:
«Dragoş, Dragoş frăţioare!
Lasă ochii tăi să zboare
Peste culme şi câmpii
Păscute de herghelii;
Peste văi, peste grădini
Unde-s roiuri de albinî;
Peste ape curgătoare
Şi dumbrăvi răsunătoare.
Cât pământ tu vei vedeà
E cuprins de zestrea mea!
Ş'acea dalbă de moşie
Toată 'n veci a ta să fie
Când prin tine-a fi scăpată
De o fiară 'nfricoşată,
De un zimbru fioros [4*])
Care-o calcă 'n sus şi 'n jos!

V.

Bine vorba nu sfârşiâ;
Din râu iată că eşiâ
Zimbrul aprig ca un zmeu
Cu lungi coame ca de leu
Şi cu coarne oţelite
Şi cu aripi la copite,
Fiară cruntă şi turbată
Plecà fruntea lui cea lată
Şi sărind, mugind, dà zor [3])
Peste mândrul vânător.
Eară Dragoş s'aţineà
Şi cel zimbru cum veniâ,
Ghioaga'n frunte-i aruncà,
Fruntea'n două-i despicà!
Apoi capul îi tăiâ
Într'o lance îl puneà
Şi plecà în veselie [4])
Pe frumoasa lui moşie
De păgâni să o ferească
Şi ca Domn, să o domnească!

NOTE.

Această baladă, deşi compusă de mine în stilul cânticelor bătrâneşti, am găsit de cuviinţă a o cuprinde în colecţia poeziilor poporale, fiindcă ea aminteşte una din legendele cele mai interesante a Moldovii.

1*) *Dragoş mândru ca un soare.*

După tradiţia poporală Dragoş a venit din Ardeal şi a poposit într'o vale numită câmpul lui Dragoş între Bacău şi Piatra. Descălecarea lui a fost pe la începutul veacului XIII.

2*) *Iată arcu-mi vitejesc,*
Lângă tine-l răsădesc.

În munţii Moldovii despre Ardeal am văzut un stejar bătrân de mai multe sute de ani, pe care locuitorii îl numiâ: Arcul lui Dragoş. El erà cu trunchiul îndoit ca un arc.

3*) *De-un râu limped răcorită.*

Râul Moldova.

4*) *De un zimbru fioros.*

Tradiţia veche pretinde că bourul Moldovii reprezintă capul zimbrului ucis de Dragoş când a descălecat în ţară; Istoria însă susţine că acel bour vine dela cetatea *Caput Bovis* ridicată de împăratul Traian în Dacia.

ÎNSEMNARI :

[1]) Urmează în manscr. Acdm. :

A plecat mândrul Dragoş
Tocmai dela Meru-Roş
Şi se duse către munţi
Către codrii cei cărunţi.

Cu următoarea notă: Meru-Roş trebue să fie o corupţie a numelui de Maramoroş, locul de naştere al lui Dragoş. In multe poveşti se spune de Merul-Roş ca de un loc depărtat şi foarte greu de ajuns.

[2]) Amândoi să le'mpletim
Cununi două să gătim
(Mnscr. Acdm.)

[3]) Şi ca fulgerul de-odată
Peste Dragoş fulgeră...
Valea se cutremură!

[4]) Şi cu mândra lui porniă
In câmpia românească
De păgâni să'o ferească
Şi ca Domn, să o domnească!
(Mnscr. Acdm.)

XLIII.

MOVILA LUI BURCEL

Intr'o zi de sărbătoare,
Intr'o zi cu mândrul soare
Care lumea 'nveseliă
Şi cu aur o 'nveliă
Iată mări se iviă,
Ca alt soare străluciă
Domnul Ştefan cel vestit,
Domnul cel nebiruit!
El pe cal încălecă
Şi cu mulţi voinici plecă
Dela scara curţei lui
La biserică 'n Vaslui. [1*])
Clopotele răsună,
Steagurile-i se 'nchină.
Armăsarii spumegă,
Frâele şi-le muşcă,
Iar poporul tot strigă:
«Să trăeşti Măria ta!»
Când aproape de intrare
Ce s'aude 'n depărtare?
Glas de om chiuind tare:
«Hai, ho, ţa, ho, Bourean
Trage brazdă pe tapşan».
Ştefan Vodă se opriă
Şi din gură-aşa grăiă:
«Auzit-aţi auzit
Glas de Român necăjit?
Intr'o clipă să-l găsiţi,
Şi cu el aici să fiţi».
Cinci panţiri se alegeă,
Pe Vaslui în sus mergeă
Pân' zăriă într'o movilă
Un Român arând în silă
Şi movila brăzduind
Şi din gură chiund:
«Hai, ho, ţa, ho, Bourean,
Trage brazdă pe tapşan!»
Cei panţiri descălecă
Pe Român îl ferecă,
La Vaslui îl aduceă
Şi la Domnul mi-l duceă:
«Măi Române să n'ai teamă,
Spune nouă cum te chiamă?
— Teamă n'am că sunt Român!

Teamă n'am că-mi eşti stăpân!
Tu eşti Ştefan Domn cel mare
Care 'n lume seamăn n'are,
Şi eu sunt Şoiman Burcel
Puişor de voinicel!
— Să trăeşti dacă n'ai teamă!
Dă-ne nouă bună seamă
Cum de te-ai păcătuit
Să te-apuci de plugărit,
Tocma'n zi de sărbătoare
Tocma'n timp de închinare? [2*])
— Doamne, pun mâna la pept
Şi mă jur să-ţi spun cu drept.
Pân' a nu-ajunge plugar
Aveam falnic harmăsar
Şi o ghioagă nestrugită
Cu piroane ţintuită,
Care când o învârtiam
Proaşcă prin duşmani făceam,
Câte opt pe loc turtiam!
Alelei! pe când eram
Om întreg de mă luptam
Mulţi păgâni am mai stricat!
Multe capete-am fărmat
De Tătari şi de Lifteni
Şi de falnici Ungureni!
Iar în foc la Războeni [3*])
Mi-a căzut ghioaga din mână
De o sabie păgînă:
Dar n'a căzut numai ea,
A căzut şi mâna mea
Cu păgânu-alăturea!...
De-atunci n'am ce să mă fac
C'am ajuns un biet sărac.
Nici n'am casă nici n'am plug
Nici juncani ca să-i înjug!
Toată vara m'am rugat
De bogaţii cei din sat[1])
Să-mi deà plugul ca să ar...
Mi-a fost ruga în zadar.
Atunci, Doamne, mă'ntorsei,
La Tătari că mă dusei,
Un plug mare că prinsei,
Şi cu-n bou îl înjugai
Şi de lucru m'apucai;
Că săracul n'are soare,
Nici zile de sărbătoare
Ci tot zile lucrătoare!»
Domnul Ştefan l'ascultà
Şi din gură cuvântà:
«Măi Burcele, fătul meu!
Iată ce hotărăsc eu:
Ia-ţi un plug cu şase boi
Şi mergi bogat dela noi.
Ia-ţi movila răzăşie
Ca s'o ai de plugărie,
Dar în vârfu-i să te-aşezi
Ca stejar să priveghezi,
Şi Tătarii de-i vedeà
C'au intrat în ţara mea,
Tu să strigi cât ce-i putea:
Săi Ştefane, la hotare
C'a intrat sabie 'n ţară! [4*])
Atunci eu te-oi auzì,
Ca un zmeu m'oi repezì
Şi nici urmă-a rămâneà
De Tătari în ţara mea!».

N O T E.

Intre Iaşi şi Vaslui se află un deal gol numit Movila lui Burcel Poporul însă îi zice: Movila lui Purcel; şi unii archeologi pretind că acest nume îi vine de la generalul Roman Porcelus carele ar fi tăbărât pe vârful ei Balada ne spune adevărata origină a numelui dealului.

[1*]) *De la scara curţei lui.*
La Biserică 'n Vaslui.

Sub Ştefan Vodă cel Mare scaunul Domniei a fost câtva timp în oraşul Vaslui; poziţia acestui oraş fiind mai îndemânatică pentru apărarea ţărei in

contra năvălirei Tătarilor. Codrii Vasluiului erau pe atunci foarte întinşi şi au mistuit multe oarde de Tătari.

2*) *Tocma 'n zi de sărbătoare*
Tocma 'n zi de închinare.

Cunoscut este din istorie şi din tradiţie că Ştefan Vodă a fost foarte religios. El a zidit în ţară 40 de biserici, spre pomenirea numeroaselor sale izbânzi asupra Leşilor, a Ungurilor, a Tătarilor, a Turcilor şi a Cazacilor, cu care a fost în luptă în tot cursul glorioasei sale Domnii.

3*) *Iar în foc la Răsboeni.*

Crâncena bătălie cu Turcii de la anul 1476 în care Ştefan a avut a se luptà cu toată oastea lui Mohamed II, în număr de 120,000 ostaşi.

4*) *Săi, Ştefane la hotare*
C'a intrat sabia 'n ţară.

Istorie! — Tradiţia spune că în adevăr pe timpul lui Ştefan Vodă, şedeà un ostaş de-ai lui pe movila lui Burcel, cale de o poştă şi jumătate de la Vaslui, şi că glasul său erà atât de puternic în cât ajungeà până în auzul Domnului!

ÎNSEMNĂRI:

1) In zădar m'am tot rugat
La bogaţii toţi din sat
Să'mi deie plugul un ceas
Să'mi ar şi eu loc de-un pas!
Şese zile i-am rugat
Nici că'n samă m'a băgat!
Atunci Doamne mă 'ntorsei
La fratele mă dusei,
Pluguşorul îi luai
Şi de lucru m'apucai:
Că săracul n'are soare etc.
(Balade. P. II. 1853).

XLIV.

ŞTEFAN VODĂ ŞI ŞOIMUL

ŞTEFAN.

Şoimule, şoimuţ uşor
Fă-te roată sus în zbor.
Ce se vede la hotare
De s'aude zgomot mare?

ŞOIMUL.

Ştefane! viteazul meu!
Zău! de altul c'ar fi reu,
Iar de tine mult e bine
Că tu eşti Şoiman ca mine.
De jur' 'mprejurul tău
Năvălesc duşmani mereu!
Te calc Ungurii făloşi
Şi Lifteni necredincioşi,
Te calc hanii tătăreşti
Şi urdiele turceşti!

ŞTEFAN.

Las' să vie, las' să vie
Să se dee pradă mie!

Moartea-i paşte ca o turmă,
Păcatu-i mână din urmă.
Mulţi au mai venit la noi,
Puţini s'au dus înapoi,
Că-s Român cu patru mâni
Şi am leacuri de păgâni:
De Tătari am o săgeată,
De Turci pala mea cea lată,
De Lifteni un buzdugan
Şi de Unguri un arcan.

XLV.

CÂNTECELE LUI ŞTEFAN VODĂ [1])

Ştefan, Ştefan Domn cel mare
Seamăn pe lume nu are
Decât numai mândrul soare!

Din Suceava când el sare,
Pune pieptul la hotare
Ca un zid de apărare!

Braţul lui fără 'ncetare
Bate oardele Tătare,
Bate cetele Maghiare,

Bate Leşi din fuga mare,
Bate Turci pe zmei călare
Şi-i scuteşte de 'ngropare.

Lumea 'ntreagă stă 'n mirare
Ţara-i mică, ţara-i tare
Şi duşmanul spor nu are!

ALTUL

Ştefan, Ştefan Domn cel mare,
În Suceava cuibu-şi are
Ca un şoim voinic şi tare.
Din Suceava când el sare
Zi şi noapte, de călare,
Se bate 'n patru hotare.
Pe Tătari îi căsăpeşte,
Pe Unguri îi pârjoleşte [1*])
Şi pe Turci îi risipeşte.
Iar pe Leşi cu chica tare [2*])
Îi avântă 'n spânzurare,
Şi-i înjugă ca să are [3*])!

NOTE.

[1*]) *Pe Unguri îi pârjoleşte.*

Aluzie la bătălia dela Baia unde o mulţime de Unguri au pierit în focul acelui oraş.

[2*]) *Iar pe Leşi cu chica tare*
Îi avântă 'n spânzurare

Într'una din năvălirile Leşilor în Moldova, Ştefan Vodă i-au surprins într'un codru, şi pe câţi din ei a robit i-au spânzurat de păr în copaci. După acea nenorocită expediţie, Regele polon, întorcându-se în ţara lui, a dat un decret poruncind ca toţi Leşii să poarte chica scurtă. (Tradiţie).

[3*]) *Şi-i înjugă ca să are.*

Aluzie la Dumbrava Roşie ce a fost arată de Leşi înjugaţi la plug, şi sămănată apoi cu ghindă.

ÎNSEMNĂRI :

[1]) In Mnscr. 814 al Academiei, se mai află următorul cântec:

Ştefan, Ştefan, Domn cel Mare
Seamăn pe lume nu are.
Halal de Români
Amar de păgâni!
Seamăn pe lume nu are
Decât numai mândrul soare.
Halal de Români
Amar de păgâni!
El şi-a pus pieptu'n hotare
De-opreşte oarde tătare.
Halal de Români
Amar de păgâni.
Opreşte oarde tătare
Şi Lifteni cu chica tare.
Halal... etc.
Liftenii cu chica tare
Şi-ungurii cu fala mare.
Halal... etc.
Ungurii cu fala mare
Şi Turcii pe zmei călare.
Halal... etc.
Ştefan, Ştefan, Domn cel Mare
La Suceava cuibu'şi are.
Halal .. etc.
La Suceava cuibu'şi are
Şi din cuib ades el sare.
Halal... etc.
Şi din cuibul lui când sare
Se bate'n patru hotare.
Halal... etc.
Se bate 'n patru hotare
Şi lumea stă la mirare.
Halal de Români!
Amar de păgâni!

XLVI.

BOGDAN [1])

I.

Lăpuşneanul cel cumplit [1*])
Stă pe scaun poleit.
Curtea-i plină de boeri,
Vornici, hatmani, vistieri
Ce se 'nchină Domnului
Şi să tem de ura lui
Că ura Lăpuşnănească
E peire boerească [2*]).
Iată, mări, că de-odată
Un luceafăr se arată
Cu chip vesel şi Domnesc
Şi cu mersul voinicesc!
Cine-i mândrul tinerel,
Care-i tras printr'un inel?
E Bogdanul cel glumeţ
Şi la luptă îndrăzneţ,
Şi de carte cărturar
Şi de arc bun săgetar.
El în sală 'naintează
Şi la Domnu 'ngenunchiază,
Apoi zice: «Mă rog ţie
Taică Doamne din Domnie
Voe dă-mi să iau soţie
Ursita ce-mi place mie.
Ea nu-i fată de 'mpărat
Şi-i chiar de Litean bogat
Şi de lege lepădat,
Da-i fecioară ca o stea
Mândră ca o păsărea,
Dulce ca o floricea,
Şi sufletul meu o vreà!»
Lăpuşneanul se 'mblânzeşte
Şi din gură-aşa grăeşte:
«Dragul tatii, mergi cu bine,

Voe tu ai dela mine!»
Astfel zice şi-l sărută
Ca pe-o floare 'n sân crescută,
Şi plocoanele-i găteşte
Şi pe cale mi-l porneşte
Cu o sută de nuntaşi
Toţi aleşi din tăbăraşi.

II.

Nuntaşii încălecà,
Cu Bogdan vesel plecà
Ei plecà pe la Sân' Petru
Ş'ajungeà pe la Sân' Medru [3*])
La Liteanul cel bogat
Şi de lege lepădat.
Iar Liteanul de-i vedeà
Poarta curţei închideà,
Şi'n lănţuguri o legà
Şi din gură-aşa strigà:
«Care este mirele,
Mirele, ginerele,
Sară el zidurile
Să deschidă porţile!»
Cât Bogdan îl auzià
De sârg mi se răpezià [4*]),
Calul îşi înfierbântà
Ş'un răpez voinic îi dà.
Calul rândunel zburà
Şi în curte că erà!
Iar în curte cum sărià
Bogdan timpul nu perdeà,
Poarta curţei deschideà
Şi nuntaşii toţi intrà.
Liteanul că se mirà,
Şi mustaţa-şi răsucià [5*])
Şi din gură iar ziceà:
«Care este mirele,
Mirele, ginerele,
Sară el teancurile
Să-şi ia postavurile».
Cât Bogdan îl auzià
Calul iar îşi repezià,
Peste teancuri el zburà,
Apoi le desfăşurà
Şi le dà pe la nuntaşi
Care 'n lupte sunt fruntaşi,
Cum erà şi nuntaşul
Aşa-i dà şi postavul.
De erà el năltişor
Îi dà postav roşior
Să fie strălucitor.
De erà el medior
Îi dà postav gălbior
Ca să-l prinză binişor.
De erà el mititel
Îi dà postav albăstrel,
Ca să se mândrească 'n el!

III [1]).

Liteanul se bucurà,
El în casă că intrà,
Lui Bogdan că arătà
Trei copile tot de-un stat,
Tot de-un chip asemănat.
Albe gingaşe tustrele
Ca trei flori de viorele.
Domnul tânăr le privià
Cu ochi dulci care steclià,
Iar Liteanu mi-i ziceà:
«Care este mirele,
Mirele, ginerele
Cunoască-şi el mireasa,
Cunună-se cu dânsa!»
Bogdan mintea nu-şi perdeà,
Inel din deget scoteà,
Pe covor îl aruncà
Şi din gură cuvântà:
«Care-mi este mireasa,
Să mă iubesc cu dânsa,
Culeagă-mi ea inelul
Inelul cu degetul,
Căci am sabie 'nsetată
Ce doreşte cap de fată».
Din trei, două nici mişcà,
Iar mireasa se plecà,
Pe covor îngenunchià

Ca o floare se 'ndoià,
Şi inelul culegeà
Şi 'n degeţel şi-l puneà.
Ochii mirelui steclià,
Inima-i se 'nveselià.
El mireasa-şi ridicà
Pe ochi dulci-o sărutà,
Şi pe braţe mi-o purtà
Şi 'n rădvan că o puneà,
Şi spre ţară purcedeà.
După ei încă venià
Car mare cu druştele, [6*])
Grădina cu florile
Şi o sută de nuntaşi
Toţi aleşi din tăbăraşi.
Ei plecà pe la Sân' Medru
Ş'ajungeà pe la Sân' Petru,
Şi pe loc cât ajungeà
Mândră nuntă că făceà
Vestele de se duceà
La vecini şi 'n depărtări,
Peste nouă ţări şi mări!

N O T E.

[1*]) *Lăpuşneanul cel cumplit.*

In ediţia baladelor, partea II, publicată la Iaşi în anul 1853 s'a lunecat o greşală importantă, confundând pe Bogdan chiorul, fiul lui Ştefan cel mare, cu Bogdan fiul lui Alexandru Lăpuşneanul. După aflările dela alţi cântăreţi, balada a luat schimbare la începutul ei, şi se potriveşte chiar cu cronica Moldovei ce zice despre Bogdan fiul lui Lăpuşneanu că: *de carte nu erà prost; la călărime sprinten; cu suliţa la halca nime nu-l întreceà; a săgetà din arc erà mare meşter; îi plăceà jocurile copilăreşti şi glumele*, etc.

[2*]) *Că ura Lăpuşnănească*
E peire boerească.

Aceste două versuri fac negreşit aluzie la uciderea celor 47 de boeri mari, în vreme ce benchetuiau la masa lui Alexandru Lăpuşneanu. Vezi descrierea făcută de C. Negruzzi.

[3*]) *Ş'ajungeà la Sân' Medru.*

Adică pe la Sfântul Dimitrie.

[4*]) *De sârg mi se răpezià.*

De sârg, cuvânt vechiu ce înseamnează: degrabă.

[5*]) *Şi mustaţa-şi răsucià.*

Răsucirea mustăţii e considerată ca un semn de plăcere. Românul când vede o nevastă frumoasă, îşi răsuceşte mustaţa cu mulţumire, şi astfel îi dă a înţelege că îi place.

[6*]) *Car mare cu druştele.*

Druşte se numesc fetele, prietine a miresii, care o întovărăşesc şi o asistă la cununie. Ele sunt împodobite cu peteală de aur pe cap ca şi mireasa.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) In «Balade» p. II. 1852, balada aceasta e dată supt următoarea formă:

BOGDAN.

Ştefan Vodă cel vestit,
Domnul cel nebiruit
Stă pe scaun aurit.
Casa 'i plină de boeri,
Viteji mari cu mari averi
Hatmani toţi şi vistieri.

Iată, mări, cum erà
Casa că se luminà,
Soarele că s'arătà,
Oare el î-i, sau nu-i el?
Bai Domnul cel tinerel
Care-i tras printr'un inel.
Domnul tânăr se duceà
La bătrânu 'ngenucheà
Şi din gură-aşa 'i grăià:
«Doamne, taică, mă rog ţie
«Voe dă-mi să iau soţie
«Ursita ce-mi place mie
«Ea nu-i fată de 'mpărat
«Şi'i chiar de Litean bogat
«Şi de lege lepădat;
«Da'i fecioara ca o steà,
«Mândră ca o păsăreà,
«Dulce ca o floricea»,
«Domnul Ştefan voe-i dà
Şi pe faţă-l sărutà,
Şi plocoanele 'i gătià
Şi pe cale mi-l puneà,
Cu vr'o cinci-zeci de nuntaşi
Toţi aleşi din tăbăraşi.
Nuntaşii încălecà
Şi cu Domnul toţi plecà,
Şi plecau pe la Sân'Petru
Şi-ajungeau pe la Sân'Medru.
Iar Liteanul cel bogat
Şi de lege lepădat,
Cât la poartă mi-i zărià
Poarta 'n grabă o'nchideà
Şi din gură-aşa grăià:
«Care este mirele
«Mirele, ginerele,
«Saie 'mi el zidurile
«Să deschidă porţile»,
Vorba bine n'o sfârşià
Şi Bogdan cât l-auzià
Calul şi-l înferbântà
Ş'un repez voinic ìi dà...
Peste ziduri el zburà,
Şi la socru se'nchinà;
Şi poarta o deschideà
Nuntaşii că-şi aduceà.
Iar Liteanul cel bogat
Şi de lege lepădat
Mustaţa ş'o răsucià,
In suflet se 'nveselià
Şi din gură-aşa grăià:
«Care este mirele
«Mirele, ginerele
«Saie el teancurile
«Să-şi ia postavurile».
Bogdan cât îl auzià
Calul iar îşi repezià
Şi teancurile sărià
Şi la scară ajungeà
Şi socrului se 'nchinà
Şi teancurile luà
Şi nuntaşilor le dà;
Precum e şi nuntaşul
Aşa-i dà şi postavul:
De 'i nuntaşul medişor
Ii dà postav roşior
Ca să'i şadă binişor;
De 'i nuntaşul nălţişor
Ii dà postav gălbior
Să fie strălucitor.
Iar Liteanul cel bogat
Şi de lege lepădat
Nici cu-atâta se lăsà;
El în casă că intrà
Şi lui Bogdan arătà
Trei fete ca de 'mpărat,
Tot un chip şi tot un stat.
Mândre, gingaşe tustrele
Ca trei albe floricele.
Domnul tânăr le privià
Ş'ochişorii că'i sticlià
Iar Liteanul îi ziceà:
«Care este mirele
«Mirele, ginerele
«Cunoască-şi el mireasa,
«Cununi-se cu dânsa».
Atunci Bogdan ce făceà?
Inel din deget scoteà
Pe covor 'l asvârlià
Şi din gură-aşa grăià:
«Care este mireasa
«Să mă iubesc cu dânsa
«Să-şi întindă degetul,
«Să culeagă inelul;
«Că eu am sabie lată
«Ce mănâncă cap de fata».
Mireasa cât l'auzià,
Lacrimile-o 'npodobià.
Pe covor ea 'ngenuncheà.
Ca o floare se 'ndoià
Şi inelul culegeà
Şi 'n degeţel şi-l puneà.
Iar Bogdan înveselià
Pe mireasă-o ridicà
Pe ochi dulci o sărutà
Şi pe braţe şi-o luà
Şi 'n rădvan că şi-o puneà
Şi cu dânsa purcedeà
După ei ce mai venià?
Butcele cu Doamnele,
Grădina cu florile,

Si nuntaşii cei fruntaşi
Tot aleşi din tăbăraşi.
Şi plecà pe la Sân'Medru
Şi-ajungeà pe la Sân'Petru
Şi pe loc cum ajungeà
Mândră nuntă că făceà
Cât nu se mai pomeniă.

In Mnscr. Acdm. partea III urmează astfel:

[2]) — «Ei, Litene, ce-aî vroit
«Toate ţi le-am împlinit.
«Unde-mi este mireasa
«Să mă cunun cu dânsa?
— Vin cu mine fătul meu,
«Ca să cerci norocul tău
«Colo sus, într'o cămară
«Am trei fete ş'o comoară.
«De-i cunoaşte mireasa
«Te-oi cununà cu dânsa
«Şi comoara-oiu desfundà
«Şi de zestre o voi dà.»
Bogdan iute sus mergeà
In cămară ajungeà
Şi vedeà trei mândre stele
De-opotrivă câte trele,
Şi la chipuri şi la stat
Şi la graiu nevinovat.
Iar Bogdan cel îndrăzneţ
Şi de minte mult isteţ,
Aruncà inelu-i jos
Şi ziceà cu glas fioros:
«Care nu-i mireasa mea
«Vaì de dânsa, vai de ea!
«De-andrăznì degetul său
«Să culeagă-inelul meu,
«Căci am sabie 'nsetată
«Ce doreşte cap de fată.
Din trei două nici mişcà
Iar a treia se plecà
Şi luà mândrul inel
De-l puneà în degeţel.
Ochii mirelui sticlià,
Inima-i se 'nveselià.
El mireasa 'şi sărutà
Şi din gură cuvântà:
«Voi nuntaşi, feciori ostaşi,
«Toţi aleşi din tăbăraşi,
«Vă gătiţi de veselie
«Pentru-a noastră cununie,
«Incepând dela Sân'Medru
«Şi 'nchinând pân la Sân'Petru

XLVII.

IORDAKI AL LUPULUI

I.

Jos, pe apa Prutului,
In ţinutul Huşului
La casele Lupului [1*])
Mers-au ura Domnului!
Mers-au ura şi lovit-au,
Pe Iordaki prăpădit-au!
El cu Domnul se 'nvrăjbià
Şi călare pribegià
Pe drumul Bugeacului
Scăparea pribeagului,
Şi cu bine el sosià,
Adăpost el îşi găsià
La saraiul Hanului,
Cumnatul Sultanului.
Frunză verde măcieş,
Mare groază-i sus, la Eşi
De Iordaki ca să vie
Să aducă grea urgie,
De Tătari cumpliţi, grămadă,
Să le deie ţara 'n pradă!
Boerii se adunară
Dela târg şi dela ţară
Şi trei zile se vorbiră,
Trei zile se sfătuiră
Lui Iordaki, să-l înşele; [1])
Trimiţându-i măgulele

Ş'un poclon de zece pungi,[2*]
Patru şaluri tot în dungi,
Două scurte, două lungi.
Ş'un fugar frumos, Domnesc,
De soiu bun, moldovenesc,
Şi o carte mare 'nchisă
Ca dela Domnie scrisă,
O hârtie 'nşelătoare,
Poftitoare, rugătoare,
Ca să vie-Iordaki-acasă
La Maria cea frumoasă.
Iar de-i trebue Domnie,
I-o dă Vodă cu frăţie,
Intre ei pace să fie!...
Iordăkel se 'nveselià,
Iară Hanul îi grăià:
«Zece zile mai aşteaptă
Ca să ai tu parte dreaptă
Căci am scris la 'mpărăţie
Pentr'un firman de Domnie
Ori de nu, ia-ţi oastea mea
Şi cu dânsa fă ce-i vreà.
— Ba, eu oastea n'oiu luà
Că ţara m'a blăstămà.
Cine-aduce oastea 'n ţară
Sub blăstămul ţării piară!»[3*]
Astfel dac'a cuvântat
Cu Hanul s'a sărutat
Şi spre ţară a plecat
Cu Marin şi cu Ciocan,
Cu Lisandru cel bălan,[4*]
Şi cu Zaria, bun viteaz[5*]
Ce-i cam negru pe obraz.
Toţi cu inimile drepte
Slugi viteze şi 'nţelepte;
Oameni buni şi credincioşi
Ce's la masă ruşinoşi
Dar la luptă harţăgoşi!

II.

Vinerea spre Sâmbăta,
El, Mărică-i s'arătà,
Şi cu drag o sărutà
Mulţumind lui Dumnezeu
C'au sosit la locul său...
Dar în lume cine ştie
Azi şi mâni ce-a să mai fie!...
Eată-un Grec, unul Zoilă
Om de vrajbă şi de silă,
Un trimis dela Domnie,
(Negre zilele să-i fie!)
Olăceşte se duceà
Şi la Domn ştire făceà
C'a sosit Iordaki-a casă
La Maria cea frumoasă!
Frunză verde alunică,
Grea pulbere se ridică
Dela Eşi înspre Mileşti[6*] [2]
Iar printr'însa ce zăreşti?
Arnăuţi cu şuşanele
Cu argint pe la oţele.[3]
Lefegii şi Darabani
Cu-ai lor mândri Căpitani.
Iordăkele te fereşte,
Cursă rea ţi se găteşte!
Cei ce vin călări la tine
Nu vin ca să se închine,
Ci vin cu porunci domneşti
Şi cu gânduri duşmăneşti.
Frunză verde porumbică;
Drăgălaşa de Mărică
Pe Iordaki mi-l trezià
Şi din gură-aşa-i grăià:
«Hai, frate, la biserică
De sfânta Duminică,
Că de-când ai pribegit
Sufletul nu ţi-ai grijit!» [4]
Iordăkel se întindeà
Şi cu lene răspundeà:
«Mergi Mărico, dumneata
Că eu nu mă pot sculà.
Drumul lung m'a obosit,
Calul greu m'a ostenit!»
Iată, mări, cum vorbià
Că fereastra se izbià
Şi cădeà jos la pământ
Fără suflare de vânt.[7*] [5]

Ş'o icoană poleită
Trăsnià făr 'a fi lovită. [8*])
Maria se 'nspăimântà,
Iordaki se întristà
Dar pe gânduri mult nu stà
Că Lisandru-i aduceà
Carte mare şi-i ziceà:
«O ceată de oameni mulţi
Lifegii şi arnăuţi,
Au sosit aici din sus
Ş'astă carte ţi-au adus
Cu poftire boerească
Să mergi la curtea Domnească.
Dar ascultă-mă pe mine
Căci ce simţ eu nu i-a bine. [6])
Tu eşti mare cât un Domn
Iar de ai minte de om
Hai cu toţi să 'ncălecăm
Arnăuţii s'alungăm
Şi de drum să ne cătăm
Spre Bugeac să apucăm,
Pe Hanul să-l ridicăm
Şi foc Ieşului să dăm.»
Iordăkel nu-l ascultà
Şi din gură cuvântà:
«Ba, m'oiu duce la domnie
Că chiar Domnul mă îmbie
Şi se jură că va face
Tot ce-oiu vreà ca să mă'mpace!

III.

Frunză verde de negară,
Pe cel drum în zi de vară
Ce se vede strălucind
Şi spre Eşi înaintând?
Un rădvan cu telegari,
Şease negri armăsari,
Şi 'n rădvanul boeresc
Un luceafăr pământesc,
Cu chip dulce femeesc.
Iar pe lângă cel rădvan,
Călare pe-un năzdrăvan, [9*])
Merge mândrul Iordăkel
Cu slugile după el;
Slugi cu inimile drepte,
Inţălepte şi deştepte
Ce's la masă ruşinoase
Dar la luptă hărţăgoase.
Apoi venià după ei
Ceata de arnăuţei,
Lefegii şi Darabani
Cu-ai lor mândri căpitani.
Ei la Ieşi cât ajungeà; [7])
Iordachi la Domn mergeà
Iar Domnul cât îl vedeà
De mânie s'aprindeà
Şi strigà: «Jos pe covor
Tăieţi-i capul din zbor.»
Un calău se răpezià,
Eartaganu-şi netezià, [8])
Dar Iordachi-l aşteptà,
O palmă voinică-i dà
Cât calăul jos picà.
Apoi el se întorceà,
La Lisandru de-i ziceà:
«Ţine tu sabia mea
De-mi tae capul cu ea
Că nici cum nu m'a dureà».
Iar Lisandru, oftând greu,
Răspundeà: «Stăpânul meu!
Pânea, sarea ţi-am mâncat
Nu mă vârî la păcat!» [10*])
Din nou Vodă poruncià,
Arnăuţii se 'mbrância,
Pe Iordachi s'aruncà,
De păr lung îl apucà,
Pe covor îl întindeà
Şi din zbor capu-i tăià,
Capul se rostogolià
In sânge se tăvălià
Şi pe scări se coborà
Şi 'n rădvan apoi sărià.
Iar Marica, vai de ea!
Capu 'n braţe apucà
Şi plângând la el cătà,
Şi bocind îl sărutà,
Când pe frunte, când pe gură

Când pe gât la 'ncrestătură.
«Alei! Doamne! striga ea
Facă-se pe vrerea mea!
Doamna ta să văduvească,
Neamul tău să calicească
Târgul tău întreg să ardă
Şi Domnia-ţi să se piardă!»...
Frunză verde siminoc
La Eşi arde mare foc.
Bate para prin Mileşti,
Zbor tăciunii la Lăţeşti,
Scânteile 'n Bârlăneşti,
Până pe la Ciocăneşti,
Şi duc veste de 'ngrozit
Că Iordaki a pierit
Şi că focul a zbucnit
Din blăstămul cel cumplit!

NOTE.

In letopiseţul lui Ion Neculcea, se pomeneşte de un Iordaki Costachi Lupu, ce a fost vel stolnic sub Domnia lui Grigori Ghica 1727. El era fiul lui Lupu Costaki Gavriliţă carele a jucat un rol însemnat în războiul lui Petru cel mare cu Turcii.

1*) *La casele Lupului.*

Trebue să presupunem că Iordaki al Lupului avea, afară de Mileşti ce se află în ţinutul Vasluiului, o altă moşie, pe malul Prutului, unde l'a ajuns urgia Domnească ce l-a silit a pribegì la Tătari.

2*) *Un plocon de zece pungi.*

O pungă cuprindea 500 lei.

3*) *Cine-aduce oaste'n ţară*
Sub blăstămul ţării piară!

Cuvinte sublime! Model de patriotism!
4* 5*) Lisandru şi Zaria în loc de Alecsandru şi Zaharia.

6*) *Dela Eşi înspre Mileşti.*

Această moşie Mileşti, din ţinutul Vasluiului, a fost proprietatea spătariului Neculai Cârnul, care trăia pe timpul Domniei lui Ştefăniţă Vodă, fiul lui Vasile Albanezul (1660—1662). Neculai Cârnul erà un om foarte învăţat, şi cunoştea mai multe limbi precum: Elineşte, Greceşte, Slavoneşte, Latineşte, Nemţeşte şi Turceşte. El erà bogat şi îi plăcea fastul. Când eşià, aveà un cortegiu Domnesc, şi el purtà totdeauna un buzdugan şi o platoşă de argint, pe când caii lui erau împodobiţi cu pene frumoase şi cu hamuri cusute cu fir de aur.

Spatarul Neculai Cârnul, uitând bine-facerile şi amicia lui Ştefăniţă-Vodă, începù o corespondenţa cu fostul Domn al Valahiei, prinţul Basarab care trăià retras în Polonia, şi-l îndemnă a strânge oaste leşască şi a intrà în Moldova pentru-ca să detroneze pe Stefăniţă, a cărui domnie erà prea tiranică. Basarab nu numai că refuză propunerile spatariului Cârnu, dar le şi încunoştiinţă lui Ştefăniţă Vodă. Acesta, aprins de mânie, puse pe calău să-i tae nasul, faptă crudă de unde i se trase şi porecla de Cârn.

După o aşa pedeapsă spătarul Neculai părăsì Moldova şi se duse la Moscova, lângă împăratul Alecsis Mihailovicz, tatăl ui Petru cel mare; şi cum sosì în capitala Rusiei, el fu instituit preceptorul tânărului Petru Alecsievicz. Această poziţie îi dobândi multă onoare şi mari avuţii.

Împăratul îl aveà de-aproape credincios şi îl însărcinà cu misii impor-

tante. Astfel el fu trimis ambasador în China, unde câştigând încrederea împăratului chinez, primi după trei ani prezenturi mari, şi un talger plin de pietre scumpe. Între aceste pietre se află şi un brilant de grosimea unui ou de porumb, care astăzi se află în comoara împărătească.

După moartea lui Alecsis Mihailovicz, Petru suindu-se pe tron şi aflând cu preceptorul său se găsià exilat în Siberia in timpul anarhiei Strelizilor, îl aduse îndată la Moscova, şi îl instituă consilierul său cel mai de-aproape. Acolo el se însură cu fata unui din cei mai mari nobili din Rusia, şi după un traiu îndelungat pe lângă Petru cel mare se săvârşi din viaţă în timpul domniei lui Mihai Racoviţă (1707—1709).

Numele său adevărat erà Neculai Milescu. (Vezi: *Fragments des chroniques Moldaves et Valaques pour servir à l'histoire de Pierre le Grand, Charles XII, Stanislas Leszczynski, Démètre Cantimir et Constantin Brancovan, par le Major M. Cogalnicean*).

7*) *Că fereastra se isbià,*
Şi cădeà jos la pământ
Fără suflare de vânt...
8*) *Ş'o icoană poleită*
Trăsnià făr' a fi lovită

Semne prevestitore de moarte, după credinţa poporului.

9*) *Călare pe-un năzdrăvan*

Adică călare pe-un cal deştept. In poveşti se văd figurând cai năzdrăvani pasări năzdrăvane, şi oameni năzdrăvani, care au minte pătrunzătoare şi prevăd viitorul.

10*) *Pânea, sarea ţi-am mâncat:*
Nu mă vârî la păcat.

Răspuns caracteristic care arată cât de puternică e simţirea recunoştinţei în sufletul Românului.

ÎNSEMNĂRI:

1) Lui Iordaki să-i trimeată
In Bugeac cât mai îndată.
2) De la Eşi înspre Micleşti.
3) Şi cu eartagane grele.
(Mnscr. Acdm)

4) Sufletul ţi-ai păgânit.
5) Fără suflare de vânt.
Iată frate că de-odată
(Semn de moarte 'nfricoşată)
6) Căci ce simţ eu nu-i a bine,
Nu te duce la Divan
Că Divanul ţi-e Duşman,
(Mnscr. Acdm.)

7) Astfel sosind în oraş
Iordăkel boer fruntaş,
Cu alai frumos treceà
Şi la curte se duceà.
8) Altul pala-şi netezià
Dar Iordachi 'i aşteptà,
Câte- o palmă el le dà
Ş'amândoi pe loc cădeà
Pe covor se întindeà.

(Mnscr. Acdm).

XLVIII.

MÂNĂSTIREA ARGEŞULUI [1])

I.

Pe Argeş în jos,
Pe un mal frumos,
Negru vodă trece
Cu tovarăşi zece:
Nouă meşteri mari
Calfe şi zidari
Şi Manoli zece [1*])
Care'i şi întrece;
Merg cu toţi pe cale
Să aleagă 'n vale
Loc de Mănăstire
Şi de pomenire.
Iată cum mergeà
Că'n drum ajungeà
Pe-un biet ciobănaş
Din fluer doinaş, [2*])
Şi cum îl vedeà
Domnul îiziceà:
«Mândre ciobănaş
Din fluer doinaş!
Pe Argeş în sus
Cu turma te-ai dus,
Pe Argeş în jos
Cu turma ai fost.
Nu cumva ai văzut
Pe unde-ai trecut
Un zid părăsit
Şi neisprăvit
La loc de grindiş
La verde-aluniş?
— Ba, Doamne-am văzut
Pe unde-am trecut
Un zid părăsit
Şi neisprăvit,
Câinii cum îl văd
La el se răpăd
Şi latră-a pustiu
Şi urlă-a morţiu».
Cât îl auzià
Domnu 'nveselià
Şi curând plecà,
Spre zid apucà
Cu nouă zidari,
Nouă meşteri mari
Şi Manoli zece
Care'i şi întrece.
«Iată zidul meu!
Aici aleg eu
Loc de Mănăstire
Şi de pomenire.
Deci voi, meşteri mari,
Calfe şi zidari,
Curând vă siliţi [2])
Lucrul de-l porniţi
Ca să-mi ridicaţi
Aici să-mi duraţi
Mănăstire naltă
Cum n'a mai fost altă,
Că v'oiu dà averi,
V'oiu face boeri;
Iar de nu, apoi
V'oiu zidi pe voi,
V'oiu zidi de vii
Chiar în temelii!»

II.

Meşterii grăbià,
Şferile 'ntindeà,
Locu-l măsurà,
Şanţuri largi săpà
Şi mereu lucrà,
Zidul ridicà;
Dar orice lucrà

Noaptea se surpà !»[3*])
A doua zi iar,
A treia zi iar,
A patra zi iar
Lucrà în zădar!
Domnul se mirà
Ş'apoi îi mustrà,
Ş'apoi se 'ncruntà
Şi-i ameninţà
Să-i pue de vii
Chiar în temelii!
Meşterii cei mari,
Calfe şi zidari,
Tremurà lucrând,
Lucrà tremurând
Zi lungă de vară
Ziua pân' în seară;
Iar Manoli stà,
Nici că mai lucrà,
Ci mi se culcà
Şi un vis visà,
Apoi se sculà
S'astfel cuvântà:
«Nouă meşteri mari,
Calfe şi zidari!
Ştiţi ce am visat
De când m'am culcat?
O şoptă de sus
Aevea mi-a spus
Că ori-ce-am lucrà
Noaptea s'a surpà
Pân' om hotărî
In zid de-a zidì
Cea 'ntâi soţioară,
Cea 'ntâi sorioară
Care s'a ivì
Mâni în zori de zi
Aducând bucate
La soţ ori la frate.
Deci dacă vroiţi
Ca să isprăviţi
Sfânta Mănăstire
Pentru pomenire,
Noi să ne-apucăm
Ca toţi să jurăm
Şi să ne legăm
Taina s'o păstrăm;
Ş'ori-ce soţioară
Ori-ce surioară
Mâni în zori de zi
Intâi s'a ivì,
Pe ea s'o jertfim[3])
In zid s'o zidim!»[4*])

III.

Iată 'n zori de zi
Manea se trezì,
Ş'apoi se suì
Pe gard de nuele
Şi mai sus, pe schele,
Şi 'n câmp se uità,
Drumul cercetà.
Când, vai! ce zăriă?
Cine că veniă?
Soţioara lui,
Floarea câmpului!
Ea s'apropià
Şi îi aduceà
Prânz de mâncătură,[4])
Vin de băutură.
Cât el o zăriă[5])
Inima-i săriă,
In genunchi cădeà.
Şi plângând ziceà:
«Dă, Doamne, pe lume
O ploaie cu spume,
Să facă pârae,
Să curgă şiroae,
Apele să crească,
Mândra să-mi oprească,
S'o oprească 'n vale
S'o'ntoarcă din cale!»
Domnul se 'ndurà,
Ruga-i ascultà,
Norii adunà,
Ceru 'ntunecà.
Şi curgeà de-odată

Ploae spumegată
Ce face pârae
Şi umflă şiroae.
Dar ori-cât cădeà,
Mândra n'o oprià,
Ci ea tot venià,
Şi s'apropià.
Manea mi-o vedeà,
Inima-i plângeà,
Şi iar se 'nchinà,
Şi iar se rugà:
«Suflă, Doamne-un vânt
Suflă-l pe pământ,
Brazii să-i despoae,
Paltini să îndoae,
Munţii să răstoarne,
Mândra să-mi întoarne,
Să mi-o 'ntoarne 'n cale
S'o ducă de vale!»
Domnul se 'ndurà,
Ruga-i ascultà
Şi suflà un vânt
Un vânt pe pământ
Paltini că 'ndoià,
Brazi că despoià
Munţii răsturnà [6])
Iară pe Ana
Nici c'o înturnà!
Ea mereu venià,
Pe drum şovăià
Şi s'apropià
Şi amar de ea,
Iată c'ajungea!

IV.

Meşterii cei mari
Calfe şi zidari,
Mult înveselià
Dacă o vedeà,
Iar Manea turbà,
Mândra-şi sărutà,
In braţe-o luà,
Pe schele-o urcà,
Pe zid o puneà
Şi, glumind, ziceà:
«Stăi, mândruţa mea,
Nu te sperià
Că vrem să glumim
Şi să te zidim!»
Ana se 'ncredeà
Şi vesel râdeà.
Iar Manea oftà
Şi se apucà
Zidul de zidit,
Visul de 'mplinit.
Zidul se suià
Şi o cuprindeà
Pân la gleznişoare,
Pân' la pulpişoare.
Iar ea, vai de ea!
Nici că mai râdeà [7])
Ci mereu ziceà:
«Manoli, Manoli,
Meştere Manoli!
Ajungă-ţi de şagă
Că nu-i bună, dragă.
Manoli, Manoli,
Meştere Manoli!
Zidul rău mă strânge
Trupuşoru-mi frânge!»
Iar Manea tăceà
Şi mereu zideà
Zidul se suià
Şi o cuprindeà
Pân' la gleznişoare,
Pân' la pulpişoare,
Pân'la costişoare
Pân' la ţâţişoare.
Dar ea, vai de ea
Tot mereu plângeà
Şi mereu ziceà:
«Manoli, Manoli,
Meştere Manoli!
Zidul rău mă strânge,
Ţâţişoara-mi plânge,
Copilaşu-mi frânge!»
Manoli turbà

Şi mereu lucrà.
Zidul se suià
Şi o cuprindea
Pân' la costişoare,
Pân' la ţâţişoare,
Pân' la buzişoare
Pân' la ochişori, [8])
Incât, vai de ea!
Nu se mai vedeà,
Ci se auzià
Din zid că ziceà:
«Manoli, Manoli,
Meştere Manoli!
Zidul rău mă strânge
Viaţa mi se stinge!»

V.

Pe Argeş în jos,
Pe un mal frumos
Negru Vodă vine
Ca să se închine
La cea Mănăstire,
Falnică zidire,
Mănăstire naltă
Cum n'a mai fost altă.
Domnul o privià
Şi se 'nveselià
Şi astfel grăia:
«Voi, meşteri zidari,
Zece meşteri mari!
Spuneţi-mi cu drept
Cu mâna la pept
De-aveţi meşterie
Ca să-mi faceţi mie
Altă mănăstire
Pentru pomenire
Mult mai luminoasă
Şi mult mai frumoasă?»
Iar cei meşteri mari
Calfe şi zidari
Cum stà pe grindiş,
Sus pe coperiş
Veseli se mândrià
Ş'apoi răspundeà:
«Ca noi, meşteri mari
Calfe şi zidari
Alţii nici că sunt
Pe acest pământ!
Află că noi ştim
Oricând să zidim
Altă Mănăstire
Pentru pomenire
Mult mai luminoasă
Şi mult mai frumoasă!»
Domnu-i ascultà
Şi pe gânduri stà, [9])
Apoi poruncià
Schelele să strice
Scări să le ridice,
Iar pe cei zidari
Zece meşteri mari
Să mi-i părăsească
Ca să putrezească
Colo pe grindiş
Sus pe coperiş.
Meşterii gândeà
Şi ei îşi făceà
Aripi zburătoare
De şindrili uşoare.
Apoi le 'ntindeà
Şi 'n văzduh sărià,
Dar pe loc cădià,
Şi unde picà
Trupu-şi despicà.
Iar bietul Manoli,
Meşterul Manoli
Când se încercà
De-a se aruncà
Iată c'auzià
Din zid că eşià
Un glas nădușit
Un glas mult iubit
Care greu gemeà
Şi mereu ziceà:
«Manoli, Manoli,
Meştere Manoli!
Zidul rău mă strânge

Ţâţişoara-mi plânge,
Copilaşu-mi frânge,
Viaţa mi se stinge!»
Cum o auzià
Manea se perdeà. [10])
Ochi-i se 'nvelià;
Lumea se 'ntorceà,
Norii se 'nvârtià,
Şi de pe grindiş,
De pe coperiş,
Mort bietul cădeà!
Iar unde cădeà
Ce se mai făceà?
O fântână lină
Cu apă puţină
Cu apă sărată
Cu lacrimi udată! [11])

NOTE.

După cronicele ţării Româneşti, Radul Negru Voevod, domnià dincolo de Carpaţi, pre Almaş şi pre Făgăraş, ridicatu-s-au de acolo, cu toată casa lui şi mult norod, şi pogorându-se pe apa Dâmboviţei început-au a face ţară noua. Întâi a făcut oraşul Câmpu-Lung unde a ridicat şi o biserică naltă şi frumoasă. Apoi a descălecat pe Argeş unde şi-a pus scaunul Domniei zidind curţi de piatră şi case domneşti, şi o biserică mare şi mândru lucrată.

În «Revista Română» publicată la Bucureşti se găseşte descrierea acestei biserici împreună cu stampe litografiate ce reprezintă frumuseţile arhitecturei sale.

1*) *Şi Manoli zece.*

Acest meşter Manoli a rămas în tradiţie un personagiu legendar. Poporul atribue lui Manoli zidirea tuturor monumentelor vechi din ţară.

2*) *Un biet ciobănaş*
Din fluer doinaş.

Toţi păstorii Români port în brâu un fluer mic ce se numeşte fluer ciobănesc, şi sună din el deosebite arii, unele vesele, iar cele mai multe melancolice şi foarte expresive. Un călător străin, muzicant de mare talent, zice «că adeseori, când cineva umblă în munţii ţărilor Române, el aude în depărtare un fluer păstoresc ce sună cu dulceaţă un cântec de dor. Atunci el se opreşte fără voe, dominat de un farmec necunoscut, pentru-ca să asculte mult timp aceste suspinuri ale muntelui».

In călătoriile mele prin munţi, după căutarea baladelor poporale, am auzit multe fluere răsunând prin poenile codrilor, şi am rămas încântat de frumuseţea originală, a acelor sunete pătrunzătoare; iar mai cu seamă, la Bicaz, pe malul Bistriţei am întâlnit un păstor anume Brânduşă, care se înălţă la gradul unui adevărat artist prin talentul cu care cântă Doina din fluerul său.

3*) *Dar ori-ce lucrà*
Noaptea se surpà.

Superstiţiile poporului în privinţa zidirilor sunt multe. Aşa, el crede că o zidire nu poate avea trăinicie dacă nu se îndeplinesc oare-care datine mistice, precum de pildă îngroparea umbrei unui om în temelie. Pietrarii au obiceiu a fură umbra cuiva, adică a-i luà măsura umbrei cu o trestie şi a zidi apoi acea trestie în talpa zidirei. Omul cu umbra furată, moare până în 40 de zile şi devine stafie nevăzută şi geniul întăritor al casii.

Fiind însă că acest obiceiu a produs adeseori nenorociri, speriind mintea celor cu umbrile furate, şi aducându-i astfel la boale grele, zidarii au fost

siliţi a-şi schimbà datina. Când dar este a se ridicà vre-o casă nouă, până a nu se aşezà cea întâi piatră a temeliei, se face aghiazmă cu care se stropesc şanţurile. Apoi se tae doi miei de se face masă mare pentru zidari, cari, după ce ospătează şi închină în sănătatea stăpânului casei şi întru tăria zidurilor, îngroapă cruciş capetele mieilor în două colţuri ale casii, iar în celelalte două unghiuri, ei zidesc două oale roşii pline cu apă ne'ncepută.

Iar după-ce lucrul se săvârşeşte, Românii nu se mută în casă până-ce mai întâi nu duc înlăuntru icoanele, zahar, pânea şi sare; şi după mutare ei dau masă mare de bună locuinţă.

4*) *Pe ea s'o jertfim*
Şi 'n zid s'o zidim!

Nenorocita este menită a-şi pierde vieaţa pentru mântuirea zidirei şi a se face stafia bisericei. Vezi nota precedentă.

Fiind-că am pomenit mai sus de stafii ce sunt umbre casnice care locuesc mai cu seamă în beciuri întunecoase, aici credem că e locul să pomenim şi de alte credinţe superstiţioase ale poporului Român. Ast-fel sunt Strigoii, Moroii, Rusaliile, etc.

Strigoii, sunt morţii care se scol din mormânturi, şi merg în noaptea sfântului Andrei cu secriile pe cap, de cearcă pe la casele lor. Românii spre a se apără de asemine vizite supărătoare, au obiceiu a frecà uşile şi ferestrile cu usturoiu în ajunul sf. Andrei, fiind usturoiul displăcut strigoilor.

Moroii sunt iarăşi un soiu de strigoi mici ce vin de cer ţâţă la mamele lor. Ei sunt copii noi-născuţi ce mor până a nu fi botezaţi. Spre a'i împăcà, mamele trebue se care cu gura, şeapte ani de-a rândul, în ziua de Bobotează, aghiazmă mare şi să stropiască astfel mormintele copiilor.

Rusaliile sunt trei fete de împărat care au ciudă asupra oamenilor fiind-că nu au fost băgate în seamă de dânşii in cursul vieţii lor. Ele nasc furtuni ce descopăr casele Românilor, vârtejuri ce ridic pânzele nevestelor în vremea ghilitului, şi le anină pe copaci. Se crede că Rusaliile fură şi copii de lângă mamele lor şi îi duc peste ape şi peste codri. De acolo vine vorba: *l'au umflat Rusaliile!* Femeile Românce păzesc cu sfinţenie ziua de Rusalii, şi în vreme de nouă săptămâni ele nu culeg nici o buruiană de leac, crezând că în acel timp buruenile sunt pişcate de Rusalii şi nu au putere de lecuit. Cum vine însă ziua Sânzienilor, toate Româncile alerg pe câmp la cules de buruene, crezând că în acea zi toate au darul vindecărei. Spre a se apără de mânia Rusaliilor este obiceiu, în ajunul zilei lor, a pune pelin sub căpătâiul patului, şi a purtà a doua zi pelinul la brâu.

Subiectul acestei balade este cântat şi de poeţii poporului Sârbici, însă cu oarecare deosebiri. Balada sârbească se numeşte: Fondarea cetăţei Scadar (Scutari), ce este ridicată de trei fraţi Merljawtschewitsch, anume: regele Wukaschin, Vaivodul Ugljescha, şi tânărul Gojko. Meşterul cel mare se chiamă Rad în loc de Manoli. Femeea zidită este nevasta lui Gojko. Din cuprinsul acelei balade se vede însă că aceeaşi superstiţie există pe ambele maluri ale Dunărei.

ÎNSEMNĂRI.

1) Negru Vodă şi Manoli sau Mănăstirea Argeşului.
(Balade P. II. 1853).
2) Zi, noapte, siliţi.
(Balade. P. II. 1853)
3) Jertfă s'o jertfim.
4) Prânz de udătură.
5) Manoli-o videà
Inima-i săriă
Trupul îi slăbià

Şi 'n genunchi cădeà
Şi se închinà
Ş'astfel se rugà:
(Balade P. II 1853).

[6]) Munţii răsturnà
Dar cât ce suflà
Mândra n'o oprià,
(Balade P. II 1853).

[7]) Nici că m'ai râdeà
Ci se sperià
Şi mereu ziceà:
(Balade P. II 1853).

[8]) Pân' la ochişori,
Pân' la perişori,
Incât, vai de ea!
(Balade P. II 1853)

[9]) Şi pe gânduri stà
Ş'apoi crunt râdeà
Ş'apoi poruncià.
[10]) Manea 'ncremenià
Minţile-şi perdeà
Ochii se 'nvălià...
[11]) Apă lăcrămată.
(Balade P. II 1853).

XLIX.

RADU CALOMFIRESCU [1])

I.

In oraş la Bucureşti,
In curţi nalte şi Domneşti
Mândră masă e întinsă
Şi de mari boeri cuprinsă.
Dar în mijloc cine şede? [1*])
Mircea Vodă 'n mijloc şede, [2])
Şi la dreapta lui se vede
Doi Căpleşti şi trei Buzeşti [3])
Zmeii ţării Româneşti,
Purtătorii oştilor
Şi fruntea boerilor.
Ei toţi beà se veselià
Şi pe Domn îl fericià,
Dar când fu despre beţie,
Despre dalba veselie,
Iată, nene, că sosià
Şi la Domn îngenunchià
Radul din Calomfireşti,
Zmeul ţării Româneşti,
Cu sluga lui, cu Nedea
Ce de mic îi tot dedeà
Ajutor bun de putere
Şi cuvânt de mângâere.
«Domnule, Măria ta!
Fie cum oiu cuvântà:
Iţi aduc ţie 'nchinare
Ca unui frate mai mare,
Şi 'ţi doresc mereu să fii
Cu izbânzi şi veselii.
Dar ştii, Doamne, ori nu ştii
Că Tătarii m'au lovit
Şi Tătarii mi-au robit
  Copilaşii
  Drăgălaşii
  Măiculiţa
  Drăguliţa [4])
Rău mă doare inimioara
De copii, de soţioara,
Dar mă doare şi mai tare
De măicuţa ce mă are,
Că-i creştină şi bătrână
Ş'a s'ajungă-a fi cadână,
De râsul căpcânilor [5])
Pin casa păgânilor. [2*])
Rogu-te, Măria ta,
De vroieşti a m'ajutà,

Dă-mi ajutor pe Buzeşti
Şi pe cei tustrei Căpleşti
Purtătorii oştilor
Şi fruntea boerilor!».
Mihnea Vodă-l ascultà
Şi din gură cuvântà:
«Alei! Radule mişel!
Mai aşteaptă tu niţel, [6])
Până ce vom ospătà,
Până ce ne vom culcà,
Până ce ne vom sculà
Să văd ce vis om visà,
Ş'apoi ajutor ţi-om dà!»
Radu buzele-şi muşcà
Şi la faţă se schimbà.
«Să trăieşti, Măria ta!
Iar dacă te-oiu aşteptà
Până ce îi ospătà,
Şi până ce te-i culcà
Şi până ce te-i sculà
Să vezi ce vis îi visà,
Tătarii s'or depărtà,
Păgubaş ei m'or lăsà!»

II.

Radul iute 'ncălecà,
După duşmani se luà
Cu sluga lui, cu Nedea,
Ce de mic îi tot dădeà
Ajutor bun de putere
Şi cuvânt de mângăere.
Gonià el, mereu gonià,
Gonià, nu mai ostenià,
Nebăut şi nemâncat,
De dor mare frământat.
Când a fost a treia zi,
Pe Tătari el îi zărì,
Atunci Nedea că grăì:
«Hei! stăpâne Radule,
Ascultă-mi poveţile, [7])
C'acum e pe vitejie,
Pe vinceală sau robie.
Tae tu marginele,
Eu să taiu mijloacele;
Care-a scăpà dela mine
Să nu scape dela tine!»
In Tătari ei se isbià,
Vârtej de moarte făceà
Şi tăià, nene, tăià [8])
Pe Tătari îi risipià,
Şi pe cei robiţi scoteà
Şi pe-acasă-i trimiteà.
Dar pe maică-sa bătrână
N'o găsià 'n ceata păgână.
Radu 'n scări se ridicà
Ca vulturul se uità [9])
Peste câmpii Lăpuşnii,
Peste câmpi mereu pustii,
Şi cum stà şi cum ochià
Iată, nene, că zărià
Un cort mare şi rotat,
Cât un cort de împărat;
Şi 'n cort zărià pe-un Mirzac [10])
Un Mirzac dela Bugeac,
Care 'n braţele-i strângeà
O creştină ce plângeà.
Fulger Radu se făceà,
Ca un fulger se duceà,
Şi la cort se repezià.
Pe Mirzac îl retezià,
Şi în lance că-l luà,
Mort în câmp îl aruncà.
Apoi vesel purcedeà [11])
Cu mă-sa şi cu Nedea,
Ce de mic îi tot dădeà
Ajutor bun de putere
Şi cuvânt de mângăere!

III.

Iată la mijloc de cale,
La fântâna dintr'o vale,
Iată bună 'mpreunare
Cu cinci voinicei călare,
Cu Buzeşti şi cu Căpleşti
Zmeii ţării Româneşti!
«Noroc bun şi cale bună!

Ce vânt dulce vă adună
Şi cu mine vă 'mpreună?
— Noi în cale ţi-am ieşit
C'avem dor de hărăţit [3*])
Şi la harţă vitejească
Şi la joacă războiască.»
Ei la harţă se luà,
Pe jurământ s'apucà
Stăpânii să hărăţească
Şi slugile să-i privească!
Începeà dar de călare
Harţa cea din fuga mare,
Paloşele zingănind,
Suliţele învârtind,
Buzduganele ciocnind
Şi din gură chiuind.
Când de-odată cei Buzeşti
Şi cu cei tustrei Căpleşti
Peste Radul năvălià,
Cu cinci lănci îl străpungeà:
Apoi capul îi tăeà,
Pe-o tipsie îl puneà
Şi la Domnul îl duceà
Şi cu toţi aşa-grăià:
«Alei! Doamne, Doamne Mirce! [12])
Alei! Doamne mult voinice! [4*])
Radul de-ar fi mai trăit
Scaunul ţi-ar fi răpit!
Iată capu-i, dă-l la corbi,
Şi copiii lui fă-i robi!»

Bine vorba nu sfârşià.
Iată, nene, că venià,
Sluga vechie, moş Nedea
Cu măicuţa Radului
La scaunul Domnului,
Ş'amândoi îngenunchià,
Şi, plângând, maica ziceà:
«Alei! Doamne, Doamne Mirce
Alei! Doamne mult voinice!
Fă-mi dreptate, fă-ţi dreptate
Radu că ţi-a fost bun frate,
Că eu, Doamne, din păcate,
M'am iubit cu taică-tău
De-am făcut pe Radul meu!»
Domnul Mircea greu oftà
Pe bătrâna o sculà
Mâna dreaptă-i sărutà
Şi pe loc dreptate-i dà.
El boerii adunà
Şi de moarte-i judecà.
Gâdele îi apucà,
Sus, la scară-i aduceà
Un covor le aşterneà
În genunchi îi tot puneà, [13])
Şi mânica-şi suflecà
Şi pala şi-o ridicà
Şi capetele zburà,
Zburà pe scări de-a durà
Când Buzeşti peste Căpleşti
Când Căpleşti peste Buzeşti.

NOTE.

[1*]) *Dar în mijloc cine şede?*

O zicătoare ce trebue să existe de pe timpul năvălirilor de limbi străine, sună aşa: *să fii totdeauna la mijloc de masă şi la colţ de ţară.*

[2*]) *De râsul căpcânilor.*

Românii expuşi în vechime la necontenite năvăliri de limbi străine, ce lăsau foc şi sânge în urma lor, deteră barbarilor numirea de Căpcâni, adică: dihănii cu trup de om şi cu cap de câne.

În istoria lui Alexandru Makedon se zice: «De acolo merse Alexandru cinci-spre-zece zile şi ajunse la o ţară cu oameni cu şeapte mâni şi deteră foarte tare prin oastea lui Makedon; şi de aceea periră mulţi şi mulţi prinseră vii, să-i scoaţă la lume pentru minune. Şi trecù ţara lor în zece zile şi mai merse înainte şi ajunse la o ţară cu oameni câtcăuni (căpcăuni), dinainte cu obraz de om, iar dindărăpt cap de câine ce latră câineşte».

[3*]) *C'avem dor de hărăţit.*

Vezi nota 10 din balada XXIII a lui Mihu Copilul.

[4*]) *Alei! Doamne, Doamne Mirce!*
Alei! Mirce mult voinice!

Mircea cel bătrân a ţinut multe războae cu Turcii şi a fost pururea învingător. El a domnit 29 ani, a zidit mănastirile Cotmeana şi Cozia şi a fost îngropat la aceasta din urmă.

In tractaturile sale de alianţă cu regele Poloniei Vladislav, Mircea se întitulă astfel: «Mircea, din mila lui Dumnezeu Voevodul Valahiei, Ducsul Făgăraşului şi al Omlaşului, Comitul Severinului, Despotul Dobrodiciului şi Domnul Drăstiorului, etc.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Mihne-Vodă şi Radu Calomfirescu.
(Balade P. II 1853).

[2]) Şi in capăt cine şede
Mihne-Vodă 'n capăt şede.

[3]) Doi Buzeşti, doi pui de zmei
Şi Căpleştii câte trei
Că's fruntea boerilor
Purtătorii oştilor
Şi groaza războaelor.

[4]) Drăguliţa,
Şi soţiica
Drăgulica.
(Balade P. II 1853).

[5]) Ţiitoarea Turcilor
Şi maica păgânilor.
Rogu-mă Măriei-tale
Ca unui frate mai mare.

[6]) Mai aşteaptă puţintel.

[7]) Ascultă-mi poveţele
C'aici nu-i pe boerie
Ş'aici e pe vitejie,
Roagă-te la Dumnezeu
Să ne-ajute, dragul meu.
(Balade. P. II. 1853)

[8]) Şi tăià, mări, tăià
Răduleţ marginile
Şi Nedea mijloacele,
Zi de vară
Pân' in sară.
(Balade. P. II. 1853)

[9]) Cu ochiana se uità.

[10]) Pe maică-sa o zăreà,
Maică-sa ce se sbăteà
La sânul unui Mârzac
Un Mârzac dela Bugeac.
(Balade P. II. 1853)

[11]) Apoi măsii aduceà
Un car mare ş-o puneà
Şi acasă-o trimiteà.
Şi 'napoi el se 'ntorceà
Cu slugă-sa, cu Nedea
Ce 'i e toată puterea
Şi toată mângăerea.

[12]) Alei! Doamne Mihnule,
Domnule, stăpânule!
(Balade P. II. 1853).

[13]) Ş'ochii pe rând le legà.
(Balade P. II. 1853).

L.

OPRIŞANUL[1])

I.

Colo 'n ţara Muntenească,
Ţară dulce, Românească
Ca şi cea Moldovenească,
In oraş, la Bucureşti
Sunt curţi nalte şi Domneşti,
Iar în curţi o sală mare

Unde şade la prânzare
Mihnea Vodă cel cruntat
De boeri înconjurat.
«Boeri mari, boeri de rând!
(Zice Domnul închinând)
Toţi mâncaţi, cu toţii beţi
Şi cu bine petreceţi;
Numai unul poftă n'are
De băut şi de mâncare,
Cantar slutul, armaş mare!
Ori bucatele nu-i plac,
Ori de noi nu-i este drag!»
Boerimea 'ncet râdea,
Iar Cantariul răspundea:
«Alei! Doamne Mihnule,
Mihnule netihnule![1*])
Alei! tu stăpânul meu,
Luminà-te-ar Dumnezeu!
Bucatele tale-mi plac
Şi de oaspeţi îmi e drag,
Dar unde s'a pomenit,
S'a văzut, şi auzit
Două săbii într'o teacă
Doi domni în ţară săracă?
Măria ta 'n Bucureşti,
Oprişanu'n Stoeneşti!
Ce-am văzut la Oprişanul
N'am văzut nici la Sultanul,
Că el are 'n câmp, la soare
Mii şi sute de mioare...
Es în vară fătătoare;
Berbeci are sute 'ntregi
Cu cozile pe telegi,
Şi ciobani tot înarmaţi,
Cu postavuri îmbrăcaţi
De nu crezi că sunt ciobani
Ci chiar neaoşi Căpitani.
Nu-mi e ciudă de asta
Cât mi-e ciudă de alta:
Oprişanul încă-şi are
Herghelii în număr mare,
Două, trei, cinci mii de epe
Tot alese şi sirepe.
Pintenoage la picioare[2])
Cu cergi albe pe spinare
Şi cu doi mânzi fiecare.
Nu mi-e ciudă de asta
Cât mi-e ciudă de alta:
Oprişanul are 'n sat
Ogari, căpoi de vânat,
Cu zgărzi late, ţintuite
Pe la margini poleite,
Şi mai are grajduri mari
Cu cinzeci de armăsari,
Jumătate arăpeşti
Şi ceilalţi Moldoveneşti!
Nu mi-e ciudă de asta
Cât mi-e ciudă de alta:
Scutariul lui Oprişan
N'are faţă de ţăran;
Pe deasupra-i cu suman
Dar pe trup are caftan.
Şi cârligu-i de scutar
Nu-i de-alun nici de ştejar
Ci de aur tot săpat
Cu petre scumpe lucrat,
Şi'n vârful cârligului
Sub mâna Scutarului
Este-o piatră nestimată,
Ce plăteşte lumea toată!
— De-i aşa cum zici, Cantare,
Lasă prânzul, sai călare
Şi 'ntr'o fugă să te duci
Pe-Oprişanul să-l aduci
Cu toate podoabele
Cu toate averile
Să-şi dea socotelile!»
Astfel Domnul poruncià!
Cantar vesel se duceà
La cel sat, în Stoeneşti
Unde sunt averi Domneşti.
El acolo cum venià
Cu scutariul se 'ntâlnià
Şi porunca-i arătà
Şi din gură cuvântà:
«Mihnea-Vodă 'n Bucureşti
Face praznice Domneşti;
Toţi boerii credincioşi

Şi de pace bucuroşi
Lângă Domn s'au adunat
Şi pahare-au închinat.
Numai unul n'a venit,
Oprişanul cel vestit!
De-i vrăjmaş şi om de ceartă
Mihnea Vodă-acum îl iartă
Şi-l pofteşte ca să vie
Ca un frate la Domnie!

II.

Oprişanul credincios
Şi de suflet omenos
Se porniă din Stoeneşti
Ş'ajungeà la Bucureşti
Noaptea pe la cântători
Pân' a nu răsărì zori.
Mihnea Vodă adormit
Dormià pe-un pat aurit
In cămară 'ntunecată
Tot cu şaluri îmbrăcată.
Dar de-odată se trezià
Şi la slugi aşa grăià:
«Slugi, aprozi, copii de casă!
Voi dormiţi şi nu vă pasă
Soarele c'a răsărit
Şi pe mine m'a trezit.
Dar voi oare nu gândiţi
Când în somn vă leneviţi
Că am ţară de domnit
Judecăţi de săvârşit
Şi boeri de boerit?
Toţi aprozii se trezià
Şi lui Vodă răspundeà:
«Rămâi, Doamne, liniştit!
Soarele n'a răsărit,
Dar în locu-i a sosit
Oprişan din Stoeneşti
Cu averi împărăteşti.
El în curte a intrat,[3])
De zebrea a aninat,
Un cârlig de împărat
Cu pietre scumpe lucrat,
Ce luceşte ca un soare
Intr'o zi de sărbătoare».
Mihnea Vodă se sculà
Faţa albă îşi spălà,
Barbă neagră 'şi peptănà
La icoane se 'nchinà,
Apoi el se înarmà
Şi pe Oprişan chemà:
«Oprişan din Stoeneşti!
Cu dreptul să ne grăeşti.
Ce-ai făcut de-ai adunat
Averi mari de împărat,
Incât nu numai averi
Dar ai şi scutari boeri?
— Dumnezeu mi-a ajutat!
Şi eu mi le-am adunat
Din darul Sfinţiei sale
Din mila Măriei tale!
— Nu-l crede, Măria ta!
(Cantariul atunci strigà).
El mie s'a lăudat
Că avere-a adunat
Numai din puterea lui,
Nu din mila Domnului.
Dar n'am ciudă de asta
Cât am ciudă de alta:
Oprişanul mi-a spus mie
Că aşteaptă ca să-i vie
Firman dela 'mpărăţie
Să te scoată din Domnie».
Mihnea Vodă se 'ncruntà
Şi din gură cuvântà:
«Pân' a venì firmanul
Piară 'ntâi Oprişanul![4])
Jos la poartă să-l duceţi
Şi capul să i-l tăieţi!»
De vrăjmaş ce mult erà
Armaşul se bucurà,
Ca o fiară se-aruncà
Pe-Oprişan îl apucà
Şi pe scări îl îmbrâncià
Şi la moarte mi-l duceà!
Când la poartă, frate, iată
Un rădvan că se arată

Tras de şease telegari,
Negri, ageri armăsari
Cu cozi lungi şi coame mari.
Iar înnuntru o bătrână
Cu-o icoană sfântă 'n mână
Şi cu haine mohorâte
Şi cu pletele albite.
Pe-Oprişan cât ea-l vedeà
Sus, la Domnul se duceà,
Şi 'ngenunchi trupu-şi frângeà
Şi grăind amar plângeà:
«Alei! Doamne fătul meu!
Nu te erte Dumnezeu
Să omori pe Oprişanul
Că-i perì până la anul.
Ştii tu, Mihneo, ori nu ştii
Că 'n ziua Sântei Marii
Erà, Doamne, ca să-ţi vie
Firman dela 'mpărăţie
Să te scoată din domnie?
Ş'aveai parte de firman
Făr' de bietul Oprişan
Care 'n cale i-au eşit
Şi 'ndărăt l-au napoit
Dăruind chiar pe vizir
Cu-armăsari dela Misir,
Şi cu pungi de bani o mie
Să te lase pe Domnie!»
Oprişanca nu sfârşià,
Mihnea 'n curtea lui eşià
Poruncind la toţi să sae
Pe-Oprişan ca să nu-l tae.
Dar Cantar Armaşul mare
Işi făcuse răzbunare;
Şi capul nevinovat
Zăcea 'n ţărnă aruncat
Lângă trupul răsturnat!
Vai de omul cu păcat!
De păcat e alungat
Şi nu poate-a fi scăpat!
Vânzătorul de Armaş [5])
Fiară crudă, om pizmaş,
Fost-au gol legat la soare
Şi de mâni şi de picioare,
Gol legat de cozi de epe
De patru epe sirepe
Care când se opintiră
In patru părţi se izbiră
Şi 'n patru îl despărţiră!

NOTE.

[1*]) *Alei! Doamne Mihnule*
Mihnule netihnule.

Acest cuvânt vechiu, *netihnu*, trebue să vie negreşit dela *tihnă (odihnă)* şi să însemneze prin urmare *nestâmpărat, frământat de griji.*

Şi în adevăr, un cronicar român face următoarea descriere despre Mihnea Vodă.

«Mihnea feciorul lui Dracu armaşul, cum apucă Domnia, îndată se desbrăcă lupul de pelea cea de oae şi-şi astupă urechile ca aspida şi ca vasiliscul. Iar arcul şi-l încordă şi găti săgeţi de a săgetà, şi sabia şi-o fulgerà, şi mâna şi-o întărià spre rane! şi prinse pe toţi boerii cei mari şi aleşi, şi-i muncì cu multe munci şi cumplite şi le luă toată avuţia, şi se culcà cu jupânesele şi cu fetele lor naintea ochilor lor. De aci unora le-au tăiat nasurile şi buzele, pre alţii i-au înecat şi pre alţii i-au spânzurat. Iar el se îmbogăţià şi creşteà ca cedrul până la ceriu», etc.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) În Manscr. Acdm.: «Cantariu armaş mare şi Oprişanul».

[2]) Pintenoage la picioare
Roaibe, negre, de-orce floare.
(Mnscr. Acdm.).

3) De fereastră-a aninat,
Un cârlig de-aur făcut
Cu petre scumpe bătut,
Ce luceşte ca un soare
Prin zebreaua-amăgitoare».
(*Mnscr. Acdm.*)

4) Urmează:
Iar de-a vrut alai domnesc
Faceţi-i alai hoţesc!
Jos la poartă... etc.
(*Mnscr. Acdm*).

5) Astfel şi bietul Armaş.
(*Mnscr. Acdm*).

LI.

ŞTEFĂNIŢĂ VODĂ

I.

Frunză verde meri creţeşti 1)
In oraş în Bucureşti,
L'ale case mari domneşti
De se văd în Stoeneşti
Mândră masă e întinsă
Şi de mari boeri cuprinsă
Tot boeri de-a oştilor
Puterea domnilor
Şi groaza duşmanilor.
Iar în capăt cine şede? 2).
Stefăniţă Domn se vede,
Dar nici beà nici veseleşte
Ci cu ochii lung priveşte
La copila Dihului,
Sorioara Mihului
Mihului voinicului
Din valea Cobiului. 3).
Că e mândră ca o floare,
Şi de ochi fărmecătoare
Şi de suflet iubitoare,
Unde-o vede Domnul moare!
«Copiliţă, drăguliţă 4).
Cu sân alb de porumbiţă
Umple cupa mea de vin
Ţie, dragă, s'o închin
Ş'apoi cântă-mi viers de dor
Cu glas dulce, răpitor.
Cântă-ţi, dragă, cântecul
Că mi-e drag ca sufletul!» 5).
Copiliţa se înclină
Ca o floare de grădină
Şi-i întinde-o cupă plină;
Apoi zice 'ncetişor
Un viers dulce, plin de dor:
«Frunză verde stejărel,
Am un frate voinicel
Şi mă tem amar de el!
Frunză verde măr Domnesc,
Am un Domn care-l iubesc
Şi de dânsul mă 'ngrijesc,
Vai de mine! cum să fac
Pe-amândoi să mi-i împac,
Să-mi fie traiul pe plac!»
Copiliţa nu sfârşià
Şi Domnul astfel grăià:
«Copiliţă, mândruliţă
Cu sân alb de porumbiţă,
Nu mai plânge că 'n curând
Implinì-voi al tău gând.
Voi boeri ce ospătaţi
Staţi şi nu mai închinaţi,
Cuvântul să-mi ascultaţi.
Mâni în zori să vă aflaţi
Toţi călări şi înarmaţi
Cu săgeţi, cu buzdugane, 6)
Şi la brâe cu arcane,
Ca să mergem despre soare
Să facem o vânătoare

După urşi şi căprioare,
După pasări gălbioare
Ce sunt bune de mâncare
Şi plăcute la cântare!»

II.

Când de zi se luminà
Boerii se adunà
Şi pe cai încălecà
Şi cu Domnul toţi plecà,
Înspre munţi, la vânătoare
După urşi şi căprioare
După paseri gălbioare.
Şi mergeà, frate, mergeà[7])
Până' în munţi că ajungeà;
Iar când soarele-apuneà
Iată că se întâlnià
C'un cioban cu fluieraş
Şi cu port de Oltenaş.
Domnu 'n cale-i se oprià
Şi cu gură-aşa grăià:
«Ciobănaş cu flueraş
Puişor de Oltenaş
Cunoşti calea codrului
De prin munţii Crişului?
Cunoşti fagul Mihului
Din codrul Cobiului?
— Cunosc calea codrului
Până 'n fundul fundului.
Ştiu şi fagul Mihului
Din codrul Cobiului.
— De ştii locurile bine,
Nu mă-i duce tu pe mine?
— Ba, te-oiu duce eu pe tine
De-i lăsà tu oştile
Să-mi păzească oile,
Că de-oiu perde-o mieluşea
Oiu slujì un an pe ea,
Şi de-oiu perde-un mieluşel
Oiu slujì doi ani pe el.»
Domnul oştile lăsà
Cu ciobanul se luà,
Singur, singur, singurel
Pe cea zare de muncel.
Iar ciobanul se 'ndreptà
Către munţi şi mi-l purtà
Pe cărări şi pe potici
Ce's călcate de voinici,
Pin hăţiş, pin cărpiniş
Unde nu-i loc de cârmiş.
El mergeà, frate, mergeà
Pân' ce 'n codru ajungeà
Drept la fagul Mihului,
Locaşul voinicului.
Când de fag s'apropieà
Ciobănaşul se oprià
Şi din gură-aşa grăià:
«Iată fagul Mihului,
Mihului voinicului!
Iar pe Mihul dacă-l vrei,
Cată drept în ochii mei!»

III.

Domnul drept la el càtà
Ochii lui se încruntà.
Iar ciobanul se schimbà,
Gluga lui îşi aruncà
Şi-de-odată se-arătà
Cu zelar, cu buzdugan,
Cu haine de căpitan.
Apoi drept la Domn cătà
Şi'n glas mare cuvântà:
«Alei! Doamne din domnie!
Eri ai fost dat la beţie;
Astăzi venişi la trezie,
Dar n'ai prins la cuminţie.
Ce păcate te-au împins
Paloşul de ţi-ai încins?
Fostu-ţi-a silă de tine
De te-ai luat după mine.
Ori că nu te-ai săturat
Pe-a mea soră c'ai furat
Ş'ai făcut cu ea păcat
Făr-a te fi cununat?
Dar gândit-ai că păcatul
Îşi urmează vinovatul

Şi că 'n lume ori ce faptă
Are plată şi răsplată?»
Şi cum stà şi cum ziceà
O frunză de fag smunciă
Şi 'ntre buze o puneà
Şi sunà hoţiş din ea.
Frunza patru că pleznià,
Codrul negru clocotià,
De-un lung chiot chiotià,
De-un greu tropot tropotià,
Ş'împrejuru-le de-odată
Se ivià o mândră ceată,
O ceată de voinicei,
Lotri, puişori de zmei,
Cu căciule stogoşate,
Cu chebe roşii pe spate,
Şi mustăţi de varvaric
Cum stă bine la voinic.
Lângă el cât îi zărià
Mihul astfel le grăià:
«Fraţii mei, neferii mei,
Lotri, puişori de zmei!
Îl vedeţi voi pe ist om?
El e mare, căci e Domn,
Dar cât e de Domn şi mare
Minte coaptă încă n'are!
Hai, copii de mi-l luaţi
Prin săbii să-l fluturaţi
Dar nimic să nu-i stricaţi,
Cale bună să-i lăsaţi
Că de-i Domnul priceput
E destul câte-au văzut
Ca să afle, ca să ştie:
Cu Mihul nu-i de glumie!»
Domnul pe gânduri căderà
Şapoi astfel răspundeà:
«Mihule, bujorule,
Frate, frăţiorule!
Eu la mână ţi-am picat
Tu de moarte m'ai scăpat.
Când la mână mi-i picà
Eu de moarte te-oiu scăpà.
Vină mâni tu la Domnie
Ca să vezi o cununie,
Cununia Domnului
Cu sora voinicului,
S'o fac mie soţioară
S'o fac ţie Domnişoară!»
Astfel Domnul cuvântà,
Şi din codru se 'nturnà,
Iară codrul răsunà:
«Să trăeşti, Măria ta!»

INSEMNĂRI:

[1]) Frunză verde flori domneşti
(*Balade P. II 1853*).

[2]) Ce luceafăr dalb se vede?
Ştefăniţă din Mândreşti
Domn al ţării româneşti,
El e tânăr şi frumos
La ochiu luminos.
Şi cât beà, cât veseleşte
Cu foc mare tot priveşte
La copila.....
(*Mnscr. Acdm*).

[3]) De pe valea Oltului,
Mândra încă nu mâncà
Ci din inimă oftà
Şi la Domnul mult càtà
Şi cu ochii-l îmbătà
Iară Domnul cuvântà:

[4]) Copiliţă floare vie
(Zice Domnu'n veselie)
(*Mnscr. Acdm*).

[5]) Să-mi mai dreagă sufletul.
Să trăeşti Măria-ta,
Eu cântecul l'oiu cântà
Ca să fac pe voea tà.»
Şi copila iar oftà
Ş'apoi astfel ea cântà.
(*Balade P. II 1853*).

[5]) Cai cu şele, fără şele
Cum îi plac Domniei mele;
Pe la şele buzdugane,
Pe la brâe eartagane.
(*Balade. P. II 1853*).

[6]) Şi din târg pe când eşià
Şi spre Olt se tot duceà,
Şi mergeà, mări, mergeà

Pân' ce soarele-apuneà
Apuneà şi răsăriă.
Cum mergeà şi tot mergeà
Iată că mi'şi întâlniă
Ciobănaş cu flueraş
Vesel, mândru Oltenaş;
Domnul calul îşi opriă
Şi din gură-aşa grăià:
— Ciobănaş cu flueraş
Puişor de Oltenaş!
Ştii tu calea codrului
De pe malul Oltului?
— Cunosc calea codrului
Până'n fundul fundului.
— De ştii calea codrului
Cunoşti fagul Mihului
Mihului haiducului?
— Ştiu şi fagul Mihului
Din mijlocul codrului.
— De ştii calea'n codru bine
Nu mi-i duce şi pe mine?
— Ba te-oi duce eu pe tine
De'i lăsà tu oştile
Să'mi păzească oile.«
Domnul oştile lăsà
etc. *(Balade. P. II. 1853).*

LII.

CONSTANTIN BRÂNCOVANUL

Brâncovanul Constantin [1*])
Boer vechi şi Domn creştin,
De averi ce tot strângeà [1])
Sultanul se îngrijià
Şi de moarte-l hotărà
Căci viziru îl pârà.
Intr'o joi de dimineaţă,
Zi scurtărei lui de viaţă
Brâncovanul se sculà,
Faţa blândă el spălà,
Barbă albă-şi pieptănà,
La icoane se 'nchinà,
Pe fereastră-apoi cătà
Şi amar se spăimântà! [2])
«Dragii mei, coconi iubiţi!
Lăsaţi somnul, vă treziţi,
Armele vi le gătiţi
Că pe noi ne-a 'nconjurat
Paşa cel neîmpăcat. [2*])
Cu-Eniceri, cu tunuri mari
Ce sparg ziduri cât de tari!»
Bine vorba nu sfârşià,
Turcii 'n casă iuruşià,
Pe tuspatru mi-i prindeà
Şi-i duceà de-i închideà
La Stambul, în turnul mare [3*])
Ce se 'nalţă lângă mare
Unde zac feţe Domneşti
Şi soli mari împărăteşti. [4*])
Mult acolo nu zăceà
Că Sultanu-i aduceà
Lângă foişorul lui
Pe malul Bosforului.
«Brâncovene Constantin,
Boer vechiu, ghiaur hain!
Adevăr e c'ai chitit
Pân-a nu fi mazilit
Să desparţi a ta Domnie
De a noastră 'mpărăţie?
Că de mult ce eşti avut
Bani de aur ai bătut
Făr'aţi fi de mine teamă,
Făr'a vreà ca să-mi dai seamă!
—De-am fost bun, rău, la Domnie
Dumnezeu singur o ştie;
De-am fost mare pe pământ,
Cată-acum de vezi ce sunt!
— Constantine Brâncovene!
Nu-mi grăi vorbe viclene.
De ţi-e milă de copii

Şi de vrei ca să mai fii,
Lasă legea creştinească
Şi te dă'n legea turcească.
— Facă D-zeu ce vreà ! [3])
Iar pe toţi de ne-ţi tăià
Nu mă las de legea mea !»
Sultanul din foişor
Dete semn lui Imbrohor.
Doi gelaţi venià curând
Săbiile fluturând,
Şi spre robi dacă mergeà
Din coconi îşi alegeà
Pe cel mare şi frumos,
Şi'l puneà pe scaun jos,
Şi cât pala răpezià,
Capul iute-i retezià !
Brâncovanul greu oftà
Şi din gură cuvântà :
«Doamne! fie 'n voia ta!»
Cei gelaţi iarăşi mergeà
Şi din doi îşi alegeà
Pe cel gingaş mijlociu
Cu păr neted şi gălbiu
Şi pe scaun îl puneà
Şi capul îi răpuneà !
Brâncovanul greu oftà
Şi din suflet cuvântà :
«Doamne! fie 'n voia ta !»
Sultanul se minunà
Şi cu mila se 'ngânà :
«Brâncovene Constantin
Boer vechiu şi Domn creştin!
Trei coconi tu ai avut,
Din trei doi ţi i-ai pierdut ;
Numai unul ţi-a rămas !
Cu zile de vrei să-l las,
Lasă legea creştinească
Şi te dă 'n legea turcească!
— Mare'i Domnul Dumnezeu!
Creştin bun m'am născut eu,
Creştin bun a murì vreu...
Taci, drăguţă, nu mai plânge
Că'n piept inima-mi se frânge.
Taci şi mori în legea ta
Că tu ceriu-i căpătà!»
Imbrohorul se 'ncruntà,
Gelaţii se 'naintà
Şi pe blândul copilaş,
Dragul tatii fecioraş,
La pământ îl aruncà
Şi zilele-i ridicà.
Brâncovanul greu oftà
Şi cu lacrimi cuvântà :
«Doamne! fie 'n voia ta !»
Apoi el se 'ntunecà,
Inima-i se despicà,
Pe copii se aruncà,
Ii bocià, îi sărutà.
Şi turbând apoi strigà :
«Alelei! tâlhari păgâni!
Alei! voi feciori de câni!
Trei coconi ce am avut
Pe tustrei mi i-aţi pierdut!
Dare-ar Domnul Dumnezeu
Să fie pe gândul meu :
Să vă ştergeţi pe pământ
Cum se şterg norii la vânt
Să n'aveţi loc de 'ngropat
Nici copii de sărutat!
Turcii crunt se oţerià
Şi pe dânsul tăbărà,
Haine mândre-i le rupeà,
Trupu-i de piele jupià,
Pielea cu pae-o umpleà,
Pin noroiu o tăvălià,
Şi de-un paltin o legà
Şi râzând aşa strigà:
«Brâncovene Constantin
Ghiaur vechiu, ghiaur hain!
Cască ochii-a te uità
De'ţi cunoşti tu pielea ta?
— Câni turbaţi! Turci, liftă rea!
De'ţi mâncà şi carnea mea,
Să ştiţi c'a murit Creştin
Brâncovanul Constantin!»

N O T E.

[1*]) *Brâncovanul Constantin.*

Constatin Brâncovanul a domnit 26 ani în ţara Românească şi a fost ucis de Turci în 15 August 1714 la vârsta de 60 ani. Şincai scrie în cronica Românilor că odată cu Brâncovanul au pierit patru feciori ai lui, cărora el le-a grăit astfel în ora morţei: «Iată! toate avuţiile şi ori-ce am avut, am pierdut! Să nu ne pierdem încai sufletele... Staţi tare şi bărbăteşte, dragii mei! să nu băgaţi seamă de moarte. Priviţi la Hristos mântuitorul nostru câte a răbdat pentru noi şi cu ce moarte de ocară a murit! Credeţi tare întru aceasta şi nu vă mişcaţi nici vă clintiţi din credinţa voastră pentru vieaţa şi lumea aceasta, etc.

Apoi, adaogă Şincai, aceste zicând el, porunci împăratul de le tăierà capetele, întâi ale feciorilor, începând dela cel mai tânăr, şi mai pe urmă a tăiat capul lui Constantin Brâncovanu, şi aruncară trupurile în mare; şi creştinii după acea, aflându-le, le-au astrucat la Patriarchie.

[2*]) *Paşa cel neîmpăcat.*

Mustafa Paşa, care erà Imbrohor.

[3*]) *La Stambul în turnul mare.*

Prin turnul mare se înţelege negreşit cetatea numită de Turci: Edicule, ridicată pe malul mărei de Marmara în capătul oraşului Stambul, şi pe care Europeii o numesc *şeapte turnuri.*

[4*]) *Şi soli mari împărăteşti.*

Când se năştea vre-o neînţelegere serioasă între Sultan şi puterile Europene, se închideau ambasadorii străini în cetatea Edicule până la sfârşitul certei sau a războiului.

[5*]) *Bani de aur ai bătut.*

Intre pârele trimise la Poartă în contra Brâncovanului erà şi aceasta: că bătuse monedă de aur în Ardeal, de câte doi, şi până la zece galbeni, una.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) De avut ce mult erà
După el duşmani umblà...
Nici că-l puteau căpătà!
(Balade P. II. 1853).

[2]) Trei coconi ai lui trezià
Şi din gură le ziceà.
(Balade P. II, 1853).

[3]) Tătărei păgânilor
Duşmani ai creştinilor
Trei coconi de mi-ţi tăeà
Nu mă las de legea mea!
Face-ţi cu mine ce-ţi vreà!»

(Balade P. II, 1853).

LIII.

CÂNTECUL LUI MICHAI VITEAZUL

Auzit-aţi de-un Oltean,
De-un Oltean de-un Craiovean
Ce nu'i pasă de Sultan?

Auzit-aţi de-un viteaz
Care veşnic şade treaz
Cât e ţara la necaz?

Auzit-aţi de-un Michai
Ce sare pe şapte cai
De strigă Stambulul vai?

El e Domnul cel vestit
Care 'n lume a venit
Pe luptat şi biruit.

Spue râul cel Oltean,
Spue valul Dunărean
Şi codrul Călugărean,

Câte lupte au privit,
Câte oşti au mistuit
Câte oase-au înălbit;

Mulţi ca frunzele de brad,
Ca nisipul de pe vad,
Ca gemetele din iad!

Spue corbii munţilor
Şi fiarele codrilor
Care-a fost nutreţul lor?

Fost-au leşuri Tătăreşti,
Şi Turceşti şi Ungureşti [1])
Date'n săbii româneşti!

Alelei! Michai, Michai!
Căci de noi milă nu ai
Să ne scapi de-amar şi vai!

NOTE.

Acest cântec l-am găsit scris într'o psaltire foarte veche din biblioteca Mănăstirei Neamţului. De desubtul cântecului erau următoarele cuvinte scrise cu slovă călugărească: *Scrisu-s-au acest viers bàtrân de mine, ieromonahul Paisie, credincios rob a lui Dumnezeu, iar eu l-am auzit şi l-am învăţat dela răposatul bunul meu, Stoian Jolde, armăşelul.*

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Trupuri sarbede, Turceşti.
(Mnscr. Acdm.)

LIV.

VISUL LUI TUDOR VLADIMIRESCU

«Tudor, Tudor, Tudorel,
Dragul mamii voinicel!
De când mama ţi-ai lăsat
Şi Olteni ţi-ai adunat
Pe ciocoi să-i prinzi în ghiară
Şi s'alungi grecii din ţară,

Mult la faţă te-ai schimbat
Şi mi te-ai întunecat !
Spune, maică, ce te doare
Că m'oiu face vrăjitoare
De alean să te descânt
Să calci vesel pe pământ.
— Alei maică! alei dragă !
Curând visul mi-l deslează
Că ştii, maică? am visat
Buzduganu-mi fărâmat!
Sabia-mi cea bună, nouă
Am visat-o ruptă 'n două
Puşca mea cea ghintuită
Am visat-o ruginită !
Maică ! pistoalele mele
Le-am visat făr' de oţele
Apoi încă-am mai văzut
Şarpe galben prefăcut
Ce purtà coarne de ţap
Şi creastă roşie'n cap.
El avea ochiu vânzător,
Aveà graiu linguşitor
Şi mă tot rugà mereu
Să mă duc la cuibul său.
— Ba, ferească Dumnezeu
Să nu te duci, fătul meu,
C'acel şarpe veninos
E vr'un duşman ticălos
Vre un hoţ volintiraş
Şi la inimă vrăjmaş.
— Maică, măiculiţa mea,
Cum să scap de cursă rea ?
Căci un glas prevestitor
Imi tot spune c'am să mor.
— D'ai să mori, drăguţul meu,
Facă ce-o vrea Dumnezeu !
Dar să ştii tu dela mine
C'un Român voinic ca tine
Pân' ce cade, pân' ce moare
Calcă şerpii în picioare,
Căci de-un şarpe 'nveninat
I se iartă un păcat!

NOTE.

Cunoscut este că visul prevestitor al viteazului Tudor Vladimirescu s'a împlinit! Fiind mişeleşte tras în lagărul lui Ipsilanti, şeful volintirilor greci, Tudor a fost şi mai mişeleşte ucis de dânşii. Nu mai este dar îndoială că cântecul poporal desemnă pe Ipsilanti însuşi prin şarpele cu ochiul vânzător, cu graiul linguşitor şi cu creastă roşie în cap.

LV.

HORIA ŞI CLOŞCA

HORĂ REVOLUŢIONARĂ

Horia, Cloşca 's la un loc
Ş'au aprins un mare foc
Şi cântă voios în joc;

«Pe cel câmp pustiu şi 'ntins
Arde-un foc de noi aprins.
Las' să ardă şi să crească
Că-i în ţara Ungurească!
Trageţi hora ca să joc
La lumina celui foc!

Ungurean, musteaţă lungă!
Zis-am morţii să te-ajungă
Zis-am parăi să te arză,

Zis-am crucei să te piarză!
Trageţi hora ca să joc
La lumina celui foc.

Ungurean câne turbat!
Multe 'n lume ţi-am răbdat,
Dar venit-au timpul meu
Ca să mă răzbun şi eu!
Trageţi hora ca să joc
La lumina celui foc.

Cum răcnesc jivinele!
Cum s'aprind slăninele!
Cum ard toate satele
De-şi curăţ păcatele!
Trageţi hora ca să joc
La lumina celui foc.

M'am suit la munte 'n zori
Ş'am prins fulgerul din nori
Şi de sus din înălţime
L'am izbit în Ungurime!
Trageţi hora ca să joc
La lumina celui foc!»

Horia, Cloşca la un loc
Părăsiţi de-a lor noroc
Ard cântând voios în foc!

NOTE.

Acest cântec, de o formă mai regulată şi mai corectă, l'am pus în numărul baladelor fiind-că are un caracter istoric.

La anul 1684, Horia şi Cloşca, doi viteji români din Transilvania, sătui de jăfuirile şi apăsările Ungurilor, răsculară ţara în contra lor. Două-zeci mii de Români răspunseră la chemarea lor, şi răspândiră o groază atât de mare în Maghiarime că aceasta fu silită a cere ajutor la Imperiul Austriac. Impăratul Iosef II trimise o armie întreagă asupra lui Horia şi Cloşca, care după o luptă crâncenă, fură prinşi la 28 Februarie 1685, şi aspru pedepsiţi cu moarte. Tradiţia spune că ei au fost închişi în curse de fer şi purtaţi prin toate satele, şi că apoi au fost arşi de vii în ochii poporului.

LVI.

MAGDU [1]

(BALADĂ)

Vine Magdul de pe vale
Şi 'ntâlneşte-o fată 'n cale:
«Magdule din Răsuceni
Ce caţi la noi la Strâmbeni?
Ce caţi, Magdule, la noi?
Ori nu's fete pe la voi?
— Ba sunt ele dar îs mici;
Nu sunt încă de voinici, [2]
Ş'am venit să cerc pe-aici
De-oiu găsì una mai mare
Să-mi fie de însurare.
— Ba sunt fete măricele
Câte flori şi câte stele;
Dar nici una nu-i ca mine...
— Te aleg dar eu pe tine,
Amândoi să trăim bine»
Vine Magdul dela plug
Cu doisprece boi la jug.

Duşmanii calea-i pândesc
In calea lui se ivesc,
Cată la doisprezece boi
Şi-i aleg doi câte doi.
Magdul că se încruntà
Voiniceşte se luptà.
Iar duşmanii 'l năvălià
Şi de moarte mi-l rânià!..
La casa cu trestioară
Zace un voinic să moară.
Nu ştiu zace ori se face
Că guriţa nu-i mai tace.
Nici la umbră nici la soare
El odihnă nu mai are
Ci se bate zi şi noapte
Şi varsă sudori de moarte!..
Cântă buha într'o cruce,
Pe Magdu la groapă-l duce,
Dar de plâns cine mi-l plânge?
Şi 'n braţe cine mi-l strânge?
Plânge mama cât se poate
Şi surorile lui toate.
Iar logodnica-i când plânge
Varsă lacrime de sânge,
Si de doru-i şi de jale
Să despică frunza 'n vale:
«Oh! drăguţe Magdule!
Semăna-ţi-aş numele
Pin toate poenile
Să răsae florile.
Care fată le-a culege
De ea dorul să se lege
Care-or vrea ca să le poarte
La pământ să cadă moarte!»

ÎNSEMNĂRI:

[1]) In manuscris e titlul «Barbu», nume ce înlocueşte pe «Magdu» în tot cuprinsul baladei:
(Vezi şi Hora XII: *Barbu*).

[2]) Nu sunt încă de voinici.
Cu ele n'am ce vorbì
Nici nu pot a mă iubì.

[3]) In Manscr. sfârşeşte astfel
«Prin grădini, prin poeniţe
«Să răsae garofiţe.
«Să le poarte fetişoare
«La cap şi la ţâţişoare
«Şi neveste tinerele
«Să fie mai frumuşele
«Cine-a stà în calea lor
«Să-i ardă inima 'n dor,
«Şi să steie tot pe loc
«Ca mine cuprins de foc.

LVII.

MARGERILĂ ŞI STELIŢA

Prin mijlocul târgului,
La zarea amurgului
Primblă-mi-se'n sus şi jos
Mărgerilă cel frumos
Bujoraşul fetelor,
Sufletul nevestelor,
Cu saiaua pusă'n brâu,
Cu negrul trăgând de frâu,
Şi pe uliţi cum trecea
El din gură-aşa grăià:
«Câte fete-am întâlnit
«Eu cu toate m'am iubit
«Câte fete am aflat
«Pe toate le-am sărutat
«Numai una mi-a scăpat.
«Steliţa cu ochii verzi...

«Mori de doru-i când o vezi!
Dar Steliţa că râdeà;
Şi din gură căziceà;
«Cine'n lume s'a aflà
«Pe mine-a mă sărutà,
«Cinci mii de galbeni i-oiu dà!
Mărgerilă-o ascultà
Pe cal iute'ncălecà...
Sufletu-i se 'ntunecà
Mărgerilă 'nebunià
Mă-sii că se jeluià.
Maică-sa că-l sfătuià:
— «Mărgerilă, fătul meu
«Nu mai plânge-aşa mereu
«Că au foc lacrimile
«Şi topesc luminile.
«Mărgerilă, dragul meu,
«Să faci cum ţi-oiu zice eu,
«Noaptea când o înoptà,
«Când Steliţa s'a culcà,
«Te dezbracă bărbăteşte
«Şi te 'nbracă femeeşte,
«Leapădă cea faiarliţă
«Şi pune astă sucniţă.
«Şi te dù la cea Steliţă.
«Ca o blândă copiliţă».
Mărgerilă-o ascultà,
Cu Sucniţa se'nbrăcà
Ş'astfel că mi se schimbà...
Chiar mă-sa că se 'nşelà.
Ei pe uliţi purcedeà,
La Steliţa se duceà
Şi glasul şi-l prefăceà
Şi din gură 'ncet ziceà:
«Rogu-te, mândră Steliţă
«Să-mi dai drumul pe portiţă
«Ca să scăp în colibiţă
«Că's o biată copiliţă
«Fără tată, fără mamă...
«Sunt cu tine tot de-o samă,
«Fără fraţi, fără surori...
«Suntem chiar ca două flori.
«Lasă-mă să vin la tine
«Că m'alungă nu ştiu cine
«Şi tot vreà să mă sărute
«Ori pe vrute, ori nevrute».
Portiţa se deschideà
Şi Steliţa că-i ziceà:
«Vină iute, fa copilă,
«C'a fi mândrul Mărgerilă».
Steliţa 'n casă-l duceà,
Steliţa mi'l mângâeà,
Ş'amândoi se desmierdà
Ş'amândoi se sărutà
Când de-odată, vai de ea!
Mărgerilă hohotià
Şi din gură că-i ziceà:
«Steliţico, draga mea,
«Este oare-adevărat
«Că te-ai fi tu lăudat
«Cinci mii de galbeni că-i dà
«Celui ce te-a sărutà?
«De-i aşa, mândră copilă,
«Adă banii fără silă
«Că sunt mândru Mărgerilă».
Steliţica 'l auzià,
Ochi 'n lacrimi îi steclià
Şi din guriţă ziceà:
«Mărgerilă dragul meu,
«Răsplătească-ţi Dumnezeu,
«Că tu rău m'ai înşelat!
«Fii de-acum al meu bărbat
«Să trăim, să ne iubim
«C'amândoi ne potrivim
«Şi la ochi şi la sprincene
«Ca doi porumbaşi la pene.
«Tu n'ai tată, eu n'am mamă...
«Amândoi suntem de-o samă.
«Tu n'ai fraţi, eu n'am surori...
«Amândoi ca două flori».
Mărgerilă-o cuprindeà
In braţe că mi-o strângeà
O strângeà şi mi-i ziceà:
— Pleacă gura s'o sărut,
«S'o sărut, să nu te uit...
— Mergi puiule sănătos
«Ca un trandafir frumos.
— Rămâi puică sănătoasă

«Ca o garoafă frumoasă
«Pusă 'n păhărel pe masă».
— Mergi, iubite Mărgerilă,
«Şi de mine fă-ţi tu milă».
— Merg, mă duc, şi vin îndată
«Vin aici cu nunta toată,
«Cu poclonul mirilor
«Şi cu carul druştelor».

ÎNSEMNĂRI :

Această baladă e tipărită într'un calendar al lui Th. Codrescu, pe anul 1855, apoi reprodusă de revista «Făt-Frumos» din Bârlad, An. I No. 13. In ediţiile poeziilor populare această baladă nu se găseşte; desigur că a fost uitată de către poet.

LVIII.

FATA BANULUI DE HAŢEG [1])

Luat-au, frate, luat
Un fecior de om bogat
Pe-o fată de om sărac
Cum îi erà lui pe plac.
Iar după-ce mi-o luà
Soacra prinsă-a o mustrà.
Că'i sărmană şi calică
Şi nu-i bună de nimică.
«Lasă-o, mamă, n'o mustrà
Că la târg eu m'oiu cărà
Şi-oiu duce-o la stratoveţ
Unde's mândrele cu preţ»...
Iată, frate, cum venià,
Cu'n străin se întâlnià:
— De vândut ţi-e nevasta?
— De vândut, de-i întrebà
Dar n'o dau de voea mea
Ci s'o scap de soacră reà.
—Spune-mi preţul care-oiu vreà.
— Preţul 'mi-este rupt de-acasă
Cu'n fir verde de mătasă.
O mie şi cinci de lei
Ca să-i fac o zestre ei...
Prins'au ei a numărà
Iar nevasta-a cuvântà:
«— Ia seama, bărbate, bine
«Cui vrei să mă vinzi pe mine,
«Să nu paţ ca şi cu tine.
«De vrei a mă depărtà
«Bine-ai face de m'ai dà
«Dup'un dascal românesc
«Cu el bine să trăesc
«Şi ţie să-ţi mulţumesc.
«N'ai grijă, nevasta mea,
«C'ai scăpat de soacră rea,
«Şi de-acum eşti înzestrată
«Ca să nu mai fii mustrată.
De-acolo ei s'au luat
In crâşmuţă s'au băgat
Cu vin roş s'au tot cinstit,
Apoi astfel au grăit:
«De trei zile de când bem
«Şi nu ştim cine suntem?
— «Eu sunt fata Banului
«Din ţara Haţegului!
— «Ce spui, soro? ce cuvânt!
«Dar eu încă aşa sunt
«Tot fecior de-a banului
«Din ţara Haţegului.
«Vai de noi! că suntem fraţi
«Şi'n păcat cumplit băgaţi!
«N'aţi cumnate nevasta

«Că'i chiar soră-mea asta.
«Şi n'o purtà de vânzare
«Că'i fată de viţă mare.
«Na'ţi de-acum averea mea
«N'am ce să mai fac cu ea.

«Că de-acum la pocăire
«Merg să mor în mănăstire.
«Merg să mă călugăresc
«De păcat să mă plătesc,
«Şi de suflet să-mi grijesc!

ÎNSEMNĂRI :

[1] Această baladă n'a fost publicată în nici una din ediţiile Poeziilor populare. Ea se găseşte în Manuscrisul 814 al Academiei.

DOINE.

NOTE.

Doinele sunt cântece de iubire, de jale şi de dor; plângeri duioase a inimei Românului în toate împrejurările vieţii sale.

Un muzicant de mare talent, D-l Henri Erlich care a locuit câţiva ani în România, şi a publicat un album de arii româneşti, (Viena, 1850. — Mnscr. Acdm.). zice în precuvântarea acelui album:

«Naţionalitatea Românilor se arată curată şi necontestabilă atât în limba şi datinele lor, cât şi chiar în muzica lor deosebită de ori-care alta. Negreşit ariile Româneşti vor părea foarte curioase popoarelor Occidentului pentru melodia lor cu totul originală, şi câte odată putem zice sălbatică, şi pentru acompaniamentul lor ce cuprinde une-ori acordurile cele mai capricioase, cele mai bizare, şi alte ori foarte simple şi monotone. Ele au însă o expresie de melancolie dulce şi dureroasă chiar. Sunt mai cu seamă unele pasage misterioase care fac să se prezinte dorinţi înfocate şi ascunse în fundul inimei, şi care se manifestă printr'un soiu de plânset melodic. Aceste sunt ariile doinelor; cât pentru acele de danţ, horele, ele răsună cu o veselie nebunatică, zgomotoasă, cu acea veselie la care omul nenorocit se dedă în momentele sale de uitare şi de plăcere».

Vezi articolul întitulat *«melodiile româneşti»* în «România literară», foae publicată în Iaşi în anul 1855.

Doinele dela numărul I până la numărul XXXIII sunt din Moldova.

Acele dela No. XXXIII până la LVI sunt din Valahia.

Acele dela numărul LVI până la numărul LXXX sunt din Ardeal.

Unele doine port şi numele de cântice *voiniceşti* în Moldova, *olteneşti* în Valahia şi *haiduceşti* în Ardeal.

I.

DOINA

Doină, Doină, cântec dulce!
Când te-aud nu m'aş mai duce.
Doină, doină, viers cu foc!
Când răsuni eu stau în loc.
Bate vânt de primăvară,
Eu cânt Doina pe afară
De mă 'ngân cu florile
Şi privighitorile.
Vine iarna viscoloasă
Eu cânt Doina 'nchis în casă
De-mi mai mângâiu zilele
Zilele şi nopţile.
Frunza 'n codru cât învie [1])
Doina cânt de voinicie.
Cade frunza jos în vale
Eu cânt Doina cea de jale.
Doina zic, Doina suspin
Tot cu Doina mă mai ţin.
Doina cânt, Doina şoptesc
Tot cu Doina vieţuesc!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Frunza'n codru mă înbie
Eu cânt doina de hoţie,
Frunza cade'ngălbenită
Eu cânt doina cea mâhnită.
Isvoraşul curge'n vale
Eu cânt doina cea de cale,
Vine timpul de'nsoţire
Eu cânt doina de iubire.
(*Mnscr. Acdm*)

II.

LUNCA ŢIPĂ, LUNCA SBIARĂ

Lunca ţipă, lunca zbiară
Pentr'un puiu de căprioară.
Vai de biata inimioară
Ca şi lunca, geme zbiară
Pentru-o puică bălăioară.
Frunza creşte, frunza cade
Căprioara n'o mai roade.
Vai de mine! ce m'oiu face?

Doru 'n sufletul meu zace
Ş'inimioara-mi nu mai tace!
Inimă, fii răbdătoare
Ca pământul sub picioare,
Pân' ce puica bălăioară
S'a întoarce 'n luncă iară
Cu cel puiu de căprioară.

III.

URÂTUL

Of! urât, urât, urât!
Boală făr' de crezământ!
De te-ai duce 'n codri, duce,
Ursu 'n labe-i să te-apuce!
Urâtul din ce să face?
Din omul care nu-ţi place.
Urâtul din ce-i făcut?
Din omul care-i tăcut.
Cine-a scornit urâtul,
Nu'l înghiţă pământul!
Că mie de mult urât
Sufletu-mi s'au amărât!

IV.

CÂNTECUL RĂZĂŞULUI

Frunză verde de cireş;
Lung e drumul pân' la Eş,
Lung e drumul şi bătut
Din Siret şi până 'n Prut!
Nu-i bătut de car cu boi
Şi-i bătut tot de nevoi
Şi de păcatele mele
Cele multe, cele grele!
Ard'o focul răzăşie![1*])
Eu chiteam că-i boerie
Şi-i numai o sărăcie!
Pentru-o palmă de pământ
Zilele mi-am dat în vânt.
Ani întregi m'am judecat
Şi nimic n'am câştigat!
Eu umblam la judecată,
Copii 'mi plângeau pe vatră,
Nevasta 'mi zăceà lăsată.
Dare-ar Domnul Dumnezeu
Să fie pe gândul meu!
Lăsam'oiu de răzăşie
Să apuc în haiducie
Ca să-mi fac sfânta dreptate
Cu cea ghioagă de pe spate,
Să-mi aleg judecători
Cei stejari nestrâmbători! [1]).

NOTE.

1*) *Ard'o focul răzăşie.*

Nenorocita clasă a răzăşilor printre care se găsesc coborâtorii celor mai mari familii din vechime, a avut mult a suferi sub domnia lui Michail Sturza, de răpirea boerilor vecini cu moşiile lor. Mulţi din acei mici proprietari au preferat a se desface de pământurile lor şi a deveni clăcaşi pentru ca să scape de prigoniri.

ÎNSEMNĂRI.

1) Aceste 2 versuri din urmă, sunt înlocuite în Mnscr. Acdm. astfel:
Că numai codrul la noi
Te apără de ciocoi,
Numai el cu îndurare
Dă dreptul celui ce-l are!

V.

CÂNTECUL PLUGARULUI

Arde-te-ar focul pământ
Şi te-ar bate Domnul sfânt!
Căci îmi eşti duşman cumplit!
Ce-am sămănat n'a eşit.
Sămănat-am grâu de vară,
A eşit numai negară.
Sămănat-am orz, ovăs,
A eşit mohor de şăs,
Sămănat-am păpuşoiu,
A eşit earbă 'n fuşoiu.
Stau în câmp şi mă gândesc
Cu ce o să vieţuesc?
N'am leţcae la chimir
Să mă pot plăti de bir
Şi de foi şi de soldat
Şi de Iuda blăstămat. 1*).
Vai ş'amar de biet Român
Când e Domnul rău stăpân! 1)
N'are loc în ţara lui
Şi-i ca pleava câmpului!

NOTE.

1*) *Şi de Iuda blăstămat.*

In toate satele Moldovii, crâşmele sunt ţinute de Evrei, cari ca nişte lipitori, sug avuţiile ţăranilor, îndemnându-i la beţie.

ÎNSEMNĂRI:

1) N'are milă la stăpân.
(Mnscr. Acdm).

VI.

CÂNTECUL CĂLUGĂRULUI

Arză-te focul pădure
Ș'ai cădeà sub o secure!
Arde-ar lemnile din tine
Cum arde inima 'n mine,
Să-mi fac drum până la vecine,
Și de sus, din Mănăstire
Unde zac în părăsire
Să văd cârduri de copile
Care mă sfârșesc de zile,
Și să văd pe draga mea
Care m'am iubit cu ea
In copilăria mea.
N'ar aveà loc în pământ,
Și l'ar bate Domnul sfânt
Cine m'a călugărit,
Și de ea m'a despărțit! [1])
Eu n'am fost de pustnicie
Căci am fost de voinicie
Nici am fost de Mănăstire
Ci de lume cu iubire. [2])
Că mă 'nchin pe la icoane
Cu ochii pe la cocoane,
Și citesc, întorc la file
Cu ochii pe la copile.
Unde văd o fată mare
Rasa-mi tremură 'n spinare
Unde văd puicuța mea.
Zboară sufletu-mi la ea
Ca roiul la floricea!

ÎNSEMNĂRI:

1) De lume m'au despărțit.

2) Am fost făcut pe iubire.
(Mnscr. Acdm).

VII.

NEVASTA TÂLHARULUI

Fost-am eu la părinți una
Precum e în ceruri luna,
De părinții mei iubită
Și de dânșii potrivită
Cu luna, cu stelele,
Salba cu mărgelele,
Grădina cu florile
Și zioa cu zorile.
Ei pământul au umblat
Să-mi găsească un bărbat.
Bărbățelul ce mi-au dat [1])
Erà tânăr și bogat;
Aveà bani, aveà inele
De-mi umpleà mâna cu ele,
Dar vezi frate, ce păcat!
Erau toate de furat,
Nu trecù chiar săptămâna
Și pe el puseră mâna

Şi la ocnă 'l înfundară
Şi cu lacrimi mă lăsară.
Decât m'aş fi măritat
Mai bine 'n foc m'aş fi dat
C'am rămas cu rod în sân
Şi nu-i rod de bun Român
Ci e rod de om mişel,
Sărăcuţ, amar de el!
De-ar fi fost el un viteaz
Nu mi-ar fi aşa necaz,
Dar a fost un biet tâlhar
Şi de-aceea mi-e amar!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Bărbăţelul ce mi-au dat
Erà negustor bogat;
Aveà bani, aveà inele,
Şi paftale şi mărgele;
Dar vezi frate, ce păcat! etc.
(Mnscr. Acdm).

VIII.

COPILA MURIND

Cântă pasărea pe-o floare
Pentru-o fată care moare
Cântă păsăruica 'n spin,
Copila scoate venin. [1])
Cântă păsăruica 'n salce
Copila de moarte zace. [2])
Cântă păsăruica 'n poartă
Copiliţa dulce-i moartă!
Ah! amar sufletul meu
Tu plângeai de dor mereu
Şi pe floare şi pe spin
Şi pe poarta lui Marin,
Ah! amar sufletul meu!
Eşi curând să mor şi eu
Să mă duc la cel morm
Să mă prefac în pământ!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Zoiţa scoate venin.

[2]) Zoiţa, zoiţa'i moartă.
(Mnscr. Acdm).

IX.

F L O R I C A

Frunză verde de alună,
Mă dusei noaptea pe lună,
Să găsesc o floricică
Care mult inima-mi strică,

Şi s'o 'ntreb de ce 'n grădină
Pleacă fruntea şi suspină?
«Eu mă plec, floarea-mi răspunde,
Căci o jale mă pătrunde
Arde sufletu-mi şi geme
Căci mă trec fără de vreme.
Trei zile sunt înflorită
Ş'apoi cad de vânt pălită.
De-abia cresc şi mă fac floare,
Abia mă 'ncălzesc la soare
Şi pe mine cade 'ndată
Umbră neagră 'ntunecată,
Incât nime nu mă vede,
Floare sunt ori iarbă verde.»

X.

PRUTUL

Prutule, râu blăstămat! [1*])
Face-te-ai adânc şi lat
Ca potopul tulburat!
Mal cu mal nu se zărească,
Glas cu glas nu se lovească,
Ochi cu ochi nu se ajungă
Pe-a ta pânză cât de lungă!
Locustele când or trece,
La ist mal să se înece!
Holerile când or trece
Pe la mijloc să se 'nece!
Duşmanii ţării de-or trece
La cel mal să se înece.
Iar tu 'n valurile tale
Să-i tot duci, să-i duci la vale
Pân' la Dunărea cea mare
Pân' în Dunăre şi 'n mare!

NOTE.

[1*]) *Prutule, râu blăstămat.*

Inainte de luarea Basarabiei de Muscali, cântecul zicea: Nistrule râu blăstămat, fiind-că toate relele veneau de peste Nistru.

XI.

BOBII

Trage, mândro, cu bobii [1*])
Nu-ţi mai lăcrimă ochii.
De-a cădeà bobii în zece
Să ştii că dorul nu-mi trece.
De-or cădeà bobii în opt
Să ştii că mi-e dor de tot.
De-or cădeà bobii în cinci
Să ştii că eu sunt pe-aici;

De-or cădeà bobii în doi
Să ştii că sosesc la voi,
Să ne iubim amândoi.

Iar de-a mai remâneà un
Să ştii că eu vin nebun
Pe-o prăjină de alun. [2*]).

NOTE.

[1*]) *Trage mândro cu bobii.*

A trage în 41 de bobi este un obiceiu foarte răspândit la Români. Bobii prevestesc viitorul fetelor şi al flăcăilor, şi când, după deosebitele împărţeli în zece grămezi, şi în opt, şi în cinci, şi în trei, rămâne unul pe din afară, *bobul sositor*, atunci negreşit persoana dorită vine, dorul se împlineşte.

Babele prin sate sunt foarte dibace în tragerea bobilor pe sâtă. Mai sunt însă şi Ţigance vrăjitoare care se poartă din loc în loc şi spun sorţii cu oglinda sau cu cercetarea palmei de la mâna dreaptă.

Românii, ca şi strămoşii lor, au mare plecare a crede în prevestiri, şi păstrează încă unele din obiceiurile antice, atingătoare de aflarea soartei.

Pe timpul Romanilor, amorezii mai cu deosebire, dădeau o mare însemnătate unor credinţi copilăreşti. Lucrurile cele mai nedemne de băgat în seamă le umpleà inimile de bucurii sau de descurajare. De pildă, pocniau în mâni foi de trandafir sau de mac, sau de alun, şi dacă foaia plesniă cu vuet, mulţumirea lor erà mare, căci ei considerau pocnitul frunzelor de bun augur. Flăcăii Români de astăzi au încă obiceiul de a face să plesnească în palme frunze de alun.

In vechime, amorezii cercau iară să facă a sări pân' în podul casei sâmburi de măr, strângându-i între degete. Sâmburii de măr, curăţiţi de coajă, serviau la părinţii noştri ça un mijloc de galanterie către dame. La mese mari boerii prezentau cucoanelor sâmburi de măr pe vârfurile cuţitelor.

Romanii vechi considerau ca prevestiri de fericire scânteierea lampelor sau a frunzelor de laur în foc. Unele mişcări ale trupului erau observate cu o luare aminte serioasă. Palpitările de inimă treceau ca semne de trădare. Baterea ochiului şi a sprâncenei drepte vesteau a bine; însă amorţirea degetului celui mic şi a degetului celui gros dela mâna dreaptă, erau semne spăimântătoare.

Ţiuirea urechilor, ca şi sughiţul din zilele noastre, însemnà că pomeniă cineva de dânşii.

Iar mai ales strănutatul aveà o importanţă nemărgenită în ideile lor. Ei credeau că amorul strănută când vroià să le înştiinţeze îndeplinirea dorinţelor. Catul, pentru-ca să exprime fericirea statornică a doi tineri însuraţi, zice că amorul le-a strănutat în dreapta şi în stânga. Properţiu, ca să arate că amorul înzestrase pe Cyntia cu toate darurile, o întrebă dacă acel zeu a strănutat când ea s'a născut.

Când amorezii erau îngrijiţi unii de alţii, ei puneau să le tragă în sorţi cu nişte mici tablete pe cari se găsiau scrise oare care litere. Tabletele se aruncau într'o urnă, urna se scuturà, se răsturnà, şi aşezarea literelor căzute compuneà un răspuns cuprinzător de secretele viitorului. Tragerea acelor sorţi se făceà de către copii ce stà pe pieţele publice din Roma şi din celelalte oraşe romane.

Romanii credeau şi in puterea farmecelor. Adeseori o amoreză lăsată de iubitul ei, întrebuinţà farmeci pentru-ca să-l întoarne iar la picioarele ei. Afară de descântece, ea fabricà două păpuşele, una de ceară şi alta de lut, şi le apropià de foc. Cea dintâi se topià, cealaltă se întărià; astfel dar trebuià să se topiască inima necredinciosului pentru amoreză. Damele romane credeau iară că la caz de necredinţă către bărbaţii lor, Dumnezeul Olim-

pului, pentru-ca să le pedepsească, făceă să le iasă noiţi pe unghii, sau puşchele pe limbă. La Româncele noastre noiţele făgăduesc prezenturi, şi puşchelele nu mai au nici o relaţie cu necredinţa.

2*) *Pe-o prăjină de alun.*
Vezi nota 1 din balada Cucul şi Turturica.

XII.

LENA

Frunză verde salbă moale,
Apucai pe drum la vale
Ş'ajunsei pe Lena 'n cale.
Eu călare, ea pe jos
Cu gherdan de flori frumos.
Şi cercei lungi de mărgele [1])
Să tragă ochii la ele.
Calea mândrei aţinuiu
O florică de-i cerui.
Cerui floarea sânului
Ea-mi dă floarea Crinului.
Cerui floarea din guriţă
Ea-mi dă floarea garofiţă,
Cerui apă din isvor,
Ea mi-o tulbură cu dor.
Cerui apă neatinsă,
Ea mi-o dă cu dor aprinsă.
Cât am dat de-o am băut
Lena alta mi-a părut;
Mi-a părut un toporaş
Răcorit de-un isvoraş.
De pe cal mă detei jos
Să iau floarea s'o miros,
Ea s'a prefăcut pe loc
Intr'un fluturel de foc.
Vrui să-l prind, el a zburat,
Vrui să beau, apa-a secat.
Vai de mine, ce păcat [2])
Lena că m'a fermecat!
Firea-i Leno blăstămată
De-a mea minte tulburată!
Să ajungi un negru nor
Ca să ploi lacrămi de dor!

ÎNSEMNĂRI :

[1]) Şi cercei de rubiele.
[2]) Frunză verde rozmarin
Mă duc frate să mă'nchin
La biserica de-un lemn
Şi pe Lena s'o blestem,
Ca s'ajungă-un negru nor
Să ploaie lacrămi de dor.
(*Mnscr. Acdm.*)

XIII.

SORA CONTRABANDIERULUI [1*])

Frunză verde de grenate,
Am avut un Toader frate
Ş'a trecut în ceea parte
Cu trei tencurele 'n spate.

Iar Cazacii l-au zărit,
L-au zărit, l-au urmărit
Şi l-au prins, şi l-au legat
Şi 'n carantină l-au dat
De mi-l ţin jos răsturnat
Nebăut şi nemâncat!
Legături i-au pus de in
Ca să-l ducă la Hotin
Şi să-l judece ruseşte
Şi să-l bată căzăceşte!
Bate vântul dela Prut,
Inimioara mi s'a rupt.
Bate vântul despre zori
Şi mă umple de fiori.
Bate vântu 'n miez de noapte
Şi-mi tot pare c'aud şoapte:
«Decât m'ar băgà la oaste
Mai bine-aş zace pe coaste,
Decât în oastea rusească
Mai bine 'n cea Românească.
Domnică, drăguţa mea,
Mult bine mi-erà la ea
Că-mi aşterneà la răcoare
Şi mă 'ntrebà ce mă doare[1*])
Vai! Român de capul tău
Cum te-ajunse ceasul rău, [2])
Şi n'avuşi măcar un frate
Ca sa-ţi cate de dreptate,
Să umble cu cărţile
Să-ţi scoaţă dreptăţile.
Dă, Domnico, pe murgul
De-mi deschide butucul.
Dă-ţi Domnico, rochiţa
De-mi deschide temniţa.
Dă şi carul cu doi boi
De mă scapă de nevoi.
Şi vin' soro, să mă vezi
Cum îmi frâng trupu'n obezi,
Să tot plângi şi să nu crezi!»
Frunză verde de grenate,
Căci m'aş duce în cea parte
Să mai văd pe bietul frate!
Da's o biată fată mare
Şi la lume n'am crezare
Ci am numai ochi de plâns
Ş'un suflet de dor aprins.

NOTE.

[1*]) *Sora Contrabandierului.*

Această doină este compusă de o tânără ţărancă, anume Domnica din satul Crăinicenii.

[2*]) *Cum te-ajunge ceasul rău.*

Vezi nota 3 din balada Mioriţei şi balada întitulată *Ceasul rău* din Doine şi Lăcrămioare.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Şi mă'ngrijà ca pe-o floare.
(Mnscr. Acdm.).

XIV.

STRĂINUL

Frunză verde rozmarin,
Rău e de voinic străin!
Numai luna că'l iubeşte
Si soarele 'l încălzeşte,
Trece 'n jos, se duce 'n sus
Nime nu'i dă un răspuns,

Nici îi zice: bun ajuns!
Sue 'n deal, coboară 'n vale,
Nici o mândră nu-i stă'n cale,
Trece sate 'n curmeziş
Şi dumbrăvile 'n lungiş, [1])
Vede-o mândră fetişoară
Ca un pui de căprioară.
El îi zice: dragă, stă.
Ea în lături tot se dă.
El îi zice: vină 'n coace,
Ea-i răspunde: n'am ce face.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Şi dumbrăvile'n cruciş.
(Mnscr. Acdm.).

XV.

COPILA

Taci, bădică, nu mai spune
Că n'avem suflete bune,
C'asta-i ţara ospeţiei,
Ţara dulce-a veseliei.
Taci, bădică, nu mai zice
Că noroc nu e pe-aice,
C'a venì luna lui Maiu [1])
De te-i crede chiar în raiu.
Iar de-i vrea să mi te 'nsori
Să ne facem soţiori,
Da-ţi-oiu dulce sărutat
Şi dulci poame de mâncat.
Două mere 'n umbră, coapte,
Cu izvoare dulci de lapte,
Care soare n'au văzut
Şi vântul nu le-au bătut.
Rotunzele amândouă
Şi spălate tot cu rouă,
Tot cu rouă de pe flori
Culeasă la cântători. [2])

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Venì-va luna lui Maiu
De te-i crede sus, în raiu.

[2]) Unde le'i vedeà, să mori!
(Mnscr. Acad.).

XVI.

PUICA BĂLĂIOARĂ

Frunză verde sălcioară,
Puiculiţă bălăioară,
Tu n'ai tată, eu n'am mamă,
Amândoi suntem de-o seamă,
Tu n'ai fraţi, eu n'am surori,
Amândoi ca doi bujori.
Vină, vină puiculiţă,
De m'adapă cu-o guriţă

Vin' că dorul mă omoară
Şi mă arde ca o pară.
Vai de mine! n'am crezare!
Puica-mi zice 'n gura mare:
«Omorî-te-ar dorul meu
Că tu eşti viclean şi rău,
Şi tu vrei a mă 'nşelà
Iar nu a mă luà». [1]

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Iar nu vrei a mă luà».

(Mnscr. Acad.).

XVII.

DORUL

Frunză verde mărăcine, [1])
Nimic se prinde de mine!
De când dorul m'a lovit
Minţile mi-a rătăcit;
De când dorul m'a cuprins
Sufletul mi s'a aprins!
Suiu în deal, cobor în vale
Şi-mi pierd ziua tot pe cale;
Valea suiu, dealul cobor,
Îmi trec viaţa tot cu dor.
Puiculiţă, floare 'n gură!
Când te văd în bătătură
Îmi uit plugu 'n arătură,
Sapa 'nfiptă 'n curătură,
Şi las boii ca să pască;
Plugul să se ruginească,
Şi sapa să putrezească.
Alei! puico, dac'ai vrà
Patru pluguri aşi durà
Ţara 'ntreagă aşi arà.
Graiul dulce de muiere, [2])
Varsă 'n suflet mângâiere
Şi dă omului putere
Ca să facă tot pe vrere.
Dar nu vrei, sărman de eu!
Şi eu mor de dorul tău.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Frunză verde mărăcine!
Geaba beu şi mănânc bine,
Nimic se prinde de mine.
De când dorul m'a lovit
Minţile mi-am rătăcit,
De când sunt nepriceput
Cărăruşa mi-am pierdut!
Suiu în deal şi cânt în frunză
Mândruliţa să m'auză
Saiu din deal, cobor în vale,
Aşteptând pe mândra 'n cale.
Puiculiţă floare 'n gură,... etc.
(Mnscr. Acdm.)

[2]) Vorba dulce de muiere
Varsă-n suflet mângâiere,
Şi dă omului putere
Ca să facă ori ce-ar cere.
(Mnscr. Acdm).

XVIII.

DRAGOSTELE

Alelei! amar de mine,
Frăţioare Constantine!
Rele sunt frigurile,
Mai rele-s dragostele!
Frigurile te răcesc
Dragostele te-ameţesc
Şi te-aprind, te scot din minte
Şi te-ajung cu dor ferbinte.
Vai de mine! ce păcat [1])
Ele că m'au fermecat
Şi-n trei zile m'au uscat,
M'au uscat, m'au veştejit
Ca stejarul înfrunzit
Când de brumă e atins
Sau de mare foc cuprins. [2])
Alei! dragă frăţioare
Mă trec ca roua din floare
Şi ca spuma de pe mare
Când le soarbe mândrul soare.
Fă-mi o groapă la răcoare
Că inima rău mă doare. [3])

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Dor de mine s'a legat.
[2]) Incins.
[3]) Că mă simt murind în floare.
(*Mnscr. Acdm.*)

XIX.

CUCUL

Frunză verde de pelin,
Ce-mi eşti, cucule hain,
De cânţi vara 'n jumătate
Ş'apoi zbori în altă parte?
Cuculeţ, pasăre sură!
Muşcà-ţi-aş limba din gură
Cântecul să nu-ţi mai zici [1])
Nici să mai colinzi pe-aici.
Vara vii, vara te duci [2])
Când îs dragostele dulci.
Cântă-mi mie încă-odată
Că mi-e mintea turburată.
Cântă'n dreapta mea cu foc [1*])
Să am parte de noroc.
Cântă'n faţa mea cu drag [3])
Că ţi-oiu dà frunze de fag
Să nu mai fii tot pribeag.

NOTE.

[1*]) *Cântă 'n dreapta mea cu foc.*

Vezi nota din balada «Cucul şi Turturica».

ÎNSEMNĂRI.

[1]) Cucu, cucu, să nu zici
[2]) Vara vii, toamna te duci
Lăsând dragostele dulci.

[3]) Cântă'n faţa mea cu drag
Pân' a nu fi iar pribeag.
(*Mnscr. Acdm.*)

XX.

PLÂNGEREA ŢĂRII

Frunză verde de negară,
Vai! sărmană biată ţară
Cum te-ajunse focul iară!
Ruşii vin te calicesc,
Nemţii te batjocuresc
Şi ciocoii te hulesc!
Nu mi-e ciudă de străini
Cât de pământeni haini,
Că tu, dragă, le-ai fost mumă
Şi ei singuri te zugrumă!
Nu mi-e ciudă de Muscali
Nici de Nemţii bocâncari [1*])
Cât mi-e ciudă de ciocoi
Că te lasă la nevoi
De ţipă sufletu'n noi.
Frunză verde de neghină,
Vai ş'amar de-a ta grădină!
Cea grădină cu flori plină!
Cum o calcă, cum o strică
Nişte iezme fără frică! [1])
Cum îi smulge florile
Şi-i pradă rodurile!
Frunză verde de mohor,
Vai de sânu-ţi plin de dor [2])
Cât e el de hrănitor
Şi la epe căzăceşti,
Şi la câni flămânzi nemţeşti,
Şi la pilafgii turceşti
Şi la râme ciocoeşti!
Sărăcuţ de maica mea
Cui a fi milă de ea?
Sărăcuţ de locul meu
Când l'a scăpà Dumnezeu?
Hai copii la cei stejari
Să tăiem niscai-va pari,
Ţara să ne-o ţărcuim
Şi de iezme s'o ferim!

NOTE.

[1*]) *Nici de Nemţii bocâncari*

Poreclă dată soldaţilor austriaci cari au ocupat Principatele-Unite, în timpul războiului dela Crâm, şi care erau încălţaţi cu botine groase sau bocânci.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Nişte duşmani fără frică.
[2]) Vai de sânu-ţi roditor
Cum îl calcă şi-l zdrobesc
Cum îl rup şi mi-l rânesc
Nişte iepe căzăceşti
Nişte câni flămânzi, nemţeşti
Nişte râme ciocoeşti!
(*Mnscr. Acdm.*)

XXI.

CĂLĂREŢUL

Din Siret şi până 'n Prut
Murgul apă n'a băut
Iarbă verde n'a păscut,
De-a păscut în câmp vre-odată
A păscut iarbă uscată
Ş'a băut apă din baltă
Cu glod negru-amestecată.
Ţiu, ţiu, ţiu murgule zboară
Pân' la verde dumbrăvioară
S'ajungem încă cu soare [1]),
La Florica, dulce floare,
Că m'aşteaptă cu mâncare
Şi cu dulce sărutare.
Ţiu, ţiu, ţiu murguţul meu,
Fugi în sbor ca dorul meu,
Că eu, frate, bine-ţi vreu.
Calcă, murgule, lupeşte
Şi te-aşterne epureşte
Că zăresc în bătătură
Mândra mea cu miere 'n gură,
Să-mi deà mie flori din sân
Să-ţi deà ţie braţ de fân.

ÎNSEMNĂRI :

1) S'ajungem în sat cu soare.
(Mnscr. Acdm).

XXII.

FÂNTÂNA CU DOUI BRAZI

La fântâna cu doi brazi
Am ucis doui Unguri fraţi
Pentru-o puică Ungureancă
Care nu-mi erà duşmancă,
O copilă din hotar
Fată de boer Maghiar.
La fântână ea cum stà,
Braţe albe-şi arătà.
Eu pe loc mă fermecai [1])
Braţele-i le sărutai,
Şi copila se plecà
Şi pe braţe-i mă culcà.
Iar cei fraţi cam tinerei
S'aprinseră ca doi zmei
Şi de mine se legară [2])
Şi pe mine s'aruncară.
Eu măciuc'am râdicat
Pe-amândoi i-am şi culcat
Şi sub brazi i-am îngropat,
La crucele drumului,
La răcoarea vântului ;
Şi la cap şi la picioare
Le-am pus flori de lăcrămioare,
Câte fete-or trece 'n cale
Să le plângă-amar de jale.

INSEMNĂRI :

[1]) Eu pe loc m'am fermecat
Pe copilă-am sărutat
Şi pe braţe-i m'am culcat.
(Mnscr. Acdm.).

[2]) Şi de mine s'au alegat
(Poate 'mpinşi de vre-un păcat!)
(Mnscr. Acdm.).

XXIII.

CIOCOIUL

Frunză verde baraboiu,
Mă 'ntâlnii cu un ciocoiu :
«Bună cale, măi Române,
— Mulţumim, ciocoiu de câne,
— Măi, mojice, tu eşti beat.
— Latră, ciocoiu gulerat
Că eu astăzi n'am mâncat.
— Măi, mojice, mojic rău,
Lăs' că mi te-oiu drege eu
Când a venì birul greu.
— Alelei! puiu de ciocoiu!
De te-aş prinde la zăvoiu,
Să-ţi dau măciuci, să te moiu,
De piele să te despoiu ;
Ca să 'mbrac cu pielea ta
Pistoalele şi flinta,
Vântul să nu le pălească,
Ploi să nu le ruginească
Ochiul să nu le zărească.

XXIV.

CORBUL

Corbi, corbi, frăţioare!
Ce tot croncăneşti la soare?
Ori ţi-e foame, ori ţi-e sete
Ori ţi-e dor de codru verde?
— Şi mi-e foame, şi mi-e sete
Şi mi-e dor de codru verde.
Aş mâncà inimi din sân
Ş'aş beà sânge de păgân.
Aşî mâncà rărunchi de cal
Ş'aş beà sânge de moscal;
Aş mâncà foi de stejar
Ş'aş beà sânge de tătar;
Aş mâncà faguri de roiu [1])
Ş'aş beà sânge de ciocoiu!

INSEMNĂRI :

[1]) Aşi mâncà rărunchi de oi
Ş'aşi beà sânge de ciocoi.

XXV.
CODRUL

Arde-mi-te-ai codri des!
Văd bine că s'au ales
Din tine să nu mai es!
Am intrat făr' de mustaţă
Ş'acum arunc cărunteaţă.
Am intrat puiu de Român,
Ş'am ajuns moşneag bătrân!
Alei! codri blăstămat!
Mă ţii de tine legat
Si eu mult m'am săturat
A trăì tot depărtat
Şi de lume 'nstrăinat.
Căprioară, surioară
Dor de lume mă omoară,
Roade poala codrului
Să-mi văd faţa dorului
Şi să merg la mândra mea
Care m'am iubit cu ea
Din copilăria mea.

XXVI.
VOINICUL

Cine-i tânăr şi voinic
Ese noaptea la colnic
Fără par, fără nimic.
Fără paloş nici pistoale
Numai cu palmele goale!
Cine-i tânăr şi viteaz
Bujori poartă pe obraz [1]),
Şi la potiri se arată
Peptul gol, faţa curată,
Şi cât scoate un cuvânt
Cad neferii la pământ,
Cum se scutur perile
Perile şi merile.

INSEMNĂRI:

[1]) Nu se schimbă la obraz,
Ci la duşmani se arată .. etc...
(Mnscr. Acdm.)

XXVII.
DOINĂ VOINICEASCĂ

Frunză verde şapte brazi,
Fost-am noi vr'o şapte fraţi
Ş'au perit cinci într'o marţi;
Şi rămas-am numai doi

De umpleam lumea de noi,
Ş'au perit unu 'ntr'o joi.
Şi rămas-am numai eu
De arde sufletul meu.
Frunză verde siminoc,
De scârbă, de mare foc
Stau în codru şi gândesc
Ce să fac ca să trăesc?
Să m'apuc de plugărie
Ori s'apuc în haiducie?
Măiculiţă ce m'oiu face
Plugăria că nu-mi place,
Că de când eram eu mic
Aveam semne de voinic.
Înloc să mă leg de sapă
Eu duceam murgul la apă,
Iar când murgul nechezià
Doru 'n mine se trezià,
Dor de codru înverzit
Cum e bun de voinicit.
Când eram de şapte ani
Luam miei dela ciobani [1])
Fără plată fără bani;
Când eram de opt-spre-zece
Cercam vinul dacă-i rece
Pivniţa de-i răcoroasă,
Crâşmăriţa de-i frumoasă;
Când eram de două-zeci
Mă legam de Turci, de Greci
Şi de capete 'i scurtam
Şi aleanu-mi uşuram.
Dar acum sunt om stătut
Şi păţit şi priceput
Şi văd bine că-i dat mie
Ca să mor în haiducie.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Furam miei dela ciobani,
Poame verzi de pin grădini
Faguri dulci dela albini.
(Mnscr. Acmd.)

XXVIII.

A L T A

Frunză verde de cicoare,
Când văzui vara cu soare,
Cătat-am pădurea deasă
Ca să ţin cu dânsa casă,
Ş'am cătat galbini tăieţi
Să fac zale la băieţi,
Ş'am cătat galbini uşori
Să fac rochii la surori,
Dar găsii numai rubiele
De făcui cercei cu ele
Şi salbe mândrelor mele.
Bistriţo, apă de munte!
Bistriţo, şiroiu de frunte!
Ce te făcuşi Dunăre
Şi te umflaşi tulbure
De nu pot trece prin tine
Cu baltagul la ciochine?
Să mai es, colo, pe vale,
Ca să mă aşez în cale,
In calea ciocoilor [1]),
In trecerea oilor?
De cinci zile, frăţioare
Stau pe murgul meu călare
Tot cu mâna pe pistoale
Şi cu ochii tot pe vale.
Mă tot uit uitare lungă
Doar norocul să m'ajungă
Şi norocul nu m'ajunge

Şi mijlocul mi se frânge
De greul păcatelor
De sarcina armelor:
Murguleţ, copită mică!
Ian' mai du-mă la potică
In poeana din pădure
Unde mândra strânge mure,
Şi mă dù în Valea-Seacă
Să aştept ziua să treacă
Iar când a 'nserà de noapte
Să mai cerc durda ce poate.
Oliolio! soare rotund!
De-ai apune mai curând,
Că mie mi s'a urât
De suit, de coborât.
Tot suind din vale 'n deal
Cu mâna pe iartagan,
Coborând din deal în vale
Tot cu mâna pe pistoale!

ÎNSEMNĂRI :

[1]) In calea boerilor
In drumul ciocoilor.
(Mnscr. Acdm.)

XXIX.

ALTA

Frunză verde de susaiu,
Mă 'ntorsei iară pe plaiu
Cu mireasa pe sub straiu [1*])
Să mai prind ceva de traiu!
Pe mândruţa să-mi îmbrac
Cum i-a fi mândrei pe plac [1]).
De când plaiul am lăsat
Traiul bun eu l'am uitat.
Arma 'n sân mi-a ruginit,
Nimic n'am agonisit.
Mă lăsaiu pe plaiu de-oparte
Unde soare nu străbate,
Sub frunziş de ciritei
Unde trec turme de miei
Şi mocani bogaţi de vite,
Cu chimirile ticsite.
Nu ştiu turmele luà-le-aş
Ori chimirile smunci-le-aş
Că nu-i vreme de pierzare,
Că s'aude 'n depărtare
Zgomot de potiră tare.
Frunză verde de agude,
Ian' vezi, frate, ce s'aude?
Graiul dulce-a mândrei mele
Ori zgomot de potiri grele?
De-a fi puica mea frumoasă
Ad'o sfântul sănătoasă,
Sufletul să-mi răcorească
Zilele să-mi îndulcească.
Iar de-a fi potira grea
Care paşte viaţa mea
Las' să vie că-am o flintă
Pentru potiră gătită
Să-i pun plumbul subsuoară
S-o străbat în inimioară!

NOTE.

1*) *Cu mireasa pe sub straiu.*

Adică cu arma, vezi nota 4 din balada lui *Doncilă*.

ÎNSEMNĂRI:

1) Copilaşii să-mi împac.
(Mnscr. Acdm.)

XXX.

ALTA

Frunză verde clocotici,
Haideţi, frate, de pe-aici
Că nu-i bine la potici,
Frunza 'n codru s'a rărit
Satele s'au înmulţit
Potirele s'au pornit!
Haideţi iarna la stăpân
Să cărăm mereu la fân 1)
Haideţi iarna la ciocoi
Să cărăm fân pentru boi
Pân' ce-a dà frunza 'n cătun
Ş'a cântà cucu 'n alun.
Primăvara de-a venì
Iar la codru ne-om pornì,
Şi prin frunzi iar vom cântà
Şi de grijă ne-a purtà
Plaiul cu pădurele,
Pădurea cu murele.
Seleaful cu armele
Armele cu gloanţele!

ÎNSEMNĂRI:

1) Să cărăm mereu la fân
Pân' ce-a dà frunza'n cătun
In cătun şi în alun.
(Mnscr. Acdm.)

XXXI.

ALTA

(A LUI ION PETREANU 1*)

Bată'l crucea om bogat
Om bogat şi făr' de sfat!
Toată vara l'am rugat
Să-mi deà bani pe adunat,
Măcar două, trei parale
Să-mi cumpăr la copii sare,
C'am făcut o turtă 'n vatră
Ş'am făcut'o nesărată.

Dacă văzui şi văzui
Imi luai coasa din cui
Şi mi-o pusei pe spinare
Şi plecai la Lunca-mare.
Trăsei două, trei pârloage,
Foamea la pământ mă trage!
Dacă văzui şi văzui,
Două, trei cruci îmi făcui;
Luai coasa de picior
Şi 'n văsduh îi detei sbor,
Ş'o isbii de-un păducel,
Sărì coasa din căţel.
aca stăpânul călare
Că-mi aduce de mâncare,
Mălai negru zguruit
Şi uscat şi mucezit.
N'apucai să 'mbuc o dată,
Ciocoiul îşi face plată [1])
Şi mă ia la schingiuit
Că nimic nu i-am cosit.
Eu o palmă îi detei
Şi toţi dinţii că'i scosei.
Dacă văzui şi văzui
Şoim de codru mă făcui,
Şi de când m'am haiducit
Drag îmi e drumul cotit.
Când văd tabere viind
Şi ciocoi înalbăstrind,
Mă fac broască la pământ
Imi aşez durda spre vânt
Şi mi-i ieau la căutare
Dela cap pân' la picioare,
Şi chitesc şi socotesc
Pe unde să mi-i lovesc?
La retezul părului
Pe din dosul fesului [2*])
Unde-i cald ciocoiului.
Eu chitesc durda pocneşte,
Ciocoiul se svârcoleşte
Şi de zile se sfârşeşte.
Las' să moară ca un câne
Că i-am zis ades: Stăpâne!
Nu-ţi tot bate joc de mine [3])
C'a venì vara ca mâine
De te-oiu prinde 'n Lunca-mare
Să-ţi fac divan pe spinare
Şi să te calc în picioare,
Ca pe-un şarpe otrăvit
Ca pe-un duşman ne'mblânzit.

N O T E.

[1*]) *Doina lui Ion Petreanul.*

Acest Ion Petreanul, sau Ion Petrariul, după cum îl numesc unii dintre lăutari, a hoţit sub domnia lui Mihail Sturza, şi a ţinut drumul mai cu seamă în Lunca mare din ţara de jos. Inceputul baladei lui zice:

Cine trece 'n Lunca-mare?
Ion Petreanul călare.
Cu celmaoa despre soare
Cât o roată de car mare.
Cu trei rânduri de pistoale
Ş'un baltag legat de şale.

După-ce a fost prins întâia oară, el a fost scăpat din ştreang de Mitropolitul Veniamin care îl şi luă pe lângă Sf. sa în curtea Mitropoliei, cu sperare că'l va aduce astfel pe calea pocăinţei. Zadarnică încercare. Ion Petreanu adeveri proverbul ce zice că: «Năravul din născare leac nu are». Intr'o primăvară, atras de farmecul vieţii aventuroase, el se făcù nevăzut din Iaşi, şi se ivi iarăşi în Lunca mare cu o ceată de voinici. Hăituit de potiră ca o fiară sălbatică şi prins de-a doua oară, el fu spânzurat în câmpul dela Frumoasă, de însuşi tovarăşul său, Gavril buzatul, ţigan de soiu, care primì a se face călău pentru ca să-şi scape viaţa.

Aici e locul să facem observaţia că niciodată un Român nu s'a dedat la trista meserie de călău. Chiar din letopisiţi se vede că toţi călăii au fost străini. Tomşa avea unul pe lângă el care erà ţigan, şi care, când venià

boierii la curte să se închine Domnului, zicea: «Măria ta! s'a îngrăşat berbecii, îs buni de tăiat».

²*) *Pe din dosul fesului*
Unde-i cald ciocoiului.

Boerii generaţiei trecute, cari purtau costumul bizantin, adică anteriu, giubea, işlic şi mestii, aveau obiceiul a'şi rade ceafa. La anul 1821 când Tudor Vladimirescu a intrat în Bucureşti, mulţi din boeri înspăimântaţi se schimbaseră în haine proaste, iar Pandurii lui Tudor dacă puneau mâna pe vreunul, zicea: *Cătaţi-l la ceafă, măi, ca să videm de-i ciocoiu.*

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Ciocoiul îşi face plată;
Mă ie, frate, la bătut
Că treaba nu i-am făcut,
Şi mă ie la schingiuit... etc.
(Mnscr. Acdm.)

[2]) Nu -ţi tot bate râs de mine.
Earna nu'i un an de zile
Ş'a veni vara ca mâne.
(Mnscr. Acdm).

XXXII.

A L T A

Sub poale de codru verde[1])
O zare de foc se vede
Şi la zarea focului
Stau voinicii codrului!
Nu ştiu zece sau cinci-spre-ce
Sau peste sută mai trece,
Ştiu că beau vinaţe reci
Şi că frig vr'o cinci berbeci.
Dar nu'i frig ei cum se frige
Ci'i anină pin cârlige
Şi'i întoarce pin belciuge
Să le facă carnea dulce.
Iar cum stà şi ospătà
Căpitanul şuerà,
Ei ospăţul şi'l lăsà
Şi la luptă alergà;
Luptà ei cât ce luptà,
Potiraşii alungà,
Da'n codru când se 'ntorceà
Nici un os nu mai găsià,
Că'n urma voinicilor
Calcă ceata lupilor
De pin fundul codrilor.

N O T E.

[1]) *Sub poale de codru verde.*

Unii lăutari cântă această Doină în următorul chip:

Sub poale de codru verde
O zare de foc se vede
Iar la zarea focului
Stau haiducii codrului.
Nu ştiu zece sau cinci-spre-ce,
Ori peste sută mai trece,
Ci mi'ş frige un berbece;
Dar nu'l frige cum se frige

Ci'l înfige în cârlige
Şi'l întoarce pin belciuge
Ca să-i fie carnea dulce.
Sub umbră de păducel,
Voinicii mănânc din el
Şi din gură zic astfel:
«Codri, codri înfrunzit
Ţine-mă 'n tine ferit
Că nimic nu ţi-am stricat,
Şi nu mă simt vinovat.
In tine de când intrai
Numai o creangă tăiai,
Armele de-mi atârnai.
Le-aş fi pus, codri, pe jos,
Dar pământu-i umedos
Şi ferul e ruginos.
Codri, codri, duşman eşti!
Tu voinicii amăgeşti,
Şi de duşmani nu'i fereşti.
Cât eşti, codri, de frunzos,
Iarna putrezeşti tu jos
Şi voinicii zac la gros!

XXXIII.

TURTURICA

Amărâtă turturică
O! sărmana, vai de ea!
Cât rămâne singurică
O! sărmana, vai de ea!
Sboară tristă pin pustie
O! sărmana, vai de ea!
Mai mult moartă decât vie.
Cât trăeşte tot jăleşte,
Cu alta nu se 'nsoţeşte.
Trece pin pădurea verde
Dar ea pare că n'o vede.
Sboară, sboară până cade
Şi pe lemn verde nu şade,
Iar când stă câteodată
Stă pe ramură uscată
Ori se pune pe o stâncă
Şi nici bea nici nu mănâncă.
Unde vede apă rece,
Ea o tulbură şi trece,
Unde vede-un vânător
Către el se duce 'n sbor.

XXXIV.

CIOBANUL

De mic, sărăcuţ de mine
Crescui tot pe mâni străine.
Sărăcuţ de maica mea!
Mă băgai la cioban slugă,
Imi deteră caţă, glugă.
Sărăcuţ de maica mea!
Luai oile 'n porneală
Să le duc la păşuneală
Sărăcuţ de maica mea!
Lupi 'n goană le luară
Jumătate le mâncară.
Când văzui în cea din urmă
C'o să rămâi fără turmă
Plec spre bâlci după tocilă
Cu gândul cam pe teşilă.
Când trecui la crâşmă 'n vale,
Crâşmăreasa-mi ese 'n cale
Şi mă strigă: Vin' băete!

Şi să gust vinul îmi dete.
Vinul bun, ocaua mare,
Băui vinul de gustare.
Băui trei zile de vară,
Strigând : scoate mereu, cară.
Cu lăutari şi cu gloată
Băui, nene, turma toată.
Sărăcuţ de maica mea!
Când văzui că după toate
Incă şi dator mă scoate.
O capră ce-mi rămăsese
Şi prin crânguri se dusese
O luai la căutare
Cât e ziulica mare.
Capra 'n deal, capra'i în vale
Nici că vrea să-mi stee 'n cale.
Asvârlii măciuca 'n sete
Capra peste cap se dete.
Alergai cu-o rugioară
Ş'o junghii sub bărbioară.
Măcelarii alergară,
Carnea 'ndată-o cumpărară,
Şi pielea ei tăbăcarii
Şi maţele lăutarii.
Iacă veni şi Românul
Păgubaşul şi stăpânul;
Mă legă vârtos de coate
Cerând seamă pentru toate
Sărăcuţ de maica mea!
Ş'aşa, nene, din beţie
Mă trezii în puşcărie!

XXXV.

ALBA DE LA MUNTE.

«Albo, Albo de la munte!
Ce-ai pus fesciorul pe frunte [1*])
Că ţi-au eşit vorbe multe.
— Las' să iasă că nu-mi pasă
Inima-mi de dor e arsă
Că bădica-i dus de-acasă,
Să-mi cosească fân cu rouă,
Frânge-i-s'ar coasa 'n două
Să vie la alta nouă!
Să-mi cosească fân, costrele,
Facă-şi coasa bucăţele,
Să vie 'n braţele mele!
Să-mi cosească fân cu floare
Ca să-mi fie de răcoare
La cap şi la ţâţişoare.
Zică lumea, că-i dau pace.
Eu m'oiu purtà şi voi face
După cum lui Badea-i place.
Zică lumea ce va zice,
Ea n'a puteà să ne strice,
Dragostea să ne-o ridice;
Că mă ţine Badea bine,
Inima lui e la mine,
Ş'a mea o poartă cu sine.
Inima lui îmi grăeşte,
Ş'a mea lui încă-i şopteşte;
Una de alta doreşte,
C'amândouă sunt legate
Cu legături înfocate,
Ş'una pentru alta bate.
Acel lanţ ce le cuprinde
Intre ele când se 'ntinde
Cu mare foc le aprinde. [1])
Iar când s'adun amândouă
Atunce par'că le plouă
O răcoreală de rouă.
Aşa le e jurământul
Şi's legate cu cuvântul
Să le despartă pământu

NOTE

[1*]) *Ce-ai pus fesciorul pe frunte.*

Româncele de pe malul Dunărei şi o parte din acele de la munte, port fesuri mici roşii pe cap. Cucoanele bătrâne din generaţia trecută purtau fesuri albe, şi pe de-asupra fesurilor, testemeluri subţiri de Ţarigrad împodobite cu bibiluri.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Cu mai rău foc le aprinde.
(*Mnscr. Acdm.*).

XXXVI.

SPUNE MÂNDRO...

Spune,mândro,mergi nu mergi?
Din două-una să-ţi alegi.
Spune, mândro, vrei nu vrei?
Că colea mă roagă trei.
Aideţi, mândro, să fugim,
Unde-om putea să trăim
Că satul ni s'a mărit
Şi nu mai e de trăit.
Unde sunt cu trei, cu doi,
Vorba le e tot de noi,
Şi fac sfaturi pe ascuns
Să ne facă-un neajuns.
Vină, mândro, mai curând
Că de nu, te las plângând,
Şi mă duc peste Muscel
Unde n'am duşmani de fel,
Că n'am ce 'mpărţi cu el.

XXXVII.

BURUEANA DE LEAC

Aoleo! mamă Ileană!
Cată-mi vre-o buruean㠹*)
Şi cu mine-ţi fă pomană.
Mergi în câmp de-alege-un smoc
Tot de mac şi busuioc,
Să'mi stingi inima de foc.
C'a fi azi o săptămână
Am văzut pe la fântână
O puicuţă de Română,
Şi de-atunci dorul mă frânge,
Soarele din cer mi'l stinge,
Şi la groapă mă impinge
Dragostele tinerele
Nu se fac din viorele
Ci din buze subţirele.
Blăstămat să fie locul

Unde mi s'a aprins focul
De-mi tot plâng acum norocul.
Blăstămat să fie ceasul
Când i-am urmărit eu pasul.
Şi i-am auzit eu glasul.
Cu pasul m'a rătăcit,
Cu glasul m'a ameţit;
Liniştea mi-am prăpădit

NOTE.

1) *Aoleo! mamă Ileană*
Cată-mi vre-o burueană.

In toate satele sunt babe care au specialitatea de a lecui bolnavii cu buruene culese mai cu seamă în ziua de Sinziene, după Rusalii. Ele întrebuinţează cu destulă dibăcie unele leacuri ce se numesc: doftorii băbeşti; dar mai totdeauna acele leacuri sunt întovărăşite cu descântice. In notele baladei: *Cucul* şi *Turturica* am dat două descântice, acela de *diochiu* şi de *iele;* mai adăogăm aice trei altele. Acele de *pocitură*,—de *săgetătură* şi de *muşcătura şerpilor:*

Descântec de pocitură

Păsărică dalbă
Cu aripa albă!
Din peatră-ai crescut
Cu nori te-ai bătut
Trei picături din tine-au căzut
Una de lapte, una de vin
Şi una de venin
Cel ce-a băut laptele s'a săturat,
Cel ce-a băut vinul s'a îmbătat
Iar cel cu veninul a crăpat.
Aşa să piară pocitura din pocit,
Pân' într'o clipă să fie lecuit
Şi să rămâe ca pomul înflorit!

Descântec de muşcatul şerpilor

Sub o tufă 'n poeniţă
Este-o fântâniţă
Şi 'n fântână-o petricică
Rece, vineţică,
Şi sub peatră-un şerpurel
Cu dinţi de oţel.
Dinţii apuc de pele, pelea de carne,
Carnea de os
Şi pin trup trece un fulger veninos.
Dar cum ese dintre nori
Fulgerii strălucitori,
Aşa să easă din os, din carne, din pele
Muşcăturele rele
De dinţi de oţel
Celui şerpurel
Ce stă sub petricică
In fântâna mică
Sub tufă sălbăţică.

Cu aceste cuvinte se descântă o cofiţă nouă cu apă ne'ncepută, în vreme ce vrăjitoarea tulbură apa cu trei vărguţe de alun. Apoi se deşartă cofiţa descântătă pe rana muşcăturei.

Descântec de săgetătură

Plecat-au nouă fete fecioare
Pe cale, pe cărare.
Şi 'n'r'o mândră vale
La mijloc de cale
Maica Domnului le-au întâlnit
Şi din carul ei de aur astfel le-a grăit:
«Unde mergeţi pe răcoare
Voi nouă fete fecioare?
— Mergem la biserica cea mare
Cu trei altare,
Ne-am luat năframele
Să ştergem icoanele,
Ne-am luat ştergarele
Să curăţim stranele
Ne-am luat măturile
Să măturăm scările.
— Voi, nouă fete fecioare
Luaţi toate câte o floare
De sub a mele picioare,
Şi vă duceţi colo 'n sat
La cel bolnav săgetat,
Cu ochii să'l mângâeţi
Ca florile să'l ştergeţi
De jungheturi
De săgetături.
Ca să rămâe curat luminat,
Cum Dumnezeu l'a lăsat.

XXXVIII.

CUCUL

Vine cucul de trei zile
Peste văi, peste movile
Şi loc n'are să se pue,
Să cânte, focul să-şi spue,
Pune-s'ar pe-o rămureà
Aproape de casa meà,
Să-mi tot cânte, cânte'n faţă,
Şi seara şi dimineaţă,
De-ar fi cucul voinicel [1])
Mi l'aş prinde argăţel,
Şi cămeşi subţiri i-aş toarce
Şi l-aş purtà cum îmi place.
De-ar fi cucul un viteaz,
El mi-ar trece de necaz;
Dar e cucul păsăreà,
El cântă pe rămureà
Şi sboară pe unde vreà,
Nu-i pasă de jalea mea!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) De-ar fi cucul un voinic
Mi l-aş prinde ibovnic
(Mnscr. Acdm.)

XXXIX.

ALTUL

Unde-aud cucul cântând
Şi mierlele şuerând
Nu mă ştiu om pe pământ!
Eu zic cucului să tacă,
El se sue sus pe cracă
Şi tot cântă de mă seacă.
Iar mai jos pe-o rămureà
Cântă şi o turtureà
Tristă ca inima meà.
Cucul zice de pornire,
Turturica de jălire
Ş'al meu suflet de peire!

XL.

TRANDAFIRUL

Am iubit un trandafir;
Duşmanii l-au pus la bir!
Nu l-au pus ca pe-un copil
Şi l-au pus ca pe-un Mazil.
El de frică s'a răsnit
Şi s'a dus la haiducit.

S'a dus, nene, m'a lăsat,
La toţi pare bine 'n sat
Numai mie 'mi pare rău
C'a fost puişorul meu.
Dar m'oiu duce şi eu, duce
Unde-i drumul în răscruce
Trandafirul să-l găsesc
Şi de sânu-mi să-l lipesc,
Că de sân de s'a lipì
El mai bine-a înflorì
Şi şi-a plătì birul său
Vărsând rouă 'n sânul meu!

XLI.

MORMÂNTUL

Fost-am pe unde-am iubit,
Pe mândruţa n'am găsit
Şi m'am lăsat după vânt
Şi am dat de un mormânt.
Vântu 'mprejur suspinà,
Earba 'ncet se clătinà.
Sărăcuţ, amar de mine!
De-aş simţì moartea că vine
Aş lăsà cu jurământ
Să mă 'ngroape 'n cel mormânt!

XLII.

DRUM LA DEAL...

Drum la deal și drum la vale!
Imi fac veacul tot pe cale,
N'am în lume sărbătoare
Nici n'am partea mea la soare.
Bat'o crucea ursitoare
Care m'a ursit pe mine
Să n'am nici-o zi cu bine!
Ostenit mereu de ducă,
Noaptea 'n codri mă apucă,
Copacilor sunt nălucă!
Ochi-mi nu se mai usucă!
Unde merg, în ori-ce parte [1])
Dragostele-mi sunt deşarte.
Aolică, lică floare!
De n'ai fi fărmecătoare
Nu m'ai abate din cale
Să calc pe urmele tale!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Unde merg, în ori-ce parte
De iubit eu nu am parte
Dragostele -mi sunt deşarte.
(*Mnscr. Acdm.*)

XLIII.

FLORICICĂ 'N FOI ALBASTRA

Floricică 'n foi albastră !
Păcat de dragostea noastră
Că e lumea rea şi hoaţă,
Umblă 'n faţă să ne-o scoaţă.
Toţi strig şi fac gură largă
Dragostea ca să ne-o spargă, [1])
Of! draga mea 'n lume una
Mai frumoasă decât luna
Cu feţişoara ca crinul
Şi cu ochii ca seninul,
Din mână dacă m'ai pierde
Cine o să te dezmierde?
Cine să-mi apuce locul
Să-şi fericească norocul?

ÎNSEMNĂRI :

[1]) Dragostea ca să ne-o spargă.
Să ne despartă cu zorul
Să ne pedepsim cu dorul.
(Mnscr. Acdm.)

XLIV.

AOLICĂ, DAOLICĂ

Aolică, daolică!
Mult mi-e drăguliţa mică!
Aş lăsà-o de-ar mai creşte,
Dorul crunt mă pridideşte.
Ah! fetiţă, fetişoară!
Creşte, fă-te mărişoară,
Să trăim cât avem viaţă
Cu iubire şi dulceaţă;
Să trăim cât a vreà sfântul,
Să ne desparţă pământul!

XLV.

FRATELE RĂSNEŢ

Aoleo, frate Răsneţ!
Ce ne treci ca un drumeţ
Şi nu vii să ne mai vezi?
Ori ne ştii morţi între vii
Pe la noi de nu mai vii?
Ori ceva te-am amărît
Intr'atât de ne-ai urît?
Ce ţi-am făcut să ne uiţi,
La noi să nu te mai uiţi?
Ce te-a tras să te răsneşti

Şi să nu ne mai iubeşti?
Vină, vin' încai acum,
Te mai abate din drum
Că de când mi te-ai răsnit
Şi la noi n'ai mai venit,
Potecele îţi privesc,
Urmele ţi le jălesc,
Că pe unde tu călcai
Când veneai şi când plecai
Eu mereu le măturam
Şi cu flori le presăram,
Iar acum de când nu vii
Au crescut tot bălării,
Că de când ne-ai părăsit [1])
Cărările-au înverzit,
Sufletu-mi s'a amărît,
Faţa mi s-a vestejit,
Soarele s'a înegrit.

ÎNSEMNĂRI :

[1]) Că de când ne-ai părăsit
Bucuria ne-a lipsit!
(Mnscr. Acdm.).

XLVI.

BOLNAVUL

Scoală, sufleţele, scoală,
Scoală să vedem ce boală,
Ce boală te împresoară,
Te doboară, te omoară?
Scoală, un cuvânt îmi spune,
Nu tăceà, nu mă răpune,
Că de când nu-ţi este bine
Nu te-ai mai uitat la mine;
Ci te uită, dragul meu,
Să priveşti cum te plâng eu,
Cum te bocesc, cum te plâng
Şi de jale cum mă frâng!

XLVII.

DESPĂRŢIREA

Unde te duci bărbăţele
Şi cui mă laşi sufleţele?
Cum de nu te 'nduri de mine
Şi laşi să plâng după tine?
Te întoarce şi te uită
Ca să-mi vezi jalea cea multă.
Vai! nu mai pot, cad pe cale.
Mă sfârşesc amar de jale.
Stăi drăguţul meu cel dulce,
Stăi, nu grăbì de-a te duce,
Stăi ori mă ià şi pe mine,
Să fiu la un loc cu tine!

XLVIII.

SUNĂ PETRICICA 'N VALE

Frunză verde de alună,
Sună, sună şi răsună,
Sună petricica 'n vale
Răsturnându-se pe cale,
Mândra mea plânge cu jale;
Frunză verde de sulfină,
Plânge mândra şi supină,
Că pe deal, pe colnicele
Şi-a perdut sărmana lele
Dragostele tinerele.
Frunză verde de alună
Duce-se lelea nebună
Blăstămând iarba şi pirul
Şi căutând-o cu firul
Să-şi găsească trandafirul;
Frunză verde de susai,
Leleo, nu mai zice vai,
Din ochi lacrimi nu mai stoarce
Că ce sboară nu se 'ntoarce,
Firul rupt nu se mai toarce.

XLIX.

OLTUL

Oltule, Olteţule!
Secà-ţi-ar pâraele,
Să crească dudaele,
Să trec cu picioarele.
Oltule, râu blăstămat
Ce vii aşa tulburat,
Şi te repezi ca un zmeu
De-mi opreşti pe Niţul meu?
Schimbă-ţi, schimbă-ţi apele,
Slăbeşte-ţi vârtejele,
Să-ţi văd petricelele;
Când trec fetişoarele,
Să le speli picioarele.
Iaca Neica, nu e Neica,
Nu e Neica, plânge Leica!
Dacă mi-ar fi fost Neicuţa
L'ar fi cunoscut Leicuţa!
Vântule, du-te de-i spune
Că zăbavele nu's bune,
Că Leicuţa-i duce dorul
Şi i-a 'nţelenit ogorul!
Vino, Niţule, băete,
Ce faci puica să te-aştepte?
Busuiocul a 'negrit,
Rosmarinu-a 'ngălbinit.
Leica plânge, tot jăleşte
Şi ca ei se vestejeşte!

L.

DOINĂ OLTENEASCĂ

(A JIANULUI)

—

Frunză verde măr creţesc,
Stau în drum şi mă gândesc
Ce s'apuc, ce să muncesc,
Pânea să-mi agonisesc,
Copilaşii să-mi hrănesc?
Cum şedeam pe gânduri dus [1])
Mă uitaiu spre munte 'n sus
Şi mă luăiu spre apus.
Când pe munte mă urcai
Roată 'n juru-mi mă uitai.
Mă uitai în jos spre lunci,
Văzuiu oameni, muieri, prunci
Cu plugurile la munci.
Ei brăzduiau tot mereu,
Numai pluguleţul meu
L'a 'nţelenit Dumnezeu. [2])
Că doi boi ce-i avusei
De vremi rele 'i răpusei
Şi de sapă rămăsei.
Tot avutul din bordeiu
Mi-e pe vatră un coteiu
Ş' un tăciune stâns de teiu
Şi cenuşă 'ntr'un uleiu.
Am umblat, am alergat,
M'am milcuit, m'am rugat
De sărac şi de bogat;
Nici că 'n seamă m'au băgat!
Am cerut boi într'un ceas
Ca să-mi ar şi eu de-un pas,
Nevoei să nu mă las,
Dar milă n'a mai rămas!
Atunci mă 'ntorsei şi eu
Şi zisei în gândul meu:
«Dare-ar bunul Dumnezeu
Să umble şi plugul meu!
Din baltag să-mi fac eu plug, [3])
Pistoalele să le 'njug,
Ca să brăzduesc ales
Unde-a fi crângul mai des;
Să trag brazda dracului
Chiar din culmea dealului
Pân' în capul satului.
Drept uşa bogatului
Şi prispa fărtatului!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Cum şedeam pe gânduri dus
Aminte ce mi-am adus?
Mă urcăi pe deal în sus
Mă uitai în jos spre lunci
(Mnscr. Acdm.)

[2]) L'anţelenit Dumnezeu
Sărăcuţ, sărac de eu!
(Mnscr. Acdm.)

[3]) Săbioara să-mi fac plug
Pistoalele să le 'njug;
Pe la colnice să ies
Să pun, să 'mbrăzdesc ales
Pân' în capul satului
Drept uşa bogatului.

(Mnscr. Acdm).

LI.

ALTA

Mult mi-e dor şi mult mi-e sete
Să văd frunza 'n codru verde,
Să mai strâng vr'o şapte cete!
Primăvară, muma noastră,
Suflă bruma din fereastră
Şi zăpada de pe coastă,
Să văd iar verzind în cale,
Să mă las iar în cea vale
Cu-o pereche de pistoale.
Frunza 'n codru cât se ţine
Toţi voinicii trăesc bine
Iară frunza dacă'l lasă
Toţi voinicii merg pe-a casă
Şi la para focului
Zac de dorul codrului!
Frunză verde de susaiu
De-ar venì luna lui Maiu
Să-mi aud ceriul tunând,
Să văd norii fumegând
Erbuliţa 'n şesuri dând,
Să mai văd focuri pe-afară
Copilaşi cu pielea goală,
Cai în câmpuri nechezând
Şi voinici pe plaiu suind.

LII.

ALTA

Lumea 'ntreagă ocolii,
Ce căutai, nu găsii.
Căutai şir de mărgele
Să-l aduc mândruţei mele,
Dar cine cât mă videà
Averile-şi ascundeà.
Puiculiţă fa, Marie
Hai cu mine 'n haiducie;
Ce-oiu câştigà ţi-oiu da ţie.
Ţi-oiu aninà doi cercei
Doi cercei de brebenei,
Să tragă ochii la ei;
Şi pe sânu-ţi, drept mărgele,
Oiu lipì buzele mele
Să-ţi pară că's rubiele.

LIII.

ALTA

În noaptea sântei Mării
S'au vorbit vr'o trei copii
S'apuce 'n codrul de tei
Să cerce de's voinicei.
Pe unu 'l chema Ciocan
Ş'avea'n mână-un buzdugan,

Pe-al doile Busuioc
Şi ţineà potera 'n loc.
Iar eu mă numiam Mihai
Şi săream pe şapte cai
De strigà Craiova vai!
Şapte ani am haiducit,
Pe ciocoi am îngrozit,
Dar pe când ne luptam noi
Au perit doi într'o joi,
Ş'am rămas eu singurel
Ca pe câmp un stejărel.
Singurel eu am rămas
Dar de codru nu mă las! [1])

ÎNSEMNĂRI:

[1]) In Mnscr. urmează, despărţite printr'o linie:

Frunză verde de pelin
Vai de omul cel străin!
Ii ca mărul lângă drum;
N'are pace nici de cum,
Câţi trec îl sburătuesc
Şi de crengi îl sărăcesc!

LIV.

A L T A

Frunzuliţă iarbă neagră,
Taica, maica tot mă 'ntreabă
Care muncă mi-e mai dragă?
Munca cea de haiducie,
Pistoale de Veneţie,
Şi cal bun de călărie.
Geaba beu, geaba mănânc,
Geaba mijlocul îmi strâng,
Dacă n'am arme să 'ncing
Şi cal bun să mi-l înching. [1])
Voinicelul nearmat
E ca ştiuca pe uscat,
Voinicelul fără cal
E ca peştele pe mal
Şi ca mărul lângă drum,
N'are pace nici de-cum,
Câţi trec îl sburătuesc
Şi de crăngi îl sărăcesc;
Dar voinicul înarmat
Şi pe-un zmeu încălecat
Drăgălaş e şi frumos
Ca luceafăr luminos.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) În Mnscr. Acdm. sfârşitul e astfel:

Şi cal bun să mi'l înching.
Cine m'a vedeà călare
Să-mi deşarte buzunare,
Şi să-mi zică: «mulţumesc
«Că mă laşi să mai trăesc!»

LV.

OLTEANUL

Astă vară am vărat
Colo 'n muntele cel nalt,
Cu luna, cu soarele
Şi cu căprioarele,
Că din naştere 's muntean
Iar din botez sunt oltean.
Căprioare surioare
Sculaţi în două picioare,
Roadeţi poala codrului
Să văd matca Oltului.
Oltule! pe malul tău
Creşte-ar iarbă şi dudău
Ca să pască murgul meu.
Oltule! câne spurcat.
Ce vii mare tulburat
Şi cu sânge-amestecat?
Aduci plăghii şi butuci[1])
Şi căpestre de cai murgi
Şi chiar trupuri de haiduci!
Oltule! râu blăstămat!
N'avuşi grijă de păcat
Să 'nghiţi trupuri de voinici
Care-au haiducit pe-aici?
Secà-ţi-ar izvoarele
Şi toate pâraele
Să'ţi rămâe petrele,
Să le calce fetele,
Că tu n'ai ţinut cu noi
Şi te-ai vândut la ciocoi!
Pe unde-a trecut luntrea,
Inalţă-se pulberea,
C'ai fost rău de oltenaşi
Ş'ai fost bun de poteraşi.
Oltenaşi ai înghiţit,
Poteraşi ai răcorit!

ÎNSEMNĂRI:

1) Aduci plăghii de butuci
(*Mnscr. Acdm*)

LVI.

MEHEDINŢEANUL

Frunză verde magheran,
Voinicel Mehedinţean,
Sunt născut pe frunzi de fag
Ca să fiu la lume drag.
Şi's scăldat de mic în Olt,
Să mă fac viteaz de-tot,
Să am zile cu noroc.
După-ce am mai crescut
Din ochi maica m'a pierdut,
C'am fugit dela părinţi
Tot în munţi, la Mehedinţi,
Apoi m'am lăsat în vale
Cu trei rânduri de pistoale[1])
Ş'am ajuns un voinicel
Cu inima de oţel.
Aoleo! ce foc de dor!
Venì-va badea Tudor [1*])
Să mai strângă din păduri

Cete mândre de panduri
Ca s'alunge dela noi
Şi pe Greci şi pe ciocoi.
Frunză verde păducel
Cine-a merge după el ?
Un şoiman Mehedinţel
Care ştie să chitească,
Rândurica s'o lovească,
Şi mai ştie de călare
Să se lupte 'n fuga mare,
Şi mai ştie să înoate
Vâslind Dunărea din coate.
Aoleo ! mă arde focul
Ca să-mi cerc şi eu norocul
Aoleo! de rău, de bine
Ţipă sufletul în mine!

NOTE.

1*) *Veni-va Badea Tudor.*

In Valahia mică, peste Olt, mulţi cred că Tudor Vladimirescu, şeful pandurimei dela 1821, n'a murit, şi îl aşteaptă să se întoarcă în munţi, ca să mai organizeze o nouă goană de Greci şi de ciocoi vânduţi la străini.

ÎNSEMNĂRI :

1) Pe-a Dunărei lungă cale.
Ş'am ajuns un voinicel
Cu inima de oţel,
Cu ochire vulturească
Şi cu fugă epurească
Nime să nu mă gonească.

(*Mnscr. Acdm*)

LVII.

CATANA

Munte, munte, piatră seacă!
Lasă voinicii să treacă
Să treacă la ciobănie
Să scape de cătănie.
Decât catană la rând
Mai bine 'n codru flămând,
Decât catană 'n şireag
Mai bine 'n codru pribeag.
Decât la străini catană
Mai bine la oi cu pană ! 1)
N'ar aveà loc şi pomană
Cine m'a făcut catană.
Mi-a dat haine mohorâte
Cum îs mie mai urâte,
Şi mi-a tăiat pletele
De mă râde fetele,
Românaş, sărman de eu ! 2)
Căci a fost norocul meu
Să mă văd cu arma 'n mână
In loc să petrec la stână
Ziua ca să mulg la oi,
Noaptea să sun din cimpoiu.
Eu voios aş cătăni
La străini de n'aş robi,
Eu voios aş fi cătană
Dac'ar fi oaste română.
Dar decât să fiu la Nemţi
Mai bine să mor în tremţi;
Decât să fiu la husari
Mai bine 'n furci de strejari !

ÎNSEMNĂRI :

[1]) Urmează aceste 2 versuri :
Ziua-a paşte oile,
Noaptea-a cântà doinele.
(Mnscr. Acdm.)

[2]) Sărmănele, vai de tine!
Ştiut-ai tu, mări, bine
Când ai prins arma la mână
Că nu-i mai lucrà la stână ?
Nici îi mai mulge la oi,
Nici îi sunà din cimpoiu ?
Eu voios aş cătănì. , etc
(Mnscr. Acdm)

LVIII.

DORUL DE ŢARA [1*])

Plânge-mă, mamă, cu dor
Că ţi-am fost voinic fecior,
Şi de grijă ţi-am purtat
Ogorul ţi l'am lucrat.
Iar de când m'am cătănit
Viaţa mi s'a otrăvit.
Că tângesc în ţări străine
Şi tot plâng gândind la tine.
Mult mi-e dor, mămucă dor
De cel codru fràţior
Şi de stâna cea cu oi
Şi de cântec de cimpoiu!
Mult mi-e dor, mămuca mea
De cea mândră viorea [1])
Care mă iubiam cu ea!
Mult mi-e dorul ne'mpăcat
Şi mă 'ndeamnă la păcat,
Să mă las de cătănie
Şi să fug la ciobănie
Ori ce-a fi cu mine, fie!

N O T E.

[1*]) *Dorul de ţară.*

Nostalgia! Vezi nota 3 din balada «Novac şi Corbul».

ÎNSEMNĂRI :

[1]) Cu guriţa sărutată
Şi cu ochi frumoşi de fată.
(Mnscr Acdm).

LIX.

ÎMPĂRATE, ÎMPĂRATE!

Împărate, Împărate!
Răspunde-mi tu cu dreptate
Unde duci catanele ?
Iar la foc sărmanele ?

Nu le duce aşa tare
Că se strică la p cioare.
Îs catane tinerele,
Nu's dedaţi la drumuri grele.
Impărate, Împărate!
Lasă-te, nu te mai bate;
De când focul ai pornit [1])
Mulţi voinici s'au prăpădit,
Fete multe-au bătrânit,
Ş'alt nimic n'ai isprăvit!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) De când focul ai pornit
Femei multe-ai văduvit,
Ş'alt nimic n'ai isprăvit.
(Mnscr. Acdm).

LX.

CUCUL

Perit-ai fi, puiu de cuc!
Tu mi-ai cântat să mă duc.
Mi-ai cântat mie de cale
Şi mândrei de lungă jale!
Eu m'am dus din ţară 'n ţară
Tot cu inima amară.
Am umblat din sate 'n sate
Tot cu puşca grea în spate.
Ea mi-a ros umerile,
Sabia şoldurile
Cât de-abia mă ţin pe loc
Şi n'am parte de noroc!

LXI.

ALTUL

Cântă puiul cucului
Pe coarnele plugului,
Cântă-o mierlă pe teleagă
Şi de mine se tot leagă;
Cucul zice, mierla zice:
«Nu-ţi beà banii, măi voinice
Că-ţi e carul fărâmat
Şi plugul neferecat
Şi pământul nelucrat!»
Cucule, jivină rea!
Nu purtà de grija mea;
Mierluşcă, pasăre sură
Nu-mi tot bănuì din gură
C'oiu venì cam tulburat
Ş'oiu cădeà într'un păcat,
Şi voiu sparge cuibuşorul
Şi voiu rupe pliscuşorul.

LXII.

ALTUL

Cântă puiul cucului
Pe crucea molidvului. [1])
«Cucule, vin' lângă mine
Că mă jur să te ţin bine
Cu vin dulce strecurat
Cu pâne de grâu curat.
— Eu mai bine m'oiu ţineà
Cu hrana ce mi-a plăceà,
Ş'oiu zburà pe unde-oiu vreà
Oiu mâncà frunze de fag
Ş'oiu cântà lumei de drag.
Oiu beà apă din izvor
Ş'oiu cântà lumei de dor!

ÎNSEMNĂRI:

1) Pe cel vârf al muntelui.
(Mnscr. Acdm).

LXIII.

DORUL

Vine dorul despre seară;
Despre zori el vine iară,
Şi-mi grăeşte şi mă 'ntreabă
De ce sunt cu faţa slabă?
Eu zic dorului cu jale [1])
C'am iubit fără de cale,
Eu zic dorului plângând
C'am iubit fără de rând.
Dorul râde şi se duce
Bate-mi-l-ar sfânta cruce!
De-ar fi dorul vânzător
Şi Badea cumpărător,
Eu pe dorul vinde-l-aş
Pe Badea cumpărà-l-aş
Ca să-mi fie de-ajutor,
Să mă apere de dor.

ÎNSEMNĂRI:

1) Eu zic dorului cu grabă
C'am iubit fără de treabă,
Eu zic dorului curând
C'am iubit fără de rând.
(nscr. Acdm).

LXIV.

FATA ARDELEANCĂ

Cât e ţara Ungurească,
Cât e ţara Românească,
Nu e floare pământeancă
Ca fetiţa Ardeleancă!

Ea-i năltuţă, mlădioară,
Ca o verde trestioară,
Şi-i frumoasă, vorbitoare
Şi de suflet iubitoare.
Când văd sânu-i rotunjior
Mă ajunge foc de dor; 1*)
Când văd păru-i de mătasă
Cumplit dorul mă apasă;
Când văd faţa-i rumeoară
Dorul aprig mă omoară.
Iar când trece şi zâmbeşte
Câmpu 'n faţă-i înfloreşte, 1)
Şi când ea se prinde'n joc,
Se tot leagănă în loc
Şi'n feciori aruncă foc.

NOTE.

1*) *Mă ajunge foc de dor.*
Vezi nota 2 din balada Blăstămul.

ÎNSEMNĂRI:

1) Câmpu 'n urmă-i înfloreşte.
(*Mnscr. Acdm.*)

LXV.

DUSU-S-AU BĂDIŢA

Dusu-s-au bădiţa, dus
Pe valea Bistriţi 'n sus.
El s'a dus ca să găsească,
Pofta lui să-şi implinească,
Două vaci cu coarne largi
Şi copile care-s dragi;
Două oi ţigăi, bârsane 1)
Şi copile năzdrăvane.
Dar el oricât ar umblà
Ca mine nici c'a aflà
Oiţică blândişoară 2)
Şi nevastă bălăioară.

ÎNSEMNĂRI:

1) Două oi ţigăi, miţoase
Şi copile mângâioase.

2) Oae blândă şi tăcută
Şi nevastă pricepută.
(Mnscr. Acdm.).

LXVI.

MÂNDRA LIŢA

Frunză verde alunică,
Am avut o mândră mică
Ş'am lăsat'o să mai crească,
Minte 'n cap să dobândească
Dar de când o am lăsat,
A crescut, s'a măritat.

Vai de mine! ce păcat!
Mi-ar fi, nu mi-ar fi bănat
Dacă s'ar fi măritat
De-aici al treile sat,
Dar ea s'a făcut mireasă
De la noi a treia casă.
Es afară, o zăresc
Şi de zile mă sfârşesc.
Intru 'n casă, o aud
Şi m'apucă dorul crud.
Vai! mămucă iubitoare
Inimioara rău mă doare,
Şi tu nu-mi dai vindecare
Ci-mi tot zici că lumea-i mare
Şi că 'n lume's fete multe
Care-ar vreà să mă asculte
Şi să facă tot ce vreu
Ca s'aline dorul meu.
Ah! mămucă draga mea!
Nu pricepi tu ce a-şi vreà!
Eşti bătrână şi nu crezi!
Lumea-i largă şi nu vezi
Că din sută şi din mie
Numai una-mi place mie.
Ceru-i mare, stele's multe
Şi mai mari şi mai mărunte,
Dar cât sunt de luminoase
Nu's ca Liţa de frumoase! [1])

ÎNSEMNĂRI :

[1]) Nu's ca mândra de frumoase.
(Mnscr. Acdm.).

LXVII.

IUBIRILE

Dragele, iubirile
Cântă ca păsările
In toate colţurile
Şi pin lunci şi pin câmpii
Şi pin munţii cei pustii;
Iubirile care's mari
Stau la drumuri ca tâlhari,
Iubirile care's mici
Se aţin pe la potici.
Trec prin tină, nu se 'ntină,
De voinici tineri s'anină,
Dau pin apă nu se 'neacă
De copile se tot leagă
Trec pin foc, nu se topesc
Ci mai tare-încă hoţesc!

LXVIII.

HÂTRUL BÂTRÂN

Floricică, floricea!
Când eram pe vremea mea
Câte trei mândre aveam,
Cu tustrele mă iubeam;

Una 'n deal şi una 'n vale,
Una la mijloc de cale.
Iar de când m'am bătrânit
Fetele m'au părăsit;
Sui în deal, cine mă chiamă?
Moartea care-mi cere seamă[1]).
Dau în vale, cine-mi râde?
Moartea care mă cuprinde.
Pomul dacă 'mbătrâneşte
Pune-i paie de-l pârleşte.
Omul dac'a 'mbătrânit
Fă-i sicriu de odihnit.
Vai de dânsul! vai de el!
Când e omul tinerel
Lesne'i vine a gândi
Cât pământul c'a trăi,
Şi zilele omului
Sunt ca floarea câmpului.
Dimineaţa înfloreşte,
Peste zi se vestejeşte
Şi spre seară nu mai este

ÎNSEMNĂRI:

1) Moartea care-mi cere vamă.
(Mrscr. Acdm.).

LXIX.

FRATELE

(CĂLUGĂR)

Vai de mine-amar de mine!
Fugit-am, mândro, de tine,
De trei luni şi de trei zile
Să găsesc pace şi mile,[1])
Că tu rău m'ai fermecat
Cu trei paie dela pat,
Cu o schiţă din portiţă
Şi cu fire din cosiţă.[1*])
Mă dusei la Mănăstire,
Pusei mâna pe psaltire
Şi citii câteva zile[2])
Să mai uit cele copile.
Dar ce-oiu face ca să scap.
In nevoe să nu 'ncap?
Că drumul ce-am apucat
Mă duce drept la păcat.
Drăguliţă eu văd bine
Că nu am să scap de tine.
Fă-te 'ncalte-o mănăstire,
Şi-mi dă gura de citire.
Şi mă lasă să mă 'nchin
La icoanele-ţi din sân.

NOTE:

1*) *Şi cu fire din cosiţe.*

Românul zice că nu e mai tare legătură decât acea făcută cu fire de păr femeesc.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Să găsesc alte copile
[2]) Şi citii câteva zile
Cu ochii pe la copile.

Şi mă 'nchinai la icoane
Cu ochii pe la cucoane.
(*Mnscr. Acdm.*)

LXX.

OMUL URÂT

Vai de mine! ce m'oiu face?
Ce iubesc mamei nu-i place.
De-ar plăceà mamei ca mie
Duce-m'aş la cununie,
Şi m'aş duce ca vântul
Când spulberă pământul;
Iar de-a fi să mă mărit
Cu omul ce mi-e urât
Duce-m'aş iar ca vântul
Ca să-mi aflù mormântul.
Decât cu urâtu 'n casă
Mai bine cu boala 'n oase.
Din boală vraciul te scoate
Iară din urât nu poate,
Că urâtul n'are vad
Decât scândura de brad,
Urâtul n'are sfârşinţă
Decât cu trei coţi de pânză! [1*])

NOTE.

[1*]) *Decât cu trei coţi de pânză.*

Pânza cu care se învăleşte mortul când se aşează în sicriu.

LXXI.

NEVASTA [1*])

La mama pe când eram
De lucram, de nu lucram
Mamei tot dragă eram.
Iar de când m'am măritat
Nici un bine n'am aflat.
De cu ziua mătur casa,
Aprind focul, gătesc masa,
Aduc apă din fântână
Şi furca n'o las din mână;
Iau copilul, îi dau ţâţă
Şi mulg vaca la portiţă.
Tacă-ţi gura, măi bărbate,
Că, zău, cugetul îmi bate
Din străin să-mi fac un frate
Ca să-mi cate de dreptate.

N O T E.

1*) *Nevasta.*

Un călător străin zice in relaţia voiajului său prin ţările noastre, că nu cunoaşte pe lume femei mai harnice ca nevestele Românce; şi în adevăr, dacă vom ţineà seamă de tot lucrul ce-l fac ele, afară de lucrul pământului, vom împărtăşi lesne opinia călătorului străin.

Nevasta româncă ţine casa, creşte copiii, face de mâncat bărbatului, şi-i duce la câmp, în ori-ce depărtare s'ar găsi, mulge vaca, îngrijeşte de grădină, de vite, de păsări, etc., ţese pânza trebuitoare pentru îmbrăcămintea familiei, strânge cânipa, o topeşte, o bate, o preface în câlţi, o toarce, o ţese; apoi pânza o ghileşte, etc. şi în vremea asta, ea mai face şi boerescul, seceră, prăşeşte, cu copilul ei de ţâţă alături. Copilaşul e ascuns sub o tufă de brusture, la răcoare, şi plânge; mama lui aleargă de'l hrăneşte, apoi iar se apucă de lucru în câmp sub arşiţa soarelui.

Şi cu toate aceste nevestele Românce sunt vesele, glumeţe şi totdeauna gata la ori-ce treabă. Sóiul lor este frumos, însă frumuseţile lor se pierd de timpuriu din cauza lucrului greu al pământului!

LXXII.

NEVASTA BOLNAVĂ

Plugurile intră 'n sat,
Nevestele zac în pat.
Mă dusei la mine-a casă,
La nevasta-mi cea frumoasă
Ca să prind un sărutat,
Ea-mi zice: «De eşti bărbat
Şi ai suflet cu durere
Adă-mi o cupă de miere
Şi-mi adă-o cupă de vin
Durerea să mi-o alin; [1])
Ià şi cea sită din cuiu
Şi făină din buduiu
Şi-mi fă iute-o turtă lată
Să nu 'ncapă pe lopată, [2])
Ah! drăguţ bărbatul meu,
Să faci cum ţi-oiu zice eu. [3])
Cânipa mi-am sămănat
Dar când fu pe adunat
Boala 'n trupu-mi a intrat!
Îs bolnavă şi mai moartă,
Cânipa cade de coaptă.
Ià tu coasa de-o coseşte,
De boală mă mântueşte,
Şi ià grebla de-o adună,
Şi de boală mă răzbună».
Vin cu miere i-am adus,
La cânipă eu m'am dus [4])
Dar nimic n'am ajutat
Că nevasta m'a lăsat
Ş'a luat, luat cu ea
Sărmana inima mea!
Asta-i lumea ard'o focul!
Când chiteşti să cerci norocul
Nici că'n lume 'i afli locul!

ÎNSEMNĂRI:

În Mnscr. urmeză aceste 2 versuri:

[1]) Şi le pune la olaltă
Că să le înghit de-odată.

[2]) Să nu 'ncapă pe lopată
Ca să o îmbuc de-odată.

[3]) Ajuta-ţi-ar Dumnezeu.

[4]) Turtă 'n vatră i-am şi pus.

LXXIII.

DOINĂ HAIDUCEASCĂ

Murgule, coamă rotată,
Mai scoate-mă 'n deal odată
Să-mi fac ochişorii roată
Să mă uit la lumea toată. [1])
Veni-u-ar timpul, să vie
Ca Românul iar să 'nvie
Şi de hoţi să mântuiască
Ţara lui Ardelenească!
Asta nu-i ţară de câni
Şi e ţără de Români,
Nu-i pământ de Ungureni
Şi'i de neaoşi pământeni!

ÎNSEMNĂRI :

[1]) Să mă uit la lumea toată
Care-am stăpânit odată.
(*Mnscr. Acdm.*)

LXXIV.

ALTA

Arză-te focul răchită
Ce eşti neagră şi pârlită,
Şi nu eşti încă 'nfrunzită,
Ca să-mi fac curea la flintă
Din coaja ta nedubită;
Să-mi-o spânzur la spinare
Şi s'apuc în codrul mare
Pe când mugurul răsare.
Mugurul a răsărit,
Mie timpul mi-a venit
In codru de haiducit! [1])

ÎNSEMNĂRI :

[1]) In codru de pribegit.
(*Mnscr. Acdm.*)

LXXV.

ALTA

Mândră mămucă-am avut,
Frumos copil a făcut,
M'a 'nfăşat cu flori de munte
C'a s'ajung viteaz de frunte,
Gura toţi să mi-o asculte,
Mândrele să mi-o sărute.

Zi-le, maică, să se strângă
Ca oiţele la strungă,
Mie-acum că mi-a venit
Mi-a venit timp de iubit.
Strigă 'n capul satului
Pe fata fărtatului.
Mândra vine alergând,
Eu îi zic cu glasul blând :
«Copiliţă, Liţă, fa
Mai dat-ai gură cuiva?»
Ea prinse a se jurà :
«Să mă bată-anaftema
De-am mai dat gură cuiva
Afară de dumneata!»
Iar de dreaptă ce erà
Soarele se nourà.
De-atunci, vere-am pribegit
Şi m'am dat la haiducit.
Că-mi e sufletul amar
Şi-mi e traiul în zadar!
Vai de mine şi de mine!
Nu mai ştiu ce'i rău, ce'i bine.
De când mama m'a făcut
Tot pin codri am şezut
Şi lumea n'am mai văzut
Decât numai soarele, [1]
Decât căprioarele.
Căprioară-a codrului
Du-mă 'n valea Oltului
Doar oiu mai zărì odată
Pe şerpoaica cea de fată
Care-amar m'a înşelat
Şi în codri m'a băgat! [2]

ÎNSEMNĂRI :

[1] Decât luna, soarele
[2] Şi amar m'a fermecat.
(*Mnscr. Acdm.*)

LXXVI.

ALTA

— Eu, vere, te-aş intrebà
Dacă nu te-ai supărà,
Cu ce hrană te hrăneşti
De nici vara nu munceşti
Nici iarna nu ămblăteşti?
— Nu ştiu, vere, spune-ţi-oiu
Ori o palmă trage-ţi-oiu.
Când e vară, primăvară
Iau cu mine merinzioară
Şi mă sui pe plaiu la munte
Unde's oile mai multe.
Merg la stâne, le petrec
Şi de-acolo încă plec
Jos pe valea Oltului
La steava Ungurului,
Să mă rog la Dumnezeu
Să facă pe gândul meu,
Să deie ploae cu soare
Ce îndeamnă la culcare
Să adoarmă stevarii
Să le fur armăsarii,
Apoi singur îmi fac parte,
Aleg steava 'n jumătate
Şi mă duc, vere 'ntr'o ducă
De se pare că's nălucă
Drept la târg, la Brancoveţ
Unde's caii mai cu preţ.
Iepele care's cu mânzi

Fac cinci sute de florinzi,
Iar de soiu Moldovenesc [1])
Cu galbini se cântăresc.
Apoi, vere, încă plec
La Aniţa de petrec
Viaţă bună 'ndestulată
Cât mi-e punga nesecată,
Şi petrec într'o 'ntinsoare
Tot la umbră, la răcoare,
Cu trupul pe frunzi căzute
Cu gura la cep de bute,
De-aud vinul gâlgâind [2])
Şi mândruţele-alergând
Ca să le sărut pe rând.

ÎNSEMNĂRI :

[1]) Iară cai de soiu turcesc
(*Mnscr. Acdm.*)

[2]) De-aud vinul gâlgâind
Rochii albe foşfoind.
Şi mândruţele-alergând
Ca să le sărut pe rând.
(*Mnscr. Acdm.*)

LXXVII.

HAIDUCUL RÂNIT.

Pe cel deal îndelungat
Sue-se-un car ferecat
Cu'n haiduc de el legat.
Iar aproapea carului
E mama haiducului,
Mama plânge şi iar plânge
Şterge ranele de sânge
Şi tot zice la cei boi :
«Rogu-mă, plângând, de voi
Duceţi caru 'ncetişor
Că'i rânit bietul fecior !»
Boii mersu-şi legănă
Iar voinicul suspină :
«Du-te, mamă, cu norocul
Şi mă lasă-aici cu focul,
Că de-acum nici mama poate
Să mă scape dela moarte !
Cât am fost eu neatins
Multe curse am învins,
Mulţi Săcui am săcerat
Ca să-mi fac pământ curat,
Dar acum mi-a venit rândul [1]
Să mă duc şi eu ca gândul,
Să mă duc din acest loc
Unde-i robota de foc !»

ÎNSEMNĂRI :

[1]) In manuscris sfârşeşte astfel :
«Ca să-mi fac pământ curat».
Bine vorba n'a sfârşit
Şi voinicul a murit.

LXXVIII.

VOINICII BUCOVII.

Sus la crâşma Sucevii [1])
Beau voinicii Bucovii.
Iată că vine călare
Udrea căpitanul mare
Şi le zice: «Dragii mei!
Hai să ne 'mpărţim în trei
Şi în patru, şi în cinci,
Apoi să 'ncălţăm opinci,
Iarna grea ne năpădeşte
Frunza 'n codru se răreşte,
Hai să coborâm în ţară
Pân' la mândra primăvară,
Ca să 'mblăcim la secară
Şi ca să tăiem la fagi,
Fagi subţiri de hadaragi.
Iar cum a 'nverzì pe-afară
Om eşi la codru iară,
In capătul lanului [2])
In calea armeanului».

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Sus, la târgul Sucevii
La crâşmiţa văduvii.

[2]) În capătul codrului.
(Mnscr. Acdm.).

LXXIX.

VRĂBIUŢA.

Vrăbiuţă de pe deal
Sbori degrabă în Ardeal
Şi te 'ntoarce de îmi spune
Ori veşti rele, ori veşti bune.
Du-te, vezi dacă mai sunt
Fraţi de-ai mei pe-acest pământ
Sau dacă i-a omorît
Ungureanul cel urît?
De-or fi vii să mă răpăd
Intr'o fugă ca să-i văd.
De-or fi morţi să mi-i răzbun
Cu-o măciucă de alun
Ce'i bună de descântat
Şi morţii de răzbunat.

LXXX.

FLOREA ŞCHIOPAN

A perit Florea Şchiopan [1])
De-o mână de Ungurean,
Dar pân' a nu fi perit
Unguri mulţi el a stârpit;
Cântaţi păsărele 'n pom
De jalea bietului om.

Plânge-l, nevastă rămasă,
C'ai ţinut frumoasă casă.
Plângeţi-l şi voi opt boi
Căci umblă străini cu voi.
Pe de-asupra de oraş
A sburat un porumbaş
Urmărit de alţi doi, trei,
Ce tot plâng ca vai de ei,
Că sunt căinici copilaşi [2])
Copilaşi de-ai lui rămaşi!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) In Manuscris incepe astfel:
Fost-au fost un Zimerman
Cu nume Florea Şchiopan.
Cântă cucul într'un pom
C'a murit sărmanul om.
Plânge-l nevastă rămasă.. etc.

[2]) Ei sunt jalnici copilaşi.
(Mnscr. Acdm.)

LXXXI.

LELEA VITEAZĂ

Frunză verde pălămidă
Plină-i ţara de omidă,
De omidă Ungurească
Şi de gârgără Săsească!
Măi copii, copii Români,
De-aveţi suflet, de-aveţi mâni
Hai cu Lelea la plivit
La plivit, la curăţit;
Cine are flintă grea
Pue şapte glonţi în ea;
Cine are topor mare
Scoată-mi'l la foc de soare;
Cine are bardă mică
Facă-i buza subţirică,
Când s'a răpezi pin gloate
Să deie sărut de moarte.
Eu n'am flintă, n'am secure
Nici am ghioagă din pădure
Dar câţi dinţi eu am în gură
Îs făcuţi pe muşcătură;
Câte degete-am la mâni
Îs tot leaţuri de păgâni!

LXXXII.

NU MAI POT DE OSTENIT [1])

I.

Nu mai pot de ostenit
Tot umblând după iubit
Şi nimic n'am folosit!
Nu ştiu alţii cum găsesc
Şi pe placul lor iubesc...
Numai eu singur trăesc.
E vr'un farmec la mijloc
Ori eu, mări, n'am noroc
Şi's ursit să ard în foc.
Dorul meu nu are leac!
Căror plac, mie nu-mi plac,
Care-mi plac, fug ca de drac!

LXXXIII.

INTRE JIU[2]...

II.

Intre Jiu şi 'ntre Olteţ
In cel vârf de pisculeţ
Mi-a 'nfrunzit un nuculeţ;
Nuculeţul mărişor
Abia 'nfrunzit rărişor...
Cucii cânt' de se omoară,
Iar mai jos pe-o rămurea
Cântă şi o turturea
Şi cu altă păsărea.

LXXXIV.

CÂNTĂ CUCUL[3]...

III.

Cântă cuce numai mie
Că eu plec la haiducie.
Tu eşti cuc eu sunt haiduc
Cântă-mi bine că te 'mpuşc,
Şi-ţi ieu capul dela trup
Gura flintei să-mi astup.
Şi-ţi ieu untul de supt piele
Să-mi ung flinta la oţele.

NOTE.

[1]) Această doină (din Valahia) cât celelalte două următoare, LXXXIII, LXXXIV, (care pare a fi una- şi aceiaşi) se găsesc, sub această formă, numai în manuscrisul Academiei.
[2]) Doină din Valahia.
[3]) Cântec Oltenesc.

LXXXV.

FRATELE RĂZLEŢ.

(DOINĂ)

«Frunză verde păduret,
Oliolio! frate răzleţ,
Ce nu vii să ne mai vezi?
Că de când te-ai răzleţit
Pe la noi n'ai mai venit
Să vezi cât eşti de jălit!
Cum te plânge maica ta
Cum te plânge nevasta,

Cum te plâng surorile
De cu zori ca florile.
De plâns ochii li se strică,
Frunza 'n codru se despică.
De dor mare nesfârşit
Faţa lor s'a vestejit
Ca frunza stejarului
De-atinsul brumarului.
— Alei! Surori ce-am avut
Cât din ochi eu v'am perdut
Multe rele-am pătimit
Mult amar am înghiţit!
Că mama când m'a făcut
Atunci bine i-a părut,
Iar când naşa m'a scăldat
Atunci rău m'a blăstămat, [1*])
Că cu plânsul nu 'ncetam
Şi din somn o deşteptam.
Mama 'n braţe mă luà
Şi la sân mă legănà,
Şi cu lapte m'adăpà,
Dar cumplit mă blăstămà [1]) :
Să fiu în lume de chin,
Să trăesc ca un străin
Şi de viaţă să n'am parte
Şi de ea să fiu departe.
Gândul ei s'a împlinit
Şi de voi m'am răzleţit
Cu sufletul amărît!»

NOTE.

[1]) *De când mama m'a scăldat*
Atunci rău m'a blăstămat!

Când se scaldă copilul după naştere, obiceiul este de a se pune în scăldătoare zahăr, grâu sau orz, vin şi sămânţă sau floare de bujor, dacă copilul e de parte bărbătească, şi atunci naşa îi meneşte să-i fie viaţa dulce ca zaharul şi mănoasă ca grâul; să ajungă a fi mândru ca un bujor, şi precum vinul se întăreşte cu cât se învecheşte, asemenea finul să tot crească în putere, cu cât a înaintă în vârstă.

Dacă însă copilul e de parte femeească naşa îi pune în scăldătoare zahăr, o pană de păun sau de porumb, şi foi de trandafir, menindu-i să aibă trai dulce şi îmbelşugat, şi să ajungă uşoară la mers ca pana, şi frumoasă la chip ca floarea trandafirului.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Dar în gând mă blăstămà:
Să fiu în lume de chin
Să trăesc ca un străin,
Şi să fiu de voi departe
Şi în viaţă-mi să n'am parte
Nici de casa părintească
Nici de dragostea frăţească!
(*Mnscr Acdm.*).

LXXXVI.

CÂNTECUL ORBULUI

(DOINĂ)

Frunză verde mărăcine,
Vai ş'amar! amar de mine [1])
Nu ştiu ziua când se face,
Că'n mormânt lumina-mi zace! [2])

Părăsit, eu stau în drum,
Nu văd lumea nici de cum;
Nu văd lume, nu văd soare,
Nu văd mândre fetişoare.
Incotro dau să mă'ntorc,
Ochii mei de plâns se storc;
Incotro mă învârtesc,
Intuneric tot găsesc;
Cine trece pe cărare
Nu treacă cu nepăsare
Că lumea-i amăgitoare
Ca o floare trecătoare,
Ca o apă curgătoare.
Oameni buni, mă tânguiţi
Oameni buni! mă miluiţi
Căci cu-atât vă folosiţi.
Lumea asta-i o părere
De avere, de putere [3])
Iar cuvântul orbului
Sue 'n naltul cerului.
Şi ruga sărmanului
Stă la dreapta Domnului.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Vai de orbul! vai de mine!
(*Mnscr. Acdm*)

[2]) Când în noapte se preface.
(*Mnscr. Acdm.*)

[3]) De avere, de putere
Şi de seacă mângâere,
Iar cuvântul orbului .. etc.
(*Mnscr. Acdm.*)

LXXXVII.

SURORILE

Frunză verde lăcrămioară
Am avut o surioară
Iubitoare, cântătoare,
Născută la foc de soare.
Vai de mine! Vai de ea!
Din copilăria mea
Ochi cu dânsa n'am mai dat,
Timpul greu ne-a apăsat!
Dar de-a fi orice ar fi
Noi surioară tot vom fi.
Că'n noi dorul nu mai tace,
Sângele-apă nu se face.
Două inimi surioare
Sunt ca razele-arzătoare
Ce din soare vesel plec
Şi prin neguri dese trec
Şi'n văsduh se rătăcesc
Ş'apoi iar se întâlnesc.
Glas de soră, glas de frate
Trec hotare depărtate
Şi s'adună, se'mpreună
Ca două raze de lună.

NOTE.

D-l G. Vegezzi-Ruscalla din Turin a scris o dizertare foarte interesantă asupra acestei poezii, într'o epistolă adresată cavalerului C. Nigra, actualul ambasador italian în Paris, intitulată *Italia e Romenia*.

LXXXVIII.

CÂNTECUL MIRESII[1])

Când eram la părinţi una
Precum e în ceruri luna
Nici o grijă nu aveam
Făr` decât mă'npodobiam.
După-ce m'am măritat
Grijile m'a 'nconjurat,
Dorul mamei a venit
De-al meu suflet s'a lipit.
Bate vântul prin molizi
Imi dă dorul de părinţi.
Bate vântul printre brazi
Imi aduce dor de fraţi,
Bate vântul printre flori
Imi dă dorul de surori.
Decât aş fi măritată
Rămâneam mai bine fată
Lângă mamă, lângă tată!

NOTE.

[1]) Acest cântec şi cele 2 următoare (LXXXIX, XC) se găsesc numai în Mnscr. Acd.

LXXXIX.

FOST-AM POMI...

Fost-am pomi cu frunza verde
Dar verdeaţa ni se pierde!
Fost-am fete înflorite
Ş'acum fete veştejite!
De-ar şti omul ce e viaţa
Nu şi-ar pierde dimineaţa.
Că zilele omului
Sunt ca floarea câmpului
Dimineaţa înverzeşte,
Peste zi se veştejeşte.
Câte flori sunt pe pământ
Se duc toate la mormânt,
Numai floarea lacului
Stă la poarta raiului,
De judecă florile
Ce-au făcut miroasele.

XC.

FRUNZĂ VERDE DE SMOCHINĂ

«Frunză verde de smochină,
«Voinic din ţară străină
«Venit de două, trei zile
«Cânt, privind la copile!

«Pân' ce-aveam pungile pline,
«Multor le-erà drag de mine.
«Dacă punga-mi s'a golit
«Ei pe mine m'au urât!
«Numai flinta de pe spate
«Nu mă lasă la o parte,
«Că la bine şi la rău
«Stă lipici de trupul meu.
«Flintă, flintă credincioasă
«Tu să-mi fii de-acum mireasă;
«Eu mă jur să te ţiu bine
«Pân' ce-oiu murì lângă tine!»

HORÆ.

NOTE.

Românii sunt foarte amatori de joc şi au deosebite danţuri caracteristice precum: *danţul de brâu sau mocăneasca, corăbiasca, ungureasca, ruseasca, olteneasca, ţiitura sau ca la uşa cortului.* (Acesta mai cu seama îl joacă ţiganii) şi în sfârşit *danţul căluşeilor* şi *hora*.

Hora este cea mai veche şi cea mai naţională din toate. Ea-i simbolul Unirei, a dărei de mână, într'o singură familie, şi se reproduce în zilele noastre întocmai ca acele coruri ce se văd săpate pe marmora capiştelor antice.

Hore se numesc şi ariile ce împreunează danţul, precum şi versurile ce sunt improvizate în vremea jocului. Caracterul lor e vesel, glumeţ şi mai adesea iubitor. Ele sunt cântate de lăutarii ce stau în mijlocul horei, sau chiar de dănţuitori când sunt transportaţi de plăcere. Unele sunt scurte de patru, şease sau opt versuri, şi exprimă sau vre-o izbucnire a inimei, sau vre-o cugetare glumeaţă, precum de pildă:

Cât e omul de bătrân
Tot ar mâncà măr din sân!

sau

Sub potcoava cizmei mele
Şade dracu ş'o muiere
Şi mă'nvaţă-a face rele.

Horele dela numărul I până la numarul XXIII sunt din Moldova.
Acele dela numărul XXIII până la numărul XXXVII sunt din Valahia.
Acele dela numărul XXXVII până la numărul L sunt din Transilvania.

I.

I L E A N A

«Hai Ileană la poeană
  Ileană, Ileană !
Să săpăm o buruiană
  Ileană, Ileană !
Buruiana macului
  Ileană, Ileană !
Ca s'o dăm bărbatului
  Ileană, Ileană !
Să tot doarmă, doarmă dus,
Pân' ce soarele-a fi sus
Şi să doarmă somnoros
Pân' ce soarele-a fi jos,
  Ileană, Ileană !
. . . .

— Cum n'aş merge 'n poeniţă
  Bădiţă, bădiţă !
Dar nu pot după vroinţă
  Bădiţă, bădiţă !
Că bărbatul rău mă teme,
Nici de-un pas el nu-mi dă vreme.
Mai stăi, stăi pân' s'a culcà
Şi cocoşul a cântà, [1])
Dela sânu-i c'oiu scăpà
Bureana c'om săpà
Şi 'i vom pune'o 'n locul meu
Ca să doarmă somnul greu
  Bădiţă, bădiţă !

ÎNSEMNĂRI :

[1]) După acest vers urmează aceste două în mnscr. Acdm.

Noaptea pe la cântători
Pân' a nu răsări zori.

II.

T I Ţ A

Merge Tiţa la fântână
  Tiţa, mândra Tiţa !
Cu cofiţa într'o mână
  Tiţa, mândra Tiţa.

Şi tot merge ea cântând
Floricele culegând, [1])
Floricele lepădând ;
Când voinicii le-or culege
De ei dorul să se lege.
Când or dà să le miroase,
Să le intre doru 'n oase !
Tiţo, Tiţo copiliţă
Cu sân alb de porumbiţă,
Nu dà foc inimilor,
Dă pace voinicilor
Că tu-i dà peste-un păcat
Cu marghiolul cel din sat ! [1*])
Tiţa râde şi nu crede,
Dar marghiolul se răpede
Ş'o urmează cât coleà...
Vai de dânsa, vai de ea !
Tiţo, Tiţo, nu mai plânge
El în braţe mi te strânge
Cu tot dorul satului,
Cu focul bărbatului !

NOTE.

[1*]) *Cu marghiolul cel din sat.*

Marghiol însemnează un tânăr înghimpat şi vânător de inimi femeeşti. Se zice de o persoană ce e mândră de sine că se *marghioleşte.*

ÎNSEMNĂRI :

[1]) Floricele culegând
Floricele sărutând
Floricele lepădând.
(Mnscr. Acdm.)

III.

MOŞ BĂTRÂN

Na păcatul ! ce văzui
Pe colnic, lângă Vaslui ? [1*])
Fată mare, moş bătrân
Cerând fetii măr din sân !
«Fugi la naiba, ghiuj bătrân
Nu-ţi dau nici-un măr din sân.
Chiar de geaba ţi l-aş dà
Că nu ai cu ce-l muşcà,
Nici eşti copil mititel
Ca să mi te joci cu el.
— Tu n'ai minte, fata mea !
Ochii văd, inima vreà.
Copilu-i copilăros,
El aruncă mărul jos
Şi nici ştie-al desmierdà
Nici cu el a se jucà !

NOTE.

[1*]) *Pe colnic lângă Vaslui.*

Această horă se cântă şi în Valahia, însă ea începe astfel, peste Milcov :

Aoleu ! ce mai văzui
Colo 'n deal, la Călmăţui ?

IV.

FRUNZĂ VERDE DE ALUNĂ

Frunză verde de alună,
Decât c'un tată ş'o mumă
Mai bine cu-o mândră bună.[1])
Ea de vede că ţi-e rău
Iţi face leacuri mereu
Şi le-aduce 'n gura ei
De-o săruţi pe când le bei.
Iar de vede că ţi-e bine,
Te strânge 'n braţe la sine
De-ţi râde inima 'n tine!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Mai bine cu-o mândrişoară
Ce te-a prins de inimioară.
(*Mnscr. Acdm.)*

V.

FRUNZĂ VERDE DE PIPER

«Frunză verde de piperi,
Haideţi puică 'n deal la peri
Să te 'ntreb ce-ai făcut ieri?
— Am dat apă la neferi;
Am dat apă de spălat,
Buze dulci de sărutat.
— Şi la mine n'ai gândit?
De păcat nu te-ai ferit?
— Decât sfântă c'un mişel
Mai bine c'un voinicel.
Voinicul are noroc
Şi cu dânsul treci pin foc!»

VI.

FRUNZĂ VERDE DE CĂPŞUNE

«Frunză verde de căpşune,
Zi mă-tei să te cunune,
Că de mine eşti lăsată
Cu foc mare blăstămată!
— Insoară-te dumneata
Să văd pe cine-i luà?
De-i luà una ca mine,
Dumnezeu s-o ţie bine;
De-i luà-o sluţioară
Deie Dumnezeu să moară
Să-i mănânc din colivioară[1*]);
De-i luà una frumoasă
Dumnezeu s-o facă groasă
Să nu-ţi poată-intrà în casă!

NOTE.

1*) *Să-i mănânc din colivioară.*

In mitologia Romanilor sufletele ce aveau a trece în lumea umbrelor, trebuiau să împace mai întâi pe cânele Cerber, dându-i o turtă de grâu făcută cu miere. Coliva morţilor se face asemenea cu grâu şi cu miere, şi este de presupus că ea reprezintă la Românii de astăzi turta lui Cerber.

VII.

UNGUREANUL

Ungurean cu suman scurt,
  Moghior, Moghiorlan!
Nu şedeà 'n Moldova mult
  Moghior, Moghiorlan!
Şi te dù în ţara ta
De-ţi mănâncă slănina,
Şi-ţi fă casă pe gunoi
Ş'o freacă cu usturoi
Ca s-o aperi de strigoi 1*)
Fugi departe peste deal,
Peste deal peste Ardeal;
Că de când eşti pe la noi
S'a scumpit brânza de oi,
Şi de când tu te-ai ivit
Toate oile-au stârpit.

NOTE.

1*) *Ca s'o apăr de strigoi.*

Vezi nota dela balada: *Mănăstirea Argeşului.*

VIII.

PUIŞORUL

Frunză verde de bujor,
Am avut un puişor.
Puiu, puiu, puiu, puiu, puiu, puiu,
Vină'n cuşcă să te puiu.
Puişorul a zburat
Şi cu lacrimi m'a lăsat.
Puiu, puiu, puiu, etc.
Cum aş face ca să-l prind
Inimioara să-i aprind?
Puiu, puiu, puiu, etc.
Deaş mai prinde puişorul
Pe loc i-aş frânge piciorul,

Puiu, puiu, puiu, etc.
Şi i-aş face cuib în sân,
Să nu-mi mai fie hain[1]).
Puiu, puiu, puiu, puiu, puiu, puiu,
Vin la sânu-mi să te puiu!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Nu mai cate cuib străin!
(Mnscr. Acdm.)

IX.

RÂNDUNICA

Rândunea cu albă creastă
Nu mai bate la fereastă
Că nu-s fată şi-s nevastă.
Când eram la mama fată
Orice vream făceam îndată,
Iar dacă m'am măritat
Bărbăţelul m'a mustrat.
Cui e voia să iubească
Vie 'n poartă să-mi grăiască;
Nu trimeată pe altul
Că altul umple satul.
Vie singur furişat
Şi-i dau dulce sărutat,
Şi-i dau guriţă tăcută,
Să facem dragoste mută.

X.

ILENUŢA DELA PEATRA

Ilenuţo dela Peatră
Cu percica retezată,
Ce-ai fermecat lumea toată,
Vin' să te sărut odată,
Să mă farmeci şi pe mine
Ca să mă iubesc cu tine.
De ţi-e bărbatul urât
Ià ţărnă dela mormânt
Şi-i presare 'n aşternut
Să se scoale surd şi mut.
Şi-i dă 'n mână o vărguţă
Să se apere de mâţă.
Sărmanul bărbatul prost!
Bun odor la casă-a fost!
Ori-ce vede el nu crede,
Ori-ce crede el nu vede!

XI.

HORĂ ŢIGĂNEASCĂ [1*])

Arde-mă şi frige-mă,
Pe-un cărbune pune-mă!
De mă-i pune pe-un cărbune
Ibovnicul nu ţi-oiu spune.
De mă-i pune 'ntr'o frigare
Ibovnicul vină n'are!
De mă-i bate cu-o vărguţă
Peste ochi şi peste ţâţă
Tot m'oiu duce la portiţă
Să dau altuia guriţă.
De mă-i bate cu gardul
Tot m'oiu iubì cu altul!
Aşa-mi cere sufletul,
Aşa-mi este umbletul.
Via 'n vară înfloreşte
Iar în toamnă cum rodeşte,
Vine graur de-o ciupeşte.
Eu de eri am înflorit;
Sânu-mi încă n'a rodit
Şi îl arde-un foc cumplit.

NOTE

[1*]) *Horă ţigănească.*

Vestitul poet rus, Puşchin, a tradus această horă din Româneşte şi a introdus'o în poemul său întitulat Ţiganii.

XII.

BARBU

«Ce caţi, Barbule, la noi?
Nu sunt fete pe la voi?
— Ba sunt, da's cam mititele
Nu mă pot iubì cu ele.
La voi sunt mai năltişoare,
Şi de chip mai bălăioare,
Mi le-a făcut Dumnezeu
Tocmai de's pe placul meu!
— Barbule dela Munteni
De-ai venit la Moldoveni,
Potoale-ţi dorinţele
Şi nu-ţi pierde minţile [1])
— Mi-oiu sămănà numele
Pin toate cărările
Să răsae flori de dor
Cu miros pătrunzător.
Să le poarte fetele
Fetele, nevestele
Să le meargă vestele!»

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Barbule, Bărbuţule
Ascultă, drăguţule
Seamănă-ţi seminţele
Şi nu-ţi pierde minţele.
(Mnscr. Acdm.).

XIII.

BABA ŞI FATA

Sub răchită rămurată
Şeade-o babă supărată
Şi 'mprejur iarba-i uscată!
Ce-a fost verde-a vestejit,
Ce-a fost dulce-a amărît,
Ce-a fost vesel s'a mâhnit!

Pe sub lunca înverzită
Trece-o fată înflorită
Şi de fluturi urmărită [1]).
Ce-a fost veşted înverzeşte,
Ce'i amar se îndulceşte,
Ce'i mâhnit se 'nveseleşte.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Şi de inimi urmărită. *(Mnscr. Acdm.)*

XIV.

LELIŢELE

Dragă 'mi-e leliţa 'naltă
Şi la mers cam legănată.
Dragă mi-e leliţa 'n joc
Când se leagănă cu foc,
Unde-şi pune piciorul
Se aprinde mohorul.
Unde-aruncă-un ochişor
Arde sufletul de dor!
Dragă 'mi-e leliţa mică
Şi de trup cam gingăşică,
Că se suie pe opincă
Şi dă gură subţirică;
Câte fete cu mărgele
Toate's drăguţele mele.
Câte fete cu bondiţă
Poartă miere pe guriţă.
Câte fete răsărite
Toate-mi par flori înflorite.
Cum aşi face, cum aşi drege
Că pe toate le-aşi culege,
Să-mi fac traiul şi să mor
Legănat pe sânul lor!

XV.

BABA ŞI MOŞNEAGUL

— Fost-ai, leleo, când ai fost
Ş'ai rămas un lucru prost.
— Fost-ai, badeo, om voinic
Ş'ai rămas om de nimic.
— Avu-şi, leleo, floricele
Ş'acum ai sbârceli la pele.

— Avu-şi badeo, ochii dârji
Ş'acum eşti cu trupu'n cârji.
— Fost-ai, leleo, cu lipici
Ş'ai rămas cu fugi de-aici.
— Fost-ai, badeo, om vioiu
Ş'ai ajuns chiar un strigoiu.»

XVI.

FUGI ÎN COLO

Fugi încolo, vină 'ncoace,
Şezi binişor, nu-mi dà pace ;
Lasă-mi mâna, nu mi-o frânge
Ia-mă'n braţe de mă strânge.
Vrei o floare, nu-ţi dau floare,
Na-ţi guriţă 'ndulcitoare ;
Vrei ce vrei, eu vreu nu vreu
Şi-ţi dau tot sufletul meŭ!

XVII.

FLOAREA DIN PÂRLEAZ

Leleo roşă la obraz
  Leliţo, leliţo fa,
Floricică din pârleaz
  Leliţo, leliţo fa,
Ce folos că eşti frumoasă
Şi la cap căpăţânoasă.
Eşti dragă flăcăilor
Ca buha găinilor.
Mândră eşti şi sprâncenată
Dar la buze cam umflată.
Eşti ca floarea cea de nalbă
Dar împletişi coadă albă
Strânge-ţi, leleo buzele
Că le pişcă muştele.
Strânge-ţi lipitorele
Că se văd fasolele.

XVIII.

BUSUIOCUL

«Busuioace, Busuioace
N'ai mai creşte nici te-ai coace!
— Dar de ce să nu mă coc
Că mă port fetele 'n joc.
— Trandafire n'ai mai fi
Nici în cale-ai înflori!
— Dar de ce să nu mai fiu
Că mă poartă, lelea viu [1]).

— Tu eşti viu dar eu sunt mort,
Şi de-abia 'n lume mă port.
— Mergi în horă, saltă'n joc
Ş'ai parte de busuioc.
Vin' la horă ici în şir
Ş'ai parte de trandafir.

ÎNSEMNĂRI :

1) Busuioace, busuioace!
N'ai mai creşte nici te-ai coace.
— Dar de ce să nu mă coc?
— Că te poartă lelea 'n joc
Şi cu ochii îmi dă foc,
De mă topesc chiar pe loc!
— Trandafire n'ai mai fi
Nici în cale-ai înflori!
— Dar de ce să nu mai fiu?
— Că te poartă lelea'n brâu,
Şi de-o văd, zău, nu mai ştiu
De sunt mort sau de sunt viu.

(Mnscr. Acdm.).

XIX.

IAN' SUI LELEO...

«Ian'sui, leleo 'n, cel măr dulce
Să vezi Badea cum se duce
Cu chica nepieptănată,
Cu naframa nespălată,
Cu faţa nesărutată.
— Vin' bădiţă înapoi,
Mai vin' dragă pe la noi,
Chica pieptănà-ţi-oiu
Naframa spălà-ţi-oiu
Faţa sărutà-ţi-oiu».

XX.

FEMEEA TEMUTĂ

«Frunză verde de agude,
Strig la puica, nu m'aude;
Şi de-aude ea s'ascunde,
Ea s'ascunde, nu-mi răspunde.
— Ba te-aud, bădiţă-aud
Dar n'am gură să-ţi răspund,
Că-i duşmanul lângă mine
Cu două pistoale pline,
Când de când să deie'n mine.
Unu 'n mine, unu 'n tine;
Să deie 'n noi amândoi
În noi, săracii de noi!
C'aşa ne-a slujit norocul
Să 'mpărţim amândoi focul.

XXI.

SULTANA

Frunză verde cardama
Sultănico, fa.
Ori tu mi-ai făcut ceva
Sultănico, fa,
De nu te mai pot uità?
Când mă uit la casa ta
Mi se rupe inima.
Alunica'ţi dela gât
M'a aprins, m'a omorât.
Alunica'ţi de pe braţe
A să mă scoaţă din viaţă.
Leliţo cu alunei
Nu cătà la doi, la trei
Şi cată la ochii mei
Că's albaştri ca şi-ai tăi.
Hai, leliţă, la prisacă
Timpul dulce să ne treacă
Să mâncăm miere de roi,
Să ne iubim amândoi;
Să bem apă dintr'un loc
Şi să ne iubim cu foc!

XXII.

LELIŢĂ DELA MUNTENI

Leliţo dela munteni
Leliţo, leliţă fa,
Vin colea la Moldoveni
Leliţo, leliţă fa,
Să ne prindemi soţiori [1])
Să 'nflorim ca doi bujori.
Hai în horă de 'i jucà
Că eu sufletul ţi-oiu dà;
Tu eşti mândră la privit
Eu voinic, bun de iubit.
Piară dracul dintre noi,
Să fim una amândoi
Tot un trup ş'un sufleţel
Ca un deget ş'un inel!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Să ne prindem soţiori
Să 'nflorim ca doi bujori.
Vin încoa să ne iubim
C'amândoi ne potrivim
Şi la ochi şi la sprincene
Ca doi porumbei la pene.
Tu eşti dulce la privit
Şi făcută pe iubit.
Eu sunt mândru, sunt vioiu
Şi ca tine sunt de-un soiu.
Ardă-l focul de hotar!
El ne-adapă cu amar
Şi ne ţine despărţiţi
Când suntem chiar logodiţi.
Piară dracul dintre noi.
etc.

(Mnscr. Acdm.)

XXIII.

ŞAPTE FETE

Pe mine ce m'a mâncat?
Şapte fete dintr'un sat
Ş'o nevastă cu bărbat;
Iar nevasta dracului
Mă spuse bărbatului
Mă făcù râs satului;
Şi fetele m'au lăsat,
Că toate s-au măritat
La inimă m'au secat![1])
Una-i Vişa, una-i Muşa
A treilea e Brănduşa
A patrulea 'i Anghelușa
A cincelea 'i Catinca
A şaselea e Voica
A şaptelea Ilinca.
Toate-au fost mândrele mele,
Şi cât m'am iubit cu ele
Le-am dat salbe şi inele;
Dar cea puică de nevastă
Dà cu spuză pe fereastă
Dà cu spuză să mă arză
Când treceam ca să mă vază.
Ce-a fost verde s'a uscat,
Ce-a 'nflorit s'a scuturat,
Ce-am iubit eu n'am uitat!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) După acest vers urmează următoarele trei, în Mnscr. Acdm.:
De nu credeţi ce vorbesc
Şi vă pare că glumesc
Toate să vi le numesc

XXIV.

STĂNCUŢA

La bordeiu cu crucea naltă,
La Stăncuţa sprâncenată
Joacă hora încheiată,
Curge lumea fermecată.
Vinu'i bun, ocaoa mare
Beau voinicii pe secare,
Nu se 'ndur ca să se ducă,[1])
Noaptea la dânsa-i apucă.
Cine trece se opreşte,
Cât o vede nebuneşte,
Beà vin, punga-şi cheltueşte
Şi, zău, că nu se căeşte.[2])
Cine vine 'n patru boi
Se 'ntoarnă numai cu doi;
Cine vine de călare,
Pleacă cu şaua 'n spinare,
Iar pe jos ori-cine vine[3])
Işi beà tot de lângă sine
Şi se duce gol cu bine.

ÎNSEMNĂRI :

[1]) Vinu-i bun, ocaua mică
Beau voinici de 'l usucă
Nu se 'ndur ca să se ducă.
[2]) Dimineaţa se căeşte.
[3]) Iar pe jos oricine vine
Işi beà tot de lângă sine,
Că Stăncuţa sprâncenată
Cu ochi dulci pe toţi îmbată.

(*Mnscr. Acdm.*)

XXV.

MĂRIOARA

«Mărioară dintre bălţi
Cu dragostea 'n patru părţi
Nà dela mine doi zloţi
Şi nu te iubì cu toţi.

— Rămâi tu cu banii tăi,
Eu cu prietenii mei.
Banii ştiu să-i cheltuesc
Dar pe bani nu mă iubesc».

XXVI.

DOMNICA

Astăzi bură mâine bură,
Leliţă, leliţă,
La Domnica 'n bătătură,
Leliţă, leliţă.
Ca să crească de-o răsură
S'o pue la legătură;
Să se priminească 'n vie
Şi 'n rochiţă lilichie [1])
Să placă altor şi mie.
Să pue la gât mărgele
Şi la degete inele,
Păftăluţe şi cordele
Numa 'n flori şi fluturele
Ş'apoi să s'arunce 'n joc [2])
Ca un trandafir de foc.

ÎNSEMNĂRI :

[1]) Şi'n rochiţă lilichie
Să 'mbrace şi tivlichie
Să placă altor şi mie.

[2]) Ş'apoi să întindă hora
Ca să-mi rupă inimioara.
(*Mnscr. Acdm.*)

XXVII.

NEVASTA CARE IUBEŞTE

Nevasta care iubeşte
Spală noaptea şi cârpeşte
Şi ziua se primeneşte
Of, of, of, şi hop, hop, hop,
Of ce foc şi ce potop!
La horă dacă se prinde
Inima ei se aprinde,
Şi danţul mereu întinde.
Of, of, of, şi hop, hop, hop,
Of ce foc şi ce potop! [1])
Sare, pasurile 'ndeasă.
Plâng copiii, ei nu'i pasă
Nici de casă nici de masă.
Of, of, of şi hop, hop, hop,
Of ce foc şi ce potop!
Iar bărbatul ei săracul,
Cară la moară cu sacul,
Pe-amândoi lua-i-ar dracul!
Of, of, of şi hop, hop, hop,
Of ce foc şi ce potop!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Urmează versurile:
Sare ca o căprioară
Dă din mâini de par'că sboară
Ca o pasăre uşoară, of, of, of,
Sare, pasurile 'ndeasă.
etc.
(Mnscr. Acdm).

XXVIII.

OMULE, BOULE

Au nu vezi unde mă duc
Omule, boule?
Cu'n condur şi cu'n papuc
Omule, boule.
Cu papucul târşâind
Cu condurul tropăind.
Că de când m'am măritat
Şi te-am luat de bărbat,
Nu te-ai mai trezit din prost
Şi de necaz mi-ai tot fost.
Te-am mânat să ari la plug
Cu cei patru boi la jug.
Plugu-mi lăsaşi la nevoi
Şi-mi perduşi sărmanii boi!
Apoi încă te-am mânat
Şi cu puşca la vânat.
Puşca 'n două mi-o frânseşi
Şi nimic nu aduseşi.
Ţi-am dat cofa să te duci
La puţ, apă să-mi aduci.
Căzuşi, cofa mi-o spărseşi
Nici doagele n'aduseşi.
Te-am mânat apoi pe loc
Cu hârbul să-mi aduci foc;
Hârbul mi l'ai bucăţit,
Sprâncenile ţi-ai pârlit.
Te mânaiu să-mi tai un lemn
Până când să cer un semn;
Toporul l'ai năpustit,
Sub lemne ai adormit!

XXIX.

AOLEO! CE FUSE ASTA?[1])

Aoleo! ce fuse asta?
Lupii mi-au mâncat nevasta,
Când suiam amândoi coasta.
Trecuiu balta,
Luaiu alta. [1])
Aoleo! ce bătăioasă!
Umblă tot năbădăioasă;
Nici cu asta nu fac casă.
Nici cu dânsa
Nu fac strânsa. [2])
Când îmi umblă 'n bătătură,
Chiar Rusalii par'c'o fură. [3])
Şi când dă câte o gură
Vaca fuge,
Boul muge. [4])
Ho, balţato! na boiastră!
Staţi că nu e boala voastră.
Şi e chiar nevasta noastră. [5])
Mi-e pereche
Nu vi-i streche! [6])

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Urmează:
Mai frumoasă
Mai chipoasă
Şi gingaşă
Drăgălaşă.
[2]) Urmează:
Tot din două
Nu leg nouă
Nici din pilă
Nu fac milă.
[3]) Cu nebună călcătură.
[4]) Urmează:
Ca de streche
La ureche
[5]) Ci e dracul de nevastă.
[6]) Urmează:
Vă e mumă
Nu vi-i ciumă
Ea vă râde
Nu vi-i gâde.

(*In Mnscr. Acdm.*)

XXX.

NEVASTA HARNICĂ

Iaca mândra de pe vale! [1])
Cu rochiţa în paftale
Cum mă 'ntâmpină în cale.
Of, of, of şi aoleu,
Arde sufleţelul meu!
Ea aleargă 'n fuga mare
Seceră orz de prânzare, [2])
Şi 'l usucă 'ntr'o căldare.
Of, of, of şi aoleu
Arde sufleţelul meu!
Până un copil să sugă
Se asvârle ca svârlugă
Şi râşneşte tot în fugă.
Of, of, of şi aoleu,
Arde sufleţelul meu!
Intr'o clipă ea frământă,
Se roşeşte, se 'nfierbântă
Şi de bucurie cântă.
Of, of, of şi aoleu,
Arde sufleţelul meu! [3])

ÎNSEMNĂRI :

[1]) In Mnscr, Acdm. începutul e astfel:
Bat-o sfântul de lupoae!
Mă mănâncă ca pe-o oae
Fără să mă mai jupoae!
Of, of, of, şi aoleu!
Arde sufleţelul meu!
Iar, mândra de peste vale etc.

[2]) Seceră orzul călare.

[3]) In Mnscr. mai urmează:
Face foc, tae cu barda
Faţa-i în sudori se scaldă
Ca să-mi facă-o turtă caldă
Of, of, of, şi aoleu
Arde sufleţelul meu.

XXXI.

NEVASTA BĂTUTĂ

Aoleu! mă-mă doare spata,
Că m'a bătut cu lopa-pata
Sufleţelul cât colea.
Aoleu! mă-mă doare gâtul
Că m'a bătut rău urâtul.
Sufleţelul cât colea.
Aoleu! mă-mă doare mâna
Că m'a bătut cu pră-prăjina.
Sufleţelul cât colea.
Aoleu! mi-a-mi-a frânt piciorul
Că m'a bătut cu to-toporul
Sufleţelul cât colea.
Aoleu! mă-mă doare şoldul
C'a dat în mine cu-cu boldul
Sufleţelul cât colea.
Aoleu! mă-mă doare cotul
C'a dat cu lemnul ne-netotul
Sufleţelul cât colea.
Aoleu! mă-mă doare capul
Că m'a lovit cu pro-proţapul.

XXXII.

RĂZBUNAREA NEVESTEI

Ici e ţărână cu glod
Hop odată, sus.
Ici e bărbatul nerod
Hop odată, sus.
Ici e tocmai unde joc
Ca să mă alin de foc.
Ici doarme cu mâni la pept
Ş'o să joc să mi-l deştept.
Dar decât l'oiu deşteptà
Oiu jucà ş'oiu tot cântà.
Dormi tu, bărbăţelul meu
Erte-mi-te-ar Dumnezeu!
Dormi, dormire-ai somnul lung
Că multe-am tras şi-mi ajung!

XXXIII.

DE CÂT RUDA ŞI VECINUL

De cât ruda şi vecinul
  Leliţo, leliţă,
Mult mai bine cu străinul,
  Leliţo, leliţă
Ruda că te năcăjeşte
Şi vecinul te vorbeşte.
Iar străinul te ajută
Şi face dragoste mută. [1])
Decât un tată ş'o mumă
Să te certe pentru-o glumă
Mai bine c'un bărbăţel
Dacă-i blând şi tinerel,
Că-ţi spune două, trei glume
Cum îţi e mai drag pe lume
Şi-ţi aşează o pernioară
Pe prispă serile-afară.
Decât un bărbat urât
Mai bine-un străin iubit.
Cât şezi cu el împreună
Nu te 'nduri de vorbă bună.
Fie noaptea cât de mare,
Că tot mică ţi se pare.
Trece 'n grab'ca o nălucă,
Ziua 'n braţe-i te apucă!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Te mângâe, te sărută.
(Mnscr. Acdm.)

XXXIV.

DORULE ODORULE

Către mine te jurai,
  Dorule, odorule!
Că pe nimeni nu mai ai,
  Dorule, odorule!
M'ai făcut de te crezui,
Dar cu altul te văzui;
Ş'acela mi-e frate bun,
Nu-mi vine să mă răzbun.
Poţi să-mi fii de-acum cumnată,
Că de mine eşti lăsată
Cu foc mare blăstămată
Şi de mine 'n veci uitată!

XXXV.

ESTE BINE, NU E BINE

Este bine, nu e bine
Să iubeşti de lângă tine,
Că te vede ori şi cine
Şi te face de ruşine;

Ci să iubeşti mai departe;
Ducele nu sunt deşarte.
Ori şi când doru-ţi abate,
Te repezi ca la un frate.
Bărbatu-i cu bunătate
Te 'ntreabă de sănătate;
Iar nevasta, de iubeşte,
Se preface că boleşte,
Geme, zace, se boceşte
Şi bărbatu-şi amăgeşte.
El aleargă ş'o întreabă:
Nu ştii, soro, vre-o babă
Ca s'aleagă vre-o iarbă,
S'o pun la foc ca să fiarbă?
Ea 'i răspunde: Mergi la moară
La făină de secară.
El se duce, ea se scoală,
Se găteşte 'mbracă ţoală,
Apoi masa că aşează,
Cu neicuţa ospătează,
Şi din gură tot urează:
«Deie Dumnezeu o ploaie,
Grăunţele să se moaie
Să nu poată-a măcinà
Nici a casă-a se 'nturnà!

XXXVI.

AOLICĂ, DODO, FA

«Aolică, Dodo, fa!
Au tu mi-ai făcut cevà
De nu te mai pot uità?
— Ba, nu ţi-am făcut nimic
Dar mi-e vorba cu lipic
De supun pe-ori-ce voinic.
—Hai, mândro, pe deal în sus
C'a făcut fuseiul fus
Şi nici haragi nu i-am pus.»
Hai, mândro, să ne suim
Să mergem, să hărăgim,
Numai amândoi să fim.
Eu să hărăgesc din deal,
Către vale 'n jos, spre mal
Şi tu, mândro, către deal.
Faţă 'n faţă să privim,
Ochi cu ochi să ne 'ntâlnim,
Unul spre-altul să venim!

XXXVII.

ZIS-AU BADEA [1])

Zis-a, badea, c'a venì
Luna când a răsărì.
Es afară, luna 'i sus
Bade-a venit şi s'a dus!
Es afară, luna 'i jos,
Badea nici că s'a întors!
Unde eşti, bădiţă frate,
De mă laşi pe aşteptate?
— Taci, leliţo, c'am venit
De cum luna s'a ivit.

Şi te-aştept pe după casă
Sub răchita cea pletoasă.
—De-ai venit, bine-ai venit,
Trandafirul meu iubit!
Că cu tine mă mai ieu
De-mi alin necazul greu!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Această «Horă» cât şi celelalte două, următoare, XXXVIII, XXXIX sunt cuprinse în Mnscr. Acdm. într'una singură.

XXXVIII.

ARZĂ'L FOCUL DE BĂRBAT

Arză-l focul de bărbat!
A venit aseară beat
Şi de mine s'a legat [1])
Eu i-am zis: Vide-te-aş mut!
Că nu eşti om priceput
Cum te-arăţi, cum leneveşti
De nimica nu 'ngrijeşti.
N'ai închis ocoalele
Nici ai închis vitele
Ş'un buhai s'a deslegat,
Toate vitele mi-a spart,
Ş'au venit lupii în sat
Şi pe toate le-au mâncat!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Cu ocară m'a mustrat
Şi de mine s'a legat
Cu ocară m'a mustrat.
Eu i-am zis... etc.
(*Mnscr. Acdm.*).

XXXIX.

LELIŢICO, DRAGA MEA

Leliţico, draga mea,
Guriţă de floricea!
Când a veni Sâmbăta
Leagă de codiţa ta
Un fir galbăn [1]) de mătasă
Şi mi'l scoate pe fereastă.
Când oiu veni să te-aştept
De mătase-oiu trage 'ncet,
Tu pe-afară că 'i eşi [2])
Ş'amândoi ne-om drăgosti.

INSEMNĂRI:

[1]) Negru
[2]) Şi tu dragă mi-i simţi
Şi pe-afară că'i eşi,
Ca să 'nchizi ocoalele
Să nu fugă vitele.
(*Mnscr. Acdm.*).

XL.

ÎNSURA-M'AŞ [1*])

Însurà-m'aş, însurà,
Nu ştiu soacra ce mi-a dà?
Coşarca cu fusele,
Costreţul cu mâţele?
Insurà-m'aş însurà,
Nu ştiu ce fată-aş luà?
Să fie de om bogat,
Rău mi-e teamă de-un păcat!
Ea mi-a cere lumea toată
Făr'a se gândì la plată
Şi mi-a cere piei de zmeu
Să 'ncalţe piciorul său,
Că de capră
Lesne crapă,
Şi de oaie
Se despoaie
Şi de ţap
Iţi sare 'n cap!
Aş luà-o de Bărgău,
Mă tem c'a fi lucru rău.
Oiu luà-o sărmăncuţă
Care poartă opincuţă
Şi cămaşă cu altiţă, [1])
Şi pe şolduri o catrinţă.

NOTE.

[1*]) *Insurà-m'aş însurà*

Insurătorile pentru Români sunt un prilej de mari veselii, căci nunţile ţin mai multe zile şi bancheturile nu contenesc. Obiceiurile sunt păzite cu rigurozitate dela moşi strămoşi în asemenea ceremonii de familie şi sunt foarte interesante de observat. Iată de pildă datina împeţirei cum se practică în munţii Vrancei.

Vornicelul ţinând o năframă cusută în mână, merge întovărăşit de alţi doi oameni la părinţii fetei, şi zice:

«Buna vreme la cinstita Adunare! şi la cinstiţi socri mari! cum trăiţi? «cum vă aflaţi?»

Socrii răspund: «Mila Domnului, ne aflăm bine; dar şi dumneavoastră, «sama vă daţi, pe la noi ce căutaţi?»

Vornicul se închină şi zice: «Noi cum umblăm şi ce căutăm, sama bine «ne dăm, frica nimănui nu purtăm. De unde venim ştim, şi unde mergem «cunoaştem, că noi suntem soli împărăteşti, oameni buni dumnezeeşti, şi «avem poruncă împărătească, nime să nu ne oprească. Deci d-voastră sun- «teţi rugaţi bine să ascultaţi, când om cuvântà şi sama ne-om dà: Al nos- «tru tânăr împărat decuseară ne-a chemat şi această poruncă ne-a dat: să «strângeţi cete de voinici, cu topoare mari şi mici, ca să fac o vânătoare, «de pasări gălbioare, de blânde căprioare. Noi cu toţii ne-am supus, la vâ- «nătoare ne-am dus. Iar împăratul în deseară, zărì o urmă uşoară de sprin- «tenă fiară. Unii ziseră că-i urmă de pasăre de raiu, să fie împăratului bună «de traiu. Alţii ziseră că-i urmă de zână, să fie împăratului grădină, de fru- «moase roduri plină. Atunci tânărul nostru împărat, în scări de aur s'a ri- «dicat, peste mândră oaste a cătat şi a zis: Cine-a fi în stare, să prindă a «fiară, şi pe urmă-i să se ducă, şi răspuns apoi s'aducă? Atunci noi ne-am «ales şi pe loc am purces din urmă în urmă ca păstorul după turmă. Şi «viind noi trei voinici, şi ajungând pe aici cu suflarea vântului, pe faţa pă-

«mântului, am zărit căzând pe casă o stea mândră, luminoasă, ş'am mai «văzut o floricea mai mândră decât o stea, care 'n flori înfloreşte, dar de «rodit nu rodeşte. Impăratul nostru o vreà şi ne-a trimis după ea, ca să «i-o ducem mireasă, să şi-o facă 'mpărătească !»

INSEMNĂRI :

[1]) Ea şi-opincile îşi cruţă
Că umblă mai mult desculţă.
(Mnscr. Acdm.)

XLI.

PE SUB POALE DE PĂDURE.

Pe sub poale de pădure
Merg copilele la mure,
Nevestele la alune
Şi râd ca nişte nebune.
Eu m'am dus să tai nuele
Şi pin huci am dat de ele.
Venit-a ploae cu vânt
De le-a ţipat la pământ.
Eu am fost băiat milos
M'am lăsat cu ele jos
Şi le-am mâncat murele
Şi le-am muşcat gurele.

XLII.

FA LELIŢĂ ROTILIŢĂ.

«Fa leliţă rotiliţă
Dă-mi gura peste portiţă.
— Ba, eu gura nu ţi-oiu dà
Că aşa tu mă-i muşcà.
Drag îmi e bădica nalt
Că sărută desmierdat.
El se pleacă de eşti mică
Şi în braţe-i te ridică
Dar bădica mititel
Mi-e urât şi fug de el,
Că cu nasu 'n brâu te 'mpunge
Şi cu gura nu te-ajunge !

XLIII.

PENTRU MÂNDRA CARE-MI PLACE

Pentru mândra care-mi place
Nici părinţii n'au ce-mi face,
Nici judele satului,
Nici chiar Domnii sfatului.
Domnii şed şi sfătuesc,
Eu cu mândra mă iubesc, [1])
Şi cu dragoste 'i şoptesc:
«De ţi-ai face pat afară
Eu m'aş face vânt de vară
Ş'aş venì la tine'ndată
Să te văd cum eşti culcată?
Cu faţa către perete,
Cu gura arzând de sete?
Faţa vânturà-ţi-o-aş
Gura sărutà-ţi-o-aş!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Eu cu mândra mă iubesc.
Vântul bate, cânii latră
Eu zic fetei cei din şatră:
(*Mnscr. Acdm.*)

XLIV.

TRECUI VALEA

Trecui valea ş'o puntiţă
La fata de dăscăliţă:
«Dragă mândră, mândruliţă!
Nu ştii ţese, nu ştii coase
Dar te ştii că eşti frumoasă. [1])
Podu-ţi ţese pânza groasă
Fuiorul joacă pin casă.
Dar fuiorul cum s'a tors?
Coborând pe scară jos,
Cu trei ouă de găină
Şi cu sacul de făină.
Ori cum fie, aşa fie,
Eşti frumoasă şi-mi placi mie!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Nu ştii ţese, nu ştii coase
Dar îmi placi că eşti frumoasă,
Nici la tine-i casa-casă
Nici la tine-i masa-masă...
(*Mnscr. Acdm.*)

XLV.

BADE TRANDAFIR

«Bade trandafir frumos!
Vrut-ai să te-arăţi duios
Dar te-ai arătat ghimpos
Şi din minte nu m'ai scos. [1])
— Vai! leliţă din cel sat!
Ce-ai cerut şi nu ţi-am dat?
Cerut-ai faguri de miere,
Eu ţi-am dat buzele mele;
Cerut-ai o vioreà,
Ţi-am adus inima mea.
— Dacă vrei dragoste-aprinsă [2])
Adă-mi gura neatinsă.
Şi o inimă fecioară
Ca apa dela isvoară.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Bade, trandafir subţire!
Vrut-ai să mă scoţi din fire,
Dar din fire nu m'ai scos
Că la vorbă eşti ghimpos.
(*Mnscr. Acdm.*)

[2]) Dacă vrei dragosti-aprinse
Adă-mi buze neatinse;
Dacă vrei dragoste vie
Adă-mi inima 'n fetie.
Ca să fie soţioară
Cu-a mea inimă fecioară.
(*Mnscr. Acdm.*)

XLVI.

MĂI BĂDIŢĂ PĂR SUCIT

Măi bădiţă, păr sucit!
Şezi la noi daca-i venit.
Decât să văd că te duci
Mai bine te-aş videà 'n furci,
In furci nalte de nuele
De-asupra căsuţei mele.
Vântul să te răcorească,
Ochii mei să te privească. [1])

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Unde te-a legănà vântul
Tot la tine-oiu fi cu gândul.
(*Mnscr. Acdm.*)

XLVII.

PORUNCITU-MI-A MÂNDRA

Poruncitu-mi-a mândra
Să mă duc pân' la dânsa.
Duce-m'oiu ca un nebun
Pe-o frunziţă de alun.
Trec în vale, mor de sete,
Mă 'ntâlnesc cu două fete,
Amândouă 'n berte nouă,
Sărutà-le-aş pe-amândouă,
Iar pe una tot de-a-una
Că'i frumoasă ca şi luna. [1])
Copiliţă de boer!
Cată colo 'n fund, pe cer,
Vezi cel nour, vezi cel deal?
Vin' cu Badea la Ardeal.
Fata-mi zice: Eşti nebun
Mergi pe-o frunză de alun
Că te-aşteaptă oare cine
Şi râde 'n braţe străine.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Până ce-o răsărì luna.

XLVIII.

TRANDAFIR CU DOUĂ FLORI

Trandafir cu două flori,
Mama-i cu două nurori,
Una 'i ruja macului
Una 'i ruja dracului,
Una 'i pune lăutoare
Ca să-i fie-opăritoare. [1])
Alta merge la fântână
Cu cămaşa soacri 'n mână
Ş'o întinde 'n apă-o dată:
Na'ţi-o, mamă, că-i spălată
Ş'o agaţă pe-o nuea,
Cânii hârâe la ea!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Una-i pune lăutoriu
Şi-l răstoarnă pe cuptoriu.
(*Mnscr. Acdm.*)

XLIX.

PASĂRE GALBĂNĂ

Pasăre galbănă 'n cioc
Rău mi-ai cântat de noroc,
De ţi-ar picà ciocul tău
Precum mi-ai cântat de rău!
Tra, la, la, la, la, la, la,
Nu vedeai inima mea

Cât de fierbinte iubià,
Dar acuma-i sloiu de ghiaţă,
Rece şi fără de viaţă,
Tra, la, la, la, la, la, la,
Glasul tău cu amărâre
Mi-a cântat de despărţire.
Să mă duc în cale grea,
Departe de puica mea!
Tra, la, la, la, la, la, la,
Căci nu sunt un vânător
Să pândesc când ai să sbori,
Şi să-ţi dau eu ţie plată
Cu un fulger de săgeată!
Tra, la, la, la, la, la, la!

L.

RĂVAŞ PUICĂ [1]...

«Răvaş puică, răvaş dragă,
Nu-ţi pară lucru de şagă.
Răvaş dela Împăratul
Că-ţi vine-acasă bărbatul.
— Arză'l focul de răvaş,
Şi 'n cenuşă vide-l-aş!
— Gată-te, nevastă, bine
Că bărbatul iată'l vine.
— Las' să vie, dracul ştie!
Calea mărăcini să'i fie.
Eu cămeşa i-am spălat,
Cu urzici i-o am frecat
Şi pe spini i-o am uscat.
Ş'încă i-am gătit de cină
Două labe de găină
Cu smântâna din fântână.
— Gată-te, nevastă bine
Iată că drăguţul vine.
— Las' să vie, Domnul ştie!
Calea trandafiri să'i fie.
Eu cămeşa i-am spălat,
Cu sulcină-o am frecat,
Şi pe flori i-o am uscat.
Ş'încă i-am gătit de cină
Un puiu tânăr de găină,
Ş'o ulcică de vin plină.
Că'i sunt dragă, ş'ori ce-oiu face
El îmi zice că îi place!

ÎNSEMNĂRI:

[1]) In Mnscr. No. 814 al Acd. această «Horă» e dată astfel:

— Gată-te nevastă bine,
Iată că bărbatu-ţi vine.
— Las' să vie, ţapa 'l ştie,
Dracul calea să'i aţâie!
Eu cămeşa i-am spălat-o,
Cu urzici i-am şi frecat-o,
Ş'încă i-am gătit de cină
Două labe de găină
Cu smântână din fântână
Şi cu ouă dela stână.
Dar, bădică, ori ce-oiu face,
El tot zice că nu'i place!

— Gată-te nevastă bine,
Iată că drăguţul vine.
— Las' să vie, Domnul ştie!
Mândră calea să-i aţie!
Eu cămeşa i-am spălat-o
Cu sulcină i-am frecat-o,
Ş'încă i-am gătit de cină
Un puiu tânăr cu smântână
Şi verdeţuri din grădină
Şi-o ulcică de vin, bună.
Că'i sunt dragă, şi-ori ce-oiu face
El nu zice că nu-i place!

LI.

HORA UNIREI

Hai să dăm mână cu mână
Cei cu inima română,
Să 'nvârtim hora frăţiei
Pe pământul României

Iarba rea din holde piară!
Piară duşmanii din ţară,
Între noi să nu mai fie
Decât flori şi veselie!

Măi Muntene, măi vecine!
Vină să te prinzi cu mine
Şi la viaţă cu unire
Şi la moarte cu 'nfrăţire.

Unde-i unul nu-i putere
La nevoi şi la durere.
Unde's doi, puterea creşte
Şi duşmanul nu sporeşte!

Amândoi suntem d'o mamă,
D'o făptură şi d'o samă,
Ca doi brazi într'o tulpină,
Ca doi ochi într'o lumină.

Amândoi avem un nume
Amândoi o soartă 'n lume.
Eu ţi's frate, tu-mi eşti frate,
În noi doi un suflet bate.

Vin' la Milcov cu grăbire
Să'l secăm dintr'o sorbire
Ca să treacă drumul mare
Peste-a noastre vechi hotare,

Şi să vază sfântul soare
Într'o zi de sărbătoare
Hora noastră cea frăţească
Pe câmpia Românească!

NOTE*)

Am crezut de cuviinţă a pune „Hora Unirei" între cântecele poporale, fiindcă e cântată în toate unghiurile pământului românesc, şi a ajuns a fi chiar Marsilieza Unirei Românilor.

(Această notă, în Manuscriptul Academiei, întovărăşeşte şi Hora *„Leliţă dela munteni"*).

LII.

HORA DELA MIRCEŞTI

— Leleo, ce tot zăboveşti
Pin lunca dela Mirceşti?
  Leliţă, leliţă.
Că e lunca numai floare
Şi de minţi fermecătoare
  Leliţă, leliţă.
Ori ţi-ai perdut cărăruşa
Pin vale pe la Brânduşa?
  Leliţă, leliţă.
Ori ţi-ai frânt vre-un picior

In desiş la Perişor?
  Leliţă, leliţă.
— Ba, c'am fost, măi frăţioare,
In valea cu lăcrămioare,
  Bădiţă, bădiţă.
S'ascult o privighetoare
Şi să-mi pun la sân o floare
  Bădiţă, bădiţă.
— Lângă vale, sus pe-un fag
Cântă-un gangurel cu drag,
  Leliţă, leliţă.
Nu cum-va l'ai ascultat
Şi el mintea ţi-a furat,
  Leliţă, leliţă.
— Ba, c'am fost, măi frăţioare,
La Fantul cu trestioare
  Bădiţă, bădiţă,
Ş'am rupt trestie din el
Să alung cel găngurel
  Bădiţă, bădiţă
— In cea baltă dela Fant
Este-un şarpe cam berbant
  Leliţă, leliţă.
Nu cumva tu l'ai călcat
Şi de pulpă te-a muşcat
  Leliţă, leliţă.
— Ba, c'am fost în aluniş
De-am rupt vargă din desiş
  Bădiţă, bădiţă.
Şi cu ea m'am apărat
De cel şarpe blăstămat
  Bădiţă, bădiţă.
— Prin desiş cu frunza verde
Unde urma nu se vede
  Leliţă, leliţă.
Şade-un mândru păunel
Nu te-ai întâlnit cu el,
  Leliţă, leliţă?
— Ba, bădiţă, l'am zărit
Şi pe loc i-am dăruit
  Bădiţă, bădiţă,
Vărguţa şi lăcrămioara
Trestia şi inimioara
  Bădiţă, bădiţă!

NOTE.

Poiana lăcrămioarelor, valea Brânduşii şi *Perişorul* sunt nume de poene din lunca dela Mirceşti ce se'ntinde pe malul Siretului. *Fantul* este o râpă sălbatică, plină de trestii nalte, şi umbrită de crengile unor plopi uriaşi ce se pleacă pe malurile lui.

LIII.

ALTE HORE[1])

I.

Tăsmăluţa de la gât
Aceea m'a omorât
    Leliţo, leliţă fa.
Nu cătă la doi, la trei
Şi cată la ochii mei
Că's albaştrii ca şi-ai tăi
    Leliţă, leliţo fa.

II.

Frunză verde nucă seacă
    Leliţo dragă
Hai leliţo la prisacă
    Leliţo dragă.
Să mâncăm miere de roiu
    Leliţo dragă
Să ne iubim amândoi
    Leliţo dragă.

III.

Când mă uit la dumneata
Leliţă, lele,
Mi se rupe inima
Leliţă, lele,
Frumuşică-mi eşti la stat
Leliţă, lele,
Şi cu haz la sărutat
Leliţă, lele.

IV.

Dragă mi-e leliţa 'naltă
Leliţă, leliţă,
Că dă gura peste poartă
Leliţă, leliţă,
Iar leliţa mititică
Leliţă, leliţă,
Se acaţă pe opincă
Leliţă, leliţă,
Şi dă guriţa de frică
Leliţă, leliţă.

ÎNSEMNĂRI :

[1]) Aceste 4 Hore, cât şi cele două următoare (LIV. LV) n'au fost publicate încă în nici o ediţie ; ele se găsesc la sfârşitul Mnscr. No. 814, al Academiei.

LIV.

MIERLIŢA

Mierliţă, mierliţă !
Pasăre pestriţă,
Pestriţă şi sură
Farfara de gură ;
Mult mă rog eu ţie
Ca să-mi fii soţie ;
Să nu-ţi faci aiure
Cuibul prin pădure,
Ci să-l faci mai bine
Aproape de mine.

LV.

SĂFTIŢA

— Săftiţă, Săftiţă !
— Aud, neiculiţă.
— Dar dacă auzi
De-ce nu răspunzi ?
Căci e mult de-aseară
De când şed pe-afară
Poarta 'nconjurând
Şi tot aşteptând.
Vremea vremueşte
Cămaşa-mi răceşte,
Luna s'a ascuns,
Ploaia m'a ajuns.
Streşişoara pică
Giubeluşa-mi strică.
Nu mi-i de giubea
Ca de fermenea.

Căci întâia dată
Azi e fermecată ;
Şi de nu mă crezi
Deschide şi-o vezi.
-- Du-te, du-te, neică
De ţi-e drag de Leică.
Nu mai stà în drum
Că nu pociu acum.

Nu-ţi mai pierde somnul
Că mi-a venit omul,
Şi nu mă 'nlesnesc
Nici chiar să-ţi vorbesc.
Du-te că e noapte
Să n'auză şoapte,
Că e vai de noi
De noi amândoi !

CĂNTECE

I.

NANI-NANI

(CÂNTECE DE LEAGĂN)

Nani-nani copilaş
Dragul mamei fecioraş!
Că mama te-a legănà
Şi mama te-a căutà
Ca pe-o floare drăgălaşă
Ca pe-un îngerel în faşă [1])

Nani-nani cu mama
Că mama te-a descântà
Să te faci un viteaz mare
Ca Domnul Ştefan cel mare.
Să fii verde la război,
Să scapi ţara de nevoi!

Nani-nani, puiul meu,
Ferici-te-ar Dumnezeu!
Să fii oacheş şi frumos
Ca un soare luminos.

Fetele să te 'ndrăgească,
Flori în calea ta să crească! [2])

ALTUL

Nani-nani, copiliţă
Draga mamei garofiţă
Că mama te-a legănà
Şi pe faţă te-a spălà
Cu apă de la isvoare
Ca să fii ruptă din soare.

Nani-nani, drăguliţă,
Creşte-ai ca o garofiţă.
Să fii naltă, trestioară,
Albă ca o lăcrămioară,
Blândă ca o turtureà
Şi frumoasă ca o steà!

NOTE*).

In Italia mamele obişnuesc, ca şi Romàncele, a legănà copiii lor cu un soiu de nani-nani. Ele cântă următoarea strofă:

Dormi, dormi, nel mio seno.
Il mio cuor culla sara,
Fa la nina, nana, na,

ÎNSEMNĂRI:

I.

[1]) In manuscris urmează strofa:
Nani-nani cu mama
Că mămuca ţi-a cântà
Ca s'adormi să te visezì
Şi prin somn ca să tot vezi
Ingerei pe curcubei
Ca tine de frumuşei.
Ploi de raze şi de stele
Pe câmpii de floricele,
Avere-ai parte de ele!

[2]) urmează:
Să-ţi faci parte, să-ţi faci nume
Să se ducă vestea 'n lume

II.

LADO-LADO

(CÂNTEC DE NUNTĂ)

Frunză verde lăcrămioară,
Lado, lado, surioară!
Dute 'n haine de mireasă
La bărbatul tău acasă.
Lasă mamă, lasă tată
Că de-acum eşti măritată,
Lasă fraţi, lasă surori,
Lasă grădina cu flori
Că tu singură-ai să fii
O grădină de copiì.
Lado, lado, nu mai plânge,
Mijlocelul nu-ţi mai frânge
Că acasă te'i întoarce
Când pe strat inul s'a toarce,
Şi la maică-ta te-i duce, [1])
Chiar atunci şi nici atunce,
Când bondariu-a face miere,
Când a face plopul pere
Şi răchita vişinele
Să-ţi alini pofta cu ele!

NOTE*).

Acest cântec se cântă miresei când pleacă ea de la casa părinţilor ca să se ducă la casa mirelui.

ÎNSEMNĂRI:

[1]) Şi la maică-ta te-i duce
Când păgânu-a face cruce
Când bondariu... etc.
(*Mnscr. Acdm*).

III.

UNCROPUL

(CÂNTEC DE A DOUA-ZI DUPĂ CUNUNIE)

Vine cioful dela baltă
Cu plătica 'mbăirată,
Cu suducul în pohod
Şi carasul în năvod. [1])

Ce caţi, ciofule, la noi? [2])
Ce-ai venit ca un strigoi?
Du-te, du-te la pădure
Să nu peri de vr'o secure,
Du-te, du-te 'n mărăcine
Să nu paţi vre-o ruşine.
Că la noi sunt cununii,
Şi la noi sunt veselii.
Noi jucăm şi tropăim,
Pământul să'l netezim,
Bem, cântăm, şi veselim
Şi din gură chiuim,
Şi sărim în hop şi 'n trop
Că e ziua de uncrop.

Vai! sărmanul de strigoiu!
Cioful zace pe gunoiu.
Nime nu cată la el
Că 'i străin şi singurel.
Preoteasa, mai miloasă
Ia pe ciof, îl duce 'n casă
Şi-l pune pe colţ de vatră,
Iar cânii la dânsul latră. [3])
Popa vine mânios,
De pe vatră mi'l dă jos,
Preoteasa mai duioasă
Pofteşte pe ciof la masă.
Popa 'i dus, ciofu 'i în casă,
Ciofu 'n sân la preoteasă!

NOTE*).

Acest cântic bizar se cântă a doua zi după cununie, la masa cea mare, unde se obişnueşte a se beà vin fiert cu miere. La acea masă, fiecare din oaspeţi este dator a cântà un cântec care-i va plăceà, când îi vine rândul să bee partea de vin fiert. Alte multe datini îşi au locul lor în ziua uncropului, însă nu putem a le arătà aici.

ÎNSEMNĂRI:

1) Si costrasul în năvod.
2) Vine el la cununie
Părtaş nunţii ca să fie;
Funză verde păpuşoi
Ce caţi ciufule la noi?
Du-te, du-te la pădure
Ş'acolo-ţi culege mure
Că la noi sunt veselii
Nu's locuri de pescării.
Noi jucăm şi tropăim, etc.
3) Şi'l tot cată şi iar cată.
(*Mnscr. Acdm*).

IV.

PLUGUL

(COLINDĂ)

Aho, aho, copii argaţi,
Staţi puţin şi nu mânaţi
Lângă boi v'alăturaţi
Şi cuvântul mi-ascultaţi:
S'a sculat mai an
Bădica Troian[1*])
Ş'a încălicat
Pe-un cal învăţat,
Cu nume de Graur
Cu şaoa de aur,
Cu frâu de mătasă
Cât viţa de groasă.

Şi 'n scări el s'a ridicat,
Peste câmpuri s'a uitat
Ca s'aleagă-un loc curat
De arat şi semănat.
Şi curând s'a apucat
Câmpul neted de arat
  In lungiş
  Şi 'n curmeziş.
S'a apucat într'o joi
Cu'n plug cu doi-spre-ce boi
  Boi bourei,
  In coadă cudălbei
  In frunte ţintăţei
Mânaţi, copii: hei, hei!

Zioa toată a lucrat,
Brazda neagră-a răsturnat,
Şi pin brazde-a semănat
Grâu mărunt şi grâu de vară,
Deie Domnul să răsară!
Mânaţi, măi: hăi, hăi!

Şi cât lucrul la sfârşit
Iată, mări, s'a stârnit
Un vânt mare pe pământ
Şi ploi multe după vânt,
Pământul de-a răcorit
Şi sămânţa-a încolţit.
Mânaţi copii: hăi, hăi!

La lună, la săptămâna,
Işi împleà cu apă mâna,[2*])
Şi se duse ca să vadă
De i-a dat Dumnezeu roadă.
Şi de-i grâul răsărit.
Şi de-i spicul aurit.
Erà 'n spic ca vrabia,
Erà 'n paiu ca trestia!
Mânaţi, măi: hăi, hăi!

Troian iute s'a întors
Şi din grajd pe loc a scos
Un alt cal mai năzdrăvan
Cum îi place lui Troian
  Negru ca corbul
  Iute ca focul
De nu'l prinde locul.
Cu potcoave de argint,
Ce sunt spornici la fugit
Mânaţi, copii: hăi, hăi!

El voios a 'nncălecat,
La Teghina-a apucat,
Şi oţel a cumpărat
Ca să facă săceri mari,
Pentru săcerători tari,
Şi să facă săceri mici
Pentru copilaşi voinici,
Ş'altele mai mărunţele
Cu mănunchi de floricele
Pentru fete tinerele
Şi neveste ocheşele.
Mânaţi, măi: hăi, hăi!

Ş'a strâns fine
  Şi vecine
  Şi toţi finii
  Şi vecinii
Şi vr'o trei babe bătrâne,
Care ştiu rândul la pâne,
  Şi pe câmp i-a dus,
  Şi pe toţi i-a pus,
La lucru pământului
In răcoarea vântului.
Mânaţi, copii: hăi, hăi!

Ei cu stânga apucà
Şi cu dreapta săcerà,
Şi pin lan înaintà,
De părea că înotà.
Alţii 'n urma lor legà
Snopuri nalte adunà,
Şi clăi mândre râdicà
Ce la soare se uscà;
Mânaţi, măi: hăi, hăi!

Apoi carele 'ncărcà,
Şi pe toate le cărà

Şi girezi nalte durà,
În capul pământului
În steriţa vântului.
Apoi aria-şi făceà
Şi din grajdiu mai aduceà
Zece epe
Tot sirepe.
Şi de par că le legà,
Şi pe toate le mânà
Imprejurul parului
De-asupra făţiarului
Mânaţi, măi: hăi, hăi!

Epele mereu fugeà,
Funia se tot strângeà
De par iute ajungeà!
Şi grâul se trierà,
Şi flăcăi îl vânturà,
Dimerlia scuturà,
Harabale încărcà
Şi la moară le plecà,
Mânaţi, copii: hăi, hăi!

Iară hoaţa cea de moară
Când văzù atâtea cară
Încărcate cu povară,
Puse coada pe spinare
Şi plecă în fuga mare
La cea luncă de scăpare.
Lunca mare,
Frunză n'are;
Lunca mică
Frunza-i pică.
Iar morarul, meşter bun
Zărià moara pin cătun,
Şi-şi luà cojoc miţos
Şi mi-l îmbrăcă pe dos.
Şi-şi luă ciocanu 'n brâu,
Şi mai luă şi un frâu.
Apoi iute alergà
Moara cu frâu-o legà
Ş-o apucà de călcâiu
De-o puneà pe căpătâiu
Şi-i dà cu ciocanu 'n şele
De-o aşezà pe măsele;
Mânaţi, măi: hăi, hăi!

El o luà de lăptoc
Ş-o dà iar în vad, la loc.
Şi turnà deasupra 'n coş
Grâu măruntel de cel roş
Grâul s'aşeză pe vatră
Şi din coş cădeà sub piatră.
De sub piatră în covată
Curgeà făină curată,
Mânaţi, copii: hăi, hăi!

Troian mult se bucurà
Zeciuială morii dà,
Pe morar îl dăruià,
Apoi călare suià
Şi voios se înturnà
Cu flăcăii ce mânà.
Iar boii se opintià
Şi roţile scârţâia;
Mânaţi, măi: hăi, hăi!

Iată mândra jupâneasă,
Dochiana cea frumoasă
C'auzià tocmai din casă
Chiotul flăcăilor
Scârţâitul carelor;
Şi 'n cămară că mergeà
Şi din cuiu îşi alegeà
Sită mare şi cam deasă
Tot cu pânză de mătasă.
Suflecà ea mânici albe,
Ş'arătà braţele dalbe,
Şi cerneà, mări, cerneà,
Ninsoarea se aşterneà.
Pe sus tobele băteà
Negurile jos cădeà. [3*])
Mânaţi, măi, hăi, hăi!

Apoi mama plămădià
Ş-o lăsà până dospià;
Apoi colaci învârtià,
Pe lopată mi-i culcà

Şi 'n cuptor îi aruncà!
Apoi iară cu lopata
Rumeni îi scoteà şi gatà.
Atunci ea 'mpărţià vr'o cinci
La flăcăii cei voinici.
Şi 'mpărţià trei colăcei
La copiii mititei
Iară mândrului bărbat
Îi dădeà un sărutat!
Mânaţi, măi: hăi, hăi!

Cum a dat Dumnezeu, an,
Holde mândre lui Troian,
Astfel să deà şi la voi,
Ca s'avem parte şi noi.
Să vă fie casa, casă
Să vă fie masa, masă!
Tot cu mesele întinse
Şi cu feţele aprinse,
Tot cu casele grijite,
Cu buni oaspeţi locuite.
Şi la anul să trăiţi,
Să vă găsim înfloriţi
Ca merii
Ca perii
In mijlocul verii.
Mânaţi, măi: hăi, hăi!

De urat, am mai urà
Dar ni 'i că vom înserà
Pe la curtea dumneavoastră
Departe de casa noastră,
Dumneavoastră aveţi parte
De curţi nalte luminate,
Văruite, şindrilite,
Şi cu fereşti stecluite.
Noi avem bordeie mici
Bune de plugari voinici,
Văltucite şi lipite
Şi cu stuh acoperite.
Dar câte pae 's la noi
Atâţi bani fie la voi!
De urat am mai urà
Dar ni 'i că vom înserà
Şi avem a trece 'n cale
O dumbravă rea din vale.
Unde sunt fete nebune
Ce asvârlă cu alune
Şi se leagă de feciori
Ca albinele de flori,
Şi le 'ncurc' cărările
Tot cu desmierdările!

NOTE*).

Cea mai insemnată calendă la Romani erà calenda anului nou, când se felicitau şi se dăruiau cu prezenturi, şi când erà obiceiul a se cântà pe la case. De acolo se trage colinda noastră, adică urarea de anul nou, şi de crăciun. Colindătorii merg pe la case, se opresc sub fereşti, şi încep a zice urarea numită *pluguşorul*, împreunându-şi cuvintele cu sunet de clopoţei, sau de fere de plug, sau de un instrument ce'i zic *buhaiu* şi care consistă într'o sită de pele petrecută cu un fir gros de păr de cal. Tragerea firului prin pelea sitei produce un răget surd ca de bou depărtat.

1*) *Bădică Troian.*

Troian în loc de Traian. Valul lui Traian ce trece ţările române este numit Troianul. Asemenea şi ruinele podului de pe Dunăre lângă Turnul Severinului se numeşte podul lui Troian.

2*) *Işi umpleà cu apă mâna*

In ori-ce întreprindere fac, fie un drum, fie o speculaţie, fie o căsătorie, fie un război, Românii găsesc de bun augur dacă le ese înainte cineva cu un vas plin de apă sau de vin. Ei zic atunci cu mulţumire: «*Mi-a eşit cu*

plin, în plin *să-mi meargă».* De aceea negreşit Troian îşi umple mâna cu apă când are a se apucà de cules holdele.

Asemenea când ese Crai-nou pe cer, Românii îi închină cofiţe pline cu apă sau cu vin şi după ce 'i adresează rugămintele lor varsă cofiţele peste cap.

[3*]) *Pe sus tobele băteà*
Negurile jos cădeà

Aceste două versuri compun una din cimiliturile obişnuite la şezători.

Când flăcăii şi fetele se adună noaptea la clăci sau la şezători, îşi petrec timpul cu tot soiul de jocuri; unii spun poveşti, alţii propun frânturi de limbă sau cimilituri care nasc hohote de răsună casa. Eată câteva din aceste fraze, numite frânturi de limbă, şi care trebue zise iute şi de multe ori.

1 Hârb frânt.
Hrib fript.
2 Capra calcă, 'n piatră,
Piatra crapă 'n patru
Crape capul capri 'n patru.
Cum crapă piatra în patru.
3 Veniră aseară oaspeţii la noi
Legară caii de coame, de coade, de cuele podului, etc.

Iată şi câteva cimilituri:

[1]) Două merg, două stau Două duşmănie şi-au.	*Soarele* şi *luna* *Focul* şi *apa*
[2]) Pe cea vale nourată Vine-o fiară 'ncornorată, De meşteri străini lucrată. Suflet n-are, suflet duce, De pământ nu se atinge.	*Corabia*
[3]) Roş e, măr nu e, Pături sunt, plăcintă nu-'i.	*Ceapa*
[4]) Limbă dulce sau amară Grăeşte la răsărit şi s'aude la apus.	*Scrisoarea*
[5]) Am două pietre nestimate, Incotro le-arunc, acolo se duc.	*Ochii*
[6]) Dai de piatră nu se strică, Dai în apă se despică.	*Hârtia*
[7]) Cimilică mititică Nici de Vodă nu-i e frică.	*Scânteia*
[8]) Pe cea gură de vale Vine-o mătăhală mare, Cu 5 capete, 4 suflete şi 100 degete.	*Mortul dus pe nă-sălie de patru ciocli.*
[9]) Oastea unui craiu Intr'un vârf de paiu.	*Macul*

etc. etc. etc. etc. etc.

Jocurile copiilor români sunt foarte diverse; ele se numesc: de-a *mijoarca*, de-a *brăzdiţa*, de-a *puia-gaia*, de-a *bustonul*, de-a *halea-malea*, de-a *sâta cumătrei*, de-a *boul*, de-a *balanea*, de-a *dracul*, de-a *baba-oarba*, de-a *ţăncuşa*, de-a *ineluş-învârtecuş*. Ei se mai joacă şi în *dupi*, în *ţarc*, cu *mingea* sau cu *zmeii*.

VIII.

FLORILE DALBE

Sculaţi, sculaţi boeri mari
 Florile dalbe,
Sculaţi voi, Români plugari,
 Florile dalbe,
Că vă vin colindători
 Florile dalbe
Noaptea pe la cântători [1*])
 Florile dalbe
Şi v'aduc un Dumnezeu
 Florile dalbe
Să vă mântue de rău,
 Florile dalbe,
Un Dumnezeu nou-născut
 Florile dalbe
Cu flori de crin învăscut,
 Florile dalbe.
Dumnezeu adevărat
 Florile dalbe
Soare 'n raze luminat
 Florile dalbe.
Sculaţi, sculaţi boeri mari,
 Florile dalbe,
Sculaţi voi, Români plugari,
 Florile dalbe.
Că pe cer s'a arătat
 Florile dalbe
Un luceafăr de 'mpărat,
 Florile dalbe,
Stea comată strălucită
 Florile dalbe
Pentru fericiri menită.
 Florile dalbe
Iată lumea că 'nfloreşte,
 Florile dalbe
Pământul că 'ntinereşte,
 Florile dalbe.
Cânt pin luncă turturele,
 Florile dalbe
La fereastră rândunele
 Florile dalbe.
Ş'un porumb frumos, leit
 Florile dalbe,
Despre apus a venit,
 Florile dalbe
Floare dalbă a adus
 Florile dalbe.
Şi la căpătâiu s'au pus
 Florile dalbe.
El vă zice să trăiţi
 Florile dalbe
Întru mulţi ani fericiţi
 Florile dalbe
Şi ca pomii să 'nfloriţi
 Florile dalbe
Şi ca ei să 'mbătrâniţi
 Florile dalbe.

N O T E.

Colinda „Florile dalbe" se cântă în ajunul Crăciunului, pe sub ferestrile caselor, de către flăcăi şi băeţi ce port o iconiţă reprezentând „naşterea lui

Hristos. Tot atunci ei umblă şi cu *steaoa,* o stea mare de hârtie poleită şi luminată pe dinăuntru.

[1*]) *Noaptea pe la cântători.*

Românii împart ziua şi noaptea în următorul chip:

Z I U A.

Răsărirea, (soare răsare).
Prânzişorul, când e soarele de trei suliţi.
Prânzul, când stă soarele în cruce, la amiazi.
Chindia, când e timp de toacă şi apusul.
Iară noaptea se împarte în *amurgul,* în a treia *strajă,* pe la culcate.
La cântători când cântă cucoşii în miez de noapte.
La mănecate.
In zori, când se îngână ziua cu noaptea, sau se mijeşte de zi.

CĂNTECE DIN BASARABIA.

Din cauza greutăţei relaţiilor dintre Moldova şi Basarabia, nu am putut să-mi procur alte cântece peste Prut de cât aceste XVI bucăţi, din care unele sunt numai fragmente. Sunt însă convins să s'ar putea descoperì multe balade şi doine minunate la Românii ce se află sub stăpânirea rusească, căci şi-au păstrat foarte bine până'acum datinile, limba şi tipul strămoşesc.

I.

Frunză verde de ovăs
Floricică de pe şăs!
Te-am îndrăgit de pe mers,
Că ţi-e mersul legănat
La inimă m'a secat!
Floricică, floare-albastră
Răsărită 'n calea noastră,
Năltişoară, subţirea
Tocmai de potriva mea,
Cărăuşii te-or călcà,
Te-or călcà şi te-or stricà,
La inimă m'or secà;
Floricică, floricea
Vină pe inima mea,
Lângă mine să 'nfloreşti,
De pas rău să te fereşti,
Sufletul să-mi răcoreşti!

II.

Frunză verde baraboi,
Ne-a făcut maica pe doi
Unul mercuri, unul joi,
Ş'a umplut lumea cu noi.
Ş'am avut o surioară
Ce-a umplut lumea de pară!
Maica s'a luat pin ţară
Să ne strângă grămăjioară.
Să ne dee 'n Bălţi la şcoală[1*])
(Mai bine-am murì de boală!)
Moscăleşte să 'nvăţăm
Şi la oaste să intrăm!
Moscăleşte-oiu învăţà
Când eu limba mi-oiu uità
Când a creşte grâu 'n tindă.
Ş'a ajunge spicu 'n grindă,
Când a creşte grâu 'n casă
Ş'a ajunge până 'n masă!

NOTE*).

[1*]) *Să ne dee 'n Bălţi la şcoală.*

Bălţile sunt un sat mare de pe malul Prutului, in Basarabia.

III.

Zi şi noapte viscoleşte
  Nevastă, nevastă!
Dorul tău mă prăpădeşte
  Nevastă, nevastă!
Casa ta 'i descoperită
Mie-mi pare şindilită,
Casa ta e deslipită,
Mie-mi pare poleită.
Când mă uit la casa ta
Mi se rupe inima,
Când îţi zăresc umbletul
Rău îmi arde sufletul!

IV.

Frunză verde de măslină
Trecuiu Nistrul, apă lină
Să vedem pânea de-i bună
Ca şi 'n ţara mea străbună.
Fie dulce ca şi mierea
Mie-mi pare că-i ca fierea

V.

Frunză verde poamă coarnă
Astă iarnă erà iarnă
Şi ningeà şi viscoleà,
Bădiţa la noi veneà.
Dar acu 'i senin şi bine
Şi bădiţa nu mai vine.
Ori de mine 'i s'a urât
Ori cazaci l'a omorât,
Arză-i focul la un loc
Cum arde peptu-mi în foc!

VI.

Floare, floricea
Mai zì, puica mea,
Cum ziceai aseară
Pe de din jos de moară.
Cum ziceai, ziceai,
Inima-mi rupeai,
Mai zi încă odată
Şi mi-o rupe toată.

VII.

Cine vede şi pricepe
Dragostea de unde 'ncepe
Cine vede şi cunoaşte
Dragostea de unde naşte?

Dela gâtul cu mărgele,
Dela buze ruminele
Dela graiu cu drăgănele
Dela ţâţe bourele.

VIII.

Când eram la mama fată
Purtam rochii de bucată
Dar de când m'am măritat
Cu 'n moscal din cela sat
Nici n'am fustă de purtat
Nici papuci de încălţat!

Inima-mi e cu lacată,
Când aş discuià odată
Ar cunoaşte lumea toată
Cât amar şi cât venin
Bea inima la străin.

IX.

Frunză verde de hămeiu,
Ce gândeşti de nu mă iei?
Judecată poate vrei?
Hai la popa din Orheiu [1*])
«Protopoape luminate
Judecă şi fă dreptate.
— Judecata ţi-e făcută
Ie-ţi vădana şi fă nuntă.

— Ba, vădana n'oiu luà
Chiar de mă vei blăstămà
Ş'oiu luà o fată mare
De peste cele hotare
C'acolo sunt Moldovence
Şi mai colo sunt Muntence
Cu viers dulce femeesc
Şi cu suflet românesc».

[1]). *Hai la popa din Orheiu.*

Ţinutul Orheiului erà unul din cele mai tari pe timpul Domnilor vechi. Orheienii aveau veste de vitejie pe când Moldova se găsià în lupte necurmate cu puterile vecine.

X.

Frunză verde de pelin,
Tu străină, eu străin,
Amândoi ne potrivim.
Hai în codru să trăim.
Haide 'n codrii Bâcului [1*])
Pe marginea Prutului,
Să ne facem bordeieş
Cu uşorii de cireş,
Şi cu patul de măcieş;
Când om vreà ca să dormim
In departe s'auzim
Buciumele păstoreşti
Din câmpii Moldoveneşti.

[1*]) *Haide 'n codrii Bâcului.*

Codrii mari ce se găsesc pe drumul dela Sculeni la Kişinău, capitala Basarabiei.

XI.

Ionel din Kişinău
Drag îmi e numele tău!
De-i trăì să fii al meu,
De-i murì să te 'ngrop eu.
Să te 'ngrop la capul meu
Ca să te visez mereu,
Să dorm pe mormântul tău
Până ce-a vreà Dumnezeu
Ca să mă sfârşesc şi eu.

XII.

Ah! amar şi vai de vieaţă!
Nici-o dragă dimineaţă,
Să nu vărs lacrămi pe faţă
Nici-o dragă de-cu-seară
Lumea să nu-mi fie-amară!
Mare-i lumea, eu nu 'ncap,
Şi mă mir ce rău le fac?
Nici averea nu le ieu,
Nici iubirea nu le vreu,
Ci tot plâng, jelesc mereu
La mormânt, la soţul meu.
Pe mormântu 'i earba creşte,
In mormânt el putrezeşte,
Inima mi se topeşte!

XIII.

Frunză verde peliniţă,
Pe cea verde moviliţă
Se roteşte-o păuniţă,
Ş'un păun cu chica scurtă.
Eşi, bădiţă, de-l ascultă.
«Ascultà-l'ar pustia
Că mi-a luat soţia.
Ochii cu sprincenile
Mâna cu inelile,
Gâtul cu mărgelile
Gura cu mândrelele
Şi mi-a luat zilele
De-a umplut movilele.»

XIV.

Fă-mă, doamne ce mi-i face
Sufletul să mi se 'mpace
Fă-mă hulubaş de-argint
Cu aripele de vânt,
Să mai zbor de pe pământ
Pân' la maica pe mormânt.
Şi să stau, să m'odihnesc,
Să plâng şi să mă jălesc
Şi de bune şi de rele
De aleanul vieţii mele!

XV.

Frunză verde clocotici
La tot pomul câte cinci,
Iar la pomul cel mai mare
Şade un voinic călare
Şi tot zice cu oftare:
«La fântâna cu cerdac
Este-un trandafir de leac.
Cum aş face să nu-l scap,
Să mi-l pun seara la cap.
Toată noaptea să-mi visez
Mândruliţa ca să văz
De gândeşte ea la mine
Ori de umblă 'n căi străine!»

XVI.

Drag mi-a fost drumu 'ntracoace,
Şi n'am pentru cine 'l face!
Puiculiţa ce-am iubit
Zice că m'am moscălit
Şi-mi vorbeşte duşmăneşte,
De pe mal când mă priveşte,
Şi-mi tot zice: fugi departe
Că de mine tu n'ai parte!
Când erai Român curat,
Sufletul meu ţi l'am dat
Dar de când te-ai căzăcit
Eşti ca dracul de urât.
Prutu 'i mare şi nu pot
Pân' la ea să-l trec în not.
Prutul vine ca un zmeu
Când sosesc pe malul său!

ADAOS.

NOTĂ

În Manuscrisul No. 819 al Academiei (Poezii poporale) se găsesc o mulţime de «expresii» culese de către V. Alecsandri din poveştile populare, din ce auzise, sau citise. Credem nimerit a le dà la sfârşitul «Poeziilor populare», ca făcând parte din aceiaşi comoară nesecată a geniului neamului românesc.

EXPRESII DIN POVEŞTI

— Şi-a vindecat ochii de arşiţa plânsului cu apa dela Fântâna Zânei Zorilor.

— A perit fără de urmă.

— Zorile crăpară.

— Feri din cale ! stigă Făt-Frumos către balaur. El mai strigă odată şi 'nc'odată.

— Neagră-ţi fie lumina, şi calea încurcată.

— Îşi repezì murgul dar îşi află voinicul.

— Merseră nici prea tare, să nu obosească, nici prea încet, să nu întârzie...

— Dă la pas, dă în paşi.

— Vâlva pădurii, — mama pădurii.

— Abià-şi vorbì vorba.

— Urieşul a luat lumea 'n spate şi a înpuns fugà cu ea.

— El îşi întărì inima, deşi îl furnicà în spinare fiorii de spaimă.

— Văzând că nu o scoate la capăt cu iuţeala, începù a se purtà mai cu cale şi treabă.

— Când el o văzù aşa de frumoasă şi de luminoasă, îşi ascunse ochii cu palma ca să nu-şi piardă vederile.

— «N'aveţi frică, nici eu n'am». Astfel grăì şi a făcut făcuta, căci nu-l răbdà firea de a o face.

— El văzù că nu mai vede nimic, începù a simţi că nu mai simte nimic, şi dete a pricepe că nu mai are ce pricepe... Apoi când se trezì, i se părea că se născuse din nou, căci smeul perì ca în palmă.

— Dihania sburà pe picioare şi umblà pe aripi, erà cu capul dinapoi, cu coada dinainte, cu ochii în piept şi cu pieptul în frunte.

— Viteazului îi tremurà fiori odată din sus în jos, odată din jos în sus, odată cruciş şi odată curmeziş.

— Ce e frate ? — Nu e bine. — Pentru-ce să nu fie bine ? — Pentru-că un balaur vine.

— E frig de se sleeşte măduva 'n oase, de îngheaţă răsuflarea în gură, şi viţelul în vacă... Crapă stâncele de ger şi plesnesc stejarii codrului, şi oule corbului.

— Împărăţia zmeului nu e de o azvârlită, de două, dar de nouă mii nouă sute nouăzeci şi nouă.

— Se duse cum se duse năluca când umblă vântoasele şi gonesc tricolicii în miezul nopţii.

— E cald de se topeşte măduva 'n oase, şi potcoavele cailor. Cald de seacă inima, şi se usucă limba.

— Du-te şi-i zì: «sănătate şi voe bună dela mine».

— Măsurat-au pustiul cu ochii şi mare lungă i-a părut măsura.

— Nici cald, nici frig. Cum e mai bine, între amândouă... ca primăvara când se înţarcă mieii.

— Fetele vântoaselor se dau în dragoste cu vârcolacii.

— Purtà opinci de oţel cu curele de viţel.

— Oftează cu greu ca omul care ar vrea şi n'ar vrea să facă ce face.

— Îi dete dreptate la toate, cum se cade omului care şade la masa altuia.

— Mama pădurii (sau sfânta Vinerea) erà aşa de bătrână şi de sbârcită, că de te năşteai de şapte ori una după alta, şi de trăiai şapte vieţi depline, nu ai fi putut ajunge la un capăt cu număratul sbârcelilor de pe faţa ei... Ea se născuse când nu erà încă ce este, când lumea nu erà lume, iar când se făcù fată mare, stânta Vinere erà atât de frumoasă cât Dumnezeu zidì lumea cu oamenii, cu soarele, cu stelele, cu pasările şi cu florile, pentru ca să fie cine să se minuneze de frumuşeţile ei.

— El ascultă tăcut şi nu pierdù o vorbă din gura ei; apoi se suì în podul casei de dormì dus.

— A doua zi, pe când luceafărul boului se urcà pe cer, el îşi hrănì calul cu jar.

— Zâna zorilor are ochi care vrăjesc, şi priviri care răpesc minţile.

— Du-te şi Dumnezeu să te aducă întreg şi teafăr, fătul meu: «El plecă şi se întinse pe cale».

— Acolo nu urmà zilei noaptea, şi nopţii zioa... erà pururea zioă cu vânt moale şi răcoros, cu soare ascuns şi lumina pe jumătate.

— După mult mers el a ajuns, după o cale ca de trei asvârlite.

— Nu erà luna la răsărit aşa de mare cât erà ochiul balaurului în mijlocul frunţei.

— Pe iarbă răsăreau tot flori de flori, iar pe flori dormea zâne de zâne.

— Voinicul nu erà de eri de alaltăeri; erà om pe sine.

— Părea că acolo ar fi stat lumea locului; tot primăvară şi tinereţe.

— El cântà, ea îl ascultà când cu dulce, când cu amar, când cu drag, când cu necaz.

— Calea e lungă, lumea e rea... Să te feri de lume, să nu-ţi ieşi din cale.

— O năframă de pânză nesădită, cu dinaintea vrăjită. Cine o poartă, scapă de soartă.

— Nu merse mult şi zărì nourii din ţara lui, simţì suflarea vântului de-acasă.

— Voi zmei! porniţi, goniţi, ajungeţi, prindeţi şi aduceţi sau ucideţi!

— Zmeii fugiră după Făt-Frumos; însă Făt-Frumos fugea de nici razele soarelui nu-l ajungea; astfel încât noaptea se prelungea treptat în calea lui.

— Zioa trimise pe sfântul soare să caute pe Făt-Frumos, zicând să facă din şapte zile una, şi să se obosească trus-nouă cai ai lui în goana voinicului.

— Se mişcă a străin.

— Du-te; şi fii cu 'n picior aicea şi cu unul unde te trimit.

— Când viteazul se oprì, toată lumea se oprì ca să vadă ce-o să facă.

— Atât erà de frumoasă încât lupii păzeau turma când o videau pe dânsa păstoriţă.

— Voinic crescut pe şaoa calului. — El sucì frâul şi oprì fugarul.

— Multe se petrec în lume, şi dintre toate multe bune, multe rele.

— Aşa e lumea!... chiar şi acolo e rea unde o poartă gândul cel bun.

— Cu vorbe şi iscusinţă omul priceput află cale şi chip.

— Vremea trecea, zioa munţii erà aproape; erà mâne-poimâne.

— Una bună şi cea din urmă.

— A pornit cu primejdia şi s'a dus cu pedeapsa lui Dumnezeu.

— Zioa nu-i lăsà odihnă şi noaptea îl ţinea treaz.

— Minţile muereşti stoarce zăr din piatră. Vicleşul muerilor desbracă voinicii. Ce putere nu poate, poate dulceaţa vorbelor, şi ce nici asta nu poate, poate lacrămile mincinoase.

— Mult a ţinut până la ruptul firului.

— Fost-am cale îndelungată şi am grăit cu suflare vânturilor, şi am vorbit cu limba fearelor, şi am cântat cu valurile de apă, iar acum cu graiu de om îţi spun că...

— El sărì pe fereastră şi peste fereastră, în casă, şi în casă la masă, şi la masă în frunte unde şedeà înpăratul când erà mire.

— Poţi tu să faci din brustur trandafir, şi liliacul să cânte cu glas frumos, şi să rodească măr pe iarba lupului?

— Rău e gândul tău, dar parte să ai de el.
— El erà pe pragul morţii şi nu mai avea în el decât trei răsuflări.
— El începù a răsuflà aburi de moarte.
— Priveşte, iubite, în paharul meu ca să-mi îndulceşti vinul.
— Muierea dă în stânga, dă în dreapta, sparge, drege, curăţeşte, se suceşte, desuceşte.
— Eşti de toate, numai aşà nu, precum ar trebuì să fii.
— Singur şi trist ca frunza acăţată de un painjen.
— Sora cea mai mare erà atât de frumoasă, încât dacă-i vedeai faţa oglindită în faţa vinului, ţi se părea cum că vinul e mai tare şi mai înfocat ; iar sora cea mai mică atât erà de frumoasă încât dacă-i vedeai faţa oglindită în faţa vinului, ţi se părea cum că vinul e mai dulce şi mai moale.
— Războiu, suveică, urzeală, năsădeală, crâmpiţă.
— Venià aşa de iute că nu făceau colb copitele cailor.
— Nu ţi-e portul ca lauda, nici faţa ca vestea.
— După multă vorbă şi îndelungată sfătuire, ei apucară prin guduroaiele întunecoase a pădurei.
— Deodată, ca din puşcă, sărì o căprioară.
— Nici trăsnetul nu-l putea trezì din somn.
— Iar când privì şi văzù ce vede... se înfioră în cruciş şi curmeziş, căci baba avea gura ca grapa, ochii ca ceapa, nasul cârlig şi părul pârlit.
— Erà fălos încât erai să crezi că a stat de vorbă cu Sf. Petru.
— Ca să nu-l cuprindă somnul se culcă pe un pat de spini, cu jăratec de desupt.
— Atât de subţirel că nici cu vârful limbei nu-l puteai simţì.
— Descurcându-i părul, şi'a 'ncurcat ochii, atât de frumos erà părul Ilenii.
— I'a 'npletit în păr firul morţii.
— A luat lumea de-alungul ca un om fără ţară şi fără căpătâiu.
— Dacă nu m'asculţi pe mine, apoi Dumnezeu cu tine.
— In cosiţe floarea 'i cântă, nouă 'mpărăţii ascultă : (Ileana Cosinzeana).
— Mama ciumii din marginea lumii.
— Ce-ţi poartă cioarele picioarele, vântul părul, orbii ochii, de te-ai abătut pe la casa mea ?
— Se isbià valul în sus de părea că vreà s'apuce luna din cer.
— Rămân cu cuiul în inimă.
— Vorba vorbă aduce.
— N'ai grijă : «Tacu-mă» mă chiamă.
— Când e chidie pe copaci în ajunul Crăciunului, are să fie anul mănos.
— Rumănă de răceala vântului şi de căldura gândului.
— A trăit viaţă albă, a văzut zile bune.

CUPRINSUL

Hore.

Cântece.

Adaos.

